

مہاراج ادھراج دوہراج سری کاشی ہریں
ایسری پرشا دنارائن سنگھ صاحبہام
تائٹ گرینڈ کمانڈر آف دی موسٹ ایکٹو انڈیا آرڈر

آف دی اسٹار آف انڈیا دام اقبالہ
کے حسب ایک کتاب نادالوجو وچنستان انہر حقیقت سیتی

بوستان معرفت

کہ ایک گنجینہ مالامال رموز بیدانت و تصوف کا ہے

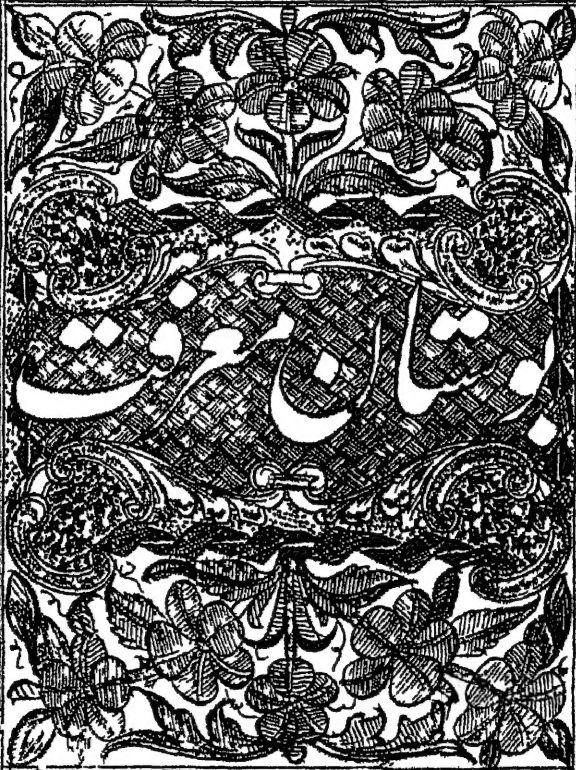
مولفہ مجمع کمال بابو مادھو داس صاحب

مقام لکھنؤ مطبع نشری لکھنؤ چھپی

۱۹۱۵ء

پیر نیکی و حسن ان سب بر تو این کی کربا پی

چندتا از این دست و صورت و کلمات ان بارین طریقت سماعیه

جسکو دانا روز پند آریانی با واد و سوداں حقا و محال تکلیف

کلمین مطیع می مثنوی عجب

فہرست انتخابات کلام بقید نام شعرا سے ذوی الاحرام جامعہ مضامین
مسجلہ بوستان معرفت

نمبر شمار	مضمون	صفحہ
۱	دیباچہ	۱
۲	انتخاب و فقر اول از مثنوی مولانا رام	۲
۳	انتخاب و فقر دوم از مثنوی مولوی منشی	۱۱
۴	دفتر سوم ایضاً	۱۵
۵	دفتر چہارم ایضاً	۲۲
۶	دفتر پنجم ایضاً	۲۳
۷	دفتر ششم ایضاً	۲۹
۸	انتخاب دیوان حافظ شیراز	۳۷
۹	انتخاب دیوان فارسی نیاز احمد	۸۹
۱۰	انتخاب دیوان حضرت غوث الاعظم	۱۰۰
۱۱	انتخاب دیوان حضرت خواجہ معین الدین چشتی	۱۱۹
۱۲	انتخاب مثنوی بوعلی شاہ قلندر	۱۲۷
۱۳	انتخاب دیوان شمس تبریز	۱۲۹
۱۴	انتخاب منطق الطیر فرید الدین عطار	۱۳۰
۱۵	انتخاب شاہنامہ فردوسی	۱۳۱
۱۶	انتخاب سکندر نامہ نظامی	۱۳۳
۱۷	انتخاب کتاب سراج الکبیر	۱۳۷
۱۸	انتخاب بابہ ہشتم گلستان سعدی شیرازی	۱۴۹

نمبر شمار	مضمون	صفحه
۱۹	انتخاب قصائد فارسیه سعدی شیرازی	۱۵۶
۲۰	کتاب البدائع	۱۵۷
۲۱	کتاب طبوبات	۱۵۹
۲۲	انتخاب کتاب خواتیم	۱۶۱
۲۳	انتخاب از کتاب غزلیات قدیم	۱۶۲
۲۴	انتخاب قصائد خاقانی	۱۶۳
۲۵	انتخاب قصیده نظامی	۱۶۵
۲۶	انتخاب مناجات نظامی	۱۶۶
۲۷	غزل سیر جلای در غنی	۱۶۸
۲۸	غزل نظام الدین	۱۶۹
۲۹	رباعیات سرمد و غیره	۱۷۱
۳۰	قطعات اوستا دان	۱۷۵
۳۱	مفردات	۱۷۷
۳۲	انتخاب دیوان بخیرود	۱۸۵
۳۳	انتخاب دیوان هندی حضرت شاه نیاز احمد	۲۰۱
۳۴	انتخاب دیوان هندی خواجه میر درد	۲۱۵
۳۵	غزل آغا جوشنوف	۲۳۵
۳۶	غزل ریحان	۲۳۷
۳۷	انتخاب دیوان داراب عیلمخان هنر	۲۴۱
۳۸	غزل ظفر	۲۴۳
۳۹	غزل بسمل	۲۴۵

نمبر شمار	مضمون	صفحہ
۴۰	غزل جرأت	۲۴۶
۴۱	غزل میان نظیر	۲۴۷
۴۲	قطعات و رباعیات متفرقات	۲۴۸
۴۳	مسموں کربا	۲۴۹
۴۴	قطعات تاج	۲۵۰
۴۵	کبیت	۲۵۱
۴۶	خاتمہ کتاب	۲۵۲

دیباچہ

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بعد حمد و سب پس بقیاس اوس سرب نواس کے جسکی قدرت
کا ملہ سے اساس ہستی قائم و برقرار ہو اور اوسیکی ذات با صفات پر جلہ عالم
کا مدار ہی جانتا چاہیے کہ بابو مادھو و اس حق شناس جو دنیا سے اود اس
اور فقط اس اسی کرپا نواس کی رکھتے اور رام نواس تیرتھ راج پر پاگ
مین باس کرتے ہیں او اہل شباب سے ملازم سرکار انگلشیہ کے تھے
چونکہ مزاج مین وارستگی بد و شعور سے جاگزیں تھی پنشن حاصل کر کے خاتین
رہے تھے اور اپنی عمر گرامی کو زیادہ بخدمت والدہ ماجدہ کے بسر کیا یہاں تک
کہ حق مادری کو و فرائض اخروی کو بہت خوبی سے ادا کر کے نکو فی دارین

حاصل کی فی الحال تنہا سبکو چھوڑ دینا سے منہ موڑ پوجا میں سری کرشن
 بجگوان کے ہمہ تن مصروف رہتے ہیں نہ فکر معاش کا وسوسا اور نہ کسی
 کچھ طالب نہ کسی کا تقاضا سے ہیں بابو ہر ہر پر سا دستار امیر جو بہ ترک تعلقات
 اوپکے ذکر میں مصروف رہا کرتے تھے بابو مادھو واس اوکھے ساتھ بھنڈو
 فیض گنجور مہاراج ادھراج دیو بھراج ایسوری پر سادنا راتن سنگہ بہا اور
 جی سی ایس آئی حاضر ہوتے از بسکہ عارفان وارستہ مزاج کی ملاقات و ہم نشینی
 مرغوب طبع عالی ہو کلمات تصوف و توحید سے ہم کلام ہو کر صحبت گرم
 کرتے تھے واقعباس انوار معرفت و استحصال مذاق وحدانیت فرماتے تھے
 اب پریاک راج بلکہ اپنے مقام سے باہر نہیں جاتے ایک مرتبہ بوقت رونق افزائی
 دائرۂ دولت حضور مدوح یہ مجموعہ کلام معرفت نظام جو شرا سے صوفی راستے
 انتخاب کر کے یکجا کیا تھا نظر مبارک سے گزرا ہر چند مؤلف کو اسکی اشاعت کی
 چاہ کم تھی لیکن سامعین و شائقین ذکر حق نے چاہا کہ وہ سب کلام اسکنہ نظام
 اندر چاہ ظلمت کے پڑے نہیں بلکہ خضر وار گم گشتگان باد یہ غفلت کو سسکا
 سلوک دکھلاوین اور شل آفتاب عالم تاب نکلے مودہ اگیان ابدیا کی اندھیری
 رات کو دور کرین اور کتاب ہذا انعکاس پذیر آئینہ طبع ہو وے تاکہ مشام
 عارفان توحید و شائقان قرب و بعید کو مطالعہ اسکا راسخہ بخش شمیم شان الہی
 بالطبع ہو وے اور جامع جامعہ وحدانیت پوش کے لیے یادگار لائق فائق و جعفر
 روزگار پر قائم رہے چنانچہ اذن عالی نے شرف صدور پایا و بر طبق ارشاد
 زبان فیض ترجمان عنوان کتاب میں یہ دیباچہ درج کیا گیا اور نام اس گلستہ

نگارین کاپوستان معرفت رکھا گیا سال تالیف نام ہی سے پیدا ہی ہو زونی
طبع بندگان والا ہویدا ہی

<p>مجمع تالیف مادھو داس جی پر یہ معقول ہر عارفان شائق توحید زوفائق شود طالب حق را بہ بخشہ رنگے ہو باقی غیبی بگفتہ لاجواب</p>	<p>ہست بہ شبہ نشان معرفت کاشف راز نہان معرفت میناید امتحان معرفت ہست رنگین گلستان معرفت سال و نامش بوستان معرفت</p>
--	---

انتخاب و قراول شوی مولوی مثنوی

بسم الله الرحمن الرحيم

بشنو ازنی چون حکایت میکنند
 کز نیستان تا مرا ببریده اند
 سینه خواهم شره شره از فراق
 هر کس که دور ماند از اصل خویش
 من بجز جمعیت نالان شدم
 هر کس از ظن خود شد یار من
 ستم از ناله من دور نیست
 تن ز جان و جان ز تن ستور نیست
 آتش است این بانگ نامی نیست باد
 در غم ما روزها بیگاه شد
 روزها گرفت گور و پاک نیست
 هر که جز ماهی ز آتش سیر شد
 در بنیاد حال نخت هر چه خام
 با ده از ماست شدنے مازو

وز جدا نیما شکایت میکنند
 از نفیسم مرد و زن نالیده اند
 تا بگویم شرح درد اشتیاق
 باز جوید روزگار وصل خویش
 جفت خوشحالان و بد حالان شدم
 وز درون من نجست اسرار من
 لیک چشم و گوش را آن نور نیست
 لیک کس را دید جان و ستور نیست
 هر که این آتش ندارد نیست باد
 روزها با سوزها همراه شد
 تو بمان ای آنگه چو نتو پاک نیست
 هر که بی روز نیست روزش دیر شد
 پس سخن کوتاه باید و السلام
 قالب از ماست شدنے مازو

بر سماع راست هر تن چیز نیست
 کوزه چشم بر یصان پزند
 هر که را جامه ز عشقه چاک شد
 جمله معشوقست و عاشق پرده
 پروبال ماکند عشق اوست
 نقد حال خویش اگر پے بریم
 من چه گویم بیکر گم هشیار نیست
 خود شنا گفتن ز مادرک شناست
 تو گو ما را بدان شه بار نیست
 که چنین نباید و گه خدا این +
 خشم و شهوت مرد را حول کند
 چون غرض آمد نه پویشده شد
 گر هزاران وام باشد هر قدم
 آنکه او پنجه نه بپسند در رسم
 خفته آن باشد که او از هر خیال
 سایه یزدان بود بنده خدا
 چون کنی با بے حسد مکر و خد
 تاز هر روز از شکر درنگند
 ما عدم ماییم و هستی هاست

طعمه هر مرغی انجیر نیست
 تا صدق قانع نشد پیر در نشد
 اوز مرص و عیب کلی پاک شد
 زنده معشوقست و عاشق مرده
 موکشانش میکشد تا کوی دوست
 هم زد دنیا هم ز عقبه بر فرویم
 شرح آن یار می که آنرا یار نیست
 کاین دلیل هستی و هستی خطاست
 با گریان کار با دشوار نیست
 جز که حیرانی نباشد کار دین
 ز استقامت روح را مبدل کند
 صد حجاب از دل بسوی دیده شد
 چون تو بامانی نباشد هیچ غم
 فعل پندار و به جنبش از قلم
 دارد امید و کند با او مقال
 مرده این عالم و زنده خدا
 زان حسد دل را سیاه بسازد
 کی تراز گذار و حدت بوبری
 تو وجود مطلقه فسانه نما

هر چه بینی سوی اصل خود رود
 باغ سبز عشق کو بے منتهاست
 عاشقی زین هر دو حالت برترست
 کفر هم نسبت بخالق حکمت است
 از وجود و از عدم گر بگذری
 بر دل عاقل هزاران غم بود
 استن این عالم ایجان غفلت است
 هوشیاری ز انجهانت و چو آن
 تا بدانی هر کرایزدان بخواند
 هر کرا باشد زیزدان کار و بار
 پامی استدالیان چو بین بود
 پاس ناینا عصا باشد عصا
 گر نماند از جود و دست تر مار
 این همه غما که اندر سینهاست
 چون قضا آید نماند فهم و راه
 چون قضا آید فرو پوشد ربه
 کفر و ایمان عاشق آن کسبیا
 بنزد عقل هر دو انده هست
 گفت پیغمبر که حق فرموده است

جز و سوسه کل خود راجع شود
 جز غم و شادی در و بس میو هست
 بی بهار و بی خزان سهر و ترست
 چو بالنسبت کنی کفر آفت است
 از حیات جاودا نه بر خوری
 گر ز باغ دل خلاصی کم شود
 هوشیاری این جهان را آفت است
 غالب آید پست کرد اینجهان
 از همه کار جهان بیکار ماند
 یافت بار انجا و بیرون شد ز کار
 پای چو بین تخت بی تمکین بود
 تا نقد سرنگون او بر حصا
 که کند فضل آلت پائمال
 از غبار گرد باد بود و ماست
 کس نمیداند قضا را جز خدا
 نماند عقل مایا را ز سر
 مس و نقره بنده آن کیمیا
 که با گردنه گردانده هست
 من ننگم هیچ و ربالا و پست

در زمین و آسمان و عرش و شمس نیز
 در دل مومن گنج اے عجب
 دوستی قبلان چون کیمیاست
 آب دریا مرده را بر سر بند
 چون بر دی تو ز او صاف بشر
 چون گرسنه می شوی گدای شو
 چون شدی تو سپهر مرداری شوی
 پس دے مردار و دیگر دم گے
 آلت اشکار خود خر سگ بدان
 مرد حجبی ہر سہ حاجی طلب
 سنگر اندر نقش و اندر رنگ او
 گر سیاہست و ہم آہنگ تو است
 ہر کہ مرد اندر تن او نفس گبر
 چیست تعظیم خدا افسر اشتن
 چیست توحید خدا آموختن
 آنکہ او بی نقش و سادہ سینہ شد
 آئینہ بہتے چہ باشد نیتے
 ہر کہ نقص خویش را دید و شناخت
 زان نمیزد بسوے ذوالجلال

من گنج این یقین دان اسی عزیز
 گر مرا جوئی دران دلمہا طلب
 چون نظر شان کیمیائی خود کجاست
 و ربود زنده ز دریا کے رہد
 بحر اسرار تہ نہد بر نفس رقی ہر
 تہدہ بد پیوند و بدرگے شوی
 بخود و بچس چو دیوار بے شوی
 چون کنی در راہ شیران خوش تگے
 کمتر کن انداز سگ را استخوان
 خواہ ہند و خواہ ترک و یاعوب
 بنگر اندر غم و در آہنگ او
 تو سفید شہ خوان کہ ہر نگ تو است
 مرد را فرمان برد خورشید و ابر
 خویشتن را خاک و خوار میشتن
 خویشتن را پیش واحد موقتن
 نقشہاے غیب را آئینہ شد
 نیتے بگزین گرا بلہ نیتے
 اندر اشکال خود و واسپہ تاخت
 کو گمانے میر و خود را کمال

بر لبیس و دیو زان خندیده
عصمتی که مرثی را در تن سست
این زمن بیتینه از خود بین
لیک یک در صد بود ایمان بغیب
هر که تریاک خدائے را بخورد
راجع آن باشد که باز آید بشهر
شیر دنیا جوید اشکاری و برگ
تیغ حلم از تیغ آهن تیز تر
صبر آرد آرزو را فی شتاب

که تو خود را نیک مردم دیده
آن ز نیکتر محبت و حفظ من است
تا نچیز در بر شهادت و یومین
نیک وای و بگذر از تر و ویر
کز خورد زهرے مگویش که ببرد
سوی وحدت آید از تفریق و هر
شیر مولی جوید آزادی و مرگ
بل ز صد لشکر ظفر انگیز تر
صبر کن و الله اعلم بالصواب

دفت دوم از کتاب مثنوی

بسم اللہ الرحمن الرحیم

آفت این درہوا و شہوتست
 زو بجو یار خداے را تو زود
 یار چشم تست اسی مرد شکار
 چونکہ مومن آئینہ مومن بود
 گر برد مالیت عدو پر فتنہ
 سر کجا بند ظلوم شد مسار
 خدمت خود را ساز پنداشتہ
 چون بگریانم بجوشد رحمت
 رحمت موقوف آن خوش گریہات
 صاف خواہی چشم عقل و سمع را
 ہر کرا باشد طمع الکن شود
 ہر کہ از دیدار سرخوردار شد
 مایع کنجی بی دو و بی دام نیست
 ہم دعا از تو اجابت ہم ز تو

ورنہ اینجا شربت اندر شربت
 چون چنان کردی خدا یار تو بود
 از خس و خاشاک ادرا پاک دار
 روی او ز آلودگی ایمن بود
 رہزنے را بردہ باشد رہزنی
 جز بدر گاہ تو اے آمرزگار
 تو لو اسی جرم ازان افراشتہ
 آن خروشنده نیوشد نعمتم
 چون گریست از بحر رحمت موج خاست
 بردران تو پردہاے طمع را
 با طمع کے چشم دل روشن شود
 این جہان در چشم او مردار شد
 جز بہ خلوت گاہ حق آرام نیست
 ایمنے از تو مہابت ہم ز تو

آنچه معشوقیت صورت نیست آن
 آنچه بر صورت تو عاشق گشته
 صورتش بر جاست این سیرت
 خود هم او آب و هم او ساقی و ست
 افکن این تدبیر خود را پیش دوست
 قوت اصلی بشر نور خداست
 نور حق بر نور حس را کب شود
 ساعته کافر کند صدیق را
 برگ بی برگی ترا چون برگ شد
 ظاهر و باطن اگر باشد یک
 در وجود ما هزاران گرگ و خوک
 حکم خود را راست کو غالب ترست
 سیرتی کان در وجودت غالبست
 عاقبت بینست عقل از خاصیت
 این به پستی آن مکن جرم و گناه
 ما برون را ننگیم و قال را
 ملت عشق از همه دینها جداست
 آب کم جو تشنگی آور بدست
 آینه دل صاف باید تا درو

خواه عشق اینجهان خواه آنجهان
 چون برون شد جان چرانش نهشته
 عاشقا و این که معشوق تو کیست
 هر سه یک شد چون طلسم تو شکست
 گرچه تدبیرت همه تدبیر اوست
 قوت حیوانی مرا و انا سزااست
 و انگلی جان سوی حق راغب شود
 ساعته زاهد کند زندیق را
 جان باقی یافتی و مرگ شد
 نیست کس را در نجات او شک
 صالح و ناصالح و خوب و خشوک
 چون که ز ریش از مس آمد آن ز رست
 هم بران تصویر حشرت واجبست
 نفس باشد کونه بیند عاقبت
 که کنم تو به در آیم در پناه
 ما درون را بنگریم و حال را
 عاشقا را مذهب و ملت خداست
 تا بجوشد آبت از بالا و پست
 و شناسی صورت زشت از نگو

که پر در غنچه بجز با جنس خود
 چون ترا آن چشم باطن بین نبود
 چون شوی دور از حضور او لیا
 تا توانی ز او لیا و بر متاب
 از مودم عقل دور اندیش را
 دست گیر از دست ما را بجز
 باز خرم را ازین نفس پلید
 از چو ما بیچارگان این بند سخت
 این چنین قفل گران را اسی و دود
 باز خود سوسه تو گردانیم سر
 با چنین نر و یک و دریم دور
 این دعا هم بخشش و تعلیم تست
 در میان خون وروده فهم و عقل
 شکر نعمت پنهانی چون شکر تو
 لاجرم هر مرغ بے هنگام را
 کسب دین عشقت و جذب اندون
 نفس ^{زبون} خس گر جویت کسب شریف
 تا تور شوت نستی بیسنده
 صنع بنیدم و محبوب از صفات

صحبت نا جنس گورست و لحده
 گنج سے پندار اندر هر وجود
 در حقیقت گشته دور از خدا
 همدکن واللہ اعلم بالصواب
 بعد ازین دیوانه سازم خویش را
 پرده را بردار و پرده ما بدر
 کاروش تا استخوان ما رسید
 که کشاید جز تو ای سلطان بخت
 که تواند جز که فضل تو کشود
 چون تویی از ما با نزدیک تر
 در چنین تاریکی بفرست نور
 ورنه در گلخن گلستان از چه رست
 جز زاکرام تو نتوان کرد نقل
 نعمت تازه بود ز احسان او
 سر بریدن واجبست اعلام را
 قابلیت نور حق دان ای حرون
 حیل و مکر می بود آنرا ردیف
 چون طمع کردی ضریر و بنده
 در صفات آنست کو گم کرد ذات

واحدان چون غرق ذاتند ای سپهر
حق شب قدرست در شبها نمان
منه همه شبها بود قدر ای جوان
آن که گوید جمله حقیقت احمقیست
ذوق باید تا دهد طاعات بر
و آن بے متو که گردد نهال
آن فقیری بحسب پیاپی نیست
پایز عریان به یکسو باز رو
هر که او جنس دروغست ای سپهر
و رگد از نام و بگر در صفات
گم شوی در ذات آسانی ز خود
اختلاف خلق از نام او فساد
دور بین کور دارد در در
تو به جان جوان بجای از ملک
آنکه بنید او سبب را عیان

که کنند در صفات او نظر
تا کند جان هر شب را امتحان
منه همه شبها بود خالی از ان
و آنکه گوید جمله باطل او شقیست
مغیر باید تا دهد دانش بر
صورت بجان نباشد جز خیال
بل پی آنکه بجز حق هیچ نیست
یا چو ایشان فارغ و بیجا مشو
راست پیش او نباشد معتبر
تا صفاتش رو نماید سویرا
چشم تو گیرنگر بنید نیک
بون بمنه رفیق آرام اوقاف
همچو خنجر در سحر اکور از سر
تا روی هم بر زمین هم بر فلک
که در دل هر سببها می جهان

دفتر سوم از کتاب شنوی

بسم الله الرحمن الرحيم

لقمه نجشی آید از هر کس بکس
رزقهار از رزقها او میسد
جمله عالم اکل و ماکول دان
گوشتهای نندگان حق خوری
بوی کبر و بوی حرص و پوی از
فکر حق پاکست و چون پاکی رسید
کامی خسان نرو خدا بختی هلال
میگیرند ضدها از ضدها
چون بر آید نام پاک اندر دامن
نور راهم نور شو بانار نار
حق هزاران صفت و فنی باخت
پس حق حق سابق از مادر بود
دامن او گیر ای یار و لیر
چون جفا آری فرستد گوشمال

خانی نجشی کاریز دانست و بس
ز آنکه گندم بے غذائی کی زیذ
با قیام را مقبل و مقبول دان
غیبت ایشان کنی کفر بری
در ستره آفتن بسیاید چون پیاز
رخس بریزد و برون آید پلید
بهر از عمر دمی و حق قیل و قال
شبهه گیرد چون برافروز و ضیا
نه پلیدست ماز و نه آن دهان
جای گل گل باش جای خار خار
تا که مادر بر تو مهر انداختست
چه که آن حق را نداند خبر بود
نومنه باشد از بالا و زیر
تا ز نقصان و اروی سوی کمال

زانکه حکم کار در دست من ست
 هر زمان دل را دهم میل و گهر
 هر زمان دل را و اگر را کئے بود
 نه پیر ایمین شوی بر راسی دل
 چاه سے پیئے و متوائے حذر
 تا که بنو سن او نداند راه بحر
 صد هزاران کیما حق آفرید
 پیرانے چون دہد اور وشنے
 از دہان لقمہ نشد سوے گلو
 در ہما شد جملگے آبیختہ
 زانکہ خود ممدوح جزیک پیش نیست
 زانکہ ہر مدحے بنور حق رود
 مدحہا خیر مستحق را کے کنند
 تا کہ گوید نظر مان بردست
 تر ہے کوئی مراد دل نیز ہست
 پس بود دل جو ہر و عالم عرض
 دل نباشد غیر آن دریای نور
 فی دل اندر صد ہزاران خاص عام
 ریزہ دل را بس دل را بجو

اختیار جگہ کان پست من ست
 ہر زمان بر دل نہم داغ جگر
 آن نہ از وی لیک از جامی بود
 عمد بندہی تا شوی آخر خجل
 اینم از تاثیر حکمت و قدر
 ہر غدیرے را کند اشباہ بحر
 کیما سے بچو صبر آدم ندید
 گر چراغت شد چہ افغان بیکنی
 تا گوید لقمہ راقی کا دخل
 کوز ہا در یک لگن در ریختہ
 کیشا زین روی جزیک کیش نیست
 بر صورت و اشخاص عاریت بود
 لیک بر پنداشت گمہ می شوند
 نیست بر صورت کہ آن آب گلست
 دل فراز عرش باشد فی بہست
 سایہ دل چون بود دل را غرض
 دل نظر گا و خدا و انگاہ کور
 در یکے باشد کد ام ست آن کلام
 تا شود آن ریزہ چون کوسہ ازو

هست بر اسباب اسباب دیگر
 انبیا در قطع اسباب آمدند
 بارها در دام حرص افتادہ
 بازت آن تو آب لطف آزاو کرد
 شکر آن نعمت کہ تان آزاو کرد
 شکر نعمت خوشتر از نعمت بود
 شکر جان نعمت و نعمت چو پوست
 نعمت آرد غفلت و شکر انتباه
 ہیچ مارا با قبولے کار نیست
 بالیئمے چون کنے قہر و جفا
 کہ لیئمان در جفا صافے شوند
 چون فراموش شود تدبیر خویش
 گر تو خواہی حزمی و دل زندگی
 از خودی بگذر کہ تالیسے خدا
 تو نمیدانے کہ آخر کیستے
 ہرچہ از تو یادہ گردد از قضا
 گر بلا آید ترا اندوہ مبر
 کان بلا دفع بلا ہائے بزرگ
 راحت جان آمدای جان قوت مال

در سبب شکر در ان افکن نظر
 معجزات خویش بر کیوان رزق
 حلق خود را در بریدن دادہ
 تو بہ پذیرفت و شمار اشا و کرد
 نعمت ہی را بپایر یا و کرد
 شکر بارہ کے سو نعمت رود
 زانکہ شکر آرد ترا تا کومی دوست
 صید نعمت کن بدام شکر شاہ
 کار ما تسلیم و فرمان برد نیست
 بندہ گرد و ترا بس با و نسا
 چون وفا بینند خود جافے شوند
 یابی آن بخت جوان از پیر خویش
 بندگی کن بندگی کن بندگی
 فانی حق شو کہ تالیسے بقا
 ہمہ کن چند آنکہ دانے پیستے
 تو یقین دان کہ خریدت از بلا
 و رزبان بنیے غم اورا مخور
 وان زیان سخ زیانہامی شرگ
 مال چون جمع آمد ایجان شد وبال

آنکه بدهر بے امید سوزد با
بنی طبع نشیده ام از خاص و عام
مروده است از خود شده زنده برب
مردن تن در ریاضت زندگیت
بهر غیب آفراسند آموختن
مرگ هر یک ای پسر هرنگ اوست
پیش ترک آینه را خوش رنگیت
که تافی هست از یزدان یقین
خلق در بازار یکسان میسوزند
هچنان در مرگ یکسان میرویم
انچه صاحب دل بداند حال تو
انچه بیسند بر زمینت اهل دل
و مبدم و سوز بریان میشوم
عاشقان را شد مدرس حسن دوست
و کمر بپیرایه دهد خالصت
نفس شیدا به هر دو یک مکن بود و اند
اجان فرشته کجا ایشان یک بند
بیا صابر نشد
باشد و صلح جو

آن خداست آن خداست آن خدا
من سلا می ای برادر و السلام
زان بود اسرار حقش در دو لب
رخ این تن روح را پابند گیت
که ز گفتن لب تواند و ختن
آئینه صافی یقین هرنگ اوست
پیش زنگی آینه هم رنگیت
هست تعبیلت ز شیطان لعین
آن یک در زوق و دیگر دردند
نیم در خسران و نیمه خسرویم
تو ز حال خود ندان ای عمو
که به بینی در خود ای از خود خجل
هر چه بادا باد انجامی سر و دم
دق و درس سبق شان روی است
زانکه دارد هر عرض با همت
در و صورت خویش را نبوده اند
بهر حکمتش و صورت شدند
قبل این در گهر فاخته نشد
که نه مشوقش بود جویای او

چون درین دل برق مهر دوست
 و در دل تو مهر حق چون شد و تو
 عاقلان از پیرا دیهای خویش
 چون مراد ات همه اشکسته پاست
 این جهان چیغه است و مردار و رخص
 و ان محبت حق ز بهر حق کجاست
 از در دل چونکه عشق آید و رون
 همچو شیرے خورد با آهو دو چار
 همچو زور پشه پیش تند باد
 هر چه آن بر تو کرا هیت بود
 تو بین که بردخته یا بچاه

اندر ان دل دوستی میدان که هست
 هست حق را یگانے مهر تو
 با خیر گشتند از مولاے خویش
 پس کسے باشد که کام او رواست
 بر چنین مردار چون باشم حصی
 که ز اغراض و ز علتهما جداست
 عقل رخت خویش اندازد برون
 گشت آهو بجنبه افتاد زار
 فهم کن و امدا علم بالشداد
 چون حقیقت بنگری رحمت بود
 تو مرا بین که منم مفتاح راه

وقت چهارم اشنوی

بسم الله الرحمن الرحيم

<p>وصف ما از وصف او گیر و سبق آدمی را مدح جوئی نیز خوش است عقل فاسد روح را آرد به نقل عقل کنز را سازا می سلطان وزیر زیر کی را بلایس و عشق از آدم است کم ره غرقت او پایان کار چونکه در مدح باشد کینها و انگهان الحمد خوان چالاک شو که در آموزی چو در مکتب صبی از معانی و ز علوم خوب و بکر چشمه آن در میان جان بود نه شود گنده نه دیرینه نه زرد تارهی از منت هرنا سزا قوم سبب سرور تن بی سر بود</p>	<p>خلق ما بر صورت خود کرد حق چونکه آن نطق شکر و حمد چو است همچو جان باشد شه و صاحب عقل عقل جزو سے را وزیر خود بگیر داند آنکو نیکبخت و محرم است زیر کی آمد سباحت در بحار خوش نگردد از مدیحه سینها اے دل از کین و کراهِت پاک شو عقل دو عقل است اول کسبی از کتاب و او ستاد و فکر و ذکر عقل دیگر بخشش یزدان بود چون ز سینه آب دانش جوش کرد از درون خویش تن جو چشمه را اصل شکر بیگان سرور بود</p>
--	---

گر بخودی جس دنیا را مناص
برگ بے برگی نشان عار فیت
خامشی بجزست و گفتن همچو جو
گرچه قرآن از لب پیغمبر است
بخود از لب بادب گردد تمام
انکه اواز پرده تقلید جست
نور پاکش بی دلیل و بی بیان
طالب هر چیز اے یار رشید
راست گفته است آن شه شیرین ^{با}
نزد بان خلق این ما و من است ^{که باز در سطر ۱۲}
هر که بالا تر رود ابله تر است
این فروع است و اصولش آن بود
بهر این دنیا است مرسل و ابطا
کاینخروف و اسطاسے یار غار
بهر اظہار است این خلق جهان
نے بگفتست آن سراج آستان
پس وصال این فراق آن بود
جهد کن در بخودی خود را بیاب
قلب آتش دید در دم شد سیاه

نے بُدی وحشت نہ دل جستی خلاص
زردی ز سر سرخروئی صیر فیت
بحر میجوید ترا جونی را نحو
ہر کہ گوید حق نگفت او کافر است
با خود از می بے ادب گردد تمام
او بنور حق بہ بند ہر چہ بہت
پوست بشکافد و رآید در میان
بخر جان پیرے کہ میجوید نید
چشم گردد موبوسے عارفان
عاقبت زین نزد بان افتاد است
کاستخوان او تیر خواهد شکست
کہ ترفع شکرست نزدان بود
مومنان راز انکہ ہست او واسط
پیش و اصل خار باشد خار خار
تا نماند گنج حکمت انسان
اینجہان و آنجہان راضیان
صحت این تن سقام جان بود
زود تر و اند اعلم بالصواب
قلب را در قلب کی بود ست راہ

وقت پنجم منظوم

بسم الله الرحمن الرحيم

تا نگرید ابرک خند و چین
جان سفر رفت و بدن اندر قیام
پس نگو گفت آن رول غمش حواز
زانکه عقلت جو هرست ایند و عین
عقلهاست خلق عکس عقل او
عقل کل و نفس کل مرد خداست
منظر حقست ذات پاک او
عقل جزو عقل را بدنام کرد
زور را بگذارد و زار را بگیر
گر کنی زار می بیاید رسم او
من غلام آنکه نفروشد وجود
پس کن خود را خصم رهیار به شو
عشق آن شعله است کو چون بر فرو
ندگی بیدوست جان نرسودن است

تا نگرید طفل کے جو شد لبین
وقت رجعت زان سبب گوید سلام
وزہ عقلت بہ از صوم و نماز
این دو در تکمیل آن شد منقوض
عقل او شکست و عقل خلق بو
عشق کرست را بدان کز وی جداست
رو بوحق را و از دیگر مجو
کام دنیا مرد را ناکام کرد
رسم سوی زاری آید ای فقیر
رحم او در زار سے خود باز جو
جز بدان سلطان با افضال وجود
زانکه عفت هست شوق اگر و
ہر کہ بہر معشوق باقی بچلہ سوخت
مرگ حاضر غائب از حق بودن است

عمر و مرگ این هر دو با حق خوش بود
فخر خواهی آن بصحبت قائم است
دانش انوار است بر جان رجال
دانش آنرا است مانند جان زجان
این چنین دل ریز باراد دل نگو
صاحب دل آینه شش در بود
عدل وضع نعتی بر موضعش
ظلم چه بود وضع در نما موضعش
مشرع را صابران دریافته اند
آنکه گردانید روزان مشتری
تو گوئی که روز من پیروز شد
روز بگذرد و تو ^{روز بگذرد} پیروز شد
این جفای خلق بر تو در جهان
چاره آن دل عطای مبدلیست
بلکه شرط قابلیت دادوست
نیست از اسباب تصرف خداست
قالبی که شرط فعل حق بدی
هر چه خواهد آن سبب آورد
لیک اغلب بر سبب راند نفاذ
چون سبب نبود چه ره جوید مزید

بی خدا آب حیات آتش بود
نی زبانت کاری آید نه دست
نی ز راه دقرونی قیل قال
نی ز راه دقرونی از بیان
سبزوار اندر ابو بکرے بگو
حق دران از شش جهت ناظر بود
نے بهر سنجی که باشد آبکش
که نباشد جز بلا را سبب
چون سوی هر مشتری نشاقتند
بخت و اقبال و بقا و شادبری
انچه فردا خواست شام روز شد
گردانے گنج زرا آمد نهان
داد او را قابلیت شرط نیست
داد لب و قابلیت هست پوست
نیستهارا قابلیت از کجاست
هیچ معدوم به هستی نامدی
قدرت مطلق سببها برورد
تا بداند طالع جستن داد
پس سبب در راه سے آید پدید

از سبب میرسد هر نیز و شر
هست ما را خواب و بیداری ما
حشر اصف و حشر اکبر را نمود
هست مطلق کار ساز نیستی است
چرگمان باشد همیشه زشتکار
هر که آینه یقین باشد
عارفان که جام حق نوشیده اند
هر که اسرار حق آموختند
غیر حق جمله عدو و دوست او است
کنج بی مار و گل بیخار نیست
زان نوا بیزارم وزیر نه خم زشت
ار قناعت هیچکس بیجان نشد
آنچنانکه عاشق بر رزق و زار
گر تو نشای بی باید و بر برت
واسه آنکه عقل ادا داده بود
اسه خنک آنکس که عقلش نر بود
تو بحال خویش تن می پش شاد
گر خری رایب در رویه ز سر
میر آخرد دیگر و خسر دیگر است

نیست اسباب و وسائط امی پدر
بر نشان مرگ و محشر و گو
مرگ اصغر مرگ اکبر راز و
کارگاه هست کن جز نیست ^{کرامت} حقیقت
نامه خود خواند اندر حق یار
گر چه خود بین خداے بین باشد
رازها دانسته و پوشیده اند
مهر کردند و دانهش دوختند
بعد از دوست کی شکوه نکوست
شادین پیغم درین بازار نیست
هر که خواهد عافیت دنیا بهشت
وز حریصه سچکس سلطان نشد
هست عاشق رزق هم بر رزق خوار
و رتوبشتابی دهد در دست
نفس ز شمش نرو آ ماده بود
نفس ز شمش ماده و مضطرب
تا بیای به در جهان جان مراد
گو بر تو خرمباش و غم نخور
نه هر آنکو اندر آخر شد خرس

میرا آخر گر چه در آخر بود
 هر که بی من شد همه نهاد در دست
 اندر آن جز عشق یزدان کار نیست
 جمله ناخوشش از جماعت خوش شود
 بر سر هر لقمه بنوشته عیان
 همین تو کل کن طرزان پاؤ دست
 چون ندارد دنور دل نیست آن
 چون نظر بر روح اقدم در را
 چون نظر بر طرف اقدار روح را
 وقت خشم و وقت شهوت مرد گو
 تا طر فرعی را اصل بی خبر
 کی کند آن مست جز عدل صواب
 عشق بر دجست را ایجان بس
 حیرت آن مرغست خاموش کند
 عشق بر مرده نباشد پایدار
 گفت صورت کوزه است محسن
 کوزه می بینی ولیکن آن شراب
 اسی برون ازو هم و قال و قیل من
 هیچکس بر غیر حق عاشق نشد

هر که او را خسر بگوید خسر بود
 یار جمله شد چون خود را نیست دوست
 جز خیال وصل او دیار نیست
 جمله خوشهبانی مجاعت هاست رد
 کز فلان بن فلان بن فلان
 رزق تو بر تو ز تو عاشق ترست
 چون نباشد روح جز کل نیست آن
 پس یکم بنید خلیل و مصطفی
 پس دو بنید شیث را و نوح را
 طالب مرد روانم گو بگو
 فرع ما یم اصل احکام قدر
 که ز جام حق چشیده است و شراب
 کوز گفت و گو شود فریاد رس
 بر نهد سر پوش و پرچم شست کند
 عشق را بر حق جان افزای دار
 می خدایم میداد از طرف و می
 روست نه نماید بشم تا صواب
 خاک بر فراق من و تمایل من
 واقف آن سر بجز خالق نشد

<p> مردہ را کہ در کشد اندر کفن ر کو نذر د از ہسانِ جانِ خبہ آید از درِ یا مبارکِ ساعت فکرتِ ہر روز را دیگر اثر کہ شالِ آن چو پنبہ است و شہار نیتِ این غم غیر در خورد و سزا کی دہی بی جرم جان را در دو غم لیکِ ہم جیسے بہاید کرم را ہست مردی و رگ پیغمبرے ترکِ اہوا قوت پیغمبرِ سیست ور نہ دنیا کے بدی دار الغور چون بمردی طالبت شد مطلبت طالبعے کے مطلبت جوید ترا بریکے زہرست و بر دیگر شکر </p>	<p> یابست زندہ کے کہ گشت یار مردہ را کس در کنار آرد مگر رحمتِ بی علتی بے خدمتی شا دی ہر روز از نو سے دگر ہیچکس را باز نانِ محرم مدار سجدہ کن صد بار سیکو اسے خدا امی تو سبحان پاک از ظلم و ستم من معین میند انم جہدم را ترکِ خشم و شہوت و حرص آوری سر ز اہوا تا فتن از سرورِ سیست مے نماید نور نار و نار نور طالبِ اوئی نگر و طالبت زندہ کے مردہ شو شوید ترا ہر وجودے کز عدم نہو دسر </p>
---	--

دفتر ششم از شنوی معنوی

بسم الله الرحمن الرحيم

مقصد او جز آنکه جذب یار نیست
در میان جزو و ماحریت هول
و عناصر در نگر تا حل شود
نگه بر ایشان متقف و نیازست
لیک خود جهان کندن آمدین دوی
ای خدا مر جهان مارا کن توشاو
نیست ره در بارگاه کعبه
عاشقان را ندیب و دین نیستی
چون جنازه نهی که برگردون نهند
سرور می را کم طلب درویش به
گره می خواهی ز کس چیزی نخواه
جنت الما و او ویدار خدا
دیدن هر چیز را شترست این
خواه کان انوار باشد خواه ظلام

عشق را با پنج و با شش کار نیست
جنگ فعلی جنگ طبعی جنگ قول
این جهان زین جنگ قائم می بود
چرا مختصر حیا را بستون قوت
زین دوره گرچه همه مقصد توئی
زین ترود و عاقبت ما خیر با تو
هیچکس را تا نگردد او فنا
هست معراج فلک این نیستی
بنده باش و بر زمین رو چون سمند
با خود بر کس منم بر خویش نه
گفت پیغمبر که جنت از آنکه
چون نخواهی من کفیل مر ترا
پس قیامت شو قیامت را بین
تا نگردد این ندانیش تمام

تو نه این جسم بل آن دیده
مایه در بازار این دنیا ز رست
هر که او بے مایه در بازار رفت
هستمارا سوس پس افکنده اند
زانکه کان و خنجر صانع خدا
چون امیدت لاست زو پر جبریت
چون انیس طبع تو آن نیستی ست
گر انیس لانه اے جان بر
هست مادر نفس و با با عقل زاده
ای دهنده عقلها فریاد رس
هم طلب از تست و هم آن نیکوئی
جبر باشد چه و بال کا ملان
همچو آب نیل دان این جبر را
فی قبول اندیش فی ردای غلام
بل حقیقت و حقیقت غرقه شد
جور و دران و هران رنجی که هست
رنج و درد و جوع و فقر این دیار
زانکه اینها بگذرد و آن نگذرد
بیشک این ترک هوای دهنی ده است

و اری از جسم که جان دیده
مایه انجمن عشق و دو چشم هست
عمر رفت و باز گشت او خام گفت
نیستهارا طالب بند و بنده اند
نیست غیر نیستی در انجمن
بانیس خویشتن استیز جبریت
از فنا و نیست این پر بهیز جبریت
در کین لا چهره ای منتظر
اولش تنگ و آخرش کساد
تا نخواهی تو نخواهد هیچ کس
ما کیم اول توئی آخر توئی
جبر هم زندان و بند کا ملان
آب مومن را و خون مرگبر را
امر را و نمی رانے بین مدام
زین سبب هفتاد بل صد فرقه شد
سهلتر از بعد حق و غفلت ست
صعب نبود چون فراق و بعد یار
دولت آن دارد که جان آگه برد
لیک از تلخی بعد حق به است

سج کے ماندومی کان ذوالمن ۶
 کان جہان بچون نکلا آمد ہست
 بین کہ خاک این خلق رنگارنگ
 گریہا بان پر شود زرو نقو و
 ورنجوانی صد صفحہ بی سکتہ
 عقل راہ نامی سدی کی رود
 کہ فہوت وادن بی علت ست
 ورنکہ ملت فضل جوید یا خلاص
 نے خدا را امتحانی می کنند
 چون انامی بندہ شد لا از وجود
 گر ترا چشمست بکشا در نگہ
 چشم بند خلق جز اسباب نیست
 و ر عدم ماستحان کے بدیم
 خویش رعہ بیان کن از جانی فضول
 و ر عدم مارا چہ استحقاق بود
 زیر کی ضد شکست و نیاز
 زیر کان با صنعتی قانع شدند
 بصیست جنیست یکی نام نظر
 این نظر کہ کرد حق و روی نہان

گویدت چونی تو اسے رنجور من
 ہرچہ آنجا رفت بی تلوین شد بہت
 میسکند یک رنگ اندر گور با
 ہر ضابطہ حق جوی نتوان رہود
 بقدر زیادت نمازند نکتہ
 عشق باشد کانظرت بہتر وود
 پاکبازی خارج از ہر ملت ست
 پاکساز اند کہ بانان خاص
 نے ورسود و زیانی می زنند
 پس چہ ماند بین بیندیش امی غنود
 بعد لا آخر چہ میسند و گر
 ہر کہ لرزد بر سبب ز صاحب نیست
 کہ برین جان و برین دانشیم
 ترک خود کن تا کند رحمت نزول
 تا چنین عقل و جانے رونمود
 زیر کی بگزارو با کولے بساز
 اہلکان از صنع و صانع شدند
 کہ بدان یا بندہ وریکد گر
 چون نمود در تو تو گر دی جنس آن

حق چون اندر مرد و نومی زن نهد
چون نهد در زن خدا نومی نری
خلق را چون آب ان صاف زلال
علم شان و عدل شان و لطیف شان
کاله و زوید و نبود پائیدار
در سبب چون بمرادت کرد رب
پس چه عرض می کنی ای بی هنر
سایه سبب به ست از ذکر حق
هست پنهان حال که بر هر فرد
خالی از خود بود و پیر عشق دوست
عقل باشد مرد را بال و پری
لذت از جو عست فی از نقل نو
بین مران تو از موسی آه سرد
در ورون یک ذره نور عارفی
هر بلا کند جهان بینی عیان
رو مراقب باش بر احوال خویش
پس همین جا خود جزای نیک و بد
پس مقام عشق جان صحت است
خرم آنکه عجز و حیرت قوت اوست

او محنت کرد و چون میسد هر
طالب زن گردد او چون سقمری
اندر و تا بان صفات ذوالجلال
چون ستاره چرخ بر آب روان
لیک آرد و زد و راتا پائیدار
پس چه باید ظن نکردی در سبب
احتیاج خود بحتاج دیگر
یک قناعت به زهد لوث و طبق
هر که را خواهد بفن از خود برد
پس ز کوزه آن تراود کاندست
چون ندارد عقل باشد ابتری
با مجاعت از شکر به نان جو
در وجود و در جوین درد درد
به بود از صد مصروف ای صفی
باشد از شومی زن در هر مکان
نوش بین و رداد و بغیر ظلم نیش
میرسد با هر کس چون بنگرد
رنجهایش حسرت هر راحت است
در دو عالم خفت اندر ظل دوست

زندگی در مردن و در محنت است
 بر پلای کاین قوم راحی داده است
 پس ز جان کن وصل جانا^{طلب} را
 سوی کل خود روای جزو خدا
 آب را اندر سبوی یم مدار
 کاب ساکن بے درد ناخوش بود
 آب جان را ریز اندر بحر جان
 شد تمام این شبنمی با صد نوی
 هر که پرویزین جهان آنسورود
 مال دنیا را بقای گریخته نیست
 بی خودی شو و ز خودی یکسر برآ
 مطلب دنیا و عجب را بهل
 بهر او را عبادت کردنی است
 او بذات خود عبادت را سزاست
 روح چون از عالم آمده است
 جسم چون از عالم خلق است باز
 زمین و دو چون از این نتیجه نفسا
 اگر به سوی خاک سفلی میرود
 و بر سوی روح علوی سر کشد

آب حیوان در درون ظلمت است
 زیر او صد فائده بنهاده است
 بی لب و بی کام میگونا^م رب
 از خودی بگذر زمانه با خودا
 تا نگردد آب شیرین ناگوار
 رنگ و بوی و طعم خوب از وی رود
 تا شوی دریای بی حد و کران
 از فی کلک نوازن لحن سالش بشو
 فصل انجبا وصل عقبی می شود
 بهر صید مرغ عجب خوش فتنی است
 از برای حق خدا را دان خدا
 هر دو اینان زبید از از بغل
 عابد جنت طلب هم مردنی است
 نه برای نار و جنت وی خداست
 زان بطاعات و هدای راغب شده
 سوی خواب و غور کشد بی امتیاز
 هر دو خورابوین و طبعش سزا
 آن زمان وی نفس آماره شود
 آن زمان تو امه گشت و بار شد

میل ملک امر چون ناید و رو
گر ز کوشش سوی لاهوتی تب
بعد تنذیب و کمال اجتهاد
کاهلی در کار دنیا چستی است
مرد کاهل به هر حق کامل بود
بهر ذات حق گذارد هر دو را
جز وجود مطلق و هستی پاک
در هزاران آینه یک صورت است
کشت آئینه آمد از کجا
چند ^{سکال} چاسنه که در راهش دهب
بهر او مردن به از صد زندگی
گر نبودی موت در دنیا می دون
قیمت یکدم جهاسنه که دهب
هر عبادت راز حق وقت آمده است
جز که ذکر آن خدای پاک ذات
ذاکر و مذکور و ذکر آمد سیکه
هر مست اسی جان فدا و زندگیست
مطف شاه او را بجان مقبول کرد
نی ز استعداد و استحقاق بود

سوی تو امسه بر آید سر خوش او
دم به سوی ملهمه و امینه اند
مطمئنانه گردد و اهل سعاد
کاهلی از نار و جنت سستی است
کاهل از دوا رین بس عاقل بود
این چنین کاهل بود مرد خدا
انچه آید در خیالات هست خاک
زین تکریم هم سر در اچتر است
این ز اسمای صفات است ای کیا
مر جبا ^{چواب} آن سر که در کوبش نه
کاین چنین موت است بس فرخندگی
سخت می گشتیم عاجز پس زبون
نیست ممکن که اجل یکدم ره
در صلوٰه و صوم میقاتی شده است
نیستش وقتی معین از خدات
غیر حق باقی نماند بے شک
غیر وجه الله که اپانید گیت
با وصال خویش تن مشغول کرد
اینهمه فضل شمر خلاق بود

پاس دلبا که دن و خد متگری جان و گوش و چشم و بوش و پاؤد این که شکر نعمت تو بیکنم شکر این شکر از کجا آرم بجا دست و پا و این زبان و لفظ شکر طاعت و توفیق طاعت هم ز تو ساقیم آن پادشاه اندر جام کرد بیخودم زان پادشاه و اکنون مرا ریخت در کاهم جلالی جبره رشته بجه جلالش بر دلم نیست دور از لطف اخوان الصفا	سازد ت محمد دوم و بخشد سرور جمله از درهای احسانت پرست این هم از تو نعمتی شد مفتسم من کیم از تست توفیق ای خدا عاریت از تست بی از هیچ نگر لطف تو بر ما نوشته صد نکو که ز ما و من بر آورد دست گرد نیست فرق از جان و تن و ز من و ما میزنم بر لوح وحدت قرعه آه و هر بود ازین آب و کلم درسد این بنده هم سوی خدا
---	---

تمام شد و قمر ششم از ششمین منظوم

اَلَا يَا أَيُّهَا السَّاقِي أَوْ كَسَاؤُنَا وَنَاوُنَا
 بی سجاد و رنگین کن گرت پیرمغان گو
 مراد منزل جانان چه هن عشق چون
 شب تاریک بیم موج و گرد آب چنین بل
 همه کارم ز خود کامی بد بد نامی کشید آخر
 حضور می گریه می خواهی از و غائب شو فقط
 غم دیدار تو دار و جان برب آید
 کی دهد دست این غرض یار کب همتان شوند
 دل میر و زو و زو ستم صاجه دلان خلایا
 آسایش دو گیتی تفسیر این دو فرست
 در کوی نیک نامی ما را گذر ندادند
 بهنگام تنگ دستی در عیش کوش و مستی
 ما در پیاله عکس رخ یار دیده ایم
 هرگز نمیرد آنکه دلش زنده شد عشق

بسم الله الرحمن الرحيم

چه عشق آسان نمود اولی افتاد و کل
 نه سالک پیچیده بود ز راه و رسم منتر
 جرس فریاد میسدار و که بر بند مجلدا
 کجا دانند حال ماسکساران سلما
 نمان کی ماند آن رازی کز و سازند مخلصا
 متی مالتی من نهوی قمع الی نیا و اموئسا
 باز گرد و یا بر اید پیست فرمان شما
 خاطر مجموع مازلف پریشان شما
 در واکه را ز پنهان خواهد شد آشکارا
 با دوستان تلطف با دشمنان مدارا
 گر تو نمی پسندی تغییر کن قضا را
 کاین کیمیا می هستی قارون کند گذرا
 ای بنجیبه زلف شرب مدام ما
 ثبت ست بر جسر پیده عالم دوام ما

ترسم که صرفه نبرد روز بازخو هست
 تسلیت در حقوق محبت براس ما
 گاهی در فگنیم باتش خلیل را
 فرعون را ندا دیم ای دوست درو
 بیگانه را چه کار بود با بلا و غم
 ما پروریم دشمن و ما می کشیم دوست
 حافظ همیشه ناله کند در بلای تو
 صلاح کار کجا و من خراب کجا
 حدیث از مطرب و می گوید راز دهر که میجو
 ما را بر آستان تو بس حق خدمتی است
 و رعیش نقد کوش که چون آنجو نماند
 ملک آزادی و کنج قناعت گنجی است
 صبا بلطف بگو آن غزال رغنا را
 ساقیا برخیز و در ده جام را
 گر چه بدنامی است نزد عاقلان
 محرم را ز دل بشید امانی خود
 بزم عیش و موسم شادی و بهنگام طر
 غلام بهت آم که زیر چرخ کیو و
 رضا پاداده بده و ز چین گره بکشای

نان حلال شیخ ز آب حرام ما
 عشاق از و دیده کشد ابتلا می ما
 قربان کند اگر چه پسر و رضای ما
 زیرا که او نداشت سر و دپای ما
 آنرا رسد که خاص بود آشنای ما
 کس را مجال نیست ز خون و چرامی ما
 باشد که خود علاج کنی در و دپای ما
 بهین تفاوت ره از کجاست تا بکجا
 که کس نکشود و نکشاید بکشت این معمار
 اینخواج باز بین بر رسم غلام را
 آدم بهشت روضه دارا السلام را
 که بشمشیر شیر نشود سلطان را
 همه سر کبوه و بیابان تو داده ما
 خاک بر سر کن غم ایام را
 ما نمیخواهیم تنگ و نام را
 گس نمی بینم ز خاص و عام را
 پنجره و ایام عشرت و غنیمت و ان لا
 زهر چه رنگ تعلق پذیر و آزاد است
 که بر من و تو در اختیار نکشاد دست

بر تو کار خود ای و اعطا این چه فریاد
 گدای کوی تو از پشت خلدت بختی
 چو بشنوی سخن اهل دل گو که خطاست
 در اندرون من خسته دل ندانم سیت
 مرا بکار جهان هرگز التفات نبود
 ازان بدیر مغایر غم نیکو میدارند
 سر ارادت ما درستان حضرت دوست
 رخ تو در نظر آمد مراد خواهم یافت
 نه من سبب کوش این ویرند سوزم و دل
 دل سراپرده محبت اوست
 تو و طوبی و ما و قاست یار
 دور مجنون گشت و نوبت هست
 هر گل نو که شد چمن آراس
 هر که خواهد گویا و هر که خواهد گوی
 هر چه هست از قامت ناسانه بی اندام
 بر در میخانه نشن کار یک رنگان بود
 بنده پیر خیر ابا تم که لطفش دائم است
 سر مستی بگریه تا به صبح روز حشر
 میل من سوی وصال و قصد او سگوفراق

مرا فتاده دل از کف ترا چه افتادست
 اسپریند تو از هر دو عالم آزادست
 سخن شناس نه و لبر اخطا اینجا است
 که من غموشم و او در فغان و در غوغاست
 رخ تو در نظر من چنین خوشش آراست
 که آتشی که نمیرد همیشه در دل تابست
 که هر چه بر سر مای رود ارادت اوست
 چرا که حال نکو در قفای فال نکوست
 بسا سری که درین آستانه سنگ و سبزه
 دیده آینه دار طلعت اوست
 فکر هر کس بقدر محبت اوست
 هر کس پنج روز نوبت اوست
 اثر رنگ و بوی صحبت اوست
 گیر و دار و حاجت و زبان درین درگاه
 ورنه تشریف تو بر بالای کس کوتاه
 خود و فردشان را بکوی می فروشان آه
 ورنه لطف شیخ و زاهد گاه هست گاه نیست
 هر که چون من در ازل یکچرخه خور و زجا
 ترک کام خود گرفتیم تا بایده کام دوست

<p>جزین خیال ندارم خدا گواه من است که ظل جوید به فغای تو عذو جاده من است تو در طریقی ادب کوش و گوگنا دست تا باز چه اندیشه نشاید ای صواب است</p>	<p>غرض ز مسجد و میخانه ام وصال هست مرا که ای تو بودن ز سلطنت خوشتر گناه اگر چه نبود اختیار ما حافظ تیر که زدی بر دلم از غمزه خطا رفت</p>
<p>رواق طایفه همیشه به سر بند و پست بلی بحکم باب بر سر اندر روز است که نیستی است از تمام هر لیل که هست در حضرت کردیم نسا به حاجت است</p>	<p>ازین رباط و دور چون ضرورت میل مقام عیش میسر نمی شود و میرنج بهست نیست مرغان خمیر خوش میباش از باب حاجتیم و زبان سوال نیست</p>
<p>انظار اختیار خود اینجا چه حاجت است کس را و فوفا نیست که انجام کاهیت معنی غنوه رحمت پروردگار چیست تا در میا نه است نه کرد و کاهیت</p>	<p>جام جهان ناست خمیر شیر دوست هر وقت خوش که دست و دهانم شمار سوء خطای بنده چو گیسو ندا اعتبار نهاد شراب کوثر و حافظ پیا له خواست</p>
<p>بی روی ترا از سر و گل اندام مست پیوسته مرا کنج خرابان تمام است وگر بقر بر آن درون ماضی است که آن بیان مقامات کشف کشف است</p>	<p>قد مذہب ما با ده علامت و لیکر تا گنج نعمت و دل و پیرا به تقیم است اگر با طاعت بخوانی مزید الطاف است بر مصحف رخ دلدار آسیت</p>
<p>تا هر چه باقی ما بچند مدام از دل است هزاران کار در دنیا کار دارد دلدار است آبهای عالم از این سر که به مهر عاریت روندگان حقیقت به نیم چون نموده</p>	<p>بدر دو صاف تر حکم نیست دم در کرب جمال شخص خوشتر است زلف و عارضه و طالع روندگان حقیقت به نیم چون نموده</p>

<p>که کام بخشی او را بهانه بی سببی ست هم در شریعت ما غیر ازین گناه نیست گر بنامی محبت که خالی از خلل ست هر جا که هست پر تو روی حبیب هست اینجا چه در دنیست و گرنه طیب هست</p>	<p>سبب پیرس که چرخ از چه سفله پرور شد سببش و پری آزار و هر چه خواهی کن خلل پذیر بود و هر بنساک می سین و عشق خانقاه و خرابات شرط نیست عاشق که شد که یار بجانش نظر نکرد</p>
<p>در عرصه خیال که آمد که ام رفت رند از دنیا ساز بدرار السلام رفت عشاق را حواله بعیش مدام رفت</p>	<p>مستم کن آنچنان که ندانم زنجودی زاهد غرور داشت سلامت نبرد راه زاهد تو دوان و خلوت تنهایی و نیاز</p>
<p>در میان جان و جانان اهرانی رفت گر بلای بود بود و گر خطائی رفت رموز جام جم از نقش خاک ره داشت که شیخ مذہب ما عاقلی گنه دانست و اندران برگ نوا خوش ناله های نوا داشت</p>	<p>گردی از غمزه و لعل ارباری برد عشق بازی را تحمل باید از دل پاندار تهر آنکه راز و دو عالم ز خط ساغر خواند و رامی طاعت دیوانگان زما مطلب بلبل بر گل خوشترنگ و منقار داشت</p>
<p>گفت ما را جلوه معشوق در این کار داشت مست شد چون مستی از عالم اسرار داشت کاین همه نقش عجب و گردش پر کار داشت شیخ صنعان خرقه رهن خانه خار داشت که آنج عافیت و سرسرای خوشی تن بست بجز از عشق تو باقی همه فانی دانست</p>	<p>گفتش در عین وصل این ناله و فغان داشت عارفی کو سیر کرد اندر مقام نیستی خیز تا بر کلاب آن نقاش جان افشان داشت گر میر راه عشقی فکر بدنامی کن مریخانه ارباب بیروت و هر عرضه کردم و دو جهان بر دل کار افتاد</p>

ایکه از دفتر عقل آیت عشق آموزی
 بحر نیست بحر عشق که پیش کن نیست
 آن دم که دل عشق دہی خوشی بود
 فرصت شمر طریقہ زندگی کہ این نشان
 بہیز بود و منت ہر خدمتی کہ کردم
 امی آفتاب خوابان میوزد اندرونم
 در این شب سیاہم گم گشتہ راہ مقصود
 فریاد کہ ادشش جہنم راہ بہ بستند
 امروز کہ در دست ام مرحمتی کن
 حاشا کہ من از جور و جہای تو بسالم
 روزی مابین کہ از دیوان عشق
 شاد باد روح آن زندگی کہ او
 حاصل عمر تو حافظ در جہان
 ہر کہ بدست عشق تو شد گشتہ بدست
 عجب رہبیت راہ عشق ہیبت
 ز جام عشق مے نوشید حافظ
 بر من جہان بخت بد آمد و گر نہ یار
 خوشوقت زندگیست کہ دنیا و آخرت
 تو تسبیح و مصلی و زہد و ورع

ترسم این نکته تحقیق ندانی دانست
 آنجا جز اینکہ جان سپارند چارہ نیست
 در کار خیر حاجت ہیج استخارہ نیست
 چون راہ گنج با ہمہ کس آشکارہ نیست
 یارب مباد کس را مخدوم بیعنایت
 یک ساعت بگنجان در سایہ عنایت
 از گوشہ بردن آای کوکب ہدایت
 آن خال و خط و زلف و رخ و عارض و قفا
 فردا کہ شوم خاک چہ سود اشک ہمت
 بیداد و لطیفان ہمہ لطفست و کرمست
 جز بے مجران شد مارا ہر است
 بر سر کوی منان یا بد و فات
 بادۂ صافیس باقی ترہات
 اورا دران جناب سوال و جواب است
 کہ چرخ ہفتش ہفتم زمین است
 مدتش مستی و زندگی ازین است
 حاشا کہ رسم جور و طریق ستم نہشت
 بر باد داد و ہیج غم انیش و کم نہشت
 من و میانہ و ناقوس و رہ و دیر و نہشت

حافظا لطف حق را با تو عنایت دارو
 هر که آمد بهمان نقش خسرابی دارد
 نبود رنگ و دو عالم که نقش الفت بود
 اشک غماز من را سرخ برآید چه عجب
 من ازین طالع شوریده برنخج ورنه
 از وجود این قدم ام و نشانیست که هست
 شیر در باو پی عشق تو روبا به شود
 مصالحت نیست که از پرده بردن افتد باز
 بجز این نکته که حافظ و توانا خوشنودست
 کس نیست که افتاده آن زلف و توانا نیست
 رومی تو گمراشته لطف الهی است
 زاهد و دهم تو به ز رومی تو زهی رومی
 تیمار غریبان سبب ذکر جمیل است
 عاشق چه کند که نخورد تیر ملاست
 در صومعه زاهد و در خلوت عابد
 مزن بچون و چرا دم که بنده مقبل
 که گفت حافظ از اندیشه تو آمد باز
 آبی هست که حافظ رست از دنیا و آذوقه
 عاشق نفلس اگر قلب دلش کرد ثار

باش فارغ ز غم و دوزخ و شاد می شبت
 در خرابات پرسید که بشیار کجاست
 زمانه طرح محبت نه این زمان انداخت
 نخل از کرده خود پرده و زنیست که نیست
 بهره مند از سرکویت دگری نیست که نیست
 ورنه از ضعف در اینجا اثر می نیست که نیست
 آه ازین راه که در وی خطری نیست که نیست
 ورنه در مجلس رندان خبری نیست که نیست
 در سراپای وجودت هنری نیست که نیست
 در رگدزمی نیست که دایمی نرمانیست
 حقا که چنین نیست درین روی زینت
 هیچش ز خدا شرم و ز روی تو نجاست
 جانان مگر این قاعده در شهر شمایست
 باید چه دلا در سپهر تیر قضا نیست
 جز گوشه ابروی تو محراب دعا نیست
 قبول کرد بجان هر سخن که جانان گفت
 من این نگفته ام آنکس که گفت بهتان گفت
 نیاید هیچ و چشمش بجز خاک سرکویت
 نقش عیب که بر لعل روان قادر نیست

گرچه جای حافظ اندر خلوت قبول نیست	ای همه جای قمخوش پیش تو هر جا میرست
قدم درین مدار از جناب حافظ	که گرچه غرق گناه هست میرود و نیست
و در مار نیست درمان انیثا	هجر مار نیست پایان انیثا
براسته تسلیم سربسته حافظ	که گرستیزه کنی روزگار بستیزد
نه در برابر چشمه نه غائب از نظری	نه یادمی کنی از من نه میرومی از یاد
بجای طعنه اگر تیغ می زند دشمن	ز دوست دست نداریم هر چه بادا باد
جمال یار ندارد نقاب و پرده دلی	خمار ره نشان تا نظره توانی کرد
ولما نور ریاضت گر آگهی یابی	پوشش خنده زنان ترک سر توانی کرد
ولی تو طالب معشوق و جام می خواهی	طمع مدار که کار دگر تو آسائی کرد
گر این نصیحت شاهانه بشنوی حافظ	ایشا همراه طریقت گذر تو آسائی کرد
ثواب روزه و حج قبول آنکس برد	آیه خاک میکده عشق رازیارت کرد
حدیث عشق ز حافظ شنونده از واعظ	اگر چه صنعت بسیار در عبارت کرد
مردم ز انتظار و در پرده راه نیست	یا هست پرده دار نشانم نمی دهد
بغیر اکابر هیچ بندی خدا را زود صید	آیه آفتاب است در تاخیر و طالب زیان برد
چنان نبوی که اگر خاک ره شوی کس را	خمار خاطری از رگبند ارمانه رسد
یار بکجاست محرم رازی که یکران	دل شرح آن دهد که چه دید و چه باشید
سلامت همه آفاق در سلامت نیست	میج عارضه شخص تو در و مندمب باد
عجب می جلده بگفتی نه سرش نیز بگو	نفی حکمت کن از بر دل عامی چند
حسن تو همیشه در سوزن باد	رویت همه سال لاله گون باد

اندر سر من هواست عشقت	هر روز که هست در فزون باد
هر جا که دلیست در غم تو	بی صبر و قرار و بی سکون باد
هر کس که بچسب تو سازد	از حلقه وصل تو برون باد
بیان شوقی چه حاجت که حال آتش دل	توان شناخت ز سوزیکه در سخن باشد
هوای کوی تو از سر نمی رود مارا	غریب را دل آواره در وطن باشد
زمان خوشدلی دریاب دریاب	که دائم در صدف گوهر نباشد
بشوی اوراق اگر بدرس مائی	که علم عشق در دفتر نباشد
شراب بے خارم بخش یارب	که با او هیچ درد سر نباشد
خستگان را چو طلب باشد و قوت نبود	گر تو بیدار کنی شرط مروت نبود
خیره آن دیده که آتش نبردگر عشق	تیره آن دل که در نور مروت نبود
چون طهارت نبود کعبه و تاج بکیمیت	نبود خیر در آن خانه که عصمت نبود
دولت از مرغ هایون طلب سایه او	زانکه بالوغ و زغن شهباز دولت نبود
گرد و غواستم از پیرمغان عیب مکن	شیخ ما گفت که در صومعه همت نبود
حافظا علم و ادب و رز که در مجلس شاه	هر که را نیست ادب لائق صحبت نبود
ساقیا جام سیم ده که نگارنده غیب	نیست معلوم که در پرده اسرار چه کرد
مشکل عشق نه در حوصله دانش است	حل این نکته بدین فکر خطا نتوان کرد
نظر پاک توان در رخ جانان دیدن	که در آئینه نظر حسن به صفات توان کرد
گویند رمز عشق بگویند و شنوید	مشکل حکایتی ست که تقریر میکنند
می خور که شیخ و حافظ مفتی و محتسب	چون نیک بنگری همه تر ویر میکنند

حافظان نکته پر کار وجود اند و سلف
 لاف عشق و گل از یار زهی لاف خلایق
 زاهد اندرندی حافظ نکند فهم چه باک
 بخود دوازده شعله پر تو ذاتم کردند
 بعد ازین روی من و آنکه حسن نگار
 دوش دیدم که ملائک در میخانه زدند
 جنگ هفتاد و دو دولت همه را عذر بنه
 آسمان بار امانت نتوانست کشید
 آتش آن نیست که بر شعله افروخته شمع
 بفرغ چهره زلفت همه شب زنده دل
 سرورس عشق دارد دل در دمنده حافظ
 در آرزوی آنکه رسد دل براخی
 با دست پرست باشد اگر دل نمی هیچ
 در ازل پر تو حسنت ز تجلی دم زد
 جلوه کرد رخش دید ملک عشق ندشت
 نظری کرد که بیند جهان صورت خویش
 در کیش جان فروشان فضل و هنر زید
 خون سنجوم و لیکت جامی شکایت است
 گوی می فروشانش بجایم برگزیدند

عشق داند که درین دایره سرگردانند
 عشق بازان چنین مستحق حبلانند
 دیو بگیرد از ان قوم که قرآن خوانند
 با ده از جام تجلی بصفا تم دادند
 که در اینجا خبر از جلوه ذاتم دادند
 گل آدم بسرشتند و به پیانه زدند
 چون ندیدند حقیقت ره افسانه زدند
 قرعه فال بنام من دیوانه زدند
 آتش آنست که در خرمن پر دانه زدند
 چه دلاورست و زوی که بکفت چرخ دارد
 که نه خاطر تماشا نه هوای باغ دارد
 جان در درون سینه غم عشق او نهاد
 در معرضی که تنست سلیمان رو و بیاد
 عشق پیدا شد و آتش همه عالم زد
 عین آتش شد ازین غیرت بر آدم زد
 نیمه در آب و گل مزرعه آدم زد
 اینجا نسب نگنجد اینجا حسب نباشد
 روزی مازخوان کرم این نواله بود
 زهی سجاد و قهومی که یک انگه می ازید

شکوه تاج سلطانی که بیم جان فروز برو گنج قناعت جو بگنج عافیت نشین چو حافظ در قناعت کو شرف از دنیا دین زیر بار اند درختان که تعلق دارند	کلاه دلکش ست اما بد و سرنمی ارزد که یکدم تنگدل بودن به بحر و پرنی ارزد که یکچو منت و دومان بصدن زرنمی ارزد ای خوشا سر و که از بند غم آزاد آمد
نه هر درخت تحمل کند جنای خزان دست او طلب ندارد تا کام من بر آید گفتم بخویش کزومی بگیر دل دلم گفت در آزل هر کوفیض دولت ارزانی بود	غلام بهت سر و دم که این قدم دارد یا جان رسد بجانان یا جان زتن بر آید کار کسی ست این کو با خویشتن بر آید تا ابد جام مرادش هدم جانی بود
رسیده شده که ایام غم نخواهد ماند غنیمتی شماری شمع وصل پروانه سروش عالم غیم بشارتی خوش داد چه جای شکر و شکایت نقش نیک بست	چنان ماند چنین نیز هم نخواهد ماند که این معالیه تا صبحدم نخواهد ماند که بر در کرمش کس و ذرم نخواهد ماند که کس همیشه گرفتار غم نخواهد ماند
حافظ اگر سجده تو کرد و مکن عیب چنان که شمه ساقی دلم زد ست بر د بکوی عشق مننه سپه دلیل راه قدم مکن ز غصه شکایت که در طریق ادب	کافه عشق اسی صدم گناه ندارد که با کسی و گرم نیست و می گفت شویب که گم شد آنکه درین ره بر بهری نرسید براحتی نرسید آنکه ز حمتی تنگشید
مشکل خویش بر پیر میان بر دم و دوش گفت آن یار کز و گشت سروار بند فیض روح القدس را باز د و فرماید	کا و بتائید نظر حسل معامی کرد جرش آن بود که اسرار هوید امیکرد و گیران هم بکنند آنچه سیحامی کرد

منم بویان غبار دل جو بشینند نبشاند
 چون صد راز مرا آوا ناکه بردارند بردارند
 منم از بیگانگان هرگز نالم
 بشارت بر کوی می فروشان
 عاشقان را بر سر خود حکم نیست
 سرکش حافظ را تو نیم شب
 بسین حقیر که ایان عشق را کین قوم
 جخانه شیوه درویشی ست و راهروی
 بهوش باش که هنگام با دستغنا
 شاهان نیست که موئی و میانی دارد
 شیوه حور و پری خوب لطیف ست و
 مرغ زیرک نشود و در چمنش نغمه سری
 با خرابات نشینان زکرامات ملام
 آنکه یک جرعه می از دست تواند داد
 سر اسبش جانان طریق لطف حساب
 غلام ز گیس مست تو تا جدا راند
 ترا صبا و مرا آب دیده شد غماز
 نصیب ماست بهشت اینخدا شناس
 تو و تشکیه شوای خضر پیر خجسته که من

پیر و یان قرار از دل چه بستینه بستاند
 که با این در و اگر در بند و رماند و مانده
 که با من هر چه کرد آن آشنا کرد
 که حافظ تو به از بد و ریا کرد و
 هر چه فرمان تو باشد آن کنند
 تا چو صحت آفت رخشان کنند
 شمان بے مکر و خسروان بی کلند
 بیار باده که این سالکان سرور بهند
 هزار خرمین طاعت به نیم جو بدهند
 بنده طلعت آن باش که آنے دارد
 خوبی آنست و لطافت که فلانی دارد
 بر بهاری که ز دنبال خزانے دارد
 هر سخن جائے و هر نکته مکانه دارد
 دست باشا بد مقصود و را غوشش باو
 اگر تسبیح می فرمود اگر ز ناری آورد
 خراب باو لعل تو بهوشیار اند
 و گرنه عاشق و معشوق را زوار اند
 که ستمی که است گناه کار اند
 پیاده می روم و هر سربان سوار اند

مرو بصومعه کاهجاسیاه کارانند	بیابیکده و چسار غوانی کن
که بستگان کند تورستگار اند	خلاص حافظ ازان زلفت تابدار باد
تقیرت نه عارضیست که جای دگر شود	عشق نه سرسریست که از سر بر شود
باشیر در درون شد و با جان بدر شود	عشق تو در وجودم و محبت تو در دلم
هر چند سعی بیش نمائی تیر شود	در دیت در عشق که اندر عللج او
وانگونه این ترانه سراید خطا کن	مطرب بساز عود که کس بی اجل نرو
نسبت مکن بغیر که اینها خدا کند	گر رنج پیشیت آید و گر راحت ای حکیم
یا وصل دوست یامی صافی دوا کند	مارا که در عشق و بلای خمار هست
فکر مشاطه چه با حسن خدا داد کند	گوهر پاک تو از مدحت مستغنیست
قدر یک ساعت عمری که در و داد کند	شاه راه بود از طاعت صد ساله زهد
محقق ست که او حاصل بسر دارد	کسی که حسن رخ دوست در نظر دارد
چو آستانه بدین در همیشه سر دارد	بپای بوس که دست کسی رسیده که او
که بوی باده و ماغم دمام تر دارد	ز زبد خشک ملولم بیار باده ناب
ومی زو سوسی عقل نجیب سر دارد	ز باده میچت اگر نیت این نه پس که ترا
بسو ختم درین آرزوی خام و نشد	که خست جان که شود کار دل تمام نشد
از بجه نثار خوش نباشد	جان نقد محقق راست حافظ
اگفتم که ماه من شو گفتا اگر بر آید	اگفتم غم تو دارم گفتا غمت سراید
گفتا ز ما هر ویان این کار کمتر آید	اگفتم ز مهر و رزان رسم و فایا موز
و نه هر سنگ و گلی لولو و مرجان نشود	گوهر پاک بیاید که شود قابل فیض

طالب چشمه خورشید درخشان نشود از گلبنی گلے بگلستان نمی رسد هر کس که جان نداد بجانان نمیرسد هر کس اینجا بامید هوسی می آید شاهبازی بشکار گس می آید	زهره را تا نبود همت عالی حافظ تا صد هزار خسار غیر دید از زمین حافظ صبور باش که در راه عاشقی هیچ کس نیست که در کوی تو اش کار نیست یار دار و سر صید دل حافظ یاران
نقش هر چه ده که ز در راه بجائے دارد که خوش آهنگ فرح بخش نوائی دارد غالباً این قدم عقل کفایت باشد تا خود او را از میان با که عنایت باشد که با و می گفتی گر مشکلی بود	مطرب عشق عجب ساز و نوائی دارد عالم از ناله شقاق بسا و اخالی من و انکار شراب اینچه حکایت باشد زاهد و عجب و نماز و من و مستی و نیاز مسلمانان مرا وقتے دے بود
که است ظهار هراهل و لے بود بتدبیرش امید ساحلی بود که چون مرده باشی نگویند مرد قصای آسمانست این و دیگرگون نخواهد هر آن قسمت که آنجا شد کم و افزون نخواهد چو یار نازنماید شمانی ساز کنسید گرا عتقاد بر الطاف کار ساز کنسید مرا به بیند و گوید که این چه کس باشد چون ز دیدار تو درم بچم باشم دلشاد	ولی همدرد و یار می صحت بین بگردا بے چومی افتاد و م از غم چنان زندگانی کن اندر جهان مرا هر سیه چشمان ز سر بیرون نخواهد مرا روز ازل کاری بجز زندگی نفوذ میان عشق و مشوق فرق بسیار است بجان دوست که غم پرده شماندرد هزار بار شود آشنا و دیگر بار روز و شب غصه خون میخورد و چون نخرم

حافظ دل شده مستغرق یاد تو و جز	تو ازین بنده و نخستینک آزاد
هزار نکته باریک تر ز مو اینجاست	نه هر که سر بر شد قلندری و اند
تو بندگی چو که ایاں بشرط مژ و مکن	که دوست خود روش بند و پرورشی
زهرن و بهر خفت ست شو این ازو	اگر امر و زهر دست که فردا بسزد
ای دل از عشرت امر و ز بفر دانگنی	مای نقد بقار که ضحان خواهد شد
خوش بود گر محاب تجربه آید میان	تاسیه روی شود هر که دروغش باشد
ناز پرورده تنم نبرد راه بدوست	عاشقی شیوه زندان پلاکش باشد
غم و نیامی دنی چند خوری باوه بخور	صفت باشد دل و انا که مشوش باشد
و خطان کین جلوه بر محراب و می کنند	چون بخلوت میروند آن کار دیگری
شکسته دارم ز دانشمند مجلس باز پرس	تو به فرمایان چرا خود تو به کمتر می کنند
گو یا با و نمیدارند روز داوری	کاین همه قلب و وصل در کار و آوری
آه آه از دست صرافان گوهر ناشناس	هر زمان فر صهره را با و برابری کنند
جناب عشق را در گه بسی بالاتر از عقل است	کسی آن آستان بوسه که جان آتش دارد
هر گرا با خط سبزه سر سودا باشد	پای ازین دایره بیرون نند تا باشد
هر که خواهد که چو حافظ نشود سرگردان	دل بخوبان دهد در پی اینان نرود
دل چو از پیر خرد نقد معانی بچست	عشق می گفت بشیر آنچه بر مشکل بود
یاری اندر کس نمی بینم یاران چه شده	دوستی که آخر آمد و دستداران را چه شد
حافظ اسرار کسی نمیداند خوش	از که می پرسد که دور روزگار از چه شد
چهره بود این که زو در پرده مطرب	که میرقصند با هم مست و هشیار

خرد هر چند نقد کائنات است
 سکندر را نمی بخشند آب
 دل داده ایم و مهر تو از جان خریدیم
 باری خیال دوست ز پیش نظر مشی
 گر سر و پیش قدم تو سر می کشد مرغ
 بی عمر زنده ام من و زین پس عجب مدار
 این یکدو دم که دولت دیدار ممکن است
 ساقی عاشق است امروزه بفردا منگن
 و لا در ملک شجری گرازانده نگریزی
 از دست غیبت تو شکایت نمی کنم
 گر دیگران بعیش و طرب خرم اند و شاد
 حافظ شکایت از غم چنان چه میکنی
 دوست گو یار شود بهر دو جهان دشمن باش
 سعی ناکرده درین راه بجائی نرس
 حافظ اندیشه کن از نازکی خاطر یار
 ساقی مایه شتاب بیار
 وار و در عشق یعنی می
 آفتابست و ماه باده و جام
 می کند عقل سرکشی تمام

چه سنجید پیش عشق لیلیا کار
 بزور و زریس نیست این کار
 بر ما جفا و جو به فراق و امدار
 چون بر وصال یار نداریم اختیار
 عقل طویل را بود و سپیج اعتبار
 روز فراق را که نه شد و شمع خامه
 دریاب کار دل که نه پیراست کار عمر
 یاز دیوان قضا خط اما فی بن آر
 و هم صحبت بشارتها بیار و زان نگار آخر
 تانیت غیبتی ندهد لذت حضور
 ما را غم نگار بود مایه شور
 در هر وصل باشد و در خلقت نیست نور
 بخت گوروی کن و روتی زمین لشکر گیر
 مزد اگر می طلبی طاعت استاد بهر
 بر و از درگش این ناله و فریاد بهر
 یک و دو ساغر شراب ناب بیار
 کوست درمان شیخ و شاب بیار
 در میان مه آفتاب بیار
 گردنش راز می آفتاب بیار

یا صواب است یا خطا خوردن
 یک دور تلل گران به حافظ ده
 دلا در عاشقانه ثابت قدم باش
 عاشق یارم مرا با کفر و با ایمان چکار
 چونکه اندر هر دو عالم یار میباید مراد
 هر که از خود شد مجرب دور طریق عاشقی
 صورت مردان چه خواهی سیر مردان گزین
 حافظا اگر عاشق هستی دیگر ره بازگویی
 یارا اگر رفتی حق صحبت ویرین نشاخت
 می دو ساله و محسوب چارده ساله
 بنوش باده و غم وصال جانان کن
 نان مشو نومید چون واقف شد از غیب
 گر چه منزل بس خطرناکست مقصد پدید
 نساقیا کیجمر صده زان آب آشگون کهن
 اگر بسوزد تاسی دل زور و ناله مکن
 منم غریب دیار و تو کس غریب نواز
 دلا منال ز شامی که صبح در پی اوست
 منم که دیده بدیدار دوست کردم باز
 طهارت از نه بخون جگر کند عاشق

گر خطا هست و گر صواب بیار
 گر گنا هست و گر ثواب بیار
 که در این ره نباشد کار بی اجر
 تشنه در دم مرا با وصل و با هجران چکار
 با بهشت و دوزخ و با عورت و با غلمان چه کار
 از غم و دردش چه آگاهی و با دران چکار
 مرد عاشق پیشه را با صورت ایوان چه کار
 عاشق یارم مرا با کفر و با ایمان چه کار
 حاش الله که روم من ز پی یار درگر
 همین بس است مرا صحبت صغیر و کبیر
 سخن شنو که ز نندت ز بام عرش صغیر
 باشد اندر پرده بازیهای پنهان غم مخور
 بیج راهی نیست کون غیبت پایان غم مخور
 در میان پنجگان عشق او خام هنوز
 دم از محبت او می زن و بدر و بساد
 دمی بحال غریب و یار خود پیر و داز
 که نیش و نوش بهم باشد و شیب و فرا
 چه شکار گویت ای کار ساز بنده نواز
 بقول مفتی عشقش درست نیست نواز

ز شکلات طریقت عنان متاب ایدل
 درین مقام مجازی بجز پیا لکیر
 اگر چه حسن تو از عشق غیر مستغنی ست
 روندگان حقیقت ره بلا سپند
 ملامتی که بروی من آمد از غم عشق
 سر بکشتی باده در فگن ای ساقی
 ز کوی میکده برگشته ام ز راه خطا
 گر از تو یک سرو سر کشد دل حافظ
 جز قضا طون خم نشین شراب
 چشم آلوده نظر از رخ جانان دورت
 فقیر خسته بدرگاه ته آمدم رحمی
 بیا که باغب میخانه دوش با من گفت
 میان عاشق و معشوق هیچ حائل نیست
 محتسب بیهوده گویند ده زندان را
 و آ که در دل خسته توان در آید باز
 به پیش آگینه دل هر آنچس می دارم
 بدان مثل که شب آلبستن آمده ست بفر
 محفل جانان بپوس انگه بزاری عوضه
 عشق بازی کار بازی نیست ای دل ببران

که مروراه نین ریش را از نشیب و فراز
 درین سراج باز چپ غیر عشق مباد
 من آن نیم که ازین عشق بازی آیم باز
 رفیق عشق چه غم دارد از نشیب و فراز
 ز عشق پرس حکایت که من نهم غماز
 که گفته اند کوفی کن و در آب انداز
 مرا دگر ز کرم در ره صواب انداز
 بگیر و در خم زلفش بهیچ و تاب انداز
 سر حکمت مباد که گوید باز
 بر رخ او نظر از آئینه پاک انداز
 که جز ولای تو ام نیست هیچ و ستاویز
 که در مقام رضا باش و از قضا مگریز
 تو خود حجاب خودی حافظ از میان بخریز
 کاکه بی شاد و می نیست کدام ست بعز
 بیا که در دل مرده روان در آید باز
 بجز خیال جمالت نمی نماید باز
 ستاره می شرم تا که شب چه زاید باز
 کز فرقت سوختم ای مهربان فریادرس
 ورنه گوی عشق توان زد و بچوگان پس

خواهی که روشن شود احوال سر عشق	از شمع پُرس قصه زبا و صبا مهرس
درد فز طلیب خرد باب عشق نیست	ای دل بدر و نوکن و نام دوام پس
ما قصه سکندر و دارا نخواهنده ایم	از ما بجز حکایت مهر و وفا مهرس
در عشق کشیده ام که مهرس	ز هر حیران چشیده ام که مهرس
و ضمیر نامی گنج بغیر از دوست کس	هر دو عالم را دشمن ده که مارا دوست پس
خاطرم وقتی هوس کردی که بنیم چیز را	تا ترا دیدم نگر دم جز بیدارت هوس
گرت هوست که با خضر منشین باشی	نمان ز چشم کند چو آبجوان باش
نموش حافظ و از جور یار ناله مکن	ترا که گفت که بروی خوب حیران باش
باغبان که پنجه وزی صحبت گل بایش	بر جفای خار حیران صبر بلبل بایش
ایدل اندر بند زلفش از پریشانی سال	مرغ زیرک که بدام افتد تخیل بایش
رند عالم سوز را به محبت بینی چه کار	کار ملک است آنکه تدبیر و تخیل بایش
نیکبیه بر تقوی و دانش در طریقت کافر است	راه روگر صد هنر دارد تو گل بایش
بجد و جهد چو کاری نمیرود از پیش	بگرد کار رها کرده به مصالح خویش
بپادشاهی عالم فرو نیار دوسر	اگر ز ستر قناعت خبر شود درویش
ریا حلال شمارند و جام باده حرام	زهی طریقت و ملت زهی شریعت کیش
بغایت نظری کن که من دل شده را	نرو دینی مد و لطف تو کاری از پیش
پس زانو نشین و غم پیوده مخور	که ز غم خوردن تو زرق نگر و در کم خویش
چونکه این کوشش بی فائده سوختند	پس میازار دل خود ز غم ای و زانیش
زمانه از ورق گل مثال روی تو است	ولی ز شرم تو در غنچه گردن پندش

بسی شدیم و نشد عشق را گرانه پدید
 چو جام لعل بنوشم کجا بماند هوش
 شراب بخت بجانان دل فسرده مده
 مرا چو خلعت سلطان عشق می وایند
 ای پادشاه صورت و معنی که مثل تو
 نه عمر خضر بباند و نه ملک اسکندر
 تو بنده کله از پادشاه مکن ای دل
 محل نور تجلی ست رای انور شاه
 بلبل از فیض گل آموخت سخن ورنه بوی
 اگر از سوسه نفس و هواد و رشوی
 مرا کار نیست مشکل بادل خویش
 خیالت داند و جان من از غم
 عفو آسمی بکشد کار خویش
 عفو خدا بیشتر از جرم ماست
 گرچه وصالش نه بکوشش دهند
 دوش با من گفت پنهان از دامن تیر خویش
 گفت آسان گیر بر خود کار باکر و طبع
 تا نگردی آشنایین پرده بویی نشنوی
 گوهر از جبهه که بدون آرد

تبارک الله ازین ره که نیست پایش
 چو چشم مست تو بنیمر جبا نماند گوش
 که با ده آتش تیز مست و بختگان در جوش
 ندادند که حافظ خموش با ششموش
 تا دیده هیچ دیده و نشنیده هیچ گوش
 نزاع بر سر دنیا یی و دین مکن در پیش
 که شرط عشق نباشد شکایت از کم و بیش
 چو قرب او طلبی در صفای نیت کوش
 اینهمه قول و غزل تعبیه در منتقارش
 بیشکی ره بری در حرم دیدارش
 که گفته می نیارم مشکل خویش
 که هر شب در چه کارم بادل خویش
 مرده رحمت برساند سر و شوش
 نکت سر بسته چه گوئی خموش
 هر قدر ای دل که توانی بکوش
 که شما پنهان نشاید دشت را از پیروش
 سخت میگیرد جهان بر مردمان سخت کوش
 گوش نامحرم نباشد جای پیغام سر و شوش
 ترک سر تا نه کند غواص

تا که خالص شوی چو زرخلاص	آفتابی از عشق چو نه از عقل
خواند ایسم و سوره اخلاص	حافظ اول مصحف رخ دوست
زود و در حرم دل نشو و خاص	عاشق سوخته دل تا به بیابان فنا
ز رخا ص کن در چند بود همچو رصاص	کیمیای غم عشق تو تن خساکی را
بسر رسید و نیامد بزرمان فراق	در پنج مدت عمرم که بر امید وصال
فتاده کشتی صبرم ز بادبان فراق	کنون چه چاره که در بحر غم بگردانی
که عمر من همه بگذشت در بلای فراق	مباد کس چو من خسته بتلای فراق
کشیده محنت ایام و درد های فراق	غریبه عاشق و بیدل فقیر و سرگردان
باب ویده دهم باز خونهای فراق	اگر بدست من افتد فراق را بگشتم
که داد من بستاند و دهر جزای فراق	کجا روم چه کنم حال دل کرا گویم
خامی را بستان داد و ده نمرای فراق	زور و جبر و فراسم دمی خلاصی نیست
چنانکه خون بچکانم زد وید های فراق	فراق را بفراق تو بستلا سازم
مگر که ز او مرا در از برای فراق	من از کجا و فراق از کجا و غم ز کجا
زند بر وزو شبان خون نشان فراق	بباغ عشق تو حافظ چو بلبل سحری
گرت مدام میسر شود زهی تو فسیق	مقام امن و می بغیش و رفیق شفیق
هزار بار من این نکته کرده ام تحقیق	جهان و کار جهان جای هیچ محسنت
بمذهب همه کفر طریقت است مساک	چه دوزخی چه بهشتی چه آدمی چه ملک
مباد تا بقیامت خراب طارم تا ک	غریب و خمر ز طرفه میزند ره عقل
خلق را از دهن خویش میندازد شک	بکشایسته خندان و شکر ریزی کن

هم ظاهر از دو چشم تو در دیده مروی
آدم ز حسن روی تو گر بهره داشتی
هر امید وصال تو زنده می دارد
اگر تو زخم زنی به که دیگر به مرهم
ترا چنانکه توئی هر نظر کجا بیند
عنان نه چیم اگر میبندنی بشمشیرم
بچشم خلق عزیزانگی شوی حافظ
من شکسته بد حال زندگه یابم
چه جرم کرده ام ای جان و دل بجزرت تو
کجا روم چه کنم حال دل کرا گویم
بدر عشق بساز و خموش شو حافظ

که آه کشم از دل و گه تیر تو از جان
و صف لب لعل تو چگویم بر قیابان
هر روز چو حسن ز تو گر روز قیامت
بود که یار نپرسد گنه ز خلق کریم
حافظا عشق و صابر می تا چند
ز هر روان را عشق بس باشد بیل
بارها گفته ام و بار دیگر میگویم
در پس آینه لوطی صفتم داشته اند

هم روشن از و لعل تو در دیده مروی
از دیدنش بسجده نپروا ختی ملک
و گر نه هر دم از جزئیست بیم باک
و گر تو ز هر روی به که دیگری تریاک
بقدر پیش خود هر کس کند ادراک
سپر کنم سر و دشت ندارم از فتراک
که بر درش بنی روی مسکنت بر خاک
در آن زمان که به تیغ غمت شوم مقول
که طاعت من بیدل نباشد و مقبول
گفته ام ز غم و جو روزگار ملول
رموز عشق کن فاش پیش اهل عقول

پیش تو چگویم که چو جامی کشم از دار
نیکو نپوشد معنی نازک بر لب اهل
مهر را نتوان کرد بروی تو تهنات
که از سوال ملولیم و از جواب بختل
ناله عاشقان خوشه به بال
آب چشم اندر ریش کرم سبیل
که من دل شده ام این ره نه بخود پیوستم
آنچه استاد ازل گفت بگو به گویم

سرم اگر خارم اگر گل چمن آرائی هست
 وستان عیب من بیدل حیران کنید
 گر چه بادلق ملع می گلگون عیدست
 آخده وگر یه عشاق زجای وگرت
 حافظم گفت که خاک در میخانه میوی
 باز آ می ساقیا که هوا خواه خدمتم
 زانجا که فیض جام سعادت فروخت
 هر چند غرق بحر گناه زش جت
 عیلم کن برندی و بدنامی ای فقیه
 می خور که عاشقی نه کسب است و اختیار
 وریا و کوه در ره و من خسته و ضعیف
 وورم بصورت از درد و لعلری دست
 حافظ به پیش چشم تو خواهم سپرد جان
 بهفتا دولت از نظر خلق در حجاب
 آنکو بغیر سابقه چندین نواخت کرد
 حافظ و فانی کند ایام مست عهد
 نه قاضیم نه مدرس نه محاسب نه فقیه
 بغیر از آنکه بشد دین و دانش از دستم
 اگر ز مردم همیشاری ای نصیحت گو

که ازان دست که می پرورم میرویم
 گوهری دارم و صاحب نظری میجویم
 مکنم عیب کز رنگ ریای میشتویم
 میسر ایم بشب وقت سحر می میویم
 گو مکن عیب که من مشک ختن میویم
 مشتاق بندگی و دعا گوی و دوتم
 بیرون شدن نامی ز ظلمات حیرتم
 تا آشنای عشق شدم ز اهل حتم
 کاین بود سر نوشت زایوان فطرم
 این موهبت رسید ز دیوان قسمتم
 ای خضر پی نجهت مد و کن بهیستم
 لیکن بجان و دل و مقیمان حفرتم
 در این خیال اگر بدو عمه میستم
 بهتر ز طاعتی که بروی ریای کنیم
 ممکن بود که غنچه کند گر خطا کنیم
 این پنجره عسر بیا تا وفا کنیم
 مرا چه شود که ملع شراب نواره کنم
 وگر بگو که ز عشقت چه طرف بستم
 سخن بخاک میفکن چسرا که من ستم

بسوخت حافظ و آن یار دلنواز گفت
 جایگاه تخت و مسند جمعی رود بباد
 به در نخست چون دم رندی زدیم عشق
 و اعظم کن نصیحت شوریدگان که ما
 تان پیشتر که عمر گر انسایه بگذرد
 حافظ چو ره بنگره کلخ وصل نیست
 اگر غم شکر انگیزد که خون عاشقان ریزد
 بروای ناپدید و درویشان خورده گیر
 خون من ز بختی از ناوک دلد و ز فراق
 حافظا خلد برین خانه مسور و شست
 ناسایه مبارکت افتاد بر سرم
 در و مرا طیب نداند و او که من
 مرا می بینی و در دم زیادت میکنی در دم
 بسا مانم نمی پرستی نمی دانم چه سرواری
 ندارم و منت از دامن بجز و ناک اندم
 چو کار عمر نه پدید است باری آنا اولی
 همیشه پیشه من عاشقانه و رندی بود
 بود که لطف ازل زهنمون شود و حفظ
 حاشا که من بهوسم گل تیکه می کنم

که مرهی بفرستم چو خاطرشش خستم
 گر غم خوریم خوش نبود به که نمی خوریم
 شرط آن بود که جزیره این شیوه نسپرم
 با خاک کوی دوست بفر دوس نگاریم
 بگذر از تا مقابل روی تو بگذریم
 با خاک آستانه این در سبب بریم
 من و ساقی بهم سازیم و بنیادش اندازیم
 کار فرمای قدر می کن این من چه کنم
 خود بگو با تو من ای دیده روشن چه کنم
 اندرین منزل ویرانه نشین چه کنم
 دولت خادم من شد و اقبال چاکرم
 بی دوست خسته خاطر و بادوست خوشتر
 ترا می بینم و شوقم زیارت می شود و می
 بدر مانم نیکو بشی نمیدانی مگر در دم
 چو بر خاکم گذار آری بگیر و دهننت گردم
 که روز واقعه پیش نگار خود باشم
 و گر بگو ششم و مشغول کار خود باشم
 و گر نه تا با بدشهر مسار خود باشم
 من لاف عقل میزنم این کار کی کنم

از قال و قیل مدرسه حالی دلم گرفت
از نامه سیاه ترسم که روز حشر
این جان عاریت که به حافظ سپردی
سینه تنگ من و بار غم او بهیات
حجاب چهره جان میشو و غبار تنم
عیان نشد که چه آدم کجا بودم
چگونه طوف کنم در فضای عالم قدس
بیا و هستی حافظ ز پیش او بردار
خرم آن روز کزین منزل ویران بروم
دلم از وحشت زندان سکندر گرفت
لذت و لغ غمت بردل ما با و حرام
چون غمت را نتوان یافت مگر در دل شاد
بر در مدرسه تا چند نشینی حافظ
قدر وقت ارشاد دل و کاری نکند
حافظ آب رخ خود به در بهر فصله مرز
در خرابات مغان نور خدای بینم
دوستان عیب نظر بازی حافظ مکنید
در دوازیارست و درمان نینهم
هر دو عالم یک فروغ روی اوست

یکچند نیز خدمت معشوق دسم کنم
با فیض لطف او صد ازین نامه ملی کنم
روزی بخش پسینم و تسلیم وی کنم
مرد این بار گران نیست دل مسکینم
خوشا دمی که ازین چهره پرده برنگم
در بیخ و در دکه غافل ز کار خویش تنم
چو در سراچه ترکیب تخته بند تنم
که با وجود تو کس نشود ز من که منم
راحت جان طلبم و ز پیه جانان بروم
رخت بر بندم و تا ملک سلیمان بروم
اگر از جو غم عشق تو داد می طلبم
ما باید غمت خاطر شادی طلبم
خیر ناز میخانه شادی طلبم
بس خجالت که ازین حاصل و قاتل
حاجت آن به که بر قاضی حاجات بخم
وین عجب بین که چه نور می ز کجائی نیم
که من او را ز جهان خدای بینم
دل فدای او شد و جان نیز هم
گفتم پید او پنهان نینهم

اعتمادی نیست بر کار جهان
چون سر آمد دولت شهبازی صل
از غم خویش چنان شیفته گردی باز
گفته بودی که خبر ده که ز جسم چونی
آسپهان بر دل من ناز تو خوش می آید
اگر از دام تو خود نیز خلاصم بخشی
در نهانخانه عشرت صحنی خوش دام
حافظا چون غم و شادی جهان در گذشت
حافظ این حال عجب با که تو گفت که
در ره عشق از آنسوی فاصد خط است
دوش سودای رخت گفتم ز سر جزینم
از دل تنگ گنگار بر آرم آس
مایه خوشدلی آنجاست که دلدار آنجا
حافظا تکیه بر ایام چو سهوت خطا
پند پیرانه دهد و اعظ شهرم لیکن
خلق گویند که حافظ سخن پیرنوش
واعظا ما بوی حق نشنیدیش نو این سخن
دیدم بدین پوشان امی کریم عیوب شر
باین شکرانه می بوسم لب جام

بلکه برگردون گردان نیستیم
بگذرد ایام جسمان نیستیم
کز خیال تو بخود نیز نمی پردازم
آنچنانم که به پیشه وندایم باز
که حلات بکنم گرسبخته از تازم
هم بجاک سر کوی تو بود پر دازم
کز سر زلف و رخس نعل در آتش دام
بتر آنست که من خاطر خود خوش دام
بلبلانیم که در موسم گل خاموشیم
تا بگوئی که چو عمرم بسر آمد رستم
گفت کوزنجیر تا ندیدم این مجنون کتم
کاتش اندر گنه آدم و حوا فگنم
میکنم جهد که خود را مگر آنجا فگنم
من چرا عشرت امروز بفرو فگنم
من نه آنم که دگر پند کسے پذیرم
سال خورده میم امروز به از صد پیرم
در حضورش نیز میگویم نه خفیت میکنم
زین دلیرها که من در کنج خلوت میکنم
که کرد آگه ز دور روزگارم

من از بازوی خود دارم بسی شکر
حافظ از جور تو حاشا که بنال رود
نقش مستوری و مستی نه بدست من و
اینکه پیرانه سرم صحبت یوسف بنوخت
سرم خوشست و بیانگ بلند میگوم
گرم نه پیرمغان در بروی بکشايد
لکن درین چمن سز نشن بخود روی
صفا با غم عشق تو چه تدبیر کنم
گر بدانم که وصال تو بدین نیست
دور شو از برم اسی و اعظ و افسانه مگو
نیست مکان خلاص از غم اوای
کام جهان بر آ که بخشد خدا گناه
فردا اگر نه روضه رضوان بادهند
حافظ نه حد ماست چنین لافها زدن
عاشق و رند و نظر بازم و میگوم فاش
شرم از خسران آلوده خود می آید
پاسبان حرم دل شده اشب به شب
عمریست تا براه غمت رو نهاده ایم
طاق و رواق و مدرسه قیل و قال فضل

که زور مردم آزاری ندارم
من ازان روز که در بند تو ام آزادم
آنچه استاد ازل گفت بکن آن کردم
اجر صبر نیست که در کلبه احزان کردم
که من نسیم حیات از پیاله می جویم
که ام ره بزخم چاره از کجا جویم
چنانکه پرورش می دهند می رویم
تا بکس و غم تو ناله شبگیر کنم
دل و دین را همه در بازم و تو فیر کنم
من نه آنم که در گوش به تزدیر کنم
چونکه تقدیر چنین بود چه تدبیر کنم
روزی که رخت جان بجان گیرم
غلمان ز غرقه حور زنت بدر کشیم
پا از گلیم خویش چو پیشتر کشیم
تا بدانی که چندین هزار استم
که به هر پاره دو صد شعبده پیر استم
بو که سیری بکنند آن مه ناکاسته ام
روی و ریای خلق بیکسو نهاده ایم
زینها بخاک کوی تو مار و نهاده ایم

فرما اشارت می که دو چشم امید دار
گفتی که حافظ ابدل سرشته است کجاست
نشان مرد خدا عاشقی ست با خود ای
درین خمار کسم جبرعه نمی بخشد
برین دودیده چیران من هزار فسون
خاش می گویم و از گفته نزد لشاوم
من ملک بودم و فردوس برین جایم بود
نیست بر لوح دلم خزانة ست یا
کوکب بخت مرا هیچ منجم نشاخت
ناشده حلقه بگوشش زینجام عشق
فتوی پیر یغان دارم و عهدیت قدیم
چاک خواهم زد و این دلق ریائی بکنم
فکر بهود خود ای دل زور و دیگر کن
گوهری معرفت اندوز که با خود بپر
دام سخت ست مگر یار شود و لطف خدا
گرچه از آتش دل چون تخم می درخشم
نازیاران چشم یاری داشتیم
گفت خود ادوی بادل حافظا
مرا عهدیت با جانان که تا جان بدانم

پیوسته بود و گوشه ابرو نهاده ایم
در حلقه های آن خسم گیسو نهاده ایم
که در شام شهر این نشان نمی بینم
بین که اهل دس در جهان نمی بینم
که باد و آینه رویش عیان نمی بینم
بنده عشقم و از هر دو جهان آزادم
آدم آور و درین ویر خراب آبادم
چکنم حرف و گریا و نداد اوستا دم
یارب از ما در گیتی بچه طالع زادم
هر دم آید غمی از نو بسا رکب آدم
که حرامست می آنرا که نه یارست و ندیم
روح رحمت ناجنس عذابست لیم
در و عاشق نشود به زنده او ای حکیم
که نصیب و گرنست نصاب زروسیم
در نه آدم نبرد صرغه ز شیطان رحیم
مهر بلب زوه خون میخورم و خاموشم
خود غلط بود آنچه ما پنداشتیم
ما محصل بر کس نگاشتیم
هواداری کوشش ما چون خوشتر ایم

الا ای پیرفرزانه مکن عیسم ز میخانه
 مآجرای من و معشوق مرا پایان نیست
 زلف و لعل و لعل و زنا ز سیه فرماید
 گدای کوی شکایت و حایتم داریم
 نشان وصل با و بهر طریق که هست
 مگو که حافظ ازین در بر و برای خدا
 چنان پیشد فضا می سینه از دوست
 چو طفلان زاهد تا که فریبه
 فراوان گنج غم در سینه دارم
 یار از ابرو هدایت برسان بارانی
 سرو بالا بنمای بت شیرین حرکات
 نقیقین درس اهل نظریات اشتیاق
 حافظ جناب پیرنغان ماسن و فاق
 من که باشم که بران خاطر عطر گدازم
 بمتم بد ز قه راه کن ای طاهر قدس
 راه خلوت که خاصم نباش تا پس ازین
 عاشقان اگر در آتش می پسند لطف دوست
 سر شکم آمد و عیسم بگفت روی بروی
 شکر خدا که هر چه طلب کردم از خدا

که من در ترک پیانه دل پیمان شکن دارم
 هر چه آغازند اردو نپسند پرو انجام
 بروای شیخ که شد بر تنم این نقره حرام
 رواند ار که محسوم ز آستان برویم
 نه باری از پی وصل تو بر نشان ویم
 نه هر چه رای تو باشد جز این بران برویم
 که فکر خویش گم شد از ضمیرم
 بسبب بوستان و شمع و شمع
 اگر چه مدعی عین فقیهیم
 پیشتر ز آنکه چو گردی زمین بر خیم
 که چو حافظ ز سر جان جهان بخیم
 کرم اشارت و مکار نیکنم
 من ترک خاک بوسی این دهنم
 لطفهای کنی ای خاک درت تلج سرم
 که درازست رو مقصد و من نوسرم
 می خورم با تو و دیگر غم دنیا خورم
 تنگ چشم گشت لب بر چشمه کوثر کنم
 شکایت از که کنم خاک نیست غمازم
 بر منتهای مطلب خود کامران شدم

صفت حواشیم به خرابات میکند
 آنروز بر دلم در معنی کشاوه شد
 دو ششم نوید داد و بشارت که فضا
 بیت شکریستان او چشمی می بخوارا
 و غدا واری و حق گوئی نه کاری کسی بشا
 این چه شوربست که در دور قمری نیم
 بر کسی روزی می طلبد ادا یام
 ابلهان را به شربت زکلات قدرت
 استپا و می شده مجروح بنیر پالان
 دختران ابره شکست و بدل با بادور
 هیچ سحره نه برادر به او زوار و
 پند حافظ بشنو خواه بروی کن
 ترا هر برو که طالع اگر طالع نیست
 خاطر بدست تفرقه و اولی ز کز نیست
 بر دای طبعیم از سر که خبر نرسند ارم
 من اگر چه می پرستم به پید می بدستم
 ای نور چشم من سخی هست گوش کن
 بر نهوشمند سلسله نهاد دست عشق
 تسبیح و خرقه لذت ستی نه بخت

هر چند اینچنین شدم و چنان شدم
 کز ساکنان در که پیر میغان شدم
 باز که من بگو گناهت صفا شدم
 منم که رعایت حوان نه با آنم نه با هم
 غلام آصف و روان جلال الحق الدیم
 همه که فاق چو اوست نه و شرمی نیم
 مشکل آنست که هر روز برتری نیم
 قوت و نام نه از خون جگر می نیم
 طوق زرین همه در گردن خرمی نیم
 پس از آن راهم بدخواه پدر می نیم
 هیچ شفقت نه پند را به پدر می نیم
 زانکه این سپید از دور که می نیم
 جامم بدست باشد و زلف گارم
 مجموع نه بخواه و صراحی بیارم
 بخدا را که تم جان که در جان خبر ندارم
 مبرید دل ز دستم که دل نگر ندارم
 تا ساغر پرست بنوشان نوش کن
 خواهی که زلف یارشی ترک بشو کن
 زمت درین عمل طلب از میفرش کن

ای خضر و خویان نظری بسو که کن
 ببول شدگان جو رو جفا تا کی آخر
 مشغو سخن دشمن بدگوی خدا را
 آنجی می ماه منظر تو نو بهار سن
 حافظ طمع برید که بین نظیر دوست
 از آب دیده بر سر آتش شسته ام
 مست ست یار و یار و حریفان نمکین
 یارب کی آن صبا یوزد کر نسیم او
 امی نغمه آه سر بر خوان صلت
 چو ستم کرده سست در منشین
 زد لگرتی حافظ پر حذر باش
 دانی که صیبت دلت دیدار یارین
 از جان طمع بریدن آسان بود کن
 ز معصرت گریه تا بم ذره بروی
 کجا بر تنگ شکر دست یابد
 چو حافظ ما جرای عشق بار
 سیر پیاد کش ما که روانش خوش باد
 شراب لعل کش و روی چپینان بین
 بریزد لعل مرقع کف را دارند

رحمی این سوخته بی سهر و پاکن
 آهنگ و فاترک جفا بهر خدا کن
 با حافظ مسکین و دایر دست فاکن
 خال خط تو مرکز لطف خدا کن
 و یار نیست غیر تو اندر دیار سن
 که فاش کرد و در همه آفاق راز سن
 یاروشن بخیر ساقی مسکین نو از سن
 گرد و شامه کشش کار ساز سن
 تا چند باشم از بی نصیبان
 چونوشم داده زهرم منوشان
 که دار و سینه چون و یک جوشان
 در کوی او که دانی بر خسروی گزین
 از دوستان جانی مشکل بود بریدن
 چو خورشیدم فروید از روزن
 گر اندیش یکس از بار و بیزن
 نمیکم یکدیگر کسی بروجه حسن
 گفت پر بهر کن اوصحت میان شکنان
 خلاف مذمب آنان جمال انیان بین
 دراز دوستی این کوته تهینان بین

بنجر من دو جهان سر فرو نمی آید
 اسیر عشق شدن چاره خلاصت
 جبهت ساقیا قدری پشرب کین
 زبان پیشتر که عالم فانی شود خراب
 خورشید می زمرش لعل ساغر طلوع کرد
 همچون جناب دیده بروی قدح کشای
 کا صواب باوه پرستی ست حافظا
 منم که شرف شهرم بعشق و زردین
 وفا کنیم و ملامت کشیم و خوش باشیم
 به پیر میگردیم گفتیم که چیست آه نبات
 مراد از تماشای بانم عالم چیست
 بر حمت سزای تو واقفم ورنه
 بهوس خراب مشوق جام می فضا
 خوشتر از فکرمی و بام چه نواهد بود
 غم دل چند توان خورد که ایام نماند
 در راه عشق فرق غنی و فقیر نیست
 جان پرورست قصه ارباب غمت
 هر چند ما بدیم تو ما را بدان بگیر
 حافظ گرت مجلس در راه میدهند

دامنم کبر کدایان خوشه چنایان بین
 ضمیر عاقبت اندیشش بینان بین
 دور فلک درنگ ندارد و شتاب کن
 ما را ز جام باوه گلگون خراب کن
 گریه بر گدیش امیطلبی ترک خواب کن
 وین خاندان قیاس اسرار انجبان کن
 بر خیز و روی عزم بکار صواب کن
 منم که دیده نیاورد و ام به دیدن
 که در طریقت ما کافوریت بنجین
 بخوبست جام می گفت باوه نوشیدن
 بدست مردم چشم از رخ تو کل چیدن
 کشش چون بود از انس و چه سود و کوشیدن
 که بدست زهر فروشان خطاست بپوشیدن
 تا چنیم سر خرابم چه نواهد بود
 گویند دل باشن و نه ایام چه نواهد بود
 ای باد شاه حسن سخن با کد باکو
 رفری برو پس حدیثی با کد باکو
 شاهانه ماجرا می گناه که باکو
 می نوش و ترک زرق برای خدا کو

آرام و خواب خلق جهان را سبب قی
 یاران بهشتین همه از هم جدا شدند
 حافظ تلخ میرز عنایت که قسبت
 گرچه خورشید فلک چشم و چراغ عات
 خسر واپس از سر حافظ جوانی میکند
 بجان پیر خرابات و حق صحبت او
 مکن بچشم قهارت نگاه بر من بست
 مهر زنت شربت من خاک کن دست
 گفت با سرون شدی به تماشای ماه نو
 ای مصطفی من گفت از عشق
 تخم و فاد مهر درین گشت از عشق
 حافظ جناب پیر معان با من وفا
 به کل نوز گل رخ میاید همی کند رخ
 گفت که ز لعل من بوسه نداری آرزو
 هر که در مزاج دل تخم و فاسد بزرگد
 آتش زرق وریا خرم من در پنج ابرو
 مطرب خوشنوا بگو تاز به تاز نو نو
 با من می چو بستی خوش نشین بنگونه
 بر ریحیات کی خوری گرنه دمام می خوری
 شاهد دلای من میکند از برای من

ز ان شاه کنار دیده و دل تکیه گاه تو
 ماییم و آستانه دولت نیله تو
 آتش زنده بخرمن عینم دو گاه تو
 روشنائی بخش چشم او ست خاک پای تو
 بر امید عفو جان بخش گنه فرسای تو
 که نیست در سر من خبر هوای مست او
 که نیست معصیت زهد بی مشیت او
 عشق تو سر نوشت من احتیاج من ضایع تو
 از ماه ابروان منت شرم نیست ز تو
 آنکه عیان شود که رسد موسم در تو
 در رس و فاد مهر بر خوان و روشنو
 گوش سخن شنو کجا دیده اعتبار تو
 مردم ازین هوس ملی قدرت و اختیار تو
 ز درونی کش از حال خود گاه در تو
 حافظ این حرفه پشیمینه بینا ز و برو
 با ده و لک بجو تاز به تاز نو نو
 بوسه تان بکام از تاز به تاز نو نو
 با ده بخور بپا و اوتاز به تاز نو نو
 نقش و نگار و رنگ و بو تاز به تاز نو نو

<p>قصه حطش بگو تاز و تاز نو بفر ماند چشم مست چشمه جهان ندیده گیتی نشان نداده این دنیا فریده پیوسته از چه باشد چون قدس خمیده آندم که جان شیرین باشد لب سینه آرام جان بهوش تو آب سینه پیراهن صوری ایشان دریده معذور دارم که تو او را ندیده تا سوئی من بلطف و عنایت تو دیده گویا که بوی سدی از ایشان شنیده بیش از گلیم خوش گریا کشیده چشم بدور که خوش شعبه باز آمده لیک صدیقت که بگیا نه نواز آمده گشته غمزه خود را بنوا آمده غرق گشته و گشته تند آب آلوده خیال آب و گل در ره بهانه که تحقیقش فیه نیت و فسانه سر بر ندارم از خاک درگاه نمیر از خدا خواه صبر از خدا خواه</p>	<p>با و صبا چو بگذری بر سر کوی کن پر اسی از فرغ رویت و شن چراغ دیده همچون تو نازنینی سربا با لطافت میسل اگر ندارد با عارض تو آید گر به بیم نبی لب یا بیم حیات باقی از زمره بهدشته که تو ام بود دیده از و سبب تو دوست باز ندانم شکان تا که کن ز عشق و محبت زشتی زنا یا بیم نیرسید بدین و یک از نشاط باری خیال پرستن تا قیامت دین سر زنی که کرد ترا دوست جان فانی</p>
<p>آب آتش بهم آمیخته از لب لعل چشم تو گرچه بهر سمنه و لعل بر آید آفرین بر دل نریم تو از بهر آب آشنایان ره عشق درین بهر نایق نایم و مطرب و ساقی بهر بهر است و جوهر ما نمس نیست مافوظ رو برفت تا بهم از راه حضرت از صبر عاشق خوشتر نباشد</p>	<p>آب آتش بهم آمیخته از لب لعل چشم تو گرچه بهر سمنه و لعل بر آید آفرین بر دل نریم تو از بهر آب آشنایان ره عشق درین بهر نایق نایم و مطرب و ساقی بهر بهر است و جوهر ما نمس نیست مافوظ رو برفت تا بهم از راه حضرت از صبر عاشق خوشتر نباشد</p>

اشیخ وزابد کتر شناسیم
عاشق مخور غم که وصل خواهی
تو خرقه راز برای هوا همی پیش
غلام بهت ندان بی سرو پا یم
وصالی او ز غم جسدان به
به شمشیرم زد و پاکس نه گفتم
ای خیمه کوش که صاحب خبر شوی
در مکتب قهائق پیش ادیب شوق
دست از من جو و چه مردان به شوی
خواب خورت زمر تبه عشق دور کرد
که نور عشق حق بدل جانت افند
از پای تا سرت همه نور خدا شود
بنیاد هستی تو چو زیر و زبر شود
گر در سرت هوای صالست حافظ
ای باد شبه خوابان او از غم تنهائی
ای در دوام دربان رستخیزان
در دانه قسرت مانع طبع کارم
فکر خود و رای خود در عالم نمایی
حافظ شب بجان بجوی خوش صبح

یا جام باوه یا قصص کوتاه
خون بایست خورد در گاه بیگاه
که تا برق بری بندگان حق از راه
که هر دو کون نیز در پیش نشان یکگاه
حس با و ندما مر آن ده که آن به
که راز دوست از دشمن نهان به
تاراه بین نباشی کی را بهر شوی
مان ای سپهر کوش که روزی پدر کوش
تا کی بیای عشق بیایی و زرشوی
آند مری بدوست که بخواب نه شوی
بالند که از آفتاب فلک خوبر شوی
در راه ذوالجلال چو بی پا و سر شوی
در دل مدار هیچ که زیر و زبر شوی
باید که خاک در گاه اهل بصر شوی
دل بی تو بجان مد وقت که ازانی
وی یاد تو ام مونس گشته تنهائی
لطف آنچه تو اندیشی حکم آنچه تو زانی
کفرست درین نه نیست بینی و نه زانی
شادیت مبارک باد ای عاشق شیدانی

ای در رخ تو پیدا انوار با شاهی
 تیغی که آسایش از فیض خود دهد
 باینکه برق عصیان بر آدمی صغی زد
 اسی دل آن به که خرابی می گلگون بجا
 تاج شاهی طلبی که هر ذاتی نهسا
 در ره منزل لیلی که خطر باست بجا
 کاروان رفت تو در خواب یا آن در
 اسی دل بکوی عشق گذاری نیکنی
 چو گمان کام در کف و گوئی نیز فی
 این خون که موج میزند اندر جگر چا
 حافظ هر که بندگی با برگاه و بیت
 در حلقه مغناطیس و دوش آن سپهر چو بخت
 در نهیب فقر تقیت خامی نشان گرفت
 مرا که از رخ تو ماه در شبستان هست
 فراق وصل چه بار ضایع و طلب
 پدید آمد رسوم بی وفائی
 خرد و گردش بوشم و دوش می گفت
 مرا در رشته دیوانگان کش
 سپهر نیز از من ای صوفی پیر هیند

در فکرت تو نهان صد حکمت الهی
 تنها جهان بگیرد بی منت سپاهی
 مارا چگونه زبید و عوای میکنای
 بی زور و گنج بهدشتت قارون با
 و رخود از گوهر بشید و فریدون با
 شرط اول قدم آنست که مجنون باشد
 کی روی ارد که پر سیاهی چو آن با
 اسباب جمع داری و کار نمیکنی
 بازی چنین بدست و سکاری نمیکنی
 در کار رنگ و بوی نگاری نمیکنی
 گر جمله میکند تو یاری نمیکنی
 با کافران چه کارت گریست نمی پستی
 آری طریق زندان چالاک است حتی
 کجا بود بفرغ ستاره پروانه
 که حیث باشد از و غیر او تمنای
 نماند از کس نشان آشنائی
 برو صبری بکن در بنیوانی
 که مستی خوشتر است از بهوشیاری
 که کرم تو به از پیر هیند گاری

بشنوا این نکته که خود را ز غم آزاد کنی
 آخر الامر گل کوزه گران خواهی شد
 تکیه بر جای بزرگان نتوانی و بگزینی
 خاطرت کی رقم فینس پذیرد و بیست
 زمانه هیچ نه بخشد که باز نستاند
 نوشته اند بر ایوان جنت الماه
 بفرغ دل زمانی نظری به هر دو
 دل من شد و نه با نم چه شد آن غریب
 آن دم که با تو باشم کیال هست روی
 من چون خیال دیت جانما بختیتم
 حافظ مکن شکایت که وصل یار نخواهی
 خوش فرش بویا و گدائی و خواب من
 درویشم و گدا و بر این بنکینم
 و بهقان سالخوده چه خوش گفت با پیر
 نمنی تر سے ز آه آتشینم
 بهشوق زنده بود جان مرد صاحب دل
 بهر کسی نتوان گفت از دل حافظ
 ترا که هر چه مراد است در جهان آری
 میان نداری و دارم عجب که هر ستا

خون خوری که طلبی ز می نهاده کنی
 حالیا فکر سبک کن که پرازد کنی
 مگر سباب بزرگی همه آماده کنی
 مگر از نقش پراگنده و ترقی داده کنی
 مجوز سفله مروت مجوز ناس شکر
 که هر که عشوه دنیا خرد وای پوری
 به از آنکه چهر شاهی بمه و زبای و بوی
 که گذشت و دنا و خبری ز هیچ سویی
 و اندم که بپویشم مگر در هست سالی
 که خواب می نه بیند چشمم بجز تپکی
 زین بشیر نیاید بر سحر احتسالی
 کاین عیش غیت در خور و رنگ خسرو
 پشتمین کلاه خویش بصدای نسیمی
 کاسی نور چشم من سبزه از کشته ندروی
 تو دانی حسنه و قه پشیمینه داری
 اگر تو عشق نداری هر که معذوری
 مگر بدانکه شید ست محنت دوری
 چه غم ز حال من آروما توان داری
 میان جمع خوابان کنی میان آری

صبر بر جور رقیبان چه کنم گر نکند
عجب آن لطف تو ای گل که نشینی اخبار
بعد ازین ما و گدائی بسر منزل عشق
جان فدای تو که هم جانی و جانانی
سر سری از سر کوی تو نیارم بهجت
خام بر طاققت پروانه پر سوخته است
تا به اندر و شاداب نهال مست تو
چون در جهان خوبی ام و در کامکاری
جوری که از تو دیدم در ویکه از تو برم
از باوه و صالت گر جرعه بنوشم
مابنده ایم و عاجز تو خواجه و قادر
و کان عاشقی را بسیار باید
آخر تر حسم کن بر حال زار حافظ
چه بود و دل آناه مهربان بود
کسی بکوی ویم کاشکی نشان داد
چه قاضی که ز سر تا قدم همه جانی
بے حکایت حنّت شنیده ام جان
و جستجوی تو نشینم از چه نفسم
ز روی لطف تو رحم بر پانه بخشانی

عاشقان را نه بود چاره بجز بکینی
ظاهر مصلحت وقت دران می بینی
راه هر و را بنو و چاره بجز بکینی
هر که شد خاک درت رست سرگردانی
کار و شوارنگیر ندیدین آسانی
ناز کان را نرسد شیوه جان فشانی
واجب آنست که بر دیده ما فشانی
شاید که عاشقان به اکامی ز لب باری
گر شمه بدانی شاید که رحمت آری
تا زنده ام نور زرم آئین بهوشیاری
گر میکشی بزورم و میکشی به زاری
دلما می همچو آتش چشمان رو و باری
تا چند نا امید می تا چند خاکساری
که کار مانه چنین بود و چنان بود
که تا فراغتی از باغ و بوستان بود
چه صورتی که بهیج آدمی نمی مانی
کنون که دیدمت الحق هزار چندی
میان خون دل و آب دیده نبشانی
چو در دو محنت حافظ یقین میدانی

صنایع غیر تو در خاطر ما گنج
خوش کرد و ایدری فلک و زواری
در کوی عشق شوکت شاه می بخیزند
آکس که از قضا و خدایش گزینست
سلطان و فکر لشکر و سپه و تاج و کج
ایک حرف و یافا بگویم اجابت
حافظ غبار فقر و قناعت رخ مشو
دل که آینه شاه نیست غباری دارد
ز کس از لاف و از شیوه چشم تو منج
این حدیثیم چه خوش آمد که سحر میگفت
گر مسلمانان ازین ست که حافظ دارد
فیض ازل بزور و زار آمدی ست
خامان ره نرفته چه دانند ذوق عشق
بس کل گفته میشود این باغ طایفه
گرچه رندی و خرابی گند است و
جوهر جام جم از کان جهان گزست
ای که در لوق طبع طلبی ذوق حضور
مگذران و ز سلامت بسلامت حافظ
زان می صاف کن و پخته شود هر خانه

که مرانیت بغیر از تو ز کس پرسد
بهاشگر چون کنی و چه شکر آندازی
اقرار بندگی کن و دعوی چاکری
پس به تو باو تا نعم افتاد کان خوری
در ویش و امن خاطر و کج قلندری
امی ندر دیده صلح به از جنگ و اوری
کاین خاک بهتر از غل کپیباگری
از خدای طلبم صحبت و شن رانی
ز وند اهل نظر از پی نابینای
بر در سیکه باون و فی ترسای
آه اگر از پی امر و ز بود و فر دای
آب خضر نصیب به اسکندر آید
در ابدی بچی و ولیر سر آمدی
کس بی جفای خارش پیدست زو
عاشق گفت که بار تو بران میداری
تو بمن از گل کوزه گران میداری
چشم سیر می عجب آن بی بصران میداری
چه توقع ز جهان گذران میداری
گرچه ماه رمضانست بیا و بجای

گلکه از زاهد بدخو چه کنم ز قلم این ست
حدیث چون و چرا در دسر و بهائی
طلیب راه نشین تیر عشق نشنا
قیاس کردم تدبیر عقل در ره عشق
دوام همیشه و تنعم نه شیوه عشق است
نیکم گلکه لیکابر رحمت دوست
سناری قدر تو شاها بدست حافظ و نایب
حافظه که چه می طلبی از غیب هم
ساقیای ایه ابرست بهار و لب جو
گوش کاشی که بلبل بغان سلوید
یک انجمن کثمت بشنو و صد گنج ببر
شکایت از که و گریه بار رسیده بهار
روی جهان طلبی آینه را قابل ساز
گفتی از حافظ مابوی ریائی آید
بگذر ز گیر و ناز که دیدست روزگار
بر مهر حریف و عشوه او اعتماد نیست
سخن بابا دمی گفتم حدیث از زور زبانی
قلم را آن زبان نبود که تیر عشق گوید باز
جهان پر غنای ارموت و جلیب نیست

که چو صبحی بدید و پیش افتد شاست
پیاله گیر و بهایا بعر غواش و نه
بر و بدست کن ای مرده دل سچ و
چو به نمی ست که در بحر میکشایستی
اگر معاشرانی بنوش جام سخم
بکشت زار جگر خستگان ندانستی
بجز نیاوشی یا دوعای صبح و
می پیشی و طسره و لدمی کشی
من نگویم چو کن از ابل می خود تو بگو
خواجہ تقسیم مفر ما گل توفیق بیست
از ره عیش و آو بره عیب بیست
بیخ نیکی نشان و ره توفیق بیست
ورنه هرگز کل منسرتی مزار من درو
آفرین بخت باو که خوش بروی بو
چنین قبابی قیصر و طرف کلاه کو
ای وای بر کسی که شد ایمن بکر و
خطاب مدرکه و اثنی عشر با خدا و
در ای حد تقریر است شرح آرزو مندی
ز مهر او چه سخنوای در و بهت چه بندی

درین بازار اگر سوختن باد و ریش خرسند
 که انگشت سلیمانی نباشد
 خدازان خرقه بزارست صد بار
 ثوابت باشد ای دارای خرمن
 با گدایان در سیکده ای سالک اه
 برو سیکده رندان قلندر باشند
 اگر ت سلطنت فقر بخشند ایدل
 قطع این مرحله بی همی خضر کن
 نمی بنیم از همدان هیچ جرب
 عروس جهان گر چه در حدیث است
 رفیقان چنان عهد صحبت شکستند
 مرا که تو بگذاری ای نفس طامع
 بیا موزمت کمپای سعادت
 مکن حافظ از جور کردن شکایت
 در طریق عشق بازی امی سایش خطا
 آدم خاکی درین عالم نمی آید بیت
 که می حافظ چه ساز و پیش تنهای دوست
 نه تراوش متیوانم گفت با کس
 چون مجنون در پی دیدار لیس

خدا یا منعم که روان بدرویشی و خرسندی
 چه خاصیت و در نقش نیکنی
 که صدمت باشدش در آستین
 اگر رحم کنی بر خوشه سپینه
 با او بباش که از سر خدا آگاهی
 که ستانند و بهند افش شاهنشاهی
 کمترین ملک تو از ماه بود تا ماهی
 ظلماتست تیرن از خطر گمراهی
 و لم خون شد از غصه ساقی کجایی
 ز حد میبرد شیوه بیوفایی
 که گوئی نبود دست خود آشنایی
 بے بادشاهی کنم در گردانی
 نه مصحبت بد جدائی جدائی
 چه دانی تو ای بنده کار خدائی
 ریش باد آندل که باد و تو جوید مر
 عالمی دیگر باید ساخت از نو آید
 کا ندین طوفان نماید بهفت دریا
 نه کس را میتوانم دید باو
 باید گشتن ای دل که در هر خ

روانست و کیش ای حافظ رهنماست
 و کم که گوهر اسرار حسن و عشق دروست
 ز جرمه تو سرمست گشت نوشت با
 و عاشق گفتم و خندان ز بر لب گفیت
 ز کج در رسه حافظ مجوی گوشت عشق
 در بجزرمانی و منی افتاده ام بسیار
 خون پیاله خور که حلاست خون او
 طفیل هستی عشقند آدمی و پر
 چه مستعد نظر نیستی وصال مجوس
 می صبح و شکر خواب صبحی تمام چند
 و عای گوشه نشینان بلا بگرداند
 مرا ازین ظلمات آنکه رهنمائی کرد
 ز جبر و وصل تو در حیرتم چه چاره کنم
 طریق عشق طریقی عجب خط نکست
 چو هر خبر که شنیدم هر بی کیمت شبت
 بال کیشا و صفیر از شجر طوبی زن
 کاروان رفت تو در راه کمینگاه خواب
 اگر این شرانجامست اگر آن تفت
 بکجا برم شکایت بکجا گویم این کجاست

حدیث بی زبان ریشخوار زنی
 تو ان بدست تو وادون گرش نکوداری
 خود از کدام خمست این که درین بوداری
 که کیستی تو و با با چه گفت گو داری
 قدم برون نه اگر میل جستجو داری
 می تا خلاص شبت دم از نمانی و منی
 در کار یار کوش که کارست کردنی
 ارا و تفتی بنما سعادتی ببری
 که جام چم ند هر سود و وقت بی بصری
 بعد نیم شبی کوشش و ناله سحری
 چرا بگوشته چشمی پانته نگری
 و عای نیم شبی بود و گریه سحری
 نه در برابر چشمی نه غایتب از نطنبری
 نعوذ بالله اگر ره بمانی نبری
 ازین پس من ساقی و وضع بخبری
 حیث باشد چو تو مرغی که اسیر قفسی
 و که بس بخیر از غلغل با ننگ جرسی
 بهزار بار بهتر ز هزار نخته خاسی
 که لب حیات مابود و نداشتی و داری

بر وید پارسایان که نامدارسانی
 چون آفتاب و شمس دیده می نگین
 حافظ چندی نمی تواند رسد حال جهان
 نو بهارست آن کوشش که خوشدل بی
 من نگویم که چه کن باین نشین چه پیش
 گرچه راهبست پیریم ز تانا بدوست
 تو جز را نماندیت آیت مجری
 نقش خودی لوح دل پاک کنی تو در زن
 جان دل تو حافظ بسته دام آرزو
 چون ز جسم بخودی سطله کشی
 دل بی بر بست تمام روانه وار
 وقت غنیمت آن آنقدر که توانی
 زاپشیا نرا شوق باوه در جاست
 بخوا خواه تو ام جانان میدانم که میدان
 ملائکه چه دریا بزر از عاشق و معشوق
 ملک سجده آدم زمین بوسه نیت کرد
 ملول از هم زبان بود طبع تو کاروانی
 جلوه حسن تو دل میر و از شاه و گدا
 گرچه دوریم باید تو قبح می نویسیم

می نایب کشیدم و نماند ننگ جهان
 ایدل چه سود و اندوه دیده و خط
 کی تشنه سیر کرد و از لعل لب
 که بسی گل بدید باز تو و دیگران باشی
 که تو خود دانی اگر زیرک عاقل باشی
 رفتن آسان بود و رفتن نزل باشی
 از ورماد آ اگر طالب عشق سردی
 که سیری ز جانج دل آه بوی بخری
 اسی متعلق نخل دم مزین از مجری
 کم زنی از خوشستن لاف منی
 گردن سالوس و تقوی بشکنی
 حاصل از حیات ایجان بکیم ست تادانی
 عاقلان کن کاری کار و رویشیانی
 که هم نماندیده میدانی و هم نوشته بخوانی
 نه بدید چشم نابینا خصوص اسرار پنهانی
 که در حسن تو چیزی یافت خیر طوفانی
 بکش و شواری منزل بیا و عهد سانی
 چشم بدور که هم جانی و هم جانانی
 بخت منزل نبود و در سفر روحانی

<p>ای نسیم سحری خاک به یار بسیار ز کوی یار می آید نسیم باد نوروزی مهری ارم ده چای صافی و صوفی و مشک و پیش طریقی کام جستن چیت که کامه نو و کفایت چو بانش گرم روزی ز هر چنان فرستی بود نگفتی کس بشیر نی چو حافظ شعر و عالم</p>	<p>تا کند حافظ از ان دیده جان فرانی ازین باد دارد و خواهی چنانخ دل افروزی خایا هیچ عاقل ارباب و خبت بدر روزی کلاه سروری نیست گر این یک بر روزی مبارک سائمی بود چه نوش بود اگر بود اگر طوطی طبعش از اهل و شکر بود</p>
---	---

تمام شد دیوان غزلیات

ترجیح بند

در سنجی عشق اگر میبیدم	من دل ز غم تو بنگیرم
بیشک دل ماه و خورشید	گمبوی فلک رسد نصیرم
نتوان بستم نهشت شوقش	گرچه فلک شود و بیدم
پیر غم عشقم از چه طفل غم	طفل غم عشقم از چه پیرم
چون که در زما بدستم کار	و در از تو پند غم آیدم
آن به که ز صبر رخ نستانم	باشد که مراد دل بیابم

ساقی نامه

سرفتنه دارد و گرد و ز کار	من وستی و فتنه چشم یار
همه مانم از دور گردون شکفت	ولی نیست در وی مجال گرفت
فریب جهان قصه روشن ست	بین تاجه زاید شب آستین ست
بمی دور کن در دولت گر غمی ست	و می پیش و انا به از عالمی ست
بیاساقی این نکته بشنود زنی	که یک جرعه می به زدیم کس
بیاساقی آن کیسی می مستوح	که با گنج و تارون دهد عمر نوح
بیاساقی آن را رغوانی مستوح	که یابد ز فیضش دل و جان فرج
بیاساقی آن می که سال آورد	که امت فراید یک سال آورد
ورت شیخ گوید مر و سوی دیر	جوابش چه گوئی بگو شب نیر
بیاساقی آن جام صافی صفت	که بر دل کشاید در معرفت
بسند ده که در کیش زندان ست	چه دنیا پرست و چه آتش پرست

بدو زمین نصیحت زمین گوش کن
 که فی سمریاتی بیفزایدت
 بیاساتی از می طلب کام دل
 که از هر جان تن به دوری کنست
 بیاساتی آن بادو لعل صاف
 ز تیغ و سبزه قلم و ملام
 بیاساتی آن می که از آن جام جم
 بمن ده که باشم بتانید جام
 بیاساتی آن جام پر کن نه
 مستی توان دورا سرار سفت
 بیاساتی آن می که شاه ای ده
 بیاساتی آن جام چون مهر ماه
 چو شمع باغ روحانیان مسکنم
 بیاساتی آن جام چون سبیل
 بهستم ده و روحی دولت بین
 نیامان در اقلیم در شیم
 ز جام دما و می دم ز نیم
 یک امرو با یکدگر می خویم
 در این جوانی که بر باد شد

جهان جمله تحیت می نوش کن
 در می هر دم از غیب کبشایدت
 که بی ستم ندارم من آرام دل
 دل از می تواند که دوری کنست
 بدو تا کی این شید و نیر و لاف
 بی رهین کن هر دور او اسلام
 زند لاف بنیانی اندر عدم
 چو جسم آگه از ستر عالم تمام
 که گویم ترا حال کسری تو سکه
 که در بخودی راز نتوان نهفت
 بیاسکی او دل گواهی دهد
 بدو تا زخم بر فلک بارگاه
 و نیخبا چرا سخته بند تنم
 که دل را بفر و وس باشد دلیل
 من را بزم کن و گنج حکمت بدین
 ز مستی به عالم علم در شیم
 ز می آب بر آتش غم ز نیم
 چه فرصت نباشد و گری خویم
 خاک آنکه از عالم آزاد شد

بده ساقیامی که تا دم زخم
 تو در خانه شد ریش شد ری
 نوشتت بر جام نوشیروان
 ز من بشنوامی پیر آموزگار
 که این منزل در و جایی غمت
 در آن بستن دل ز دیوانگیست
 بده ساقی آن جوهر روح را
 تو نیز آنچه کارنی همان بدروی
 بده ساقی آن آب افشوده را
 که هر باره خسته که برین نظریست
 بده ساقی آن تلخ شیرین گوا
 در خاک روان میخانه کوب
 مگر آب آتش خوهست و هند
 بجای برون آوردت ز خویش
 که حافظ چو در عالم جان رسید
 تو خود حافظ سزستی متاب

قلم بر سر هر دو عالم زخم
 که او نامه تا بهنگری بگذری
 که بقزای از جام نوشین روان
 مکن تکیه بر گز و دش روزگار
 درین دامک شادمانی کم است
 با و آشنائی ز بیگانگیست
 دوا می دل ریش مجروح را
 چنان کامی بازیرون شوی
 بیا زنده ساز این مل مرده را
 که قبادی و اسکندر است
 که شیرین بود با و از دست یا
 ره میفر و شان میخانه روب
 بمستی ز هستی خلاصت دهند
 بوحشت روی پرده افتد ز پیش
 چو از غم و برون شد بجان رسید
 که سلطان نخواهد سراج از خراب

مخمس

کز هستی خویش در گماغم

در عشق تو ای صنم چنانم

هر چند که زار و نا توانم	گر دست دهد به احسانم
در پایی مبارکت نشانم	
کو بخت که از سر نیازم	در حضرت چو تود لیاقت
معروض کنم نهفته باز	همی بات که چو توشا هجرت
تشریف دهد در آستانم	
گر میر جبری بتیغ تیزم	از کوی وفات بختیستم
ورزانه که گشت در یزیرم	من مهره محسوس تو نیزم
الا که بریزد استخوانم	
آهانه نشان عهد جویند	جز راه مزار من ننویسند
خاک من زار چون بپوشند	گدنام تو بر سرم بگویند
شیرایو بر آید از روانم	
گشتم صنایع در آرزویت	آشفته قیصره دل چو موت
هر چند نیرسم بکویت	شب نیست که از فراق روت
ازاری بفک نیرسم	
ای وصل تو وصل شادانی	و اتم نیراد دل بهسانی
با حافظ خود بگو عیانی	هر حکم تو بر سرم برانی
سجده ز خوشی تن مرا نم	
فی الکیا عیات	
بسن نقش تو در نظر نیامد	چو کوی تو به گذر نیامد

خوش آید خواب جمله را در دیده
رویکه فلک تو بریدست مرا
چندان غم بجان تو بزدل ام
اسی قبله هر که مقبل آید کویت
امر و بر کس که تو بگرداند رو
با آنکه دلم در غم عشقت خونست
در زلف تو بیا ره غریبت دلم
تو ببری و جویش ترا بنده شدت
ز انرومی که از شعاع رومی مه تو
می نوش که عمر جاودانی نیست
هنگام گل و لاله و یاران مست
اسی رومی تو در لطافت آینه روح
در دیده کشم ولی ز خار قره ام
اول بوفاجام و صالم در داد
با آب و دیده پر از آتش اول
بیا کسی دست در آغوشش نکرد
بنی ز ربت شوخ دیده هرگز بنخم
بهر دم نیک بدی نمی باید بود
مفتون معاش خود نمی باید شد

حقا که چشم در نیاید با هر
کس باللب پر خنده و میست
من و انم و آنکه آفت نیست مرا
رومی دل جملخت پیاران سوت
فردا بکدام دیده بیند روت
حسن تو ز اوراک خبر دیر نیست
یارب که دران شام غریم خوشت
تا بنده تو شدت تا بنده نیست
خویشید منیر و ما تا بنده شدت
خاصیت روزگار فانی نیست
خوش باش و می که زندگانی نیست
خواهم که قدمهای خیالت بصبح
ترسم که شو و پایی خیالت مجروح
چون مست شدم دام جفارا سر داد
خاک ره او شدم با دم در داد
تا ترک زروسیم و دل و هوش نکرد
با آنکه چو گوهرت در گوش نکرد
در باوید و یو و دمنی باید بود
مغز و عقل خود نمی باید بود

باجمی بکسار جوی سے باید بود
 چون عسکر گرانمایہ ماوہ روز است
 روزیکہ فراق از تو دورم سازد
 گر چشم بروی و گری باز کنم
 شیرین و همان عہد پیاپیان نبرند
 معشوق چو بر مراد و راسی تو بود
 من بندہ آنکس کہ شوقی دارد
 تو لذت عشق و عاشقی کی وافی
 نہ دولت و نیا بستمے ارزو
 نہ ہفت ہزار سال شادی جہان
 یا کار بجا مہل مجبور شود
 امین من است بدرگاہ خدا
 یاری چو نکر و بخت شورید و چہ سود
 آن مردم دیدہ بود کز دیدہ بخت
 ایام شبابست شراب اولی تر
 عالم ہمہ بسر بسر خرابست خراب
 سیلاب گرفت کرد ویرانہ عمر
 بیدار شوای خواجہ کہ خوش خوش شد
 ہرگز گنئی ایو من اسی شمع چکل

و ز غلبہ کنارہ جوی بیاید بود
 خندان لب تازہ روی بیاید بود
 و ز ہجر رخ تو نا صبورم سازد
 حق نمک حسن تو کوہم سازد
 صاحب نظران عاشقی جان نبرند
 نام تو میان عشقبازان نبرند
 برگردن خود عشق طوقی دارد
 این بابہ کے خورد کہ ذوقی دارد
 نہ لذت ہستی با لم سے ارزو
 با محنت بیخ روز غم سے ارزو
 یا مرغ و لکم بر ملک روح شود
 کا بواب سعادت ہمہ مفتوح شود
 شادی چونید این مل غمیدہ چہ سود
 چون مردم دیدہ نیست و دیدہ چہ سود
 ہر سمرودہ مست خراب اولی تر
 در جامی خراب ہم خراب اولی تر
 آفت از پیری نہا و پیاہ عمر
 حال زمانہ رخت از خانہ عمر
 تزد من اگر چہ است کار شکل

<p> در ویکه من از غم تو دارم در دل از یار و رفیق که دیدن من بیهوش تو عسری و پیون فانی چه کنم من حاصل عمر خود ندارم بزم غم ایک بهدم و هم از ندارم نفس گویند که فردوس برین خواهد بود گر ایامی و معشوقه گزیدیم چه باک کل را دیدم نشسته بر تخت شاهی من طفلم بیگانه مرا می سوزند کل گفت اگر در شکله داشته با بگیننی مرا چنین می سوزند گرچه من افتاده این دام شومی ما عاشق و زنده دوست عالم سوزیم حافظ ورق خرج رانی طے کن </p>	<p> دل و اندوه من از غم و من از غم و دل راحت ز جفا که دیدن من بیهوش از غم و وفا که دیدن من بیهوش در عشق تو یار خود ندارم جز غم یک مونس و غمخوار ندارم جز غم فردا می نایب جور عین خواهد بود چون عاقبت کار چنین خواهد بود گفتابش تو راستی ار مروری ای وای تو که پیری و پیر گینی بگریختی اگر ربه داشته ای وای بمن گر گشته داشته ای بسکه خراب باوه و جام شومی بابا منشین و گریه بدنام شومی فین جامه تزویر و ریانی بی کن </p>
---	---

خاموش نشین که وقت خاموشی تست
و دم در کش و جام باوه را پیر محسن

انتخاب دیوان نیاز

بسم الله الرحمن الرحيم

ای غنی ذات توازت در اواز اناکارا
 فی بهارت هستی مانی حزن نیستی
 اکثر مخفی بود اندر عیب مطلق ذات تو
 رنگ بیکسیت اصل نگه‌های رنگ‌نگ
 بهستیت خود بحر موجیست ناپیدا کنایه
 ماکه باشم از خودی و حضرتت دم بر زخم
 عین هستی خود توئی پس از تو چون مینا شویم
 کی رسد شاهین من که اندر هوا آید تو
 از چهره و دست نگه تا پای کنه هست رسد
 کی رسائی یابد اندر حضرت تو چون چند
 فرض کروم که حجاب نور خلقت و رشد
 خارج از عقل و قیاس و فهم جلوه خاص عام
 فی یکی گنج در انجانی و دوی گفتن روا
 نسبت تزیین و تشبیهش نمودن با سحر است

بی نیاز از اواز سپیدی و اظهار
 ای بهارت بی تعلیق از گلزار
 نام ما آنجا کجا بود و کجا آثاری ما
 نور بے رنگی به از نیرنگی افواری ما
 قطره باشد یا نهی زبان بحسب این انداز
 ای کم از کم روبرویت این همه بسیار
 حجت هستی تست این سستی افکار
 بی پروا هست آنجا طائر طربت یار
 تاب دیدارت ندارد و دیدن ابصار
 گرچه زینهار و نقیست و گریه باز یار
 و حریم قدس تو ممکن نباشد بار ما
 دور از حد یک باشد حیثیه افکار ما
 بسکه هست عالی از اطلاق کم و بسیار
 کی سحر این قیدها و ذات بخت یار ما

اعتبارات و اخفا فائے کہ آید بر زبان عین امر گشت عاجز نادن از ادراک او حیرت اندر حیرت آمد حیرت اندر حیرت گنگ میگردد زبان اہل عرفان ز بی تقاضا	نیست در مستی سازج کو بود دلدار ما کار با عجز است آخر کار در سر کار ما ہست با حیرت ز سر تا پای کار و بار ما مانع و ناگفت اینجا سپید ابرار ما
---	--

داودہ ام از ذات اس میت نشانت ای نیاز
چشم دل بکشا و بنگر معنی اشعار ما

ای نہان در کنج عیب از دیدہ البصار ما نحو نقاب وی او ایم دیگر پیچ نیست گر ہفتاد و دو ملت جام وحدت در ہ در مقامی کو نماید روسے خود بپردہ بر لب چوئی جہان با ساز و برگ تازہ چشم مار یک نگہ بر کس مستش قہار چون بگوش آمد صدای نغمہ قول است و شد اسانی چسان آید رخ زیبای او روی خود گیر دست گوینیم اورا صہ ہر راے و مرآت و مرئی جللی کائنات او خود توئی ناظر توئی منظور ای جان ہما	نیست جز تو کس عیان در کوچہ و بازار ما گر بر اندازد ز روشش گم شود آہنار ما دور گردد اختلافت و این ہمت مکرار ما کی بماندین کوسر و سبوح و زنا ر ما ہر زمان آید خرامان سر و خوش ر قنار ما ببخود و دیوانہ شدن زانہ و ہشیار ما مینزد بانگ بلے ہر ریشہ و ہترار ما تاب و گیر میدہد ہر لحظہ بر اقطار ما موجب کثرت بود آئینہ بسیار ما عقل حیرت و صنعت گری یار ما پس چرا باشی نہان از دیدن نظار ما
---	---

ہستیت مارست بر کنج جاش ای نیاز
گنج می آید بدست ار شتہ گرد و مار ما

شود و بجای کرده بر خود آن مبت عیار ما
 مقتضای حسن باشد جلد و گردن خود
 حسن خود نگذاشت تا بدین سوام سوی
 مخفی در ذات او بودیم چون روغن بشیر
 بود شلخ و برگ و گل در نسیم آتش منجم
 بگر آتش دل آتش سینه آتش دید با آتش
 دل جان را غریز از کعبه آتش ام که اینها
 سر و سامانم از بحر و نیاز و پیچ و خم است
 عویمتها همیکدم که شیطان طرست کرد
 شناسور اندم اندر حجب جوی کجی
 شنا کردن درون بحر بی سخت مشکل بود
 بیباک گشته ایم ز شور جهان نیاز
 رندیم و بنجویم و ز خود آشنانه ایم
 از تابش شعاع جمال و حلال یار
 بر آت جهان نبود جانان روی زیارا
 انیس اهل یان هم شد و هم یار بیجان
 به پشت پارسایان بار تقوی بر نهاده است
 بهر ملکی دگر را همی رسمی دیگر و از
 الا یا ایها الساطی نبوشان جام می را

شاهر و روی خود آید یار گل خسار ما
 مهر و مهر در آئینه بین شاهر گفتار ما
 تا بیاید سوی ما آن یار خوش رفتار ما
 بهر خود میدید و آمد بر سر اسرار ما
 در تماشا فی خودش شد سیر این گلزار ما
 باین هر چار آتش کار و باری کرده ام پیدا
 بگرد و روی جانان جان شاری کرده ام پیدا
 بزور ناتوانی حال زاری کرده ام پیدا
 ز یکدانی و یک بینی حصاری کرده ام پیدا
 رسید شتم خود باری کناری کرده ام پیدا
 بیازوی نیاز و عجز کاری کرده ام پیدا
 دست از خودی فشانده ز خود بنجویم ما
 و ز خطر هاس و هم صفا خاطریم ما
 آتش گرفت از کف پاتا سریم ما
 برنگ دیگر و نشان دگر بر سر و بر نار ما
 بنای کعبه را هم ساخت هم دیر و کلیسا ما
 بجان یکیشان انداخت مهر جام و مهر ما
 بهر طرفی معین ساخته افواج اسما را
 که نشنا سم زده هوشی سر از پا و ز سر پا را

<p>چه در بند خودی خودیاستم جمله بلاها را که مشکل مینماید حل او هر سپهر و برنار را نه بارم در جناب دوست بار است پر دارا بدویکت رویار می بدرگاه خودم یا را پیای پی و ده باو بخیر گردان زمانا را نخواهم ملک اسکندر ز جاده وحشت دارا گرچه فانی شده ام ذکر و بیانم باقیست ذات حق کان من و بحر روانم باقیست مستی و وجد و دل رقص کنانم باقیست سوخته خاک شد سوزش جانم باقیست که ازل تا باید جان جهانم باقیست عشق جانم پر بود آفت جانم باقیست زیر خاکستر دل سوزنهایم باقیست همچو نقش کف پا نام و نشانم باقیست بالیقین من نیم و وهم و گمانم باقیست</p>	<p>سر پایان خودم گردان قید هستم بر بان بلا می بند هستی سخت عقد مشکله وار پروایم چه پروا نیست آنکس که بی پروا نیاز و انگسار و عجز من از حد گذر کرون بیا ایسا قی زیبا و پر کن جام صهارا گدا و مینوایم بی بر و برگشت بیامانم عشق است آنست که ز نام و نشانم باقیست گوهر هستی من گرچه جناب آسا هست محفل سانغ و می مطرب فی آخر گشت شعله نور قدم بر دل طورم تا بید گر نماندیم درین دیر چه باکست نیاز رقم اندر تیره خاک انس تبا نهم باقیست بهر دسامان وجودم شمر عشق نسبت کاروانم همه بگذشت ز میدان شه هستیم جمله خیالست به مثال سراب</p>
--	--

طمع فاتحه از حلق نداریم نیم نیاز

عشقم اندر پس من فاتحه خوانم باقیست

<p>خیال دوست و دل آینه ناست اگر خواهم که بنیم خویشتن را</p>	<p>که عالم جمله از چشم من ناست همین بنیم که جانانم عیانست</p>
---	---

اگر دانی کہ ہر شے ہست لائے
دلالت حقیقت کس نداند
نیاز این گفت گوازمین پندار
یار مارا ہر زمان نام و نشانے دیگر است
راہ اواز طالب دنیا و دین کے سر شود
قارخ از سود و زیان دین و دنیا گشتہ ام
بندہ عشقم ندارم آرزو سے نام و رنگ
من جہانی غیر ازین ہر دو جہان بگریزم
سر عشقتش و بر بیان کس نیاید ای نیاز
ورق و سبب من و بسوسے خود آراست
ز رنج و راحت ہستی گذشتہ در جائے
آپا ز ابقائے رحمت عطا فرمود
و بہار کبات ایدل گشت بنیادیدہ کورت
نہا شدہ گرجاوت خالص اللہ ای زاہد

و ردل در دست رخاۃ اوست
جملہ رویہ کی دانہ اوست
من و تو نبیہ بہانہ اوست
قبلہ جانم آستانہ اوست
موجہ بحب بیکرانہ اوست

آنکہ در دو جہان نے گنجد
شاخ و برگ و شکوفہ و گل خلق
جز خدا نیست دیگرے موجود
باطن و ظاہر اول و آخر
خلق عالم زمانہ تا مابہ

صدون چشم دل که تاباست	انترگو هر گنجانه اوست
هر دل نذر هر بدن و فکر چیست و جوی است منزل هر شرب مذہب سرای کوی است نواست حق خورشید و این عیان با نواست نواست خورشید است فی الواقع بهر محیط هم وجود هم قدم هم صفت اسکان محدود ملک بچونی و چون هموار از پوست ای نیاید	هر زبان در هر بدن و فکر گفت گوی اوست انتہای راه به فتاد و دولت سوی اوست تابش فرات ماز عکس اشکات اوست در صفات و ذات این پیا و پنهان است در نگاه و دیده دنیا همه حالات اوست در مکان و امکان تعمیر عملیات اوست
شور و فغان ناله و سوز و گداز و آه از نسخه طلیب نباشد شفاے من در رشتہ مرا و من افتاد و صد گره ما آشنای عالم و بیگانه جهانست ساز و بنیر سایه خود شاه و جهان حسن جهان ز حسن رخ دلربای اوست ایمان عالم از رخ نورانی ولیست باشد ز رفیع قید تعین همون خدا کسیکه سرنهانست در علن همداوست	وار و پیش بجان و دلم از بهای اوست و روم هر آنکه داد و علم لقمه اوست چشم نگه بناخن مشککاشای اوست اندر جهان کسیکه دلش آشنای اوست آنکس که زیر سایه بال بهای اوست آب و ان گلشنش از بهای اوست کفر جهان طبع ذلیف و قوای اوست آنکس که در حاطه قیدش بهای اوست عروس خلوت و هم شمع انجمن بهداوست که قیس و یلی و شیرین و کوکب بهداوست صنم پرست و صنم هم صنم شکن بهداوست که چو تار و صدا می تنن تنن بهداوست

یقین نشود بتو کین شیخ دیر بمن همه اوت نظم کنی که درین زیر پیر بمن همه اوت قسم حق که درین وقت در سخن بمن اوت سده شکر که این در دست آمد و رفت	اگر تو فقر اسلام و کفر باره کنی اگر ز قید تعین برون شوی خوشیا نیاز نیست که میگوید این کلام این دم
مشتاق تو چندان بدست آمد و رفت منظور تو اندر نظر است آمد و رفت کاذب بر تو سیمرت آمد و رفت وز جفا تو چهار بر سر آمد و رفت	ایدل ز سرست رفت سر حسن محبت صد حیف ندید است گه روی مراد ای دیده ندیدی چه برت آمد و رفت ای دل بگرت نیست شناسائی یار
کین جفا بر سر او از تو سر آمد و رفت سالها داشته در کوی شما آمد و رفت بدون ترک سر این گویا بی آسانست اگر ز سر نماند پارسائی آسانست	از عتاب تو بجانم چه بلا آمد و رفت جز وفای تو دلم هیچ نگذاشت گناه لنگ شد پای خیالم بشماره نیازست ولا بد بودن گوی خدا کے آسانست
که حق رسیدن ما و شما بی آسانست قدم نهادن تو در گدای آسانست بتار آئینه چهره نماند آسانست ز کید و مکر و فریبش بهائی آسانست	بکوی یار پناخت نیامد به راه مجر و زین و تو شو گذر ز بند دوز نخست ترک هوا گیر و نه اے دل خام بیا بصیقل توحید زنگ دل بزود آ
که سر بلند و رفیع لوائی آسانست جز این وسیله کجاست رسائی آسانست شهر و او سمست نماندست	نهرار گونه بدی مندرج به نیک نفس بنجاک نیستی اول بیا و پست بشو بکش نیاز کنون مار هستی خود را آنکه بر دگرش نیاز نیست

<p>خود حقیقت ناما مجاز مست بر قسم گفت حق کہ از دست در دست گرسسیر نماز مست سوی خود باز چشم از دست گر خیالت به نواز مست سوز پروانه از گردان مست بروز ناز خود بسیار مست</p>	<p>زینہ معنی ست صورت من اگر انا الحق زخم بعید مان زاد اکن وضو بخون جگر از صفات منست فقر و غنا بمچوئے نشوئے ز سدا پا شمع روشن شد بنور دلم حسن خود عاشقت و خود مشتوق</p>
<p>اگر م نظارہ چنانم کہ دل و جانم سوخت چشم جاو و نگہان مصحف ایانم سوخت آتش عشق چرا بمچو سپند انم سوخت کہ در جاوہ نازت سر و سامانم سوخت ہم سرور دم دہم آتش ماہ سوخت سر زانو شدنت جان خواہ انم سوخت اگر می شعلہ حسن تو دل با انم سوخت لیک یک لحظہ بجران تو نتوانم سوخت غم و ماندگی از قافلہ یار انم سوخت محو نظارہ جانان ز دل و جان برشت مگر از عہد وفا کی تو انم سوخت دل بے قید زہر گریہ و مسلمان سوخت</p>	<p>وید باز می بین دید و حیرانم سوخت با و کردہ بدلتان در سرم کعبہ دل آہ و من جان سوز پر و سوز رسید غم بیابان دل بود ہنوزم در پیش شدت محرقہ عشق تو بمچو پیم گشت موجوشی غموشی مکن ای شاد بسیار عہد ریت نہ بین دید و حیرانم سوخت شمع سان بر سر زمت ہمہ عمر میسوز کار و انم ہمہ گزشت من و دیہانے کافر عشق ز سرم و دیان برگشت میتوان از دو جہان از دل جان برگشتن قید مذہب سبب سلب تحب نہ تا وید</p>

روزی از رخ و غم و غصه توان جان گشت	آنکه لطف تو کرسوی نیاز آمدنی هست
شب در اینده خود صاف تماش میگرد	دل ما نچیز از اغیار تمنا میگرد
هر که میجست نزاوا می چو بیجا میگرد	بحریم حرم و دیر و کلیسا و کشتیست
ورنه این قطره چپ اشورش دریا میگرد	عین دریاست بیا هم بگاه سخت یق
مختبب سبب این شورش و غوغا میگرد	در برم آله بود پر از خون ناب
وز شربت وصال بدر دم و خاکسند	ای کاشکند ز تلخی حجب می پاه کنند
شاهان اگر نگاه بسوس گما کنند	از بنده پرور س و نوازش بعید نیست
و دل چرخ نیل بال ها کنند	آنانکه زیر سایه مهرت مقام شافست
نسکین دل بکاک و عالم گما کنند	شوریدگان حسن جمال و جلال یار
هفت آسمان بچشم زدن زیر پا کنند	دیوانگان بادیه پیای عشق او
بر ما جفا و جور بر آنها و خاکسند	مارا برو برو دگر نرا بیا بیا
باناخن مژده گلین عتده واکند	ورشته مراد من افتاد و صد گره
تا جان و دل شار و فدای شما کنند	جانان بسوس اهل نیازت گذار کن
کار بر جان می فتد چون نوبت از دل بگذرد	شسته ام و ستانم و از زندگی در بیدلی
آه را هم زور بازوی که از دل بگذرد	نوبتم و ناتوانی تا باین حد سر کشید
می نه نیم کشتیم بر روی ساحل بگذرد	همچو طوفانست پیدا از مرشک شک من
غم اگر مونس نباشد نحت مشک بگذرد	عاشقانرا غم عجب مونس بدست افتاده است
کیست یار جان من یارب اگر دل بگذرد	داشتم دل یار کار یار آن هم یار برو
بن نیازم گماز او معت ابل بگذرد	اهل دل گویند ما را آفرین باد ای نیاز

<p>چرخ بر شمع و بر پروانه مشکل بگذرد درو بیدل را کسی داند کز دل بگذرد عاشق ز صاوق بود نزن استدل بگذرد نیست امکان اینکه دل و هم بطل بگذرد</p>	<p>گر کسی آن راه بابا فیض محفل بگذرد آنکه او دل دارد از وی حالت بیدل بگذرد عاشقانه سویی بمان عشق بر بگذرد از ویم جز تماشا بی جمال بگذرد</p>
---	--

فکر به بود و عجب و غلطت داری نیاز
 که تو اندیشه شدن زخمی که از دل بگذرد

<p>باطنم آید و مطلق ظاهر هم در غیب اندرین راه باید ای دل بهت مشکل پسند چشم دل بکشا و بنگر به حجاب می بینند بر تر از چند است چون هم جلوه گرد چون هم خود او است و خوان هم خود او را گزند هم خود او را و اعطای که محوش و عطر و پسند هم خود او معبود و عابد در نگاه بشوند هم خود او آتش عشق است سوزان چون هم خود او انداز سر انکار بر خود ریشخند خود را به خود شد و بر وی خود خود افکند طالب حق را نشان و او هم ز راه حق پسند</p>	<p>همو ز تمسک است لیکن معنی دارم بلند راه حق سرگردانسان نیست جز رفتن ز سر نیست جز بهشتی حق پیدا و پنهان وجود بالین ظاهر خود او است و او را آخر خود است هم خود او شیخ و بر بن هم خود او بر جسم هم خود او است می و نیامه هم ساقی خود او هم خود او عشق و عاشق هم خود او عشق هم خود او اند تماشا بی جمال خود او بسند هم خود او استغرق در یایمیر نگه خویش هم خود او به گنجینه است و خود پنهان شده خویش را حق دان و حق بینشوی حق عات</p>
---	--

نکته تحقیق بشنوا از نیاز
 کین همه نقش و دو عالم نیست الا شبند

مشکل چند مرا کردہ آسانے چند
 خوار و ویران شدہ در عہد تو زندانی چند
 تاج بخشان جهانند گدایانے چند
 لالہ زاری عجیبی رشک گلستانی چند
 ولہرے راجہ فر کردہ سامانے چند
 خاکم آور و برون دیدہ حیرانے چند
 فرش پائیت ہمہ جام و ماسانے چند
 جنون طبع و حشیم گزیدہ حسرتی و گدگد
 ہر خطہ بنیم جلوہ ہر دم تماشائے و گدگد
 ہیچم نمائندہ مازنم حروف تماشائے و گدگد
 تاواوہ جائے نمود و دست آستوہ اچائی و گدگد
 در ہر بر افتاد و زیاور یافتہ پایے و گدگد

وارم اسی عشق ز تو منت و احسانی چند
 بہر کرد و بلند تو شد گشت زہر سدا آواز
 بگدائے ورت شایہ عالم چشم
 اثر حضرت عشقت کہ وارم در ول
 غمخیز و طرا و اعشود و ناز و شوخ
 نیست ز گیس ہزارم کہ ز روی حسرت
 نیست در کو توتو ہمار فرہانے چند
 وار و دل دیوانہ ام سوداے لیلانی و گدگد
 در ہر نظر بناید مہرزد گریستن بقم
 چون من در سرتاپای خود صفت تماشائے
 تارفتہ راہ یکدم طے مراحل کردہ ام
 در ہر شکست و ریختن مستحکم شد حاصل

در حالت نزع نیازی یار جان بخشم بیا

بہتر نباشد زین علاج ایندم مداوائے و گدگد

از درونم نیزند سر ہر دم اسرارے و گدگد
 میدہد مارا نشان از سیر گلزارے و گدگد
 یار من با طرز نو و رنگ گفتارے و گدگد
 میکند ہر دم تماشائے رخ یارے و گدگد
 چونکہ اینہا قطرہ انداز بجز غنائے و گدگد

میکند با من دلم ہر خطہ اظہارے و گدگد
 بلبل دستان سہری حبان اور ہر نوا
 بیناید ہر زمانم محرم اسرار غیب
 حسن دیگر میشود و زنگاہم جلوہ گر
 کی خصوم قانع بہر ماہ رویان حبان

ربانی میسر یار موسیٰ ہر موسیٰ بن چشم عالم بین چہ تابکد و بخورشید خورش عشق بزان حقیقت رست از سر تا قدم علم سے در کنار انداز و گیر از دل سبق ہستم از صبح ازل درستی و جوش و خروش	میدہر و سر ہر تجملے جلو و دیدار سے دگر ویدن رویش بن بود مقدور ابصار می دگر راہ و رسم دیگر و اوضاع و اطواری دگر نکتہ عشقت کند حل بحث و تکراری دگر خورده ام من جام می از دست بخاری دگر
---	--

ای نیار از جوش مستی یکد سے فارغ نسیم
نیست جز ناموس و شور متاید کار سے دگر

آنکہ بد سر نہان نو حیان می نمیش و در مقام ذات خود نام و نشان چہی ندا رتبه اش عالیست از برون درین کون و مکان گر چه پوشد کسوت بسیار در رنگ ہزار دل کہ بود اندر تنم پراز نیار و در غم مست گشتم از دو چشم ساقی پیاپیوش یار باین چشمست یا جادوست کہ گفتیش شد تنم ہر نگ با جان جان تن ہر نگ گفتہ ش ای جان من ہم جان ہم تن خود تو نیست انداختی ارم ضابطہ حالت چون انم وی بزم من پیش تو و می بہ جان من نشین ز ہر و تقویٰ در فکندہ زیر پای آن ہستم	ہم ز عالم برتر و ہم عین آن می نمیش باز در اہم و صفت نام و نشان می نمیش یو العجب ہستم کہ ہم در ہر مکان می نمیش لیک من او را چون یک انم همان می نمیش گم شد اندر عشق بے نام و نشان می نمیش الفراق اسی نگام ناموس اوداع ایتل و ہوش ہمچو دریای محیط این قطرہ ام آمد بجوش میرسد ہر جا کہ خواہد جان تن خانہ بدوش گفت فی الواقع ولی در ستر این امر رکوش می باید از در غم میخروش و میخروش ہستم اکنون بت پرست و کافر زنا پوش ندہ ہم عشقت زندی مشریم جوش و خروش
--	---

از دهر بخت و خدا را آنچه میگویم ترا نخستین بر مغان بر خود گرفت تم فرض صین پرور نیچاند بخت ستم بصد عجز و نیاز	ز بهر معنی که از دو جام عشق از من بپوش کمترین از بند گانش بند و ام حلقه بپوش گفته ام از بهر یک و نیم می طاعت فرمای
--	--

عالمی پر شورش است از غفل و مشورت نیاز یکدم می آید یار من از دهر و هوس کن خموش	
--	--

پرتو مهر قدیم است این مبه تابان عشق عاشقان در بنیواسه خسر و هراس میکنند مهر دل هوش سرم چون طاقوت همان خدا کما فر عشق هم پر از دین من ای می نشین خارغ از رسم و رده گبر و مسلمان سخت گفته شمشیر عشق از مرگ باشد در امان لطیف میر عشق بازمی آید سر بر سر بجگاه موشگان دیده اهل نظر بخت ادا کرد را بهر بنو و بنو آب از تحت دلم شد جلوه گر سلطان عشق چو شش دریا می عشق است این جهان و این جهان اگر چه یک سان عشق آسان کند مشکلم آب میوان مرگ باشد در مذاق عاشقان ملت آئین عشق از جمله ملت ها ناکوست	جلوه نور قدیم است آتش سوزان عشق شاهی کوین دار و بی سرو سامان عشق خود برقت و خانه را بگذاشت با همان عشق عشق اسلام است دین و کافستان عشق مر جبا صدم جبار بطفت بر احسان عشق زنده جاوید باشد مده و هجران عشق کاندیرین میدان سرش گوشت چوگان عشق در پس پر پرده دارد جلوه جانان عشق از تماشاخانه که بنید و دیده حیران عشق سوخت زخمت هستیم از آتش سوزان عشق گنبد گروه از جانی باشد از عیان عشق کیک مشکلم تر صد مشکل بود آسان عشق زنده جاوید هستند این کسان از جان عشق زین جهت ره میر و مبر جاوید یاران عشق
---	---

<p>از که جویم چاره این درد بیدرمان عشق مخوشواند تماشا سب رخ جانان عشق عرش سلطان و جوبان کسلی مکان دل کو نمود آلوده از بحر سبے پایان دل تا ابد باشد همین ساقی مست و جان دل باش مستغرق بدیدار رخ جانان دل دست از خودی و خویشی پیشویم و قیصر از مستی و جوش اندر با هویم و قیصر با کثرت مشتاقی سے جویم و قیصر بوی خوش روحانی می جویم و قیصر لا واحد الا هو می گویم و قیصر هم بنزد منطه بیدرمان جویم و قیصر</p>	<p>نه بوصول آرام جان نه در فراق آسودگی ای نیای از گفتگوی این آن بس کنج جلوه گاه ذات بین و منظر ایوان دل گنبد گردون عالم از حبابے پیش نیست و چنانچه ل بصدق جان همیدم نیاید از بیان این رخ آن خاموش نبشید نیاید در آه حق اندیشی پیشویم و قیصر که کریم و که خندم که دست نم که پا جامی زمی باقی از دست خوش ساقی از جامه جسمانی زان یوسف لاشمانی در شوق جمال او یکدل شده و یکد در راه شد و آمد مانند دم معبد</p>
--	---

چون رفت نیای از خود و ز کون و مکان بر شد
ز نعره که من بخود خود اویم و قیصر

<p>چه کارم آید ای جانان بهندرجنبت حرم کلاه بدیسر بر سر است از تاج فخر و م بیرون آ از سر پرده که بسیار آرزو دارم بهر گونه بربار تو یکبار آرزو دارم که درو یار در میان زانغیا آرزو دارم</p>	<p>بسوی کوی او پیویم جمال روی او جویم گدا و بنوا یم ساز و بر گم خوش نمی آید و می نظاره روی قنای یار آرزو دارم مضرب خوشی با دم گیر و انگه مهر کن یا همپا این شیوه را بدتر زم گس خوشی میدم</p>
---	--

نه انکارم ز انجیار است نه بار آرز و دارم
 ز قید کفر و دین عشقم اگر آرزو نمی باشد
 نگاه اندک مهر بفرما بر دل زارم
 بدو روز ندگی یک لحظه آسایش نمی دهم
 منم پر وانه و هم شمع و هم سوز
 بگر و خود همی گروم چو گردون
 الا یا ایها الساقی بده جامه نام
 ندارم آرزو علم و فضل و جهان رسول
 مطلق کرده ام من رو چو کونین در اندم
 نمود این پاره خاکم چو کسیر تش عشقت
 بوقت نوجوانی حال پیری شد من طار
 جانان غم رویتواند تب و تابم
 چشم تو بر بود است زمن بهوش و حواسم
 ای ساقی سرشار بین سوی من بار
 اگر حال دل خسته پر سه ز سر لطف
 ز نازد و غم بد زلف تو مارا
 ما یک کتاب و گرے چلیست حواله

خداوند اول به مشغول بی کار آرز و دارم
 شوم کافر اگر تسبیح و زنا آرز و دارم
 اگر انصاف فرمائی چه بسیار آرز و دارم
 ز فیض عام تو ایمرگن نه آرز و دارم
 بگر و غم گیر گردیدن ندارم
 برون از خود ندر امیدن ندارم
 که افکند است هشیاری بلا پرچ و در تابم
 همی نم لب بود و در خود زانی پیجوی یابم
 که با مهرت قبولم اتفاق افتاد و ایجا بم
 چه طرفه قایم التارم بیابنگر بسیما بم
 غم بجران جانانم بشیب ندرخته شام
 سوزان جگرم آه کشم دیدن پر آ بم
 بیتابم و بی طاقت و هم بخور و خوابم
 در آتش غم سوخته ام تحفه کبابم
 ناید بزبان حرف بحب ز آه جوابم
 روی تو کند راه سبری سوی صوابم
 دل در بر خود دارم و نیست کتابم

بر عجز و نیازم نظر لطف و کرم کن

بخود ز خودم ساز بنوشان می نامم

جلسی مرتبی منم احمد هاشمی منم
خجیر شیر ز منم من من من من من

راز و نیاز خود منم سوز و گداز خود منم
کرده قدم ز منم من من من من من

من من من من من من من من من من من
مقن متین حق منم شش مجید حق منم
کعبه منم حرم منم دیر منم صحن منم
عشق منم جهان منم ورد منم زبان منم
دوچه منم چین منم لاله نستان منم
بلبل و استان منم طوطی خوش زبان منم
رفته ز خویشتن منم من من من من من
میر منم علن منم من من من من من
مومن و بر بهن منم من من من من من
روح منم بدن منم من من من من من
هم گل و هم من من من من من من
گوش منم سخن منم من من من من من

عجز و نیاز ز هم منم خوب و ناز هم منم
حسن منم سخن منم من من من من من

چون یار بزم آمین پوشیده نفتابم
حر نفسیت جهان از ورق دفتر علم
وریا محیط است وجودم بحقیقت
عالم شود و ارمست ز چشم من مست
سلطان جهان هستم و آزاد ز هر قید
چون مهر من از مطلع غیب آید بیرون
ای مرده دلان عین حیات ابدیم
اگر کشف و کرامات ملا فی کد اینها
لپس کس نبود حاجب و غیر حجابم
من نسخه جامع عجبی طر فیه کت ابم
در صورت خود که چه تمبثال سرا بم
یاران چه عجب هست که من که شرمم
گوشکل گدایانه نقبید گل و آبم
فرا ت جهان جمله عیان گشت ز تابم
ومی تشنه لبان سوی من آید که آبم
اقتاده بر ایند تعب و احسابم

	<p>خود عاشق خود هستم و شتاق لغت ایتم در شکل شیار آید ام باتب و تابم</p>	
<p>رسته ز دام جسم و جان بسته موی کیستم ساکن کنج بخودی بسمل خوشی کیستم سجده کنان بجان و دل جانب و سوی کیستم والله هست مے نکت و بوی کیستم</p>		<p>با همه خویریم عاشق رو س کیستم در دلم این تمییدگی و ز خودم این میس گ جلوه گرم بهر جوت نعت شست هفت مست ز بوی من جهان پس نکتم روان</p>
	<p>با همه دلبری و ناز شیوه گرفته ام شیار خاک نمط بیز یا در ده و کوه کیستم</p>	
<p>بے غنجه و بے نمونم غنقاسے قاف قدسم پاک از همه شیونم غنقاسے قاف قدسم داسے که من چگونم غنقاسے قاف قدسم بر سر ز کاف و لونم غنقاسے قاف قدسم از عقل بس بروم غنقاسے قاف قدسم در پرده کونم غنقاسے قاف قدسم خود باطن البطونم غنقاسے قاف قدسم معصود عابد و نم غنقاسے قاف قدسم</p>		<p>بچون و بچگونم غنقاسے قاف قدسم از و صدقم معرا و ز کشته تم سبدا بیرنگیست رنگم گسست عار و شکم از خلق با سوایم و ز امر با و رایم بی نام و بے نشانم بی شرح ولی مایم هر چند در ظهورم نور غلام و نورم صدقه هم صد ورم از و هم خلق و ورم هر قبله هست رویم هر سجده هست سویم</p>
	<p>سلطان بے نیازم گو صدورت شیارم نشانم که چونم غنقاسے قاف قدسم</p>	
<p>باشترق خودم خود شاد و شاد و خودم</p>		<p>من آن نورم که اندر لاسکان موجود بودم</p>

که از عالم بیایم بودم آدم نشانی داشت
 بسبب عالم آنقدر شد منبسط از حب پیداست
 بهیولای و دو عالم ماده را قواح شهابم
 ز بهر دفع شرک دفع و بهیستی غیر
 بدریای حقیقت بحر غوصان دریادل
 نیاز از حقیقت لایزال لم نزل استم
 ایطالبان ایطالبان من باشما هر جاستم
 این دوری و مجوریم از بهم و پنداشت
 ثابت تریم من از بهی بی آنکه شتابم کنند
 بر عکس من این جهان در پرده عیبهاست
 به صورت ناسوتیم هم معنی لا بهوتیم
 و جلوت فرق آدم از خلوت جمع شیون
 هر چند نبود غیر من در عالم نو کهن
 احسن خود و خاستم من ز بهر عشق و حاکم
 گشتم اندر خالق که زدم اندر میکده
 هم اول و آخر منم هم ظاهر و باطن منم

که از نظاره حسن خودم خوش بودم
 که با یک نقطه صدها خط مدد بودم
 حریر جسم و جان را بچهار و پود بودم
 بشکل انبیا و اولیا موجود بودم
 بهر عیدی و محضری که مقصود بودم
 مگر با این تعین نیست و نابود بودم
 هم جلوه گردید با هم مضمر و لهاستم
 و نسبت خود با شمار یا موج آساتم
 بی آنکه متشنا کنند از بهر متشناستم
 چند آنکه بی پرده شوم در پرده اخلاستم
 پنهان تر از پنهان و پیدای از پیداستم
 از آبساط نور خود بزم جهان آراستم
 و زوات بخت خویشتن بر تبه علیاستم
 هم لیل و مجنون منم هم وامق و عذراستم
 که سحر و سجاد و ام گاهی می و میناستم
 هم عالم دنیا منم هم نشئه عقباستم

آگاهی نیازیان من که بی نیازی شان من

این هر دو نیز سید من هم بنده هم مولاستم

آینه وار ویده حیرانم آنچه بین

محو نظاره رخ جانانم آنچه بین

بیس بس مسوز آتش نچسایم چمنین	بیسوز می آچنان که ندو و نه شعله
حالانکه غرق متازم عرفانم چمنین	لب خشک تشنه کام و جگر تشنه سوز
بود از برای شکر تو شایانم چمنین	وین پیشتر تو من شدی الحال من تو ام
چه شدای بقیرار من که شد صبر قرار من	گه آمد در دیار من که شد نو در دیار من
نه جم دارد نه کے این طالع گرد و جار من	بدلق فقر شاہی میکنم از خوب طالع
بیک حالت قرارم نہ چه شدای بقیرار من	گے گریم گے خندم گے افتم گے خیرم
ہمین کفر است و ایمانم ہمین لیل و نهار من	گہ از زلفت پریشانم گہ از روتیو حیرانم
کہ نبود هیچ شے جز در دیار اندر دیار من	نیاز از من مجاز بہر در دیار در مانے
رشتہ جانم گست از سچہ وز نار من	بسکہ و عشقش شدم از کفر و ایمان برے
عشق غمخوار است مونس عشق با غار من	عشق اسلام است و نیم عشق و نہت و در
بر نیاید جز نوا نے سوز از منتقار من	جز مقام عشق آہستہ گندار و بلم
سخت و شوار است با عقل در دیار من	کار فرمان شد جنون و سلاک جانم ای نیاز
تاب دیگر میدہد ہر شعلہ دیدار من	نور و آتش بر دلم ہر دم تجھے میکند
وز شکست و ریختن شد شستی دیوار من	و رہنای ہستیم از نیستی مستحکم است
نیست در فہم تو رمز فشقہ و زنا ر من	زاہد از سر سوا و الوجہ من آگہ نہ
لشخوی جز نالہ جان سوز از منتقار من	طوطی وستان سرفی وق و شو تو ام ای نیاز
میدہد بینائی اندر ویدع نظر من	حسن خوبان بہر حق بینی مثال عدیک است
حاکم عقلم بدر شد از سر ہشیار من	آمد اندر ملک جان بخت دل سلطان عشق
چون بخود غم نمود آن قلزم زخار من	آچو دریای محیط این فطرہ ام شد موج زن

کرومارانے نیاز آن قبلہ اہل نیاز	لطفت فرما شد باحوال دل افکار من
آینا بمانجے جان بخش و دلکش	طرز واد و غمزدہ عاشق نواز کن
کینج قناعتت کہ دل مانعے کند	ای دل اگر غمت طلبی ترک آزر کن
تا صبح وصل درندہ ہر شبای نیاز	چون شمع آہ و گریہ بسوز و گداز کن
و اعطا جنت من سینہ پرواغ نیست	دلبرم حور من و چشمم ترم کوثر من
من پاکباز عشقم فوق فنا چشیدہ	آہوی دشت ہویم ادا ساواریہ
بد پرواہی و ہمسای حاجبیدہ	ویدیم روئے جاناں این پردہ دیدہ
گل گشت غنچہ دل و لبستگیش و شد	چون باد نو بہاری بگلشنم وزیدہ
چون آفتاب محسنی بر جان من خورشید	گشتم بچشم مردم چون مرد یک دیدہ
من نوزات حقسم اسی صاحب بختیر	در صورت تم اگر چہ از خاک آفسریدہ
در صورت تم نظر کن اندر مرقع خلق	نقاش دست قدرت تصویر من کشیدہ
روح اکہیم من جان خدا یم من	از صنعت عجیبہ در آب گل دیدہ
من جلوہ گاہ ذاتم ہم مظلوم صفا تم	ہم اصل کائناتم از نورش آفریدہ
آئینہ پر صفایم حبا م خدا نسایم	ہم عین و ہم حبلایم ای مرد برگزیدہ
سلطان بے نیازم چون سرور سرارم	ہم بندہ نیازم مثل کمان خمیدہ
از جام عشق مستم مستانہ استم	بے پاو بے سر استم از قید تن مریدہ
زا بدگیر بر من بگذار گفت گو یم	نشنیدہ کہ فرقت درویدہ و شنیدہ

قول نیاز بشنو یعنی ز خود بروں شو

چون از خودی برائی باشی خدار سیدہ

اے رشک مسیحا ایم از بہر مد او ایم خاک رہ کوئے تو این طے ز فدا و دار منور آنکہ دم زخم من ز کمال کبر پائے ہمہ این صفات و ذاتم کہ بعالم شہود است نظرے بصورت تم کن بنگاہ دیدہ دل ہمہ ہمت است بر من کہ تو گوئیم منم من	چون بر دل شدید ایم یک جلوہ نقوائی ہم صندل و درو سمر ہم سوئے بینائی کہ سوائے حق نہ بینم بوجود نے قبائی بخدا کہ دوست پیدا لباس ما سوائے کہ نایدت سرا پا ہمہ جلوہ خدائی نہن نیست این من ز خداست خود نمائی
--	---

ہمہ لبر می ناز است کہ بصورت نیاز است
چہ نیاز شان خاص است ز شیون دلربائے

از خلق جدا ہستی و ہم در ہمہ پائے بے نام و نشان بودی و گنجینہ پنهان بر وحدت ذات است عوض کثرت شانت ہم شاہ جہانے بہر ت افسر شاست ہم مختلف مسجدے و سجدے بستے آیدل تو چنین در شغب غمور چرائے ای سیمہ من لیش دل ز بہر کہ داری ور مئے فی انفسکم غور و نگہ کن دلدار تو نوز و کتر است از رگ جانت خورشید جلال رخ محبوب عیانت جانان بجا نیست چو دریا کے بقطر است	از جملہ میرائے و در جملہ در آئے از بہر شنا سائے خود صورت پائے یکشان تو خلق است و گر شان خدائے ہم و لوق بہر دارے و ہم شکل گدائے ہم دوش بناری و در بست کدائے وی دیدہ بگو صورت ما سور چرائے وی نخت جگر سوختہ چون طوہ چرائے معشوق بہر داری و مجبور چرائے اقتادہ بہ پندار دوائے و دور چرائے ای شب پرک دیدہ جان کوہ چرائے چون قطرہ بدیائے و در شور چرائے
---	--

<p>ای زاید افسردہ بیار و بخدا نشو یک جو نہ تم تمیمت این طاعت مہل بر قول نیاز ست اگر علم یقینت</p>	<p>و حرص بہشت و ہوس حور چرائے بر تکیہ این زہد تو مغرور چرائے پس دیدہ و دانستہ بدستور چرائے</p>
<p>بر چہرہ تو نقاب تا کے بر دیدہ ما حجاب از ما ست بر بحر حقیقت گم گزرد یک حرف ز عشق خود سبق وہ نیچو ز خود مکن و بخود دار ستم مکن از نگاہ مست باشم تعلق است ذرات اے دلبر من جمال نمسا</p>	<p>بر چشمہ خور سحاب تا کے در ما تو این حجاب تا کے بنیم بخلط سراب تا کے خوانم قصص کتاب تا کے مانم بخودے خراب تا کے دارم ہوس شراب تا کے واماندہ ز آفتاب تا کے وی جان من این حجاب تا کے</p>
<p>اگر دان زد و کون بے نیازم گردم پے آن خراب تا کے</p>	
<p>ندام کیستم مارا چہ نامے بحسن و می خود شرشار و مستم نباشم بر زمین نہر سمنوات عجب جایست اندر ملک جانم چو دہم شد پروں از مطلع غیب بظاہر گر یہ فانی می نمایم</p>	<p>بجیرت اندرم مستم کدایے نہینا دانم و نہ منے نہ جائے مگر در لامکان دارم قیامے کہ آنجا سے سحر باشد نہ شامے ز تا ہم شد عیان ہر خاص عالمے ولی در باطنم دارم دوائے</p>

<p>ز و حدت سو کے کثرت چون برآیم بہر آنے بشائے دیگر آیم گھے بر صورت بلبل بنالم بکعبہ شیخ و درویرم برہمن بہر مشرب کہ عینے نیست جز من</p>	<p>ہم ہوندم باز گردم تیر گامے نمے وارم بیک شائے قیامے گہ شکل گل آیم خندہ فامے منم در میکدہ ہمے و جامے ز من لب نو بہر ملت کلامے</p>
--	--

بیاطن ناز و در طنا ہر نیا ز م

یعنی خواجہ در صورت غلامے

<p>خود تماشا و خود تماشا شائے غیر تش تاب غیر کے آرد خویشتن را بخویش شیدا کرد شد مسافر سکونت و آرام گشت مطلق بدام قید اسیر آمد اندر حصار شیشہ پرے</p>	<p>یار من با کمال عنائے عشق تبارے بخویشتن وارد و رازل ویدہ بر رخس واکرد و ربطوش نمود عشق مقام شد چو حب نظارہ و اسنگیر از تقاضای حب جلوہ گرے</p>
---	--

<p>متجلی شدن باین امثال نقش بستہ جہان بو قلمون از تجلی نور ذات حبیب وان و گراز عناصر است و فلک حسب درخواست حضرت اعیان کاندرو نظاہر است آیاتش</p>	<p>تقاضاست آن حسن بے نظیر و مثال ناگمان کرد امر کن فیکون شد ہزاران ہند از شکل غریب یک جہانے ز جنس جن و ملک خود برآمد شکل این اکوان ہست عالم تمام مرآتش</p>
---	---

طرفہ تراست کہ راستے و مرآت
 لیک اندر جان کہست و نو
 ہیچکس را نیافت این قابل
 آخر الامر سوے آدم دید
 متصف با صفات تنزیهی
 زین سبب شد خلیفہ اش انسان
 اوست آئینہ صاحب العین
 روے سوے حصائص بے
 سجده اش با تقاضا عیدے
 پس ہمون ساجدست ہم سجود
 جز عدم نیست غیر ذات خدا
 منجملہ هست آنچه گفت نیاز
 امر بے است و ح و سر خداست
 حیث در بند جسم در مانے
 یار ما هر دم است با تو کلیم
 همه عالم پرست از آواز
 باز کردن ہمین پس است ترا
 بشنوی یک کلام با قطع
 اول و آخرش چو پدید شد

جزیکے نے حکومت ہمسات
 جستجو سے نمود ہانگ و دو
 کہ ظہورش بود درو کامل
 بہتر و خوب تر از عالم دید
 ہم درو و صفعت لغت تشبیہ
 دیگرے کس نبود لایق آن
 گر بہ بینی تو با حقیقت عین
 وجہ طرف تقاضا عیدے
 جانب آن خصائص بے
 نیست مرد ہر غیر او موجود
 پس بود عین او ہمہ اشیا
 کرد کوتاہ قصہ ہائے دراز
 نوکر بے کام و بے زبان اور است
 نشنوے صوت پاک رحمانے
 حیث تو شنوی کلام قدیم
 لیک در ہائے گوش خود کن باز
 بند سائے روشنیدن را
 از حدوث و قسنا بود مفعول
 زان سبب نام او با محمد شد

عالم صوت از و ظہور گرفت	از حضورش بساط نور گرفت
گر با طہار و نیا و روے	نام آواز در جهان بندے
بشنو آن بانگ پُرس دراز گوش	کن فراموش خویش را ز ہوش
غرق شود در میان بحر محیط	ذات بے کم و کیف نور بسیط
نور بے رنگ ہست وحدت ذات	وین تعین بود ہمہ ظلمات
وید ہاے دلت کہ ناپین است	پیش تو نور سر بر این است
ورنہ وحدت کجا و کثرت کو	بوے عنبر کجا کجبا بد بو
تو کہ ہرگز ندید آن نور	چہ بدانی حقیقت مستور
مانیفست شعاع نور خدا	بر دلت کہ شود ترا پیدا
کاین ہمہ ظلمت است نور دگر	کہ شود این و آن ہم ہمسر
ذات مطلق مثال کل باشد	مبد فیض جزو کل باشد
وین دوئے تعین است چو خار	میکشد ہر یکے از و آزار
کل شوے گر نظر بکل آرے	دامن جان کس نیاز آرے
وہر تنبید خار در مانے	خود بر بنجہ جان برنجانے
تو نہ آنے ہر انچہ فہمیدے	گل نہ دیدے تو خار را دیدے
توئی نو خاستہ گل از گلشن	خار دانستی شدے گلخن
اندر ان خار و گل تو برق کن	گر چہ بہتند از یکی گلشن

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بفضل خود آسان بکن امی خدا

بہر مشکلاتے کہ داریم ما

<p> نباشی اگر ناخته چون رستم منم پای در گل توئی دستگیر توئی یگس و زور از و رو کس که ناید نظر جز تو از ما سوا که این است گبری و ترسایم خلاصم بفرما ازین کشمکش جدا ساز از اهل بیوشان مرا بجز تو ندارم بکس گفتگو که بے صوت میرود آنجا کلام نمم و انم دهنه مرا پچکس بسوزان بیک جله و طور من فراموشیم و زهر قیل و قال از ان پیشتر که بیاید اجل تنم را ز نورت پُر از نور کن ندارد کس از نشانم خبر شهمنشاه و سلطان تخت شهروز تملطف بفرما و با من بسا </p>	<p> بگرد آب آفات افتاده ایم بقید تن و بند جسمم اسیر توئی داور و دوست و یاور من و معرفت بر دل من کشای بگیر از من و ما من و ما نسیم خطی بر گناه وجودم بکش شرباب محبت نبوشان مرا ندانم که من کیستم خلق کو خبر ده اگلے مرا از ان مقام ز دنیا و دنیهم بین است و بس تجلی ده امی شعله نور من ز خود بنیو دم ساز امی تو و الجلال بدقتاب اسے نور جان باجبل محاب نمود مرا دور کن مانند مرا از اسم و رسم و اثر تو باش همیشه بملک وجود بجز و نیاز من اے بے نیاز </p>
--	---

تمام شد مناجات حضرت فیاض قدس سره

<p>تا ابد یارب تو من لطفا دارم امید زیستم شمر لبی چون دشمنان دشمن گیر بزم تقیرم بزم غریبم بیکس و بیمار و زار تا امیدم از خود و از جمله خلق جهان منتهای کار تو دارم که آمرزیدن هست بر کس امید دارد از نه آویخته خدا جم تو دیدی من چاکرم تو پوشیدی لطف زده زده چون جدا گردانم خاک حد بزم بزم بد گفته ام بد مانده ام بد کرده ام روشنی چشم من از گریه کم شد ای حبیب</p>	<p>از تو گرامی بدم از کجا دارم امید بیوفائی کرده ام از تو و خدا دارم امید یک قیاح زان شربت ارشاد دارم امید از همه نو میدم اما از تو میدارم امید زانکه من از رحمت بی منتها دارم امید یک عمری شک که از تو من ترا دارم امید جم تو میدانی که از تو من چها دارم امید بهر چه بفرم فضل خب او دارم امید با وجود این خطاها من عطا دارم امید این زمان از خاک کویت تو تیا دارم امید</p>
--	---

<p>بخت دفع هر بلاست که در بدن پیدا شود</p>	<p>محی میگوید که خون من حبیب من بر سخت بعد ازین کشتن ازین لطفا دارم امید</p>	<p>هر روز بخت بار بخواند</p>
---	---	---

اولیوان حضرت خواجہ معین الدین چشتی بسم الله الرحمن الرحيم

<p>ربود و جان و دلم را جمالِ نامِ خدا وصالِ حق طلبی چمنشیں نامش باش بیانِ اسم و سَمی چو فرق نیست برین یقین بدان که تو با حق تشب و شب و روز ترا سر و طیران در فضا می عالم قدس چو نام او شنوم گر بود مرا صاحبِ جهان معین ز گشتن نامش ملول کس گردد</p>	<p>نواخت تشنه لبان را نلالِ نامِ خدا بر بین وصالِ خدا و وصالِ نامِ خدا تو در تحبلی اسما کمالِ نامِ خدا چو چمنشیں تو باشد خیالِ نامِ خدا بشرد آنگه پی می یالِ نامِ خدا ندای اوست بجز نوالِ نامِ خدا که از خدا است دلالتِ طلالِ نامِ خدا</p>
---	--

غزل

<p>ما طلبکار تو ایم و تو که یزاسنی زما گفتش تا چند در پرده نمان خواهی شدن گفت من بی پرده ام گر پرده بینی آن تولی اولا بجلقه رندان بزم عشق در آ تو بادشاهی و از دست شاه پریدی ز ظلمت بشریت چو بگذری برسی ما بسویت قیاس و نوروی گردانی زما وقت آن آمد که دیگر روپوشانی زما تا تو هستی در هزاران پرده پنهانی زما که جرعه ز شراب بقا و بهشت ترا بغیر شاه مکن بیل و سوی شہ باز آ ازین چنیز دناست بروج او ادنی</p>	<p>ما طلبکار تو ایم و تو که یزاسنی زما گفتش تا چند در پرده نمان خواهی شدن گفت من بی پرده ام گر پرده بینی آن تولی اولا بجلقه رندان بزم عشق در آ تو بادشاهی و از دست شاه پریدی ز ظلمت بشریت چو بگذری برسی ما بسویت قیاس و نوروی گردانی زما وقت آن آمد که دیگر روپوشانی زما تا تو هستی در هزاران پرده پنهانی زما که جرعه ز شراب بقا و بهشت ترا بغیر شاه مکن بیل و سوی شہ باز آ ازین چنیز دناست بروج او ادنی</p>
--	--

براق عشق برای تو صد قدم طی کرد
 تو چند در طلب یار در بدر گردی
 نقاب هستی خود را تو از میان بردار
 بگیر مصفاة عشق و زنگ تن بر دای
 هر که روزی یک قدم برداشت اندر راه ما
 آفتاب از او چرخ عزت رخ نهد بر خال پاش
 بر دواند هیچ هست بر فراز نه سپهر
 یک نشان با من گوی از ره روان آفتاب
 پیرو هستی اگر سوزی بنا را آله
 جان بر افشان در بیاوش از خدای خود
 معین بخیم خرد حسن دوست نماید
 ظهور نور ربوبیت از برای تو شد
 تو بنده من من رب تو همیشه هست
 هزار بار جوابی گفته ام لمیک
 نظر بر حمت ما کن مخور فریب عمل
 مرا حجب که نیایی باغ عالم قدس
 معین ز نام و نشان در گذر که در غش
 شود حق طایبی از وجود خود بگذر
 چو محو است چهره نام او چهره می برسد

تو هم رضا نقد بگذارد و یک قدم پیش آ
 بخود نگردد که تو فی نظر هر چه است
 و اگر بهین که جمال که عیش و پیدا
 به بین در آینه جان جمال جانان را
 عاقبت ره برد سوی بزم عشرتگاه ما
 هر که بر رویش نشیند گرد از ورگاه ما
 هر گدای کونند رخ بر سیاه شاه ما
 تا مگر باشد بر آید دل گمراه ما
 آن زمان بی پروه بینی نور الاند ما
 شد بجز آنکه میسر ما قوت نماند ما
 به بین بهیده مجنون جمال لیلی را
 از آن زمان که ترا گفته ام است بر لب
 ز ما و پرده را چون کینم قطع نسب
 بدان امید که یکبار گویم یارب
 چو شد پدری سبب معطل است سبب
 درون سینه سوزان غاصبان طلب
 غلامی ساک کوش ترا بس است لقب
 که حسرت وجود تو او را حجاب و گرفت
 که جز خسته شیش اکنون جوابی گیر نیست

چشم بکشانئی که آفاق پر از نور خد است
گفتمش چند بود حسن تو پنهان گفته
مستم ام روز از ان باده که در جام دل است
اضطراب و لم آرام نگیر و بهشت
چون دل از عالم پاک آمده در کشتو خاک
طاهر عشق که از کون و مکان آزاد است
نکته عشق که بر لوح بیان ثبت نبود
آتش افروخت عشق جسم و جان من بخت
آتش و رخ ندارد و تابش سوز فراق
مار و زرخ گر چه سوز و پوستهای عاصیان
اہل عجبی سو و برو طالب و نیازیان
صده هزاران پرده بود اندر میان ما و دوست
کیکه عاشق به شوق خویش من همه اوست
گو که کثرت اشیا فیض وحدت گشت
تصین است مگر از عجب بار ما و من است
چونائی که مند برو بان فی لب خویش
چه جای باده و جام و کلام ساقی مست
یار باین صورت که در مرات جان بند است
آنکه اندر بزم جان هر دم با و از دگر

خالی از نور خد اور همه آفاق کجاست
حسن پید است ولی و ید و بیند ه کجاست
تا ابد چاشنی عشق تو در کام دل است
ویدن روی دل آرام من آرام دل است
هم تا بخار رود آخر که سر انجام دل است
مرغ زیر ک صفت آویخته در دام دل است
بر معنی همه معلوم به اعلام دل است
گفتم آهی بر کشم کام و زبان من بخت
آه ازین آتش که پید او نهان من بخت
آتش بهر انش غر استخوان من بخت
گر می بازار او سود و زیان من بخت
جمله از یک شعله آه و فغان من بخت
حرکت خلوت ساقی انجمن همه اوست
تو و حقیقت اشیا نظر فکن همه اوست
ز اعتبار گذر کن که ما و من همه اوست
نهاد و برو من عاشقان و من همه اوست
خمش باش معنی دو مزن همه اوست
انجمن حسنی درین پرده نهان پید است
مینواز و پرده صاحبان پید است

آنکه خود بر تو تکی می کنند پس خود و خود
 رسته جان مرا گنجینه مقراض فراق
 بر دلی کز بی نشان میجو است تا با نشان
 در ره عشق تو ام در دینو همراه پس است
 بهیچو خبرشید کمن جانب هر ذره نگاه
 آن محمد نامه قصه که بگویند بنارگان
 او به نشان محض پیجویی از نشان
 آنرا که پرده باطنی بر گرفته اند
 گنجی که شاه عشق نهد در دل خراب
 بهر فیت و نهی از لطف دل یک شعله است
 از ذره ذره اش یک قطره قطره خون
 دل منجم می خواهی دل نمکین بدست آور
 اگر بایار خود باشی ترا در رخ بهشت آمد
 در هستی چون جدا گشتم حرم کبریا گشتم
 چشم کیشانی که دیدار رخ آبلوه نمود
 دل چو آینه حق آمد و صیقل غم عشق
 آن ولی از ظلمات بشری یافت خلاص
 عکس حق تو و عکس تو در آینه جان
 با ده صاف است پسندار که رنگین شده است

عشق میبازد و بنام عاشقان پیدا است
 تا امید وصل تو پیوند جان شد عاقبت
 چون محبت در بر نشان بی نشان شد عاقبت
 مونس خلوت دل آه تر گاه پس است
 ز آنکه در سخت دل نزل کیه پس است
 کی در خود خدای حق عز و شان بود
 هر ذره بر خدائی او صد نشان بود
 در صد هزار پرده دیگر نشان بود
 نقد و کون در عوضش را نگان بود
 بهر پشت خلد یک گل این بوستان بود
 با هر دلی که عشق تو در امتحان بود
 چو دل نمکین عشق آما در غمها بجایه نیم شد
 و گری بار خود مانی ترا جنت بهنم شد
 چون من از خود فنا گشتم چو کیم چه گویم شد
 دیده شو یکسر در بند درخت و شنود
 ای خوش آن دل که می عشق غبارش بر زدود
 عکس انوار خدا بود در هر چه نمود
 عکس عکس تو لایقین دان که همان بین تو بود
 آن زهرنگی جامت که شد سرخ و کبود

این چه سود است که اندر سرهای خنبد	این سرشته ندانم ز کجای می خنبد
بنفش سایه چو انبش شخص ست دام	سایه از شخص سپند از چدامی خنبد
مر آرد دل بغیر از دوست چه میزی در یکنجد	بخواست خاند سلطان کنی دیگر نیک نجد
درون قصر دل دارم کی شاهی که گر گاهی	ز دل بیرون زند خیمه به بحر و بر نیک نجد
صاحب عمر صد عاقل محشر بگذرد یکدم	حساب یکدم عاشق بصدد محشر نیک نجد
رمز عشق اگر خواهی لوح دل توان خواندن	که حرفی از روایاتش بصدد دفتر نیک نجد
بر بحر عشق یک قطره ظهور بر سر مصلوبیت	بظرف همت عاشق ازین کمتر نیک نجد
معنی گریه خوایی که شش بر زبان سار	مقام آن سهره است و نه پیر نیک نجد
بهر آنچه آید از غیب نیک و بد منکر	همین بس است که از سوی ووت می آید
ازین مصائب دران منال شادان باش	که تیر دوست به پهلوی دوست می آید
فیض خد که بر دل آگاه میرسد	ایدل بهوش بهشش که ناگاه میرسد
بگذر ز فکر روزی در زاق رشناس	بگذر چو نه رزق تو دلخواه میرسد
زویک عشق حلقه سر بر در و لم	آورد و مرده که شهنشاه میرسد
در شاه پیراه سینه در افتاد و غلامه	گفتند شاه عشق ازین پیراه میرسد
گفتم چه پیشکش کنش یک عشق گفت	چون ما حاضر یار که از راه میرسد
یعنی شراب اشک و کباب و جگر یار	با آه و ناله که ز دل او آه میرسد
جانی که ز ابدان هزار اربعین رسند	سبب شراب عشق یک آه میرسد
نه عقل ماند و نه عشق در برت ظلمت و نور	بسوخت آتش غیرت بهر آنچه بود و نبود
ز رنگ غیر چو جام دلم مصفی شد	ز زنده روزه حسن نور حق جمال نمود

<p>هم از ان سلسله عشق که با ما دارد آه ازین غمزه که با عاشق مشید دارد هر که آینه زنگبار صفا دارد عاشق دران وفاز جفا یا و کی کند خود و نعمها سراپد و نهبت پنه کند وزیر برای هر یک کاره مقرر کرده اند جمله را آینه دار حسن و لبر کرده اند بلکه ما و اتم رضای دوست را خواهم پس ما را و خویش تن از تو ترا خواهم و پس اسی معیشتی با فنا اندر فنا خواهم و پس چون زر خالص که اندر ناریا بد پرورش خوشدلی کا ندر کعبه اریا بد پرورش همچو منت بر آن زمان بر داریا بد پرورش چون دل عشاق از آزار یا بد پرورش بشو لوح من و ما را قلم در این و آن در کش بساط نه فلک اطلی کن قدم در لامکان در کش در سلک و در کسے نکشد مهره خرو گوهر شود بر بیت اندر دل صدف همچو خورشید که در آب زلالی دیدم</p>	<p>تن اگر خود نرم او کشیم جانب خود که بخود خواند و گاه به خودم میراند عاقبت چهره دلدار عیان خواهد دید روزیکه یار جام صفا پز می کند اسرار عشق در دود اندر نهی دلم هر کس را در ازل رزقی مقدر کرده اند سر به فرات عالم مظهر انوار است مانیکو نیم نعمت یا بلا خواهم و پس هر کس از تو بقدر خود مرا می خواهند هر کس خواهد که ماند در جهان باقی و لیک دل ز سوختن و داغ یار یا بد پرورش اصبغین عشق اندر دل تصرف میکند و آنکه در دوار وجودش غیر حق داریست اسی معیشت از سر زنش مای حسودان غم مخور بنه سرب خط فرمان خطی در جهان در کش بر دپای هوایی کن هوای صحبت می کن آفتاب من سلاک آب گل است و پس از صدف قطره باران یکی مگر اندر آینه جان عکس جمالی دیدم</p>
---	---

بسیستم رفت و کنون هستی مطلق بقایت	این نهیم بجز بامید و حساسے دیدم
تا معین ذره صفت رفت پی نور ازل	نه طلوع و نه غروب و نه زوالے دیدم
سوی من آگه تر یا روضه دارم	هر چه داری من آور که خریدارم
گر تو شامی و دولت عزم تماشا دارد	بزن آئی که باغ و گل و گلزارم
بیدی کم کن و از یکسی خویش منال	که ترا در همه جا دلبر و دلدارم
من یار ترا دارم و انجیار نینخواهم	غیر از تو که دل بردی و دلدار نینخواهم
تسکے کہ مرا باتست باغیر تو چون گویم	تو دانی و من دانم اظہار نینخواهم
اندر حرم جامع کس را نبود نعل	غیر از تو درین خلوت و یار نینخواهم
من باوہ نمی نوشتم اما چو توئی ساقی	اندر تن خود یک گیشیا نینخواهم
و نیا طلبد غافل عجبی طلبد عاقل	من عاشقم و بیدل جز یار نینخواهم
صفات و ذات چو از ہم جدا نمی بینم	بهر چه می نگرم جز خدا نمی بینم
ز من بهر چه کنی یا در اضمیم حق	که بهر چه از تو رسد جز عطا نمی بینم
تو خاصہ نہ ما باش کہ مانیز ترانیم	در ہر دو جہان مقصد و مقصود تو مانیم
گر یک قدم از کوی طلب سوی من آئی	ما صد قدم از را و کرم پیش تو آئیم
من نرسد انم درین بحر عمیق	شستہ ام استاده ام یا میروم
گر وصل و دست یطابی جان بد معین	زیرا کہ سود عاشقی آرد زیان جان
گو چشم عاشقان بینی جمال خویش تن	ہمچو من آشفته گردی و خیال خوش تن
باوہ خواہم کہ بستانم از من تمام	آچو منصور آن زمان یام وصل خوش تن
و لا یحیثم حقیقت جمال دوست بین	ز منظر ہمہ اشیا طور اوست بہ بین

<p>من میان خلق و جان نزد خداوند قطره برداشت ابر قدرت از دیای وجود من نمی گویم انا الحق یا میگوید بگو اگر بچشم حقیقت وجود خود بین وجود بهر نسبت ناروسوسی گردد من نه جانم نه دلم نه بدنم چند مرا بر سر عرش دویدم که بگو یا رکب است چو آن جمال نقاب بطون بر اندازی سپاه در دو بیا صف کشند از چپ راست درخت هستیست از نار عشق پاک بسوز زبان و سود چو در دست اختیار تو نیست بخدا غیر خدا در دو جهان نیست کسی الجزم عاشق و معشوق ز خو ساخت پدید ایتمه ز فرم کز سینه خود می شنوی و می زمیستی خود بگزینی یا نه صد سال من که قمار زمین و روح و نفیست آسمان باز آن قطره بدیاریفت شد بنگران چون نگویم چون مراد که را میگوید بگو قیام جمله اشیا بود خود بینی اگر برون کنی از سر تو و خود بینی که ز جان گاه ز دل که ز بدن می طلبی گفت با تست شب روز ز من می طلبی در آن ظهور وجود مرا عدم سازمی بقلب عالم عشق چون بر افرازی که تا تمام نسوزی مستی در دوی زبان تو هم از آن شد که طالب دوی صد و میلست ولی وقف از آن نیست کسی تا که بروی سحر از وی نگران نیست کسی تو چه گویی که درین خانه نهان نیست کسی که روز و روزه بداری شب نماز کنی</p>	<p>من میان خلق و جان نزد خداوند قطره برداشت ابر قدرت از دیای وجود من نمی گویم انا الحق یا میگوید بگو اگر بچشم حقیقت وجود خود بین وجود بهر نسبت ناروسوسی گردد من نه جانم نه دلم نه بدنم چند مرا بر سر عرش دویدم که بگو یا رکب است چو آن جمال نقاب بطون بر اندازی سپاه در دو بیا صف کشند از چپ راست درخت هستیست از نار عشق پاک بسوز زبان و سود چو در دست اختیار تو نیست بخدا غیر خدا در دو جهان نیست کسی الجزم عاشق و معشوق ز خو ساخت پدید ایتمه ز فرم کز سینه خود می شنوی و می زمیستی خود بگزینی یا نه صد سال من که قمار زمین و روح و نفیست آسمان باز آن قطره بدیاریفت شد بنگران چون نگویم چون مراد که را میگوید بگو قیام جمله اشیا بود خود بینی اگر برون کنی از سر تو و خود بینی که ز جان گاه ز دل که ز بدن می طلبی گفت با تست شب روز ز من می طلبی در آن ظهور وجود مرا عدم سازمی بقلب عالم عشق چون بر افرازی که تا تمام نسوزی مستی در دوی زبان تو هم از آن شد که طالب دوی صد و میلست ولی وقف از آن نیست کسی تا که بروی سحر از وی نگران نیست کسی تو چه گویی که درین خانه نهان نیست کسی که روز و روزه بداری شب نماز کنی</p>
---	---

مثنوی بوعلی شاہ قلندر

بسم اللہ الرحمن الرحیم

<p>لا طمع بودن ز سلطان و امیر کے شود مکشوف اسرار خدا کے کند نور خدا اور دل نزل این فضا لیہا مکن ای خود پرست نفرتی گیری ز زال میلہ ساز از خدا خواہی امان ای مخبر تا نیفتد اید ترا بچ و ملال نفس را سازی بفضل حق اسیر تا نگنجد و دولت غیر از خدا چون نباشی یار باشد یار تو تو دور و گم شو و حال نیست و بس بیشک آنکس محرم اسرار گشت گر نہ بینی سحر حق بر ما بخت از خدا غیب از خدا دیگر بخواد از تو مشتاق ست او مشتاق تر گاہ در دوزخ بروی سازی مقام</p>	<p>از بد و قوتی چیست ای مرد فقیر دل چو آلودست از حصہ ہوا صد تنہا در دل ست ای بوالفضل دین و دنیا ہر دو کے آید بدست گر برافتد پرودہ از روی مجاز زشت روی او چو آید در نظر بہ طاعت لغتہ باید حلال گر شوی از غمتہ شبہ نقیصہ نفی گردان از دل خود ما سوا تا توئی کے یار گر دو یار تو تو مباح اصل کمال نیست و بس ہر کہ او از خویش تن بزار گشت چشم بند و گوش بند و لب بہ بند دل مکن از فکر باطلہا سیاد گر ترا از عشق او باشد خبر گاہ در جنت روی ای خوشترام</p>
--	--

پیشترے عجب نہ این و آنم
من کعبه و بتیکده ندانم
من بیشک و بیگمان گمانم

در عشق نه جسم و نه جانم
هر جا که روم خراب عشقم
او بیشک و بیگمان یقین است

منطق الطیر فی الدین عطار

بسم اللہ الرحمن الرحیم

کس چه داند تا دین ببرد عقیق	سنگ ریزه قدر دار و یا عقیق
کار عالم عبرت است و سرست	حیرت اند حیرت اند حیرت است
سوی کند خویش کس را راه نیست	نور از قورق آگاه نیست
هست یا بهر قورق در گاهے و گر	پس ز هر راهے بدور اے و گر
تو چه دانی تا که این ره روی	وز که این ره بدین در گم روی
من که باشم تا زخم لاف شناخت	او شناخت او را که او خود را شناخت
از تیر او تو لایق شو چه	تو کف خاکی درین ره خاک شو
نیمه شوم است از پیچ و درسد	تا تو هستی هست و تو که رسد
تو کف خاکی سخن از خاک گو	جمله را پاکیزه گو و پاک گو
من نه انم تو نمے یا من توئی	محو شتم در تو و گم شد دوئی

پند نامه ایضا

تا تو انگر باشی اندر روزگار	نفس را از آرزوها دوردار
بهر که اورا معرفت بخشد خداے	غیر حق را در دل او نیست جای

<p> فلک گفت حسن ملک گفت زه که گویا و پینا کند خاک را کند پشته ز پیل جنگلی و لیس ندانم چه آنچه هسته قونی که آزاد او را کاهلی بنده کرد که آخته بد از پدر کارزار سرافراز ترکان و گردان من تو دیوانه خوانش خوانش دلیر همان خاک و هم گنج شاهنشاهی در و مرگ و عه آب و ماکشت ادبی در و جای آرام بودن نه ساخت بشیوار خوانندش از ابلهان شب و شاد و شهید و شمع و شراب خردمند مردم چراغ خم خورد </p>	<p> آفتاب گفت گیر و نه گرفت و نه سدا پیش کنم ایزد پاک را و در کس و در دانش تره شیر جهان را بلسدی و بیستی قونی چه است آن سخن گوی آزاد مرد بکشتش بے دشمنان بے شمار بکشتش همه پاک مردان من و لا و نه نندیشد ز پیل و شیر که چون آنگر و در و لهاتس جهان کشت زاریست بازنگ و بوی چنان دان که هر کوب جهان را شناخت هر آنکس که دل بند دانه ر جهان ازین پنج شین رومی رغبت متاب برین و بران روز هم بگذرد </p>
--	---

چنین است رسم سرامی درشت
 مگر تاج کاره همان بدروی
 درشتی ز کس نشنود نرم گوے
 رسم ستوران و ران پهن وشت
 فرو رفت و بر رفت روز نبرد
 زن و اثر دها بهر دو در خاک به
 چنین است سوگند چرخ بلند
 نخواهد بدن بے گمان بودنی
 بد او ارکن پشت نه انده مدار
 ز خورشید تابنده تا تیره خاک
 چنین است کردار چرخ برین
 نهادن چه باید بخور و نشتین
 کسے را که سانش بدوسی رسید
 چو آمد به نزدیک سر تیغ شصت
 پوش و پاش و پوش و بخور
 بپیکری گراسے و یسازار کس
 همان را چنین است ساز و نهاد
 بد رویم ازین رفتن اندر فریب
 کمی نیست در بخشش دادگر

کمی نیست زین و کمی زین به پشت
 سخن هر چه گوئی همان بشنوی
 سخن تا تو آسے بازرم گوے
 زمین شمش شد و آسمان گشت هشت
 بهما ہے غم خون و بر ماه گرد
 جهان پاک زین بهر دو تا پاک به
 که بر بیگنا بان نیاید گزند
 نه کا به به پر بهیز افزودنی
 گذر نیست از حکم پروردگار
 گذر نیست از حکم یزدان پاک
 گمے این بران و گمے آن برین
 بر اید گنج جهان آفرین
 اسید از بهانش باید برید
 مدد می که از سال شد مر و ست
 ترا بهر این است ازین رگد
 ره بر سنگامی بهین است و بس
 نزدیک است بستر بدیگر بداد
 زمانے فرازونمانے نشیب
 به شادی آراسے و انده غور

پیوسته و در بنیم و گنج آنسیم
سراجم از و بهره خاک است پس
گرفتن ز کوزه و باز دارد سپهر
و راهیچ خوبه نخواهد بدل
بگویشم و از کوشش ما چه سود
سراجم هر زنده مردن بود
اگر ترسی و گرنه ترس کیست
ز رخساره خورشید تا تیره خاک
که مردان بر اے زمانند وزن
گلستان که امر و زگر و دوسار
به پیر میلاز اندیشه نابکار
که کار خدائی نه کار نیست خرد
بدین مرده گرجان فشانم روست
نه تا آمده کار دل را بنسیم
چنین است رسم سر اے فریب
بین ای خنده و مندر و شن و ان
همه دانش نامه به چارگیست
همی دان تو اورا که هست کیست
سمن بیچ بهتر ز تو چید نیست

بدل در همه آنکه زو بشکنیم
رهایم نیابد ازین روز کس
همان آنکه ریش نخواهد بر سر
شود ز آرزو های او دل گسل
کز آغ از بود آنچه بایست بود
خود این ز مدگی دم شمر دن بود
بپایه شدن تا کزین چاره نیست
همه و ادمینم زیر دامن پاک
قرون تر ز مردش بود خواستین
تو فرد چنین گل نیاید بکار
ز ما برنگرد و بدر روزگار چه
قضای بنشته نشاید سترو
که این مرده آسایش جان است
سزد و گماری نباشی درم
گم بر خزان و گم بر نشیب
که چون باید اورا ستودن توان
به بیچارگان بر باید کیست
روان و خرد را جز این راه نیست
بنا گفتن و گفتن ایراد کیست

سہمے بگذر و بر تو ایام تو چہ
 جہان پر شگفت چوں بگری
 کہ جانب شگفت و تن ہم شگفت
 کرا از پس پرده دخت بود
 کہ گر بزم سپیدہ گرد و دہوا
 خرد مند کار و دہوارا بزمیرد
 چنین است رسم سراسی سپنج
 چنین است گردندہ کوزہ پشت
 کسے کو بگنج و درم ننگرد
 بر آید ز خاک و شود باز خاک
 اگر خود بمانے بگیتے دراز
 یکے شرف دریاست بن ناپدید
 چو دانے کہ بر تو نمازد جہان
 پرستندہ آزد و جو یا سے کین
 زبانے کہ اندر سرش مغرب نیست
 ہر انگہ کہ موسیہ شد سپید
 کہ اگر و شش روز با کام نیست
 چنین است گرد و ارگردان سپہر
 چو جوئی سرش پای یابی نخست

سراسے جز این باشد آرام تو
 ندارد کسے آلت و اورے
 نخست از خود اندازہ باید گرفت
 اگر تاج وار و بدخستہ بود
 نیابد ز جنگ ہوا کس رہا
 بود و استافش چو شیر دلیر
 گئے ناز و نوش و گئے درد و رنج
 چو نرمی نمود می بیابی درشت
 ہمہ روز او بر خوشے بگذرد
 ہمہ جای تر است تیمار و پاک
 ز رنج تن آید بر فتن نیسان
 و بگنج رازش ندارد و کلید
 چہ رنجافے از آرز جان و روان
 بگیتی ز کس نشود آفسرین
 اگر در بار و جہان غم نیست
 بیودن غمافسرا و دان امید
 و رامرگ باز ندگاہے بکیست
 بہر و ز پروردہ خویش مہر
 و گر پای جوئی سرش پیش نیست

که بخت بد است اژدهای دژم بمردی نیابد که زور را چنین است کردار این پرفریب نخردمند را دل ز کردار وے هر آنکه که سال اندر آید بخت ز بهشت او پر نگذرد و بر کس و گر بگذرد آن هم از بدتر است چنین است رسم سراسر سپنج	بدام آورد شیر شمرده بدم چنین آمد این تیز چنگ اژدها چه مایه فراز است چندی نشیب بماند بخت خیره در کار وے بباید کشیدن ز پیشین دست ز دوران چرخ آرموده بے بران زندگانی بباید گریست بدان کوشش تا دورانی زرنج
اگر بودنی بود دل را بغم چنین است رسم سراسر سپنج چنان دان که گیتی ترا دشمن است همه فتنی ایم و گیتی سپنج	سر ز گرداری نباشی دژم غمانی در و جاودانی مرنج زمین بستر و گوهر پیراهن است چرا با بید این در و اندوه مرنج
جهان را چنین است آئین و شان بیاده درون گوهر آید پدید	بگرد و بین زان بدین زمین بدان که فرزانه گوهر بود یا پلید
چو چوگان فلک با چو گو در میان اسر مایه مرمی رهتست	برنجیم از دست سود و زیان ز تار می و کثری بباید گریست
چنین است گیهان ناپایدار که دشمن که دانا بود به دوست	در و تخم بد تا توانی مکار ابا دشمن و دوست و آتش نکوست
بد آید برویش ز گرفتار بد	بد آید برویش ز کردار بد

چو نوید گرد وزیر و ان کسی	از دینیک سختی نیاید بسی
که پیش زمان راز هرگز گوی	چو گوئی سخن بازیابی بکوی
سخن هر چه بر گفتش روی نیست	در خمتی بود کش بر و بوس نیست
ندانی که مردان پیمان شکن	ستوده نباشند در انجمن
بچیز کیه آید کسے رازمان	به پیچد و لشکر بگرد و گمان
تو تا زنده سوی نیکی گرامی	مگر کام یابی بدیگر سرامی
اگر بودن این است شادی چرت	شد از مرگ در ویش باشاه رست
بخور هر چه داری و بر بدگوش	ز گیتی بهر و خرد و ارگوش
بدونیک هر دوزیر و ان شناس	وزر و دار تا زنده باشی سپاس
دو گیتی بدید آمد از کاف و فون	چرا نه بفرمان او در نه چون
چنان دان که بیدار نگس بود	که از گیتیش اندکی بس بود
یامی ست از مرگ موسی سفید	به بودن چه داری تو چندین امید
چو گوید باش آنچه خواهد بدست	کسے کو جز این داند او به دست
باشد کسے در جهان پایدار	همه نام نیسکی بود یادگار
ز گفتار نیک و کردار زشت	ستایش نیابی نه خرم بشت
چه جوئی چه گوئی چه شاهد بدن	یرین و استانی نشاید زدن
سر مردمی بر و باری بود	چو تیزی کند تن بخواری بود
و گر آزر گیر دولت را بچنگ	هماندر و انت بکام تنگ
جهان را چنین است این نشان	همیشه بهار از داور و نهان

بیس امین مشو بزنگامه از خویش	چو امین بوی رهت کن کار خویش
سر انجام مرگ آیدت بیگمان	اگر تیره گرچه رخ زمان
دل مرد طامع بود پُر ز درد	بگر و طمع تا قواست مگر و
بسیار و بناز و بسیار و مرغ	چه بازی بکین و چه نازی گنج
زنیک و بدیها به یزدان گرای	چو خواهی که نیکیست مایه بجای
اگر زو شناسی همه خوب و زشت	بیابی سپاداش خرم و هشت
که بهر تو این است ازین تیره گوی	هنر جوی و دراز جهان را بجوی
که گر بار یا بے پیچی ز درد	پزد و شش کن گرو را زش مگر و
سخن بهت از گوهر آبدار	چو بر جا نگه بر بزمش بکار
و شاه و زور ویش هر کومرد	ابا خویش ز شتی و نیکی بهرد
نخستین نشان خرد آن بود	که از بد همه سال ترسان بود
نماند برین خاک جاوید کس	ترا قوشه از رستی باد و بس
هر انگه که گویی که داناشدم	بهر دانشی بر توانا نشدم
چنان دان که نادان می آید	مشو بر تن خویش برید گمان
چو عیب بر تن خویش داند کسی	رعیب کسان برنگوید بسی
که آزاده و ادبی منت را زینج	تن مرد بے آثر بهتر که گنج
از امر و زکار می بفرود امان	چه دانی که فردا چه گردد زمان
گلستان که امروز باشد ببار	تو فردا چنین گل نیاید بکار
سخن گفتن کثر زینچا رگیست	بزیچا بجان بر باید رگیست

در شتی نباشد چو باشد درست	انوشه کس که در شتی نجست
کسی که جز از تو پرسد بهی	روان را بدوزخ فرستد بهی
نباشد خرد جان نباشد رو است	خرد جان جانست ایزد گو است
میان گزین در همه کار کرد	به پیوستگی هم به ننگ و بنزد
چنان دان که کیس فریب است پس	باندی و پستی نماید بکس
هر آنکس که از بهر اسان شود	درم خوار گیرد تن آسان شود
نفس جز بفرمان او نگذرد	پس مور به اوزین نسپرد
چو تو به زم جوئی مر نیست رزم	نخرد کس رزم هرگز به رزم
خردمند گوید که در یک سر است	چو فرمان دو گرد و نماید بجا
نباشد جز از راسی نزدان پاک	ز خشنده خورشید تا تیره خاک
نه آن ماندای پیر و انا نه این	ز گیتی همه شادمانی گزین
هر آنکس که از مردگان دلشست	نباشد همان دوستی او درست
خردنی بخوید تن آسان شود	چو بیشی سگالدهر اسان شود
مزد آنکه ادنی یک کردار مرد	بیا سو و جان را به نزدان سپرد
چو گوید بباش آنچه خواهد بهت	همو بود تا بود و تا هست بهت
تو از آن باشی پیشه برج	که همواره سیری نیایی ز گنج
نیز اند جز از مرگ راجانور	سرای سپنج است و مایر گذر
هر آنکس که با ترسد از کردگار	نه بیند و چشمش بد روزگار
ز خوی بد آید همه بدتری	نگر تا سوی خوی بد تنگری

<p>که بیدار نیست باد او پایی رومشگان فردرخت خونین سرشک بخربا چه بازی چو ترسی ز خار بخوان و مدار از کم و بیش پاک تو بارگران سوی شست خراش نیاید ز نپندش رد سودست نماید جز از نام نیکو و بس نداند مباد او را مغر و پوست به آید که در کار کردن شتاب کلید در راز او کس ندید به یکسور و دافش و بخردی کس را نیاب تو فریادرس</p>	<p>چه گفت آن گرانمایه نیک ای بهر آنکس که پوشید درواز پر شک بکن کار و کرده به یزدان سپار بهر کار یزدان پیروز و پاک که گر خرنیاید به نزد یک بار بهر آن دل که از آتش در دهند نیاید جهان ای بر او بکس چنین گفت کانکس که دشمن دوست بکشتی ویران گذشتن بر آب جهان دار تا این جهان آفرید چو بایسته کاری بود اینزدی همه بنده سیم و زر اندیس</p>
<p>چو سیرش کنی دشمن جان بود</p>	<p>سگ آن به که خواهد نان بود</p>
<p>که باشد بهر جات فریادرس که هر مان بگوش آید آوای کوس نه بینی جز از تخمه گور تخت دو گوهر بود در یک انگشتری که گفتم من این نامه شاهوار بشش پور بیا تش آید هزار</p>	<p>ترا یار که دارا باد و بس چه بندی دل اندر سرای فیوس خردشی بر آید که بر بند رخت چنان دان که شاهی و پیمبر ز بخت شده پنج هشتاد بار بد و ماندن این نامه دیادگار</p>

خاتمه

همانا که کورست دولت بچشم
 بیا ای که سال از چهل برگذشت
 جوانی گذر کرد و پیری رسید
 که ابر کشد و گوش روزگار
 گهر چهره شد آینه شد بنید
 تنی وستی و امین از بیم درنج
 اگر چست پنهان کند مرد را ز
 سخن کو گذشت از زبان و تن
 همی تابو و جان توکان یافت چیز
 گرت بهره نوش بست بی نهیش نیست
 جهان چاره ساز نیست بی ترس و پاک
 یکی چاره هر زمان نماید همه
 خدا می جهان گرد بد گنج و رخت
 چو دمی رفت و فردا نیاید پیش
 چو خواهد کس را رسیدن زمان
 دل اندر و نای زمانه میند

به یزد نیک باشد به نیکان بنشتم
 ز سر بر گذشته بس سر گذشت
 سمن جامه بر روی سنبل کشید
 که روزی ز خاکش نیاید خبار
 که آید در خوب و زشتی پدید
 بسی بهتر از بیم بانا زو گنج
 پدید آید و ش روزگار دراز
 پر اگند ه شد بر سر انجمن
 چو جان شد نیر و جهان یک پیش
 و نه نیست کرنیش و ریش نیست
 بجان برون تهنش چاره پاک
 بدان چاره مان جان را باید همه
 چو بیدار و جوی بگیرد به سخت
 مده خیره بر باد اوقات خویش
 گواهی دهد دل بران هر زمان
 که یکسان نگردد سپهر بلند

بہ نیک و بہ بد ہر دو فرسند باش	بہمیشہ چو شاخ برومند باش
کرار روز برگشت دانش چہ سود	نوشته چنان بود و بود آنچه بود
نبود است گردن بکام کے	ز کردار او آزمودم بے

چنین زو مثل شاه گویندگان	که یابستد گانند جویندگان
چنان ز می کزان زینین سالیان	ترا سو و کس را نباشد زیان
تیغی نه بینی وین باغ کس	تماشا کند هر یک یک نفس
وزیر سے چنین شهر یاری چنان	جهان چون نگیسد و قرار چنان
جهان بنیم از میل جوینده پر	یکه سوے دریا یکه سوے در
نه بنیم کس را ورین روزگار	که میانش بود سوے آموزگار
نه هر آدمی سرفرازی کند	سران شد که مردم نوازی کند
جو انحر و پیوسته با کس بود	کس آنرا نباشد که ناکس بود
مزن فال بد کا و در حال بد	ببا واکس کوزند فال بد
آدمی را بچشم حال نگر	از خیال پری و دی بگذر
ببستگی کار عالم برار	که در کار گرے نیاید بکار
شکيب آورو بند هار اکلید	شکيبنده را کس پشیمان ندید
هر او ترا می باید نخست	که تا زو بسا نیم چیزی درست
هر آنچه آفرید او با سباب نیست	بد ریافتش عقل را تاب نیست
پراز حکمت و حکم او شد جهان	بحکم آشکارا حکمت نهان
خدا میدان لا جوردی سپهر	همان گردد بر گشتن ماه و سهر
پسندار که بهر بازمی گریست	سهر پرده این چنین سهر است
ورین پرده یک شته بیکار نیست	سهر رشته بر ما پدید آری نیست
نور پرده با رم و با پرده دار	نه این پرده بردار و اندر وی کار

نه زمین رشته سرمیوان تا فتن
که داند که فردا چه خواهد رسید
دین دم که داری بشاوی پیش
سکندر بنالید کاسه تا جدار
چه بودی که مرگ آشکارا شدی
بیا موز ازین مسره لا جورد
کسر خانه هم خانه زاد شود
سخن کان به ابرو برار و گره
زمانه جزین خود نه بیند صواب
چه پیش گفت جمشید باری زن
مشو امین از زن که زن پارس است
رشته آسایش خواب را کاپست

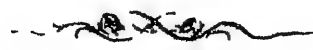
نه سر رشته را میوان یا فتن
ز دیده که خواهد شدن نا پدید
که آینده در فتنه هیچ است و هیچ
سکندر منم چاکر شهریار
سکندر هم آغوش دارا بشدی
که با سخن شتر مست ابرو درو
ببا و آمده هم ببا و شود
اگر آفرین است ناگفته به
که این را کند خوب و آنرا خراب
که یا پرده یا گور به جاس زن
که خرابه به گرچه دزد آشناست
و منتهی در زن چار و دیوار بست

که از حق نه تو غیق غیر سے رسد
 چه بر خیزد از دوست کردار من
 نگردد افسوس صحت که عالم و هست
 چو گاو یکہ عصا چشمش لبست
 چه بر خیزد از دوست تدبیر ما
 همه هر چه کردم تو بر هم زد
 گرم ره نمائی رسیدم خجیر
 جهان آفرین گرد یاری کند
 از لطفت همین چشم دارم نیز
 بضاعت نیا و روم الا اید
 محاسنست اگر سر برین در نه
 زاید که درم گرفت و دینار
 اگر بسدم بخشی بقتل وجود
 و اگر خشم گیری بقتل گناه

کی از بند غیر سے بغیر سے رسد
 مگر دست لطافت شود یار من
 و می پیش وانا به از عالم هست
 دو ان تا شب شب بهانجا که هست
 همین نکته بس غدر تقصیر ما
 چه تحت کند با خدا می خودی
 و گر گم کنی باز ماندم ز سیر
 کجا بند و پر بیز گاری کن
 بدین بے بضاعت بخش ای عزیز
 خدا یا ز عفو مکن نا اید
 که باز آید دست حاجت تن
 زاید تر از و دگر بدست آر
 نماند گرفتاری اندر وجود
 بدو رخ فرست و تر از و نخواه

زرق تو بر تو ز تو عاشق ترست	بین تو کل کن طرزان یا دوست
فکر ما در کار ما آزار ما	آکار ساز ما بیکر کار ما
بیش آن فریاد رس فریاد کن	هین بشو نو مید و خور اشاد کن
دست در قراک این رحمت زبید	از چنین حسن نشاید نا امید
که شکرش نه کار زبانت و بس	بجان گفت بای نفس نفس
به از نیک نام خراب اندرون	مگو سیرت بے تکلف برون
به از فاسق پا رسا پید من	به نزد یک من شب رو را زن
بغشش کشان میر و طعنه دست	نه خود میر و نه هر که جو یان است
که طعنه حجت سپید پرورش	توانا بے تن بدان از غرض
خدا را اشنا گوی و خود را بدین	چو روی بخدست سنے بر زمین
که با هم نسازند طبع و طعام	خسراب انگه این خانه گرد گم
مرکب ازین چار طبع ست مرد	سراجت تر و نشک و گریست و سرد
به تحفه خمر خیم زیستان شاه	به دیو شان بان به ایوان شاه
که دستت گرفتند و به خاسته	نگهبان بر کن بر ره راسته
که بے رخ قیمت ندار و قفس	غنیست شمار این گرامی انفس
حساب این بین یک نفس که بخت	چو روی رفت فرو نیاید بدست

باب بیستم گلستان سعدی بسم الله الرحمن الرحیم

قطعه

گدشت از فلک شلخ و بالا کرد بمشت منه اژده برپا کرد	درخت کرم هر کجا بسنج کرد گوا مید و ارمی کز و بر خوری
ز انعام و فضل او نه معطل گذشت منت شناس از و که بحدت بدست منه بر ریش خلق آزار مرهم که آن جلوم ست بر فز زنده آدم	شکر خدای کن که موفق شدی مخیر منت منه که خدمت سلطان همکنی پسندیدست بخشایش و لیکن ندانست آنکه رحمت کرد بر مار
که اندک مایه نفی از تو دارد دو صد چند ان عقوبت بر شمارد	الا تا نشووی مدح سنگوی اگر روزی مراوش بر نیاری

قطعه

آدمی زاده ندارد و عقل و تمیز وین تمکین و فضیلت بگدشت از همه چیز	مرغک از بیضه برون آید و روزی طلبد آنکه ناگاه کسی گشت بچیزی رسید
که زبان در دهان نگه دارد جوز بے مغز را بسکارد	چون نداری کمال فضل آن به آدمی را زبان فضیلت کرد
که تا کجاش رسیست پا نگاه علوم	توان شناخت بیک روز و شب

ولی ز باطنش این مباحث و غره مشو	که خبث نفس نگر و دوسالما معلوم
تا نیک ندانی که سخن عین صواب است	باید که بغضت وین از هم نکشائی
گر است سخن گوئی و در بند بمانی	بزدانکه دروغت و دراز بندر بمانی
یکی را که عادت بود راستی	خطای رود و در گذارند از دزدی
و گر نامورش بقول دروغ	و گر راست باورند از دزدان دزدی
سگی را قلمه هرگز فراموش	نگرد و در زنی صد نوبتش سنگ
و گر عمری نوازی سفله را	بکوتر چیرسی آید با تو در جنگ
که آند ز منتی مغرور و غافل	که آند ز تنگدستی خسته و ریش
چو در سیر او مضرا ^{راحت} حالت نیست	ندانم کی بحق پروازی از خویش
گر به محشر عذاب ^{رجح} قهر کند	از بیار چه جامی معذرت هست
پروده از روی لطف گو بر دار	کاشقی را امید مغفرت هست
زرد و مرغ سوی دانه فراز	پیر و گر مرغ بیند اندر بند
پند گیر از مصائب دگران	تا نگیرند دیگران بتو پند
شعب تاریک و دستان خدای	می تابد چو روز رخ شنده
وین سعادت بر زور باز نیست	تا نه بخشد خدای بخشنده
دو نان نخورند و کوش دارند	گویند امید به که خورده
روزی بینی بکام دشمن	زیر مانده و خاکسار مرده
کس نه بیند بخیل فاضل را	که نه در عیب گفتنش کوشد
در کریم و دود گنه دار و	کرشم عیبها فرو پوشد

مثنوی

علم چند آنکه یث تر خوانی نه محقق بود نه دانشمند آن تھی مغذ را چه علم و خبر پیشچ سخن گفتن انگاه کن کمالست و نفس انسان سخن	چون عمل در توفیت نادانی چار پائی برو کتابی چند که برو میز هم است یا وفت که بینے که در کار گیر سخن تو خود را بگفتار ناقص مکن
پدر چون دور عمرش منقضی گشت که شمعوت آتش است از وی بریز در آن آتش نداری طاقت سوز	مرا این یک نصیحت کرد و بگذشت بنمود بر آتش دوزخ مکن تین بصبر آبی برین آتش زن امروز
عام نادان پریشان روزگار	به زودانشمند ناپرهیزگار
کان بنا بینائی از راه اوفتاد	وین و چشمش بود و در چاه اوقتا و
وامش مده آنکه بی نمازست کو قرض خدا نمنے گذارد رقم بر خود بنا دانی کشید طلب کردم زو نادانان کی بند که گردانای دهری خبر باشی	گرچه و همنش ز فاقه بازست از قرض تو نیز غم ندارد که نادان را به صحبت برگزید مرا گفتند بانا نادان پیوند و گردانای ابله ترباشی
موصد چه در پامی ریزی زرش امید و پیر اسش نباشد ز کس	چه شمشیر بندی نهی بر سرش برین است بنیاد توحید و بس

شعر	
هر که پر میزد و علم و زهد فروخت	خرش می کرد و دگر و پاک بیخفت
بیت	
بیفایده هر که عمر در باخت	پیر نیست نخریده زنده بیداشت
شعر	
مستوق هزار دوست را دل ندی	ورمیدی آن دل بجدائی بنی
شعر	
سنخه در نهان نباید گفت	کمان سخن بر ملا نشاید گفت
شعر	
بشوای خردمند از آن دوست	که با دشمنانت بود هم نشست
شعر	
با مردم سل گوید دشوار گوی	با آنکه در صلح زند جنگ مجوس
شعر	
چو دست از همه حیلته در گسست	طلالت بر دوش شمشیر دست
بیت	
دشمن چو بینی ناتوان لاف از برت خود	مغفرت در هر استخوان مرگیت در برت
بیت	
هزار بار چراگاه خوشتر از میدان	ولیکن سپاند از دست خویش غمان

	سحر	
	یا فضیلتِ ہی وید یا بخت دولت ۱۲	آنکہ خطِ آفرید و روزی سخت بر ۱۲
	بیت	
جوان گوشتہ نشین شیر مرورِ اخلاست	کہ پیر خود نتواند ز گوشتہ برخاست	
	رباعی	
از تو بکہ نام کہ دگر داور نیست	وز دست تو مبع دست بالا نیست	
آنرا کہ تورہ دہی کے گم نکند	و انرا کہ تو گم گئے کسی رہنمیت	
		

دانی که بر نگین سلیمان چه نقش بود خزمن تنی که حاصل عسر و غریز را	دل در جهان ببند که با کس وفا نکرد باد بوستان بخورد و بدشمن رها نکرد
یا دوارم ز پیر دانشمند هر چه بر نفس خویش بپسندی خدا یا فضل کن گنج قناعت گرم روزی نماند تا بمیسم	تو هم از من بیاد دار این چند نیز بر نفس دیگر بپسند چو بخشیدی و دادی ملک ایمان به ازنان خوردن از دست لیسان

مثنوی

چه نیکو گفت ابراهیم اوجم نباید بستن اندر چیز کس دل	چه ترک ملک دولت گفت و خاتم که دل بر دشمن کار است مشکل
---	--

رباعی

چو حال بدم در نظر دوست نکوست چون دشمن میرحم فرستاده اوست	دشمن بجا گو ز تنم بر کن پوست بد عهده م اگر ندارم این دشمن دوست
تا چاکر آنیم که دل بر باید آنکه که نه عاشق و نه مشوق کس است	یا دل یکس دهد که جان آساید در ملک خدای اگر نباشد شاید

	مثنوی	
و و اندرز فرمود بر روی آب		مرای پیر دانا که فرخ شهاب
	مثنوی	
دوم آنکه برخیز بدین مباحث		یک آنکه بر خویش خود بین مباحث
	مثنوی	
زوال نعمت اندر ناسپاسی است بماند هر تو نعمت چاودانی حرامست باد اگر شکرش نگوئی		دوام دولت اندر حق شناسی است اگر تو فضل حق بر خود بدانی چه ماند از طفت و احسان و کموائی
<div data-bbox="406 1132 797 1172" style="text-align: center;"> </div>		

از قصائد فارسیہ سعدی
فی الموعظۃ

تراز کو سب اجل کے فراخ خواہد بود	ترا گماہ تو دارا اصرار خواہد بود
اگر تو فلک جهان را بدست آوری	مباش غم کہ ناپایدار خواہد بود
بسال غمہ چہ باشی کہ یکدور وزی چند	بمہ نصیبہ میراث خوار خواہد بود
ترا بخت و تالوت در کشند از تخت	گرت خزانہ و شکستہ زار خواہد بود
ترا یکنج سعد اما با یاد خنت	تن تو طعنت بر مور و مار خواہد بود
اگر تو در چمن روزگار بچو گلے	و میدہ بر سر خاک تو خار خواہد بود
نیاز مندی یاران ندانوت سود	مگر عمل کہ ترا باز یار خواہد بود
بسا سوار کہ آنجا پایوہ خواہد شد	بسا پیادہ کہ آنجا بسا خواہد بود
بسا امیر کہ آنجا اسیر خواہد شد	بسا اسیر کہ آنجا گداز خواہد بود
بسا امام ربائی و پیشوا ہما بزرگ	کہ در میان ما ہما خواہد بود
چرا ز حال قیامت دمی نیندیشی	کہ حال یغیر ان سخت زار خواہد بود
بہشت بطلے از گز نہ پر میرے	بہشت منتہا بہشت زار خواہد بود
گداز باطل و مزاحمتی نہستی کن	ز حق پرستی بہتر چہ کار خواہد بود
مسار پیانہ رفتہ چو بہرہ از رفتند	کہ سعدی از تو سخن یادگار خواہد بود
بہشت بہشت و لذت بہشت خواہد بود	بدرہ ذرہ حالات شمار خواہد بود

<p>امروز دیگرم بطراق تو شام شد آمد نماز شام و نیامد نگار من بیش احتمال سنگ جفا خور و غم نماند افسوس خلق مشینوم در قفای خویش تنهانه من بدانند خالت مقیدم گفتم و می بگوشت چشمش نظر کنم ای دل گنجینه که عنان نظر تباب از من بشوق روی تو میزاید این سخن ابنای روزگار غلامان بزر خدند آن ندعی که دست ندادی به بندگی شرح غمت بوصف نخواهد شدن تمام</p>	<p>در انتظار وصل تو عمرم تمام شد ای دیده پاس دار که خوابت حرام شد کز زقت اندرون ضیعفم چو جام شد کاین بخته بین که بر سر سودا می خام شد کاین دانه هر که دید گرفتار دام شد چشمم در و بماند و زیادتم مقام شد اکنون آن انگشت که ز دست نگام شد طوطی شکر شکست که شیرین کلام شد سعدی باختیار و ارادت غلام شد این بار در کند تو افتاد و رام شد بخدمت باخشد آمد و دفتر تمام شد</p>
---	--

وله ایضاً

<p>هر کس سر سودائی وارند و تمنائی حشا که مراد نیابد دست نمی باید</p>	<p>من بنده فرمانم تا دوست چه فرماید با تفرقه خاطر دنیا بچه کار آید</p>
--	--

لو نیکو چرا سعدی از عشق بی پر پیرو
آن نه عشق است که از دل بزبان می آید
کشتی هر که درین لجه خونخوار افتاد
عاشق نیست که بخویشتن از ذوق سماع
مدر و ن با تو چنان انس گرفتند مرا
شرط عشق است که از دوست حکایت نماند
سعدیا اینهمه فریاد تو بیدرو نمی است
از تو دل بزرگترم تا دل و جانم باشد
گر نو از می چه سعادت باین خواهی یافت
چون مرا عشق تو از هر دو جهان بپرستد
تیغ قهر از تو زنی نیست روم گردد
بقیاست چو سر از خاک لحد بردام
گر ترا خاطر مانیت خیالت بفرست
هر کس را زلبت چشم تنافه هست
جان برفشانم اگر سعدی خویشم خوانی
تا خبر دارم از غیب از خویشتم
پیرین می بدم و بدم از غایت شوق
هرگز حسد نبردم بر منجبه و ناله
وانی که ام دولت و جود می نیاید

مستم من ازین معنی بشیارسر می باید
وان نه عاشق که زمشوق بجان می آید
نشیدیم که دیگر بکران می آید
پیش شمشیر بلا رقص کنان می آید
که ملائم ز بهمه خلق جسان می آید
لیکن از شوق حکایت بزبان می آید
آتش است که دو د از سر آن می آید
میکشم جور تو تا جلد و لوتانم باشد
در کشی زار چه دولت به از انم باشد
چه غم از سر زلفش بهر دو جهانم باشد
جام زهرار تو و هی قوت روانم باشد
گرد سودای تو بردن جانم باشد
تا شبی محرم اسرار نهانم باشد
من خود این نخبند دارم که زبانم باشد
سر این دارم اگر طالع آنم باشد
باز جو دشمن زمین آواز نیاید که منم
که وجودم همه گوشت و من این پیرهنم
آلا برانکه وارید باد لبه وصال
چشمی که باز باشد بهر لفظ بر جال

کتاب طبیعات

بسم الله الرحمن الرحيم

چکند بنده که گردن نهاده فرمان را سرو بالا سے کمان ابرو اگر تیر زنند دست من گیر که بیجا رگی از حد بگذشت کاشکے پروہ براققاوی از ان نظر حسن همہ را دید و باوصاف تو حیران ماند لیکن آن نقش که در روی تو من می بینم چشم گریان مرا حال بگفتم بطیب گفتم آتش که درین درد بنخواهم فرسود پنجه با ساعد سیمین نه بقل افکندم سعدی از سر زلف خلق نرسید بیہات سرنہ گر سر میدان ارادت داری	چکاند گوی که عاجز نشو و چو گمان را عاشق آتش که بردیدہ نند پیکان را سرمه دار کہ در پای تو یزعم جان را تا ہمہ غافل بنیست نگارستان را تا و گر خیب بگویند من عیدان را همہ را دیدہ نباشد کہ بہ بیند آن را گفت یکبار بیوس آن و ہر خندان را کہ محالست کہ حاصل کنم این درمان را غایت جمل بودشت زدن سندان را غرقہ در بحر اندیشہ کند طوفان را تا گزیر است کہ گوی بود این چو گمان را
--	---

وله الضم

کز فتگان ارادت بجور گمہ نیرند
کہ شہر عشق بود کہ بلانہ پیر ہینرند

<p>اگر کسی در کسلا نهد در که او بزند + که ابل معرفت از تو نفس پیر بزند که نیکامی دستی بهم نیامیزند + هزار فتنه چه غم باشد ابر را نگیرند رواست گر همه عالم بچنگ برخیزند حلال باشد خونی که دوستان ریزند که از تو صبر نباشد چو با تو بستیزند</p>	<p>ایید واران دست طلبت و این سوز اگر تو روی پوشی و گردن بخت بگیر جامه صوفی بیا جام شراب رضای دوست است آرد دیگران گذار و اگر با تو چو منصور آتش افتاد اگر ملک است سعدی به تیغ وقت تست طرازی با سر خیمه است و آستان رضا</p>
---	---

وله ایضا

<p>تو بیک جرمه دیگر بر سر از دستم که حرفان زل و من ز تامل دستم که نه مهر از تو بریدم نه بکس پوستم با خود آوردم از انجا نه بخود برستم هیچ دانی که بیک جرمه گیرم دستم با خود و تانوان گفت که من خود هستم تا تو بر خاس از طلبت نه شستم و جفا کردی بن عد و فاشکستم نه نوم باز گر این بار که رفتم جستم</p>	<p>من خود امی ساقی از تیغ که در دستم هر چه گوید نظر آتند بر ایشان پیاست بحق مهر و فامی که میان من و تست پیش از آب و گل من و دل بر مهر تو بستم سخن مهر و فامی که میان من و تست من غلام تو ام از این بخت بستم همه و حتی صفتم که بر شمع تو بستم تو بگو نه و مرا وقت نهایی بستم سعدی با تو گفتیم که نه از پله دل</p>
---	--

وله ایضا

<p>حیث باشد که تو یا من یا تو بستم</p>	<p>اینها ایضا که من یا تو بستم</p>
--	------------------------------------

<p>ز دوست ندیم و ازین از دست چند آنکه زویم باز نشست وز روئے تو در نمیتوان بست و پیش درخت قامتت بست از قتل خطا چه غم خوردست تا جان دایم نمیتوانی رست دیگر چه کنی در درگه هست</p>	<p>ویر آمدی ای مکار سرست بر آتش عشق آب تدبیر از راه تو سر نمیتوان تافت ای سر و بلند پوستانی چشمش بگرشتم خون من ریخت سعدی ز کسند خوبریان در سر نهدی بر آستانش</p>
---	--

وله ایضا

<p>وگر ملول شوی صاجی دیگر گیرند کجا روند که یار از تو خوشتر گیرند چو روئے باز کنی دستان ز سر گیرند اگر چه کار بزرگ باشد تا تو گیرند که پیش صاحبان وگر کند همه کس عجب که خمر و آن ملاحت مگر نه راه و یار</p>	<p>تو آن تکه دل از صحبت بگیرند وگر بخشم برانی طریق رفتن نیست به تیغ اگر بونی بید ریغ و بر گردی هلاک نفس به نزدیک طایان مراد روا بود همه خوبان آفرینش را قمر مقابله باروئے او نیار و کرد بچند سال نشاید گرفت سکه را وصال کعبه نمیشود معاری</p>
---	---

از کتاب غزلیات قدیم

<p>سرت و رآمد از خرابات در خاک نغمه خسته زهر دل مرده شمع محاسن او جان در ره او بعجز میگفت از چون تو پیاده چه خیزد حقا و بجانم از تو ان کرد گر چشمم دلم بصبر بود تا باقی عمرم بر چه آید صافی نبود بدور سعادتی</p>	<p>باعقل خراب در مناجات و انش زده در لباس طمات پروانه مشتری سعادات کاس مالک عرصه کلمات ای کرده برخیز از شتاب با تو عجز از جان ملاقات جز عشق نبود می ام مہیات بر باد شد آنچه رفت ہیہات زین پس من و در دوی خرابات</p>
<p>سجاک پاسی عزیزیت که عهد نه شکستم شاگفت مانده ام از باد اور و زور و طاع نماز کردم و از بخود سے ندانستم نماز بخودی از روی شریع جائز نیست طهارت ارند بخون جگر کند عاشق چنین که دست خیالت گرفت من دل من از کجا و متناسی وصل تو ز کجا بکش چنانکه تو دانی که سعدی کی نیست</p>	<p>ز من بریدی و با دیگر می نه پیوستم که بر شماست قیامت که میتو نبشستم که با خیال تو عقد نماز چون بستم نماز من که پذیرد که روز و شب بستم بقول مفتی عشقش درست نیست نماز چه بودی از بر سیدی بدانت وستم اگر چه آب حیاتی بلاک خود جستم که با وجود تو دعوی کند که من هستم</p>

وقت آنست کرنین دارفنا درگذریم
 توشه راه نداریم چه تدبیر کنیم
 پدر و مادر و فرزندان و عزیزان رفتند
 و مبدوم میگفتند از نظر ما یا ران
 خانه اصلی ما گوشه گورتانست
 خانه و خانق و منزل ما زیر زمین
 گریه مملکت و مال جهان جمع کنیم
 بادشا با تو گریه و رجیمی و مخفور
 یارب از لطف و کرم عاقبت خاقانی

کار روان رفته و ما بر سر راه سفریم
 سفر دور و دراز آمد و ما بنجیم
 و ه چه ما غافل هستیم چه کوه نظیریم
 انقدر دیده نداریم که بر خود نگریم
 خرم آنروز که ما رخت بدان خانه بریم
 ما به تدبیر می رسا ختن با هم دوریم
 ما بنجر یک کفن هیچ ز دنیا نبریم
 دست ما گیر که در مانده و بی بال و پریم
 خیر گردان که همه در طلب آب و خوریم

ایضا

دمی بخیرم در لبان که تا سر و روان منی
 چو دیدی بوستانها را یکی بگذر بوستان
 ز موی روشن سپران و میدره یاسمن منی
 تو هم گامی که برداری طوافی کو بگورستان

دلت بگرفت در خانه برون شو تا جهان منی
 که گورتان همگی دیدی تا بوستان منی
 ز خط سبز بر نایان شکفته ارغوان منی
 که تا در زیر هر خاکی جان لستان منی

<p>بسی پسته دلمان را تو بر بسته دبان بینی بسی خوبان مه رویان خجاک اندر میان بینی کنون در گنج تابوتش درشت استخوان بینی کنون در کاسه شمش زمروران کاروان بینی نیستی سی ازان روزی که خود را اندران بینی که تا بر هم زنی دیده نه این بینی نه آن بینی</p>	<p>بسی بادام چشمانند ز داغ مرگ نابینا احد گوین بسی بینی که در گنج لی نهفته ستر تابوت شاهان اگر در گور بکشاید وزیر این که در دستش کلید گنجها بودی چو چاهی کنده در دل که خلق را در انداز الا خاتانی مسکین چه ندیدی او درین دنیا</p>
--	--

چه بندگی دل درین دنیا که در چند زمانی
 چه مغروری ازین سیم و زر اعلیٰ نون صوت
 زبردستی مکن چندان مرخبان بر دستان را
 نیا و آری از ان ساعت که در گورت فرو آید
 کجا آدم کجا حوا کجا یوسف کجا موسی
 خلیل الله کجا رفته نبیج الله کجا رفته
 کجا شد عیسی مریم که مرده زنده میگرد
 چون ختم الانبیا هم رفت دیگر کس کجا ماند
 چون بجا رفتی و آخر کی نیکی بدست آر
 نظامی که تو میدانی که روز مرگ پیش است

چوناکه مرگ پیش آید خوری آن دم شمای
 نیاید کار تو هر یک از آنچه نیکتر دانی
 در آن وقتی که مرگ آید پشیمان حال درمانی
 عزیزان جمله باز آید تو تنها اندر انسانی
 کجا ایوب ذکر یا کجا شد نوح طوفانی
 همه ما خاک در غورده تو میدانی که میانی
 کجا خست سلیمان خود کجا تخت سلیمانی
 بجز ذات مقدس قادر قیوم محمدانی
 و گمراه همزمین و زنج تو اول این بقین دانی
 غم روز قیامت غم چه چند تر قصه بخوانی

چو با باضعف خود در بند آیم تو با چندین عنایتها که داری بدین امیدهای شلخ و رشاخ و گرنه ما کداین خاک باشیم	که بگذریم خدمت تا تو انیم ضعیفان را کجا صنایع گزاری که همای تو ما را کرد گستاخ که از دیوار تو گریه تراشیم
---	--

غزل

ای هر خوشن قمار گوی نظر برین فلک تو بروه ایمان من دعوی کنی جان ابرو کمان چن ساختی تیر خزه انداختی آنکته که دیدیم سوختن عاشق شدیم برده ای در غمت جهان خنجر و گوییدین	زیبا تری در انجمن گاهای نظر برین فلک مشکل کز آسمان چن گاهای نظر برین فلک باغیر دل پرده خنجر گاهای نظر برین فلک مجنون شدم در کوچه گاهای نظر برین فلک برین فلک بزم فلک گاهای نظر برین فلک
---	---

غزل

هر دم آرزو گوی غیر سبب را چه علاج فرض کردم که بیاد تو دلم خرنه ست میتوان عشق نهان شد در دم لکن گیرم از هر دو جهان شرم پوشد صفا	ما گد شقیم ز طفت تو غضب را چه علاج لیکن این ویدی وید را طلب را چه علاج ز روی رنگ رخ و خشکی لب را چه علاج دل شورید و معشوق طلب را چه علاج
---	---

منزل

<p>سرفراز و غم ایمان که دارد و گرنه طاقت هجران که دارد چه انصافست چندین جان که دارد بجز یوسف نرزدان که دارد امید زیستن چندان که دارد بهین تا چشم خول نشان که دارد</p>	<p>نگار را بتو برگ جان که دارد با مید و صالت مید هم جان غمت هر لحظه جانی خواهد ازین نیاید جز خیالت در دل من مرا گویی که فرار روز و صلت نشاط عشق میجوید عراست</p>
<p>ز چشم مست ساقی دامن گریز شراب بخودی در جام گریز بیک چوگان در عالم رام گریز بهم گردند و عشقش نام گریز ز زلف خویر و یان دم گریز عراقی را چرا بد نام گریز</p>	<p>نخستین با دگ اندر جام گریز حریفان را مگر بشیار دیدند جو گوئی حسن در میدان فکندند بعالم هر کجا در د و الم بود برای صید مرغ جان عشق چون خود کردند از خوشی تن فاش</p>
<p>خوشا را بی که پایش تو باشی خوشا جانی که جانانش تو باشی که گلزار و گلستانش تو باشی کس دارد که خوابانش تو باشی</p>	<p>خوشا دردی که درانش تو باشی خوشا چشمی که رخسار تو بیند مجلس و گلزار خوش آید کسی را خوشی و مستی و کامرانی</p>

<p>همه خوبی عیشت باشد آید میس از کفر و ایمان بدینی را عراقی طالب در دست دهم</p>	<p>دران خانه که میانش تو باشی که هم کفر و هم ایمانش تو باشی به بوی آنکه در میانش تو باشی</p>
<p>غزل اسیر جلال</p>	
<p>تیغ در کفش دیدم خون من بچش آمد در چمن گل و غنچه را و میکشی داد پیر و مرا دیدم سر نوشت پریم چشم افنگاهی کرد لعل و حدیثی گفت چون اسیر دیوانه تو به از بریا کردم</p>	<p>خنده زوگل زخم ناله و خروش آمد این سب و بدوش آمد و آن پیاله نوش آمد گفت آیت رحمت بهره باوه نوش آمد هوش منست و بخود شد بخودی هوش آمد پند ناصحان ما را انقدر بگوش آمد</p>
<p>غزل عرفی</p>	
<p>هوشم بنگاهی بر دجانه چنین باید بیرون درون من شد صورت او پیدا من به رفیقانه فی کعبه و تجانه صد چاک سپردم من تا کرده قبا در تن من حال دل و اعظ با هیچ نمی بخم تا کرده بیان عشقت افسانه هجران را ور خون جگر عرفی میخاطد و میر قصد</p>	<p>یک جرعه خرابم کرد و پیانه چنین باید در حضرت کفرستان تجانه چنین باید در کوی خراباتی مستانه چنین باید در مستی و جوش اندر دیوانه چنین باید در کافری و رندی فرزانه چنین باید در خواب فتنه رفته افسانه چنین باید در آتش خود سوزان پروانه چنین باید</p>
<p>غزل</p>	
<p>اگر چه کافرم یا بست پرستم</p>	<p>قبولم کن نگار هر چه هستم</p>

چو یارم بت بود من می پرستم مسلمان سیرتم بابت پرستم	مرا گویند چرا بت می پرستی کسی را چیت من در طاعت خود
شعری	
ندا آمد چنین از این دو پاک بر آمد از دل مجنون کی آه کجا پروا ر روز محشرم بود	چو مجنون را سپردند در ته خاک که ای مجنون چه آوردی بدگیا که چندان شور لیل در سرم بود
نخل حضرت مولانا نظام الدین	
هر صبح دم بجانب گلزار میر ویم خوشدل شده بخانه خا میر ویم بنی ننگ عاشقتم که هر بار میر ویم منصور و ابره رومی بردار میر ویم در آرزوی حبه دوستار میر ویم والد شدم بکوه تو هر بار میر ویم مشتاق را چه برسی بر یار میر ویم	دل میکشد بدین دلدار میر ویم مستم ز جام عشق تو ناخورده دیم سعد یار میر ویم و نگر دی مراقبول در ویش انا الحق همین بانگ نیند ترک کلبه گرفتار و جامه دریده ام یکبار دیده بودم از روی همونا پرند دوستان که کجا میر ویم نظام

رباعی

سوز دل پروانه مگس را ندهند	سرمه غم عشق بوالعوس را ندهند
این دولت سرمد همه کس را ندهند	عمری باید که یار آید بکنار
گر کافر و گبر و بت پرستی باز آ	باز آ باز آ سهرابچه هستی باز آ
صد بار اگر توبه شکستی باز آ	این در که ما در که نو میدی نیست
صد فتنه و شور در جهان حاصل شد	از شب غم عشق خاک آدم گل شد
یک قطره فرو چکید بهش دل شد	سز نشتر عشق برگ روح زدند
تا یک دلم نور صفای تو کیست	من بنده عاصم رضای تو کیست
آن بیج بود طفت و عطا تو کیست	مارا تو بهشت اگر بطاعت بدی
آنکس که گنه نکر و چون نیست بگو	ناکرده گناه در جهان کیست بگو
پس فرق میان ما تو چیست بگو	من بد کنم و تو بد مکافات دهی
این صورت آنکس است کانیقش شکست	هر نقش که در پرده هستی پیدا
موجش خوانند و در حقیقت دریا	دریای کهن چو برزند موجی نو
برقع بر رخ سخن فرو باید کرد	جلال چو رسد بجل رو باید کرد
طفلا نه بطفل گفت و گو باید کرد	با بیج مفهم لاف معنی چه زنی

رباعی

این هستی تو هستی هست و گریست	دین مستی تو مستی مست و گریست
مغرور مشو جود است جودی دارد	کایره و سه تو استی تو است و گریست
سر مدگله اختصار پیدا کرد	یک کار ازین دو کار بسیار کرد
یا تن برضای دوست پیدا کرد	یا قطع خنده بر زیار پیدا کرد
خونابه دل خور که شرابی به ازین تیا	دندان بچ بکند که بباوی به ازین تیا
در کس و هدایه نتوان یافت ندارد	دل ذوق عشقه که کمالی به ازین تیا
اگر خواهم غم دل با تو گویم جانی نمی	اگر با تو شود پیا ترا تنها نمی
اگر یابم ترا تنها و جانی هم شود پیدا	ز شاد تو تنه باگم یکمزد و نامی یابم
نمردا گریه و فاست خود می آید	گر آید نش روست خود می آید
بهیوده چسرا در پی او میگردد	بنشین تو اگر خداست خود می آید
سر مدگله چون نشد که نشد	دل بپیده گوشت نکوشد که نشد
منت کش چرخ میشد آن کار	کاری که نکوشد نکوشد که نشد
ما نمیر بطقت تو تو را کرده	وزنیک و بد خویش تیرا کرده
آنجا که غمانه تنه باشد باشد	بر کرد و چنانکه و نالارده چو کرده
فرزانه شدیم و یار با ما نشسته	و یار شدیم و یار با ما نشسته
گفتند که بیکانه شود از خویش و با	بیکانه شدیم و یار با ما نشسته
سز نوشت ما بدست خود نوشت	خوشنویس است او بخوابد نوشت
این سخن باید باب زر نوشت	یک جهان گردد و نگردد سز نوشت

از در زردشت کش در دهنه بین - اینجا بود از انوار

رباعی

مارا ہمہ اسباب پریشانی داد
 بی عیبان را لباس عریانی داد
 وز خاطر یکید گرفتار موش شدند
 آیا چه شنیدند کہ خاموش شدند
 بر حال من خستہ و دلریش نگہ
 بر من من نگہ بر کرم خویش نگہ
 کہ بشکند این جام جانی و تنی
 کہ بھر چہ سازی و چرامی شکنی
 زین نوع کہ گفتی نہ تو مردی نہ زنی
 کہ بھر چہ سازی و چرامی شکنی
 وی آتش دوزخ ز تو افرختنی
 حق را تو کئی بر حمت آموختنی
 دیرم صنم بر بہنم ز تارم
 بوی گل و طبیعت بیارم
 پنج ست مراتبات اوراد و رجات
 انعام جمعیت تلک المحضرات

آنکس کہ تر تاج جهان بینی داد
 پوشاند لباس ہر کرا عیبی دید
 افسوس کہ گلرخان کفن پوش شدند
 آنکہ بصد زبان سخن میخفتند
 شام با زکیم بر من درویش نگہ
 ہر چند نیم لائق بخشایش تو
 کہ رہت کند صورت مردی و زنی
 کس نیست کہ او ستاد قضا را پرسد
 شرط است کہ در امر قضا دم نہ زنی
 رگل را چہ مجال است کہ پرسد ز کلال
 امی سوختہ سوختہ سوختنی
 تاکہ گوئی کہ بر عمر حمت کن
 نورم نارم حدیقہ ام گلزارم
 فی فی غلظم ازین میان هیچ نیم
 واجب چو تنزل کند از حضرت ذات
 غیب است و شہادت بوسطہ روح مثال

مقطوعہ

صورتش خلق و حق در و لامع

آدمی چہیت بر رخ جسامت

متصل با وقایق جبروت	مشتل بر حقایق ملکوت
رباعی	
ای دل پر ما مباحش بی دلیر ما نه دل بر ما نه دل بر اندر بر ما	یک دلیر ما به از دو حسد دلیر ما یا دلیر ما فرست یا دل بر ما
کم ماندر اسرار که مرقوم نشد در معرفتش چونیک فکری کردم	در پرده سخن نیست که مفهوم نشد معلوم شد که هیچ معلوم نشد
صنایه قلم در سحر و ابرین مانی بقمار خانه رفتم همه پاکباز دیم	که دراز دور بنیم به وز سهم پارسانی چو بصومعه رسیدیم همه یافتیم و غانی
یا جم اورا یا نیا جم جستجوی میکنم رازهای دل بیان سازم پیش یار خود	حاصل آید یا نیاید آرزوی میکنم بشنود یا نشنود من گفتگوی میکنم
وامی بر شاه اعران نادیده سرور را قند یار میگویند	غلطی را بخود پسندیده سر و چو بیت نام ترا شنیده
سعد یا مشهور در عالم بس است تلافی رفت ست ما هم در پی میم	خانه سعدی همین خار و خس است از برای چمن در روز انیم بس است
نظم	
شکلی سوال کرد بدرگاه رب کریم منصور بود واقف پنهان راز دوت	منصور را بداد چهره داده حکیم هر کس که راز فاش کند این خیرای آتو

قطعات	
بر آب دیده پرورد هم نهاسی بوقت گل گل دیگر شگفته	بامید بیکه باری خواهد آمد بوقت بار بار خاطر آورد
زشت وزیر با هر چنینی دست نه روی منه گرچه مذہب مختلف شد هیچکس نیست	عین صفت و تحقیق غایت صنعتگرست باغبانرا و چمن هر گل رنگ دیگرست
خسای بی نیسیا که کافر نم خواند مسلمان خوانش من در مکافات	چراغ کذب را بنود فروغی دروغی را جزا باشد دروغی
خسرو از راه کرم پذیرد سهم چون سخن خسرو نیست	انچه من بنده حسن میگویم سخن انیست که من میگویم
شعر نیست را مقدم دارا کنون کسی گوید در طریقت راسخ آید	طریقت از شعر نیست بهرین تحقیق راه بهروی خود کشاید
صاحب کمال را چه غم نقص مال و جاه مرد بیکه هیچ جامه ندارد با اتفاق	چون ماه پیکری که بروی رخ زرد نیست بهتر که جامه که درو هیچ مرد نیست
هر که چون کاغذ و قلم باشد همچو کاغذ سیاه کن رویش	دو زبان و دو رویه گاه سخن چون قلم گدانش به تیغ بزن
درین امید بسر شد درین عمر غریز امید بسته بر آند ولی چه فائده زانکه ولی را اگر چه صاف کنی همچو آئینه او در دل من است و دل من پرست او	که انچه در دلمست از درم فراتر آید امید نیست که عمر گذشته باز آید بیشک جمال دوست بهر بنی بر آئینه چون آئینه بدست من و من در آئینه

منم مجنون بسی کوه و صحرا خوش طبعی ام	نهر جو دوست می میرم چه سپرد او وطن ام
دو گونہ رنج و عذاب است جان مجنون	بلاے صحبت لیلی و فرقت لیلی
تو بر کمره تو سنی بر کمر	نگه تا نه چید ز حکم تو مهر
نیش عقرب نه از پی کین است	تقتضای طبیعتش این است
نه بهم داند آشفته حالی نه زیر	بر آواز دولاب رقصه فقیر
پشت پناه من بود دیوار و لبر ما	از گریه بر من افتاد می خاک بر سر ما
بدان خوبی رنج بت را که آراست	که گشتی بت پرست از حق لیمخوست
بهشت آنجا که آزاری نباشد	کسی را با کسے کاری نباشد
چه نامی که مولاے نام تو ام	درم ناخسریده غلام تو ام
ساقیا بر خیز و در ده جام را	خاک بر سر کن غم ایام را
تو آن نه که دل از صحبت تو بر گیرم	و گر بلول شوی و بر دگر گیرم
داد حق را قابلیت شرط نیست	بلکه شرط قابلیت داد اوست
ای برادر تو همین اندیشه	ما بقی تو استخوان و ریشه
چو خون حسد او ندریزد کسی	در زگش نباشد بد نیامی
عقل انسانی پذیرائی خطاست	آنچه در عقلت نیاید آن خداست

حق جان جهان است جهان جمله بدن	توحید همین است و گر با همه فن
نخورد شیر نیم خورده سنگ	گر به سختی بمیسد اندر غار
خیالات نادان خلوت نشین	بهم بکنند عاقبت کفر و دین
در ابلق کسی کم وید موجود	مگر اشک تبان سر مه آلود
آنانکه حشمت خویش بیک حیلہ کنند	خراولی کنند مگس را چا کنند
هزاران عاقل و فرزانه گشتند	وسل از عاشقی بیگانه گشتند
اگر دنیا و حقیقه پیش آید	نظر کردن دران هرگز نشاید
مقام فقر بس عالی مقام است	منی و ما دران مثل حرام است
مایم پرگناه تو دریای رحمتی	جایمکه عفو است چه بشد گناه ما
گهر نشان شده ابر سیاه چو گرد قر	شفق زد اسن شب دانمود روی سحر
سرمایده هرگز نگرود و خموش	ولیکن نه هر وقت باز ست گوش
فراوان خزینه فراوان نعم است	کم است اندک آنرا که دنیا کم است
وصف دهن تنگ ترا هیچ حکمت	یک قطره بود پیش دہانت بیم قاذم
در خرمن کائنات کردم چو نگاه	یک دانه محبت است و باقی همه کاه
سنگین دل است آنکه بطاهر ملائمت	پنهان درون نیبه نگر نیبه دانه را
زبان بر جایی خود مانده زبان است	اگر یک نقطه زانم شد زیانست
ماه من در نیم شب گر بگذرد اندر چین	خورشید ریزد بر زمین از ماه نو سیار
چار بودم سه شدم اکنون دویم	از دودی گر بگذرم کیست شوم
بیست غیر از یک صنم در پوده دیر و حرم	کی شود آتش دوزنک از اخلاق منگما

مرگ هر کس در تحقیق نقش حال زینت	هر چه کس بنید به بیداری جهان بنید نجات
تا در نرسد و عهد هر کار که هست	سودی نکند یاری هر کار که هست
ریاضت کش از بهر نام و غرور	که طبل تمی را رود بانگ دور
بگوید را که گردنم نگیرد	که زیر یاعنم ز خوردن کم نگردد
ز صفت رشته آهنگ بسته می آید	نفس ز سینه دو صدر جانشسته می آید
خوک باش و خرس باش و یاسگم دار باش	هر چه خواهی باش غنی اندکی زرد دار باش
بغض و صداوت و حسد و کینه و ریا	این جلد شد حلال مگر می حرم شد
می که بدنام کند اهل خرد را غلط است	بلکه می میشود از صحبت نادان نادم
گذشته خواب و آینده خیال است	غفیرت دان همین دم را که حال است
نور جهان گر چه بصورت زن است	در صفت مردان زن شیر افکن است
ز بیدردان علاج در خود جستن بدانند	که خار از پاهودن آرد کسی از نشئه غم
بخور می تازه خوشت و اربابند	وجود قطره با دیر سازند
شراب شوق او خوردن حلال است	دمی بی یاد او بودن حرام است
گر تو می خواهی که باشی خوشنویس	مینویس و مینویس و مینویس
کسے مرد تمامست کز تمامی	کند با خواجگی کار عثمایی
می خوردن و خاموش شدن سهل است	گر بدولت برسی مست نگر می مری
بنام آنکه او نامه ندارد	بهر نامی که خوانی سر بر آرد
خونی نکرده ایم و کسی را نکشته ایم	جرم همین که عاشق روحی گشته ایم
ز مونس نه رفیقی نه پندی دادم	حدیث دل بکه گویم بخت نمی دادم

به طبعم هیچ مضمون به لب بستن نمی آید	خوشی معنی دارد که در گفتن نمی آید
سینهارا خامشی انجین نه گوهر کند	یا دارم از صدف این نکته سر بسته را
در پله جانان جان هم رفت	این هم رفت و آن هم رفت
زمان خوشدلی دریاب دریاب	که هر دم در صدف گوهر نباشد
دل در زلف او گم شد بجا شد	پریشان با پریشان آشنا شد
حاشا که زبان سگی گزنده است	در حبس دمان از وفکنده است
به بنیم که تا کردگار جهان	درین آشکارا چه دارد نهان
نفس را مرشد خود کرده حیث	بلا را در عقل پرورده حیث
میرد نفس و جان گردیدن از دست	ندانم سگ پرستی نذر کبیت
ظاهر ایزد چو آب از غالی	باطن مغلوب وزن را طالبی
من شنیدم یار من فردا در راه شتاب	یا آگهی تا قیامت بر نه آید آفتاب
سرود ریغ بیک پای ستاده است نگر	در رکاب تو دودگر بودش پای دگر
این بنده چه داند که چه میباید خواست	داننده توئی هر آنچه بهتر آن ده
خدا میداند خدا میداند	نه کس میداند نه کس میداند
چسبست خاک را با عالم پاک	که اورا کست عجز از درک اورا ک
خداوند از هستی ساده بودیم	ز بنیم هستی آزاده بودیم
سرگذشتم را چه پرپی شنوا من گشت	موی سراز پا گذشت و خارا پا ز گشت
چه میپرستی ز سر حال دل خمیده است چو شال	دل شد خون خون شد آفتاب دیده جز شال
زهی سعادت آنکس که یارش آرد یار	کنز بند غم و محنت و الم آرد

<p>بغیر سبزه نپوشد کس مزار مرا عشق من فاش شد از گریه زارم فیرو</p>	<p>که قبر پوشش غریبان بهین گیاه بست من باین پرده دری روی بجانم چنم</p>
<p>دلای که بر آسمان جایی است آمین که پیاس آشنا شد ای تماشاگاه عالم روی تو آن شوخ چنان ربود از من بوسه بهن دادی و نخبیده حذر را با تو نسبتی ست درست</p>	<p>تراشیده ناخن پای است فی الحال بصورت طلا شد تو کجا بهر تماشا میروی گویا که دلم نه بود از من بازستان گریه پسندیده بر در هر که رفت بردت</p>
<p>حسن یوسف دم عیسی ید بغیا دار بی چاشنی درد کس مرده باشد</p>	<p>اشچه خوبان همه دارند تو تنها دار نامرد بود و هر که در و درو نباشد</p>
<p>بی تو ایاه چه سازم چه کنم بنشینم و صبر را کنم یار</p>	<p>چه کنم آه چه سازم چه کنم تا یار مرا شود حسد یار</p>
<p>در دم ز حد گذشت بدرمان خبر کنید نه چندان بخور که زبانت بر آید</p>	<p>کارم بجان رسید بجان خبر کنید نچند را که از ضعف جانت بر آید</p>
<p>هر که گاه و جو خورد قربان شود زاده از لقمه سلال اندر دوان تن ز سرگین خویش پوختن ای کنی</p>	<p>هر که نور حق خورد قرآن شود میل خدمت غم ز قطن اینان پرزگو هر بای اجلای کنی</p>
<p>بر که صاحب مهت آمد مرد شد آب حیات آتش افسرده دامن ست</p>	<p>بمخو خورشید از باندی فریاد شد مجنون عجبش بدامن صحرا نمیرد</p>

<p>آسودگی بگوشه هستی ندیده ایم</p>	<p>جان داده اجم و کنج فزاری خریداریم</p>
<p>ازین درو آید ازان بگذرد</p>	<p>زمانه بدو دم سپه بشمرد</p>
<p>کار دنیا کسی تمام نکند</p>	<p>هر چه گیرید مخصوص گیرید</p>
<p>غم زمین غم آید غم زمین است</p>	<p>بدنچه ها فروخته زمین است</p>
<p>توبی مقصود اگر مشغول بنمیرم</p>	<p>توبی مقصود اگر بنزدیک ویرم</p>
<p>اگر بر موی من اگر دوز بانی</p>	<p>نه در برانم به پای درستانی</p>
<p>پیام گوهر شکر تو منتقم</p>	<p>سر موی را با صافی بکنم</p>
<p>درد خواه درد خواه و درد خواه</p>	<p>گر تو بستی اهل درد و مرز راه</p>
<p>زاده عالم ستار می شود</p>	<p>تبع چون شکست نخورم تنوع</p>
<p>چون ازان اقبال شیرین شد دهن</p>	<p>تلخ شد بر آدمی ملک جهان</p>
<p>آسودای جانان ز جان شتغل</p>	<p>بذکر ممیّب از جهان شتغل</p>
<p>نه سودای خودشان نه پردای کس</p>	<p>نه در کنج توبی بشان جای کس</p>
<p>ندارند چشم از حلاوت پسند</p>	<p>که ایشان پسندیده حق پسند</p>
<p>حیص قانع نیست صاحب درند اسباب حاجت</p>	<p>انچه مادر کار دارد ایم اکثر به در کاریت</p>
<p>همیش دنیا چند روزی بیش نیست</p>	<p>حاصل انکه در دست نیست راز بیش نیست</p>
<p>بدانش ترا به نمون کرده اند</p>	<p>که بر مال تو حکم خون کرده اند</p>
<p>توبه گی چو گدایان بشرط مزد کن</p>	<p>که خواج خود و روش بند پرورنی ارد</p>
<p>ره عسل خنجر بر چ نیست</p>	<p>بر عارفان خبر حد این نیست</p>
<p>دل بر تمیصیب ال یا دیار دوا بود</p>	<p>حاصل تحصیل و تحصیل حاصل بود</p>

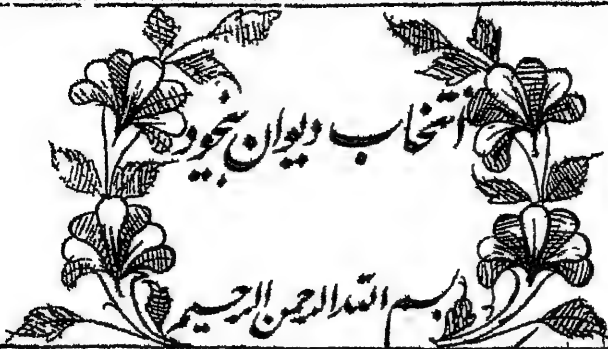
گردی از عنبر زده دلداری بر دوزخ	در میان جان و جان با جراحی فوت
بے گس هرگز نماند عجبیت	رزق را روزی رسان پر میده
پرو به پنج انگه برونا زبیا غش	تا نکست گل بجیت آید بد غش
گر شود طفت و کرم و نشان من	جلوه طاعت و در حصیان من
زان بد در سراسر ای مرد نکو	بهدرین عالم ست دوزخ او
چو مستور باشد زین زخیر بوی	بیدار او در بهشت ست شوی
بر تو وضع بلای شهنشیمیکه کون بیست	پا بموسیل از پا افغان دیوار
اسیرش نخواهد هر بانی زبند	شکارش بخواید خلاص از کند
چندین فنون شیخ نیز زب نیم خس	راحت بدل رسان که همین شبست
و شمع زنده گیت موجی اسب پید	روزه و شمع سیاه بایه کرد
طفل رضیع مادر خود را شناخت	نشانی منور تو پر زرد کار خیش
حباب وار ز به تماشا آمده ایم	که سر شمع و نگاهی کنیم و آب شویم
شای خود بخود گفتن نمی زید ترا صاحب	چو زن پستان خود را خط و نفوس بایه
چون از و گشتی همه چیز از تو گشت	چون از و گشتی همه چیز از تو گشت
چون محبت میل کشف وحدت ست	پرده سوز غیریت از غیرت ست
تا کی از عجب تو کریم زار زار	و ده مرا از شربت جملت قرار
مردان چند را خدا بنا شدند	لیکن ز خدا جدا نباشند
منزل حسن نازک آنچنان ست	که بوی گل بر باد گران ست
اشتیاقی که بدیدار تو دارد دل من	دل من داند و من داند و داند من

که آن آه و رمدار سائیه خویش	که ایار که بگذارد دست درم پیش
شادی نصیب گرفت و غم غنیمت است	جغفر بوستان جهان و غم غنیمت است
نزدیک ابل غیبت از ان هم غنیمت است	خلوا اگر نیست و زمان رسد بدست
نزدیکان کردم تصور راه ماهوار را	دل با استدلال بستم ماندم از مقصود و
اوقات آفرینش بگفت مرغ غنیمت است	قدسی ندانم چون شود سودا بازار جزا
آه این پیش مرا بار و گریه کرد	مدحی آمد عیادت از زبان یار کرد
عاجز شده محفل زین محبت	هم اسم توئی و هم نشانی
دست دعا حضرت بچون کند در	کو تا به همتی کپی حاصل دو کین
بهر کاریکه باشی چند باش	نمیگویم که از عالم جدا باش
و او از کجی همیشه بود در میان خون	از استیست جای الفت در میان جان
مترق در سینه ما و شماست	علم ملک غیب رانسته کجاست
لاجرم جمله عین اشیا شد	غیر تشخیر در جهان نگذاشت
ملک آرائی و کا ندرای بود	باطن آرائی چه بپکاری بود

ارو

گورین قیصر ملکین دوران تربت کاخ قیصر	بسی مکان پادشاهین گذشته که بیت
پرده داری میکند بر قصر قیصر عجبوت	کل تھا شور و در باش اور آج ہر جانب بکوت

بوم نوبت میزند بر گنبد افراسیاب

<p>رخت بینخانه کشیدیم ما چاک نمودیم گریبان نام راست چو تیریم مشتق تبار سوی خرابات ز مسجد کشیدیم</p>	<p>ساعه ستانه چشیدیم ما بهر من نگاه دریدیم ما گرچه کمان دار خیمیم ما از خود و یگانه بهیدیم ما</p>
<p>وحشتی از هر دو جهان داشتیم بخود و دیوانه بهیدیم ما</p>	
<p>طفل اشک است نور دیده ما جز خیال جمال او ما مل که شود رام و آید اندروم روسه دارم کنون بسوی خاک نفس شد رام و یافتم آرام غزل مطیع رخ ذلف است از ازل منصب غلوم و جلول تا نه عشقش فرو ختم دل را و مده لا شریک خواهد گفت</p>	<p>آه ما قامت کشیده ما نه شود حنا طر کبیده ما باز آن آهوی بر میدیده ما بشکریه از قدر خمیده ما جنه احوال آرمیده ما بیت ابرو و تقصیده ما ثبت کردند در جبریده ما عقل شد بنده خریدیده ما سبزه از خاک بر میدیده ما</p>

	و هم غیرست آفریده ما	عین نواست جلوه گیر جا	
	شد فراموش من سکت سلم ببخود ما دهن درین ما *		
	سبب نشانی بانسان یار ما طوطی گو یا زبان یار ما خط مفروضی میان یار ما پشیم حیوان دمان یار ما	کبرائی هست شان یار ما از لب شیرین او خورده شکر نقطه موهوم باشد آن بلان ابر و انش قاب تو سین زلم	
	با خودی در این آن افتاده هر که بخود شد از ان یار ما		
	جز خیال تو کار نیست مرا سر سیر و سکار نیست مرا زندگانی دوبار نیست مرا طاقت انتظار نیست مرا با تو صحبت برآز نیست مرا بر دل از کس غبار نیست مرا	گر بگوئی تو باز نیست مرا بسر زلف بسته پایم بکت دم بیایا یکبار جلوه فرما مرا از من بر ما چون برآرم نفس زدن تنگی خاک من پاک کرد آئینه را	
	میکشد یار سوی خود جبر ببخودم اختیار نیست مرا		
	در جهان ما را دمی آرام نیست در برم گر یارسیم اندام نیست	تا که نفس سرکش ما را دم نیست همچو سیاه بزم نمیشد قرار	

حضرت عشق ست فیاض زمان	با وجود او کسی ناکام نیست
سر بسر خمی ست در کار جهان	پنجه مغر از ان خیال خام نیست
هر چه آید گویند بر چشم ما بچو و از خود پیش آرام نیست	
دیده و دل را تمنای شهادت	در سر شوریده سودای شهادت
با پیر یزدان نه آساید و دم	در دل دیوانه ام جای شهادت
از می چشمیت بود سرشاریم	سجده متانده بر پای شهادت
کشته جاد و نگاهان گشته ام	مروه دل را چشم احیای شهادت
از برای قتل ما تدبیر چیست رای بچو و تابع رای شماست	
کار دنیا انتشاری بیش نیست	فخر و عاری اعتباری بیش نیست
لست مخور بهر حصیل جاه مال	نشا که دولت فخاری بیش نیست
خود گلی چون غنچه دلشنگی چرا	آرزو و با خار خاری بیش نیست
علت عالم محقق شد ربا	جز و خانی و بخاری بیش نیست
کار و بار این جهان جز بچووی بر دل و ارسته باری بیش نیست	
دل بکند زلف خویش که بست یار است	عاشق در دمنده را خست که خست یار است
عالم غیب و بی نشان بود که بود یار بود	در همه کون و هم مکان است که هست یار است
بند تعینات ساخت که ساخت یار است	بازز قید این آن رست که رست یار است

	<p>زهر و خباوت و موج کرد که کرد یا کرد بخود از شراب عشق مست که مست یار</p>	
<p>در نهال قند و لجوت مرا پا در گل است خوش سپارد جان بجایان آنکه در کمال است کاندین ره یکقدم از خود گذشتن منزل است معنی بسم الله آن فهمد کسی کو به بل است</p>		<p>از خیال روی نیکویت ربانی شکل است ناقصی در عشق تا در بیم جان افتاده ره نوردان محبت را پیام مارسان در دستان محبت اجداد خود رفتگی است</p>
	<p>بر در دل سرنیبه بخود مجور از این آن هر که فهمد این معادش اهل دل است</p>	
<p>جز خون جگر در غذایت خوشتر ز برهنگی ردایت لیکن این شیشه را صدایت خوشحال کسی که مبتلا نیست</p>		<p>بیماری عشق را دو انیست ملبوس شمان همه لباس است صد بار شکسته دلم را عشق است بلای جان عاشق</p>
	<p>با خود جوید کجاست جانیش بخود گوید که او کجاست</p>	
<p>زنده با حق خجلق مردار است همه بیکار و بردش بار است گفتمت یار یار که بار است دردش یار و بزبان یار است</p>		<p>از محی عشق هر که سرشار است کار و بار و گریه بجز یادش غیر از در حریم عزت او یار شد چون زبان او بادل</p>
	<p>هست سردار عاشقان بخود</p>	

آن که منصور و ارغند است	
<p>عاشقی تا برتن خود جستن جاذب محبت با قناعت ساز و پیش کس نمیرسد نیا میرسی در کعبه زاهد زود از راه تری ای سرت گروم قدم رنجبه نفرمودی گه ساختی آئینه تا بنی جال خویش را عیسیا بیا رستم نیست جز وصلم علاج از خدا کردت جدا و هم تو باشی شکرنت باش گریان مثل شبنم تارسی بر آسمان</p>	<p>تا که در دودل نداری خود پیش در محبت مینور و نمان از نقد با منت و زمان عیبش زهد خشک و صوم تو بی دیده گریان سوختم در انتظارت این دل بر جان عیبش خوب میدانم نباشد خلقت انسان عیبش میزنی تا چند نشتر بزرگ شیران عیبش لعن ملعونیت بر سحار و سلطان عیبش میشود مهر و درونه عمر گل خندان عیبش</p>
<p>بوده آلود خواهش قیده بندی شکران مانده بخود چرا از خود دین زندان عیبش</p>	
<p>خویش تن را می ندانم الغیث تا نیامم رشد آئینه دل شد یقینم آنچه دهم ما سوا آتش عشق تو در جانم فتاد</p>	<p>اشک خسرت می فشانم الغیث دیدن رو که توانم الغیث از چه گه که در کمانم الغیث سوخت منفر استخوانم الغیث</p>
<p>سوختی دل را و بخیود ساختی در فراقت خسته جانم الغیث</p>	
<p>ذکر خدا و فکر زبان میشود این نمیشود صاف که اول اسئله نفس خاند دل جبر نفس</p>	<p>عشق تبان و جیم جان میشود این نمیشود شاه و منترش نمیشود این نمیشود</p>

دوست چه هست ز در بر چیت خمر و رستجو	یار و خیال غمخیز او میشود این نمیشود
خواب و خیال شد جهان ز نظر که دید جان	و حدت ثنات داین آن میشود این نمیشود
گر بدلت بود صفا و عده او شود و فنا	شرک و دانش خدا میشود این نمیشود
انفخ و زلفت آن صنم و اعجابا بحسب تم	شام و عصر هر گاه بهم میشود این نمیشود
زاهد تشک و حشر تر بر صدفی دُر گر	در همه خاک سیم و زر میشود این نمیشود
دوش بگوش من هر دوش گفت تیرش می شود	و اعطای گنج غموش میشود این نمیشود

زاهد دین و حور عین بخیر و یار نازنین
عشق و عقل دور بین میشود این نمیشود

جان و دلم اسیر غم کرد که کرد یار کرد	آب و کلم غمخیز هم کرد که کرد یار کرد
از سر من خیال غمیز کرد که کرد یار کرد	خار غم از حرم و دیر کرد که کرد یار کرد
در و فراق و در دلم داد که داد یار داد	از غم عشق بسلم کرد که کرد یار کرد
راز نهان بگوش جان گفت که گفت یار گفت	وین همه ظاهر و عیان کرد که کرد یار کرد
در و مرست از حبیب جان مرا هم اطمینان	از از غم غمش نصیب کرد که کرد یار کرد
تیر گاه تیر سپردان سپر شل و جگر	در ره عشق بی سپر کرد که کرد یار کرد
عابد و بنده خدا زاهد و کسندۀ ریا	عاشق و درو لا و دوا کرد که کرد یار کرد
در خد و خال آن نگار بود که بود یار بود	زار و تزار و دلفکار کرد که کرد یار کرد
حسن و عفتا سحیاب حسن و عذاب حبیباب	عاشق و خنمان خراب کرد که کرد یار کرد
عشق و آه آتشین عشق و شورش من	عشق و خاطر حزین کرد که کرد یار کرد
گر تو شویی عشق هست هست که هست یار	صوفی و رند می پرست کرد که کرد یار کرد

	<p>برودلم اگر ناز بازیم دوست جان نواز بخود و سر بسر ناز کرد که کرد یار کرد</p>	
<p>باری این بار سر او اگر دو سایه از مهر کج جدا گردد ورود های مرا دو اگر دو گرد گشتنم بجا گردد گرد سر شکم چو با چرا گردد بهر من به زهد دعا گردد</p>		<p>سر بپای تو گرفت اگر دو سر ز پایت نمیتوان برداشت ریخ غالب کشا که این گل تفتند ملوک و دیو و جیم بود چیا چشم بی نور من تور شود بیتی از ناز که تو دشنامی</p>
	<p>طاف شوریت در شراب عشق هر که بخود شود حشما گردد</p>	
<p>شاکلی و شا که نیم از روزگار اعتبارم کن که گفتم مار مار نشر قصه دشمنی از نوک خار چون کنتم نین جبر جانان اختیار بر مدارش چشم امید می مدار سر چو صبا اول و آخر خار ورنه در گرد دست پنهان شمسوار نگ از نامت و از نگار هست عار</p>		<p>ریخ و راحت را چه میدا غم زیار در حدیثش و یکایی را با نیست در سر بلبل بود سودا و کل میسروی باغیر و میگوئی بیا بر قیاری نیست چو آن گردون نشسته و در فن را کو بهشت خاک تیره کرد خیره چشم تو نگ و نام عاشقان جز نام نیست</p>
	<p>میدهد بر باد بخود و خاک خود</p>	

برگشته ناکرده کردم اعتراف	
نشو و نفس ز آرزو تا پاک سبب خزن بیم ناپاکی ست بچ و راحت بدهر شد تو ام بروافت ادگی ز خاک آموز نخن اقرب که بود متر سخته لیس فی الدار غیر نا و یار	نزد جان من ز دل تا پاک پاک شو پاک تا شوی بیباک شا و گرد و هم آنگه شد غمناک شد چو پامال رفت بر افلاک منجلی شد ز صاحب لولاک فهم کن گریه ترا بونه ادراک
ساخته آدم ز خاک این پاک بچ و آدم شوی چو گردی خاک	
از لاله خای و اعنیم در دل فردوس و رضوان تا شناسیم از سرگذشتان باریت آسان از برون از تو جهان ادان از من بخوانی آموخت عینک چشم باغ و پستی کو عشق وستی	وز سروت بی پائیم در گل در کوی جانان داریم منزل وز تو گستن کاریت شکل داد و ستد را هستیم کامل بیتابی آموخت سیاه از دل از خود پرستی هستی تو عاقل
در کوی جانان هر سو به بینی صدم بچ و بچ و مقتول و بیل	
عشق تو نهان در ایم در دل بینم حالت در هر طرف اهر	تخم محبت کاریم در دل غیر از خیالت نایم در دل

از نام دنیا ننگ ست مارا	خورشید خورشید هر خاریم در دل
باسور حجب ران سازیم تانگی	بے نور رویش نایم در دل
بان بخت کاران خایم در عشق	گر جز و صاش آریم در دل
دل غنچه سان ست در بجز آن گل	وز خار خارش خایم در دل
چون دیده تر نماز عشق ست پوشیده بچو و زاریم در دل	
تا که طفت گشت زین کام کم	می طپد دل میکند آرام دم
بسکه در بجز تو آب از دیده رفت	نیت در چشم ز بهر نام نم
سرنوبه بر کاسه زانندی خویش	گر نمخواهی که بنی جامم جم
عاشق از شدنی نمیدنی بیوست	یافت تا از تیغ خون آشام شم
ماجرای گریه بچو و میسر بست چشمانش درین ایام نم	
آبروی فقرم کو که چو آب پاک نیم	خاک بر سر فقرم تا که مثل خاک نیم
می شناسد عالم را هر که خویش را بخت	در دگر نمیدانم تا که در دگر نیم
در عشق پیدا کن تا دور رسد از غیب	از دوست استغنا تا که سینه چاک نیم
تمتی از عشق او بسته اند بر سر من	تا بپای قاتل خود گشته و پلاک نیم
پاک سوخت آتش غم خاکسار و بچو و کرد بر تعجبم که چسب را خالی از تپاک نیم	
همه عالم خیال میدانم	بچو و را کمال میدانم

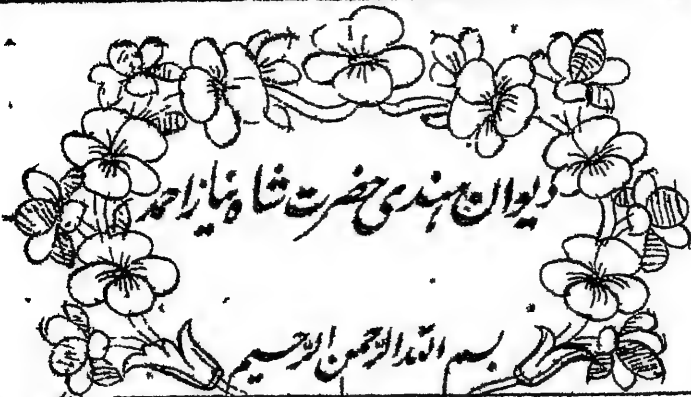
<p>در حقیقت زوال میدانم تخم را هم نه سال میدانم بجای را هم وصال میدانم بمن را هم این قبل و قال میدانم خون او را حال میدانم</p>		<p>هر کما که ماسوا صحت اصل و فرع است پیش من بیان چون بجز یار نیست انجمن بگند اثر از خانی اے ناصح حسرت می را در ارم میگویی</p>	
	<p>حال فردا و دی سپرس از من ببخودم حفظ حال میدانم</p>		
<p>صحیفه رویش بود ایمان من در دلی با تو بود قرآن من بی سرو سامانیم سامان من تقدیر من باشد کدین زمان من</p>		<p>شد فدای پای جانان من سجده مستانم باشد غار از سر و سامان بود دردم در سرم بهر دم سر آناه گوشت</p>	
	<p>ببخودم ای کوکب جان مکن بجوی شیرت به که شیرین جان من</p>		
<p>عجب پوشی بود روی من آه سروست خوش هوای من مزن عشق شد روی من آتش عشق ماسوا می من</p>		<p>خوردن غم شود غذای من اشک گرم آب روی من باشد صحت عقل بود بیمار من سوخت یکسر و ساخت نکاستر</p>	
	<p>ببخودم لیکن اینقدر دانم که قضایش بود رضای من</p>		

<p>اقتضایم بود غمناهی من جبار مجرای میل شد اشکم شیشه دل شکسته شد صد بار بی وفا خور جفا شده ام آتش عشق سوخت پاک مرا باریب التفات بیجا بیت انتہایم بر پیش تو مردن دوش در گوش می فروشم غمت</p>	<p>اقتضایم بود غمناهی من بیتو این ست ماجرای من نه شنیدی یک صدای من امتحان تا بکی و غای من خاکساریت کیمیا می من هر دم آرزوگی بجای من پس تو دانی ز ابتدای من بگذر از غولیت تن برای من</p>
<p>بجودی خازن از سیم کمر در دامن بود خود و دای من</p>	
<p>صاحب این خانه تن کیست آن یک عددی واحد و کردی شمار این همه جیران مشواند صفات هر که زبانتس بدرون آشناست</p>	<p>اینچ نفهمیده شد این چیتان این صد و پنجه چل و بیت آن ذات تو باز گیر و بازیت آن مانده خجالت زده تازیت آن</p>
<p>بجود اگر دیده حق بین بود دیده شد این پرده هم چیت آن</p>	
<p>هرگز بر سر بود سودا سے او هر که راسه یافت در کوی حبیب واسے برز اہد کہ منع عشق گفت</p>	<p>بیشتر و اعز او سحر دای او جنت الما و اشور ما و سے او عاشقان را کہ بود یہ واسے او</p>

<p>نسبتی کو سرور ابا قاتمش آدھائے عشق وانگہ بیم جان چشم مستش ہر کہ بیدارے شود</p>	<p>چوب خشک و آن قد زریای او صادقہ کاذب بود و عواسے او دیدہ و بیل سانغ و مینا کے او</p>
<p>ہر کہ خود را وید بچو و خبر خدا خام باشد سر بسر سودای او</p>	
<p>بر سرم گر رو و جفا کی تو نہ کیے من قاتیل ناز تو ام بد بکس برا یگان جانزا معنی نام سرمدست کہ نیست خون عاشق چکارے آید ہیچ کارت مان کہ نہاست ہمہ جاجلوہ تو مے بنیم منہ تو حواس و اعضا کیم ہر چہ بنیم یا سچے شہنیم راہدار ہست گوز صوم و صلہ</p>	<p>از دلم کے رو و وفائے تو عالے کشتہ ادائے تو جان من میدہم برائے تو ابتدائے و انتہائے تو نشو و گرجنای پائے تو ہمہ پیدا ست بر خدائے تو در دلم نیست ماسوائے تو بینم از تو روم بپائے تو صورت تست و ہم صدای تو ہمہ میدانم افترا کے تو</p>
<p>وصف خود خود بگو و خود بگو کے زنجیو شود شنائے تو</p>	
<p>جائی تو کجا جویم ای شاہد ہر جائی زلزلت تبادلت جان لیل مارست</p>	<p>جانی ہمہ تنہارا با این ہمہ تنہائی ہر نام بود نامت ہم اسم و مسامی</p>

<p>آب ست وجود تو انیسار شهود تو خبرم نبود با تو صبرم نبود بی تو زیبا خدو در عنا قد غارتگر دلهاشد ای دلبر ترسانی گرتس خداداری در می کده امکان نایست ز آسایش یارست درون دل جوی تو در آب گل</p>	<p>امول ج فتود تو اسے قطرہ دریائی حیرت زدهم بے تو ہو شرم نہ شکیبائی غمم ست بتو جانان زیبائی و عنائی براین لب خشک من آئی لب ترسانی برکن مستح بادہ تا گید و دم آسانی حاجی چه کنی حاصل زمین بادیه بیائی</p>
<p>خود را چه میدانی از دوست چه بر خوانی بیخود نشدی فانی الیوای از خود رانی</p>	
<p>دو جهان و هم سر است تو هم میدانی رخ متاب از من شد که نذارم تلابی بوسه بشمرده و ہی عیب بود شا با نزا شیخ در صحبت ما غرق خجالت کری دم آبی ست تمنای دل از شمشیرت ز اهران نیست بجز بادہ علاج غفلت چشم خونبار بود باعث ویرانی دل تغ را آخته باز چه ترسی ز عذاب</p>	<p>زندگی نقش بر آب ست تو هم میدانی جان دل در تب تاب ست تو هم میدانی بذل شد راجه حساب ست تو هم میدانی بزم ما عالم آب ست تو هم میدانی تشنه لب طالب آب ست تو هم میدانی آب را دافع خواب ست تو هم میدانی خانه از سیل خراب ست تو هم میدانی قتل عشاق ثواب ست تو هم میدانی</p>
<p>چه عجب گر سخن گفتی و بخود کردی لب لعلت می ناب ست تو هم میدانی</p>	
<p>گفتم که ز سوز دل در جان بنود تابی</p>	<p>گفتا که بد آن آتش از دیده بر آن آبی</p>

گفتم بفرات تو از خواب خودم فارغ	گفت که دم از عشقم آنگاه خورد خوابی
گفتم ز لعل تو از هوش چپا رفتم	گفتا که نمیدانی لب بهت می ناسب
گفتم که ز وصل تو دارم بهوشی دل	گفت که مجو هرگز این گوهر نایاب
گفتم که مرا بنحو و از بصر چه فواید گفتا که نمی بینم در عشق تو ادای	
گر وصل خواهی بایار جانی در جست و جویش سر شو و بیم چون بر در دل گردیم منزل ز اید چه خوانی از زبد و تقوی ناگشته فانی سرم رازنی تا یار با ما دارد قرانی	خود رانه بینی غیرش ندانے جاسی ندیدیم از وی نشانے شده آشکارا راز نهانے خواهم ر باید زین قصه خوانے آید بگوید شمع تا لعل ترانے زیر است بر ما حیا جفرانے
باقی و فانی را بنحو بنچو عشقست باقی و فانی را بنچو	
دستی پیش آمد شامی برابر از نشور عشق فرمود شمر در هر دستم سر کین نهاد خویدل آتش خاکسبه خار کین	از خواشیش رفتم و یک نگار نزد بر دوشش گم کرده راس در هر دم آنجا حال تابا آب و جویش اشک آب
شرح و شریعت نامی ندارد جز بنحو دیارست نه راه	

گر کون و مکان مظهر نیرنگ نہوتا ہوتا نہ اگر اوسکے تماشے میں تاجر اسرار حقیقت کے خبردار جو ہوتے امکان سے باہر ہے تری کنہ کا پانا چادر سے موج کی نہ چھپے چہرہ آب کا انپا ہی کچھ قصرت اودام ہے کہ ہم آنکھیں موندی ہوئی ہوں تو بھرون بھتی ہو کس کام کی یہ ہستی ہوہوم کائنات	ہر آن میں اوسکا یہ نیڈوھنگ نہوتا حیرت سے میں آئینہ نط ونگ نہوتا ہفتاد و دولت میں کبھی جنگ نہوتا ورنہ دل آگاہ مرا تگ نہوتا برقع حجاب کا نہو برقع حجاب کا چہرے پہ تنکے پاتے ہن پر وہ نقاب کا اسمیں قصور کیا ہو بھلا آفتاب کا سیراب کب کرے تجھے دھو کھاسر کا
---	--

انپا حجاب آپ ہو تو گمیان نیاز
آنکھ میں ترے ہوتا ہو اٹھنا حجاب کا

تھکے عیش تمہیں گرجا لکے دینے سے میں اڑتا کھان عیش شوق کا مرنا کھان موت سہڑتا اگر پروانہ طبل کی طرح مرنے سے تھم رہتا گنجائش خیال طاسم جان کما	کوئی دن جیکے آخر موت مرنا ہی بھڑتا یہاں اب روح تیری ہو لیکن نریر ہو پڑتا یہ روز شمع کو اسکے لیے تاج کچھ کچھ پڑتا آنکھ میں جیکے جلون حق ہو بس ہوا
---	---

<p>ہستی سے حق کے چہرہ رہ گیا باہوا ملک نہیں جو بھیہر بنے یہ گھر کھا ہوا کہ کیا کر گیا دام سے چھٹ کر چھٹا ہوا دور کے دل بخلین ہر جا تا دھسا ہوا</p>	<p>گھر کو تو اپنی ہستی کے ویران کر نیاز دل خانہ خدا پر صنم اس کو مت گرا اے مرغ دل اکھر گئے جبال و پیر سُن سُنکے شور عشق کے حالات آ نیاز</p>
<p>نہ کوئی اوسکے ماسوا دیکھا آپ کو ہر طرح ہنسا دیکھا آپ کو آپ میں جہلا دیکھا برسر دار وہ کھنچا دیکھا چہرہ وہی اب شاہ دیکھا کہیں ظاہر کہیں چھپا دیکھا کہیں فانی کہیں لقب دیکھا سینہ بریان و دل جلا دیکھا</p>	<p>دیکھتا آپ ہر سہی آپ ویرانی کی تھی اوسے خواہش شمع ہو کر کے اور پروانہ کر کے دعویٰ کہیں انا حق کا تھا وہ برتر شاہ و ما سے نیاز یار کو سہنے جا بجا دیکھا کہیں ممکن ہوا کہیں وجہ کہیں عاشق نیاز کی صورت</p>
<p>ادھر تو راعظ اگر پڑی ادھر کو زار و خراب دیکھا تمام عالم میں تو نے ہم کوئی بھی شل جا ب دیکھا جو کچھ سنا تھا سو ہی سنا نہ جو کچھ دیکھا سو جا ب دیکھا خرد و اس شایکے وہ ہیں کوس کوچ بجا دیا سو ہر کہنے میں عشق نے ہمیں کجا جلا دیکھا دیا کہ تعنیات کی قید سے مجھے ایک دم میں چھڑ دیا تو نے یہ چشمی سے سا قیاس خر کو لیکے بھجا دیا</p>	<p>تھکا دیر میں مہنے ساقی عجیب ہی ترس دیکھا جو ایک جھپکی میں خیر سے کل ہوا ایک قطرہ دیکھا نہیں ہو دھوکا کچھ اس میں کہ یہ ہو گا عالم جو میں آہ آہ عشق کا مجھے دینے مرہ سادیا جسے دیکھنا ہی محال تھا تھا اوس کا نام نشان کہوں کیا بیان میں بخشش اس کے لطف کا میرے چھلکے کے لیے ایک جڑ بھی پیش کر لیا تھا بہت</p>

<p>تجھے عشق دل نہی سے کام تھا نہ کہ تنہا زکام چھو تیری ماسحا یہ چنانچہ دین کہ ہیں خود پسندی سب تو نے اپنا جبرہ دکھانیکو جو تقاضے سے اٹھا دیا وہ جو نقش پاک طبع رہی تھی نمود اپنے وجود کی کیا ہی چرخ اب عدم تھیں تھا زلف پاک کو خیا درا چھپ گماہ رقیبے پڑی گئی یہ تھی میری خاک رگ پہ میں آنک بھر گئی تھی تھکے ہو پاس بھی تن بہ یہ نہال شعلہ حس کا تر اڑھکے سرفراک ہوا</p>	<p>غضب ایک شیر کے واسطے تو نے نیتان کو جلا دیا نہ دکھائی دیکھی تجھے کبھی کہ میں کسی نے سمجھا دیا وہ ہیں محو حیرت و بخودی مجھے آئینہ سا بنا دیا کوشش سے دامن نہ کی آؤ بھی میں سے مٹا دیا سو گناے شور و طوبی مجھے اس بلا میں بھنپا دیا تو نے ایک جھنجکے میں ایسا آؤ نے دامن سے اٹھا دیا مجھے سا قیامے آتشیں کا یہ جام کیسا پلا دیا مری کاہستی نے مشعل ہو کر اسے فشو و غما دیا</p>
--	---

جیسی جا کے مکتب عشق میں سبق مقام فنا لیا
جو لکھا پڑھا تھا نہا رے سوز و صاف لکھ لایا

<p>معمور ہو رہا، ہر عالم میں نور تیرا ہر آنکھ تک رہی ہی تیرے ہی کھ کو پیار جب جہین یہ سمائی جو کچھ کہہ سوتو ہی بھاتا نہیں ہر دے اعطیٰ خردید حق مجھے کچھ وحدت کے ہیں یہ جو نقش و نگا کثرت گر حور بے نیاز ہی سر زدنیا سے ہو</p>	<p>ازماہ تابا جا ہی سب ہی ظہور تیرا ہر کان میں ہوں باتا معمور شور تیرا پھر دے دور کب ہو قرب حضور تیرا تجھ کو رہے مبارک حور و قصور تیرا گہر تر معرفت کو پاوے شور تیرا تپتے میں خاک کے ہی پیارے غور تیرا</p>
<p>اسے دل کہ میں نجایوز نہا رد کیھنا خوبان اس جہان کا تماشا جو تو کرے نیز نگہوں سے یار کی حیران نہ جو ہو</p>	<p>اسنے ہی بیج یار کا دیدار دیکھنا آئینہ وار طلعت و لدار دیکھنا ہر رنگ میں ادیکو نمودار دیکھنا</p>

<p>ایں قمار عشق میں ایک کیلے کیونچل گرفتہ جہاں طلب کرے شیخ دلربا</p>	<p>بازی نیکو ہمارے سے یار و کیفت انکار و ان نہ کیجیو زہر و کیفتا</p>
<p>ہرگز و دانہ کیجیو اس نکل اسے نیاز سب راحتوں سے اسکو فودار و کیفتا</p>	
<p>مشک غم آفر استلیم دل پر ٹوٹ ٹوٹ دیکھ کر گریہ گریان تیری اسیران مل چل چل جو کارخانہ ہستی سوہم کا ہاتھ کو دینا و دین کے جھاریے اے دل جبر پستی دیوار ہستی پر شکست و غمت کیا کروں راز ورنکو آگے چھپتا نہیں یہ سب اذیان و مل میں شاخائے کدورت خاک کے پتے دیکھ کیا ہی مچایا ہو شور عشق کے میدان میں آ صورت انسان بنا سپنے میں تکرار کو ملے قطرہ کا قطرہ رہا جب وہ ہوا جلوہ گر تحت خلافت اور</p>	<p>بیان نداء سے الامان تھی و ان بعد کوٹ کوٹ مرث و مرث کی تفسیر گئے سب چھوٹ چھوٹ چل نیار اب تھے مل اپنی خود ہی چھوٹ چھوٹ مٹ ستاق زین کو یا توں نے کوٹ کوٹ گر بنا اپنی ہی چاہے بنا کر ٹوٹ ٹوٹ خبط کر کر تھا چھپایا اب تک تو گھوٹ گھوٹ ایک جڑ سے ہیں یہ نکلیں ان لیاں سب چھوٹ چھوٹ جن و ملک کے اوپر کر رہا ہوا اپنا زور عاشق ہوا ہوا چاند کا جیسے چکور مل بے سمائی تری اور سے سمندر کے چور عالم عکاس کے اور گئے ہاتھوں کے مور</p>
<p>دل میں ہوا ہے نیاز رکھتے ہیں ہوا نیاز سوچے ہو یہ بھیجیو اسے جسکی نہو غم کوڑ</p>	
<p>نہیں کو تیری نہیں ہر نہ ہو کو تیری نہیں صنم کو پوجے بہرین حرم کو مانے شیخ</p>	<p>زمانہ ٹوٹ پڑے پڑے پڑے تیری ہوا یہ دو ذائقہ ہر انون کسے کسے دوں چھوٹ</p>

<p>سوا سے ہستی حق کے جو کچھ نظر آو گئے لکھیں جانو کہ دیو خیال کی ہو کھوڑ ازل سے لیکے اب تک وہی جو ہو سو ہو بزرگ بحرِ روانِ حسین ہی نہ توڑ نہ جوڑ جس یار کی ہو یاد میں گھر بار فراموش ہو تا ہی کوئی دل سے وہ دلدار فراموش جو مست ہیں تجھ درس کے ایسا قی شرا ہو کیوں نہ او نہیں غمانہ خمار فراموش گربادہ توحید پسین اہلِ مشارب نہ تھا وود و دولت کی ہو تکرار فراموش پر دے کو تک ایک منہ سے اگر یا اٹھا ہو جائیں ز خود مروم ہشیار فراموش یہ چہرہ زیب جو برہمن کبھی دیکھے ہو جائے اسے بت کی پرستار فراموش جب دلیں کھینچا نیار کے تجھ صبحِ ناستہ ہو کیوں نہ اسے صورتِ انجیار فراموش</p>	<p>غم کو تک کرتا ہو کم جریان اشک طرفہ رکھتا ہو اثرِ درمان اشک آہ آتشِ بار کے شعلوں کو دیکھ آہِ بلِ بل سوکھتی ہو جان اشک ہین جواہر خانہ یا انگھیں نیار جس سے نکلیں ہین دِ غلطان اشک کیا بابا ہر اندون طوفان اشک راندن ہو بارش باران اشک یا الہی زورِ برق گردون سنبھال بیطرح آندا ہی یہ طوفان اشک چمک چکے تھے ہوتا ہی بار و بھی گر نہوتا اس گھڑی امان اشک جنگو آنکھوں میں سدا رکھتے تھے ہم رل گے گلینو نہیں وہ طفلان اشک تھیں یہ آنکھیں منظرِ دیوان تن ہو گئیں اب مجری عمان اشک</p>
<p>کچھ نہیں ہوتا ہو رونے سے نیا نہ لغو ہو کر ہو کوئی نازان اشک</p>	<p>آئے ہو جبکہ نہ توحید کی ترنگ دکھلائے ہو تجلی طوری ہر ایک سنگ</p>

<p>سینے میں میرے آہ دیوان سا اٹھے ہر کچھ گرداب دل میں زور دق گردون غرق کس پیار کی نگاہ کا دل میں لگا خدنگ کیا طرفہ اجتماع نقیضین ہر حکیم پیشا جو ہو تو عشق کے دریا میں کیا نیاز دکھلا رہا ہو شاہد ہر رنگ اپنے رنگ وہ پار ساہین وہ زمین تیرے خرابست فرش زمین ہو خاک نشینو کا بسترا خون جگر روان ہو میرا سے چشم سے دشت پیائی سے ہو اپنی بیابان نازان لکھ دیا ہوتی ہو کمر چشت لڑو سے</p>	<p>لکنا ہو دل میں جب نگہ گرم کا خدنگ دوست نہوے او سکی نیاز ایک ڈنگ مرگ و حیات اپنی ہو میں نون ایک رنگ آنکھوں کے وہ لڑائے میں کتنا ہو صلح جنگ دیکھا نہیں ہو آسکی بلا کا مگر نہنگ دیکھ او سکی جاوہ گریو کو معقول مشہوش مستی کے نام سے جھین آتا تھا عار و رنگ بنیاناں عشق کا تکیہ ہر خشت و سنگ کہتے ہو تم نیاز سے اشک سرخ رنگ سپنے پابوس سے ہو خار مغیلاں نازان ہو سزاوار جو ہون دیدہ گریان نازان</p>
<p>وحدت ایسی ہوئی ہو جلوہ نما ہم کو نقاش ہو شطرنج آتا جسکو سمجھے تھے قطرہ ہو وہ نیاز</p>	<p>ایک ہی سو خیر آنکھوں میں سب یہ نقش و نگار آنکھوں میں قلم بیکسار آنکھوں میں</p>
<p>کچھ نہیں کھتا مجھے میں کون ہوں عشق ہو سرمایہ دیوانگی آہ زمانہ نے مجھے رسوا کیا گر نہ بتے لختِ دل آنکھوں کی راہ حسن جہان جلوہ گر ہر شیخو میں ہو</p>	<p>صورت حیرت ہوں یا مشکل جنون سحر کب پاتا ہو او سکو اور فسوں ورنہ نہان تھا مرا رازِ درون رنگ اشک ایسا نہو تار شک خون دید میں اپنے نہیں کوئی زبون</p>

<p>کون پاسکنا ہو مجھ کو گشتہ کو جسے پہچانا ہو اپنے آپ کو</p>	<p>دین دھوٹے آگے پاؤں سے دین ہو نیا ز اپنے قدم پر سرنگون</p>
<p>اگرچہ میں سیر تباہ دیکھتا ہوں سبے جھٹل حق پرستی ہوں کرتا جورب الاحرم پر صنم بھی وہی ہے اوسے برہمن اور اوسے شیخ مانے انزل سے ادب تک جو کثرت ہر پیدا نیاز اب کہوں کس سے راز حقیقت</p>	<p>وے جلوہ حق عین دیکھتا ہوں مگر خود پرستی زبان دیکھتا ہوں حرم ویر میں ایکساں دیکھتا ہوں یہ آپس کا جھگڑا بیان دیکھتا ہوں سو وحدت کا دریا رواں دیکھتا ہوں یہ عالم سراپا گمان دیکھتا ہوں</p>
<p>بھلا اک غزل اور بھی ایسی کہیو تجھے میں فصیح البیان دیکھتا ہوں</p>	
<p>عیدھر دیکھتا ہوں جہاں دیکھتا ہوں نہ تن دیکھتا ہوں نہ جان دیکھتا ہوں اگر کوئی جانے جہاں غیر حق ہے یہ جو کچھ کہ پیدا ہے سب عین حق ہے کہاں غیر ہو اور کسے غیبر بولوں جسے ذات بے رنگ و بیچوں کہیں ہیں</p>	<p>خدا ہی کا جلوہ میان دیکھتا ہوں تجھی کو نہاں اور عیاں دیکھتا ہوں سو میں اسکو دھوکا گمان دیکھتا ہوں کہ اک بحر ہستی رواں دیکھتا ہوں سوے اللہ کدھر اور کہاں دیکھتا ہوں بہ رنگ جلوہ کنان دیکھتا ہوں</p>
<p>نیاز اب ہونا تو اتنی سے تو پیر دلی عشق یہ اجران دیکھتا ہوں</p>	
<p>ملک خدا میں یا رو آباد ہیں تو ہم ہیں</p>	<p>تعمیر دو بہان کی بنیاد ہیں تو ہم ہیں</p>

دیکھا پکھ پر کچھ کر آہستہ نظر پڑا یہ	گر نقد بہن تو ہم بہن نقاد بہن تو ہم بہن
اپنا ہی دیکھتے ہیں ہم بندوبست یار	گر داد بہن تو ہم بہن فریاد بہن تو ہم بہن
پھیلا کے دام الفت گھرنے گھراتے ہیں	گر صید بہن تو ہم بہن صیاد بہن تو ہم بہن
ٹھہرا ہوا عشق بازی و نرات کھیل اپنا	گر تفس بہن تو ہم بہن فریاد بہن تو ہم بہن
شادی و غم یہ دونوں اپنی ہی حالتیں ہیں	دلگیر بہن تو ہم بہن اور شاد بہن تو ہم بہن
کارگیری کی اپنی یہ سب صورتیں ہوں	نصویر بہن تو ہم بہن بخبر و بین تو ہم بہن
ہستی کے کاغذوں پر اپنے ہی دستخط ہیں	گر فرد بہن تو ہم بہن اور صدا بہن تو ہم بہن
جو کچھ کہ یہ گرھت ہو سو ہی ہتھوٹی اپنی	فولاد بہن تو ہم بہن صدا بہن تو ہم بہن
روی زمین کے اوپر مانند گرد باوی	گر خاک بہن تو ہم بہن اور باد بہن تو ہم بہن

تعلیم اور تعلم سب ہو نیاز
شاگرد بہن تو ہم بہن استاد بہن تو ہم بہن

یہ تیری جلوہ گریان آنکھوں میں چھا رہی ہیں	پیاری اداکین تیری دل میں سما رہی ہیں
اودھر تو زلفیں کھینچیں الٹی ہی طرف کو	ایدھر اشارتوں سے آنکھیں مٹا رہی ہیں
اعجاز کر رہی ہیں ناز و ادائیں تیری	وہ قتل کر رہی ہیں اور وہ جلا رہی ہیں
کیونکر نیاز مانے اوروں کی خوش کلامی	آسکو پیاری باتیں پیار کی بھار رہی ہیں
کافر عشق ہو نہیں بندہ اسلام نہیں	بت پرستی کے سوا اور مجھے کام نہیں
عشق کو بوجھا ہوں قبلہ و کعبہ اپنا	ایک پل دلوں میں اس کے بن آرام نہیں
دھوڑ رہتا ہوں تو کدھر یار کو میرے ایاہ	منزلش در دل ماہست لب باہم نہیں
ہوا میں عشق کو تو خانہ خالامت بوجھ	اوسکا آغاز تو آسان ہے یہ انجام نہیں

<p>گھیر لیتے کو یہ تسخیر کم از کم نہیں پھر جو دیکھا تو بجز غصہ و شام نہیں یہ دل آزاری مری جان بھلا کام نہیں</p>	<p>پھانسنے کو دلِ عاشق کی الفت ہے ہو دلکے لینے ہی تناک مہر کی تھی ہمہ نگاہ رات دن غم سے ترے بھر کے لڑتا ہوں نیاز</p>
<p>ننگ و ناموس سے کچھ اپنے تئیں کا م نہیں اثرِ عشق ہو یہ گردشِ ایاں نہیں احتیاج اپنے تئیں ظونِ حو و جام نہیں کوچہ عشق ہو یہ رنگہرِ عام نہیں جس جگہ ہو بچھے آغاز ہی انجام نہیں سحر و شام وہاں یہ سحر و شام نہیں مشرابِ کفر ہو یہ ملتِ اسلام نہیں اس لیے دلو کو گناہ سے عی و جام نہیں</p>	<p>عاشق زار ہوں نہیں طالبِ آرام نہیں بیسرو پائی سے عشاق کو خطرہ کیا ہو نشہ چشم سے ہوں ساتی توجید کے مست ہوا ہوس پاؤں نہ رکھو کبھی اس آہ کے بچ بے نہایت ہو کہ پایا نہیں جبکا پایاں عالمِ عشق کی دنیا ہی نرالی دیکھی زادہ حال مراد دیکھ کے حیران کیوں ہو ساتی مست کے دیدار کا مشہار ہوں نہیں</p>

<p>عار کیا ہو تجھے لوگوں کی مہلت سے نیاز عاشقوں میں تو اکیلا ہی تو بدنام نہیں</p>	
---	--

<p>بیخودی مستی ہو بار و اورستی کچھ نہیں ہو کے ویرانے کے آگے ہسی گئی مستی کچھ نہیں غیر اسکے معنی رضا رستی کچھ نہیں فقر میں پستی ہو ہی اور پستی کچھ نہیں</p>	<p>نیستی ہستی ہو بار و اورستی کچھ نہیں لا مکان کی منزلت پتا ہی کہیں مکان کچھ نہیں سب کچھ ہو بار و اور سب کچھ نہیں یہ جو کچھ ہونا چاہتے ہیں پستی و میان</p>
--	--

<p>ندگی اور حق پرستی کچھ نہ ہونا ہو نیاز کچھ نہ ہونے کے سوا اور حق پرستی کچھ نہیں</p>	
---	--

<p>مدر سے میں عاشقوں کے جیسی سپہ سالار ہوں یہ سبق طولانی ایسا ہو کہ آخر ہونو دوسرا پھر ہو سبق علم الفنا کا انتفا دہ آگے تب چلے جب چور ہو پیچھے مدو تیسرا اسکا سبق ہو پھر کے انا اسطرت دھائی انچیریم کے مشکل ہو چکار و ضبط حضرت عشق آگے ہو دین گردن س چند روز ای نیا ز اپنے توجہ کچھ تو چھین نقش</p>	<p>اوسکا پہلا ہی سبق یار و فنا فی اللہ ہو بے نہایت کو نہایت کیسے یار تباہ ہو نیچے اس اپنے فنا سے کچھ نہ وہ آگاہ ہو اس دقت کے کو دہی ہو بچے جو حق آگاہ ہو اب بقا باللہ حاصل اسکو خاطر خواہ ہو حافظ و ملا میمان پر کب دلیل راہ ہو پھر تو علم فقر کی تحصیل خاطر خواہ ہو حضرت عشق آپ ہو اور آپام اللہ ہو</p>
<p>وہ یار ہو میرا رسد او دیکھنے مارو در پاک دلم شاہ جنون لائے ہو تشریف ہم آگ میں جلنے سے بہت راضی ہیں ناصح ہم جسم محبت کے گنہگار ہیں یارو مشکل ہو چو پ رہیں جی ہو جسے ہو بیکل گر راحت و آرام گیا جانے دو ایدل عشقیں تیرے کوہ غم سر پہ لیا جو ہو ستو پوچھو نہ مجھ خراب سے یار و صلاح کا رحم مجھے مرض کو طلبیب ہاتھ تو اپنا مت لگا</p>	<p>اک توجہ آپ کی وافی و کافی ہو ہیں کیسا ہی قصہ ہو طولانی تو وہ کوتاہ ہو دیکھا ہوں گرتے خدا دیکھ لو یارو اے عقل و خرد اب چلو باہر کو سہارو لو اپنی بہشتوں کو تمھیں سستی مارو پکڑے ہیں کیسے اپنے کو لو گرو دین مارو وہ یار برامنے ہو گر رو رو مچا رو ثابت رہو ملک عشق میں ہمت کو نہ مارو عیش و نشاط زندگی چھوڑ دیا جو ہو سو اپنے تو اب رسد نہیں ہوش بجا جو ہو سو اسکو خدا چھوڑ دے پھر خدا جو ہو سو ہو</p>

<p>عقل کے در سے سے اٹھے عشق کے سیکڑیں لاگ کی آگ لگتے ہی مذہبِ نطریہ جل گیا دیدہ و دل ہم میں ایک ہے چین اور بوجھ میں ہجر کی جو مصیبتیں عرض کدیر آج کے روبرو ہستی کی اس سراسے میں بات کی رات بے سنج</p>	<p>جامِ فنا و بھوئی ایتھو پیا جو ہو سو ہو رخت و جو و جان تن کچھ نہ بچا جو ہو سو ہو آنکھوں کے سامنے عیانِ لہیں لبا جو ہو سو ہو ماز و اداسے مسکرا کھنے لگا جو ہو سو ہو صبحِ عدم ہوئی نمودِ پاؤں آٹھا جو ہو سو ہو</p>
<p>دنیا کے نیک و بد سے کام ہو گیا نہ کچھ نہیں آپ سے جو گزر گیا پھر اسے کیا جو ہو سو ہو</p>	
<p>عشق ستانا ہو کیوں آجھے ہر آن تو صبر و قرار و شکستِ تاب تو ان عقلِ دین دیکھا نہیں ہو مہروزِ چہرہ و لدا کو غم نے تو جہم بگاڑی میری سبِ مثبت پوچھے ہو ہر ایک سے کسا ہو عاشقِ نیا افسانہ مرے درد کا اوس یار سے کدو میں عشق کی ملت میں چین و شوخ و بزمین چھوڑو مجھے بخود میرا آرام ہی ہو بیکار و معطل ہی رہوں کارِ جہان سے لے سر سے قدم تک ہوں جلا شمع کی شمع کافر ہوں جو میں اپنے تئیں جانوں کہ بھولن سوچے نہیں دن رات تر سے دھیا نہیں ہار</p>	<p>میرے تو آرام کا لیکسا سامان تو سنے تو لی اپنی راہ رہ گئی اک جان تو کسکو تنگ ہو بھلا دیدہ حیران تو ماں تو تجھے میں اگر لے مجھے پہچان تو تجھ کو نہیں خبر ایسا ہو انجان تو فرقت کی مصیبت کو دل آزار سے کدو جا عشق مرا سچ و زنا ر سے کدو بے نام و نشان رہنے دوس نام ہی ہو ضمیر میں اپنی تو بڑا کام ہی ہو شاید کہ میان عشق کا انجام ہی ہو جکچھ ہو سو تو ہو مرا اسلام ہی ہو اپنی تو سحر ہو میری اور شام ہی ہو</p>

کھتے ہیں نیاز آپ کو اس شکل مری میں یہ سچ ہو کہ تو پاک پہ بیان نام بھی ہو	
غم جدائی کو ہم جانیں یا خدا جانے پڑا ہو جسکو سروکار عشق سے آکر جب برد و دل حضرت عشق آن پکارے بازی رہی لیجا نیگا اس کھیل میں آ دل گر جس میں مہر میں تھارے نہ جوڑ وہتیاں اپنے کو نہ خاک افلاک سے باز رہے گر جلوہ گہ یار نہو آئینہ دل مجھے بخیر دی یہ تو نے بھلی چاشنی چھپائی نہ حذر نہ خطر نہ رجا ہو نہ دعا ہو نہ مقام گفتگو ہو نہ محفل جستجو ہو نہ مکین ہو نہ مکان ہو نہ زمین ہو نہ زمان ہو نہ وصال ہو نہ حیران نہ سرور ہو نہ غم ہو میں تو روٹھے جہان میں جو سیر پا کن جان ہو	بلا کشوں پہ جو گذرے تری بلا جانے وہ جیتے جی میساں اپنے تئیں موانے گوشہ ہوئی عقل اور ہوئے اوسان کنارے جو پید کٹا مرہ سر جان کو ہارے دنرات یہ کیوں ہوتے ہیں قربان تھارے عرفان اگر چاہے دل پاک سے باز رہے پھر اوسکا تصور کوئی کس تک سے باز رہے کسی آرزوی وطمین نہیں اب رہی رسائی نہ خیال بندگی ہو نہ تمنای حسدائی نہ وہاں حواس پہنچیں نہ خرد کو رسائی دل مٹیوئے میرے وہاں چھانوئی ہو چھپائی جسے کیے خواب غفلت سودہ نیند مجھ کو آئی جو دہائی کے تھے لو ازم سورہائی آنسے پاؤں
یہاں میں رہا ہوں جب تو سخن نیاز بولوں سنو گے زبان فر سے وہی جو کیگانائی	
ت سے نہیں یہ شب تار کے مبارک رہے تجھ کو واعظ بہشت	شرار سے ہیں آہ شر بار کے امیان مہو طالب ہیں دیدار کے

<p>چھٹا ہاتھ سے چشم خونخوار کے خوشی کا عالم جو اپنا مقام جو آزاد ہیں کفر و اسلام سے یہ دل بے بہا جس جو اسے نیاز جو ہمیں آشنا سراسر ار کے اندھیرا و جالانہان اور عیان پنا توڑ بستی کی لے گنج وصل منہ اپنا جو تو نے دکھایا مجھے بسامیری آنکھ نہیں تو استغدر کہاں تک کہوں بھٹن و احسان عشق مہانتک و یا مج کو جس عروج میں قربان ہوں تیری نظروں کے یا کہاں میں کہہ رہی خودی کا مقام</p>	<p>لیا رلف نے دام میں مار کے نہیں آشنا بحث و تکرار کے نہ قیدی ہیں سچہ نہ زنا کے بہامت اسے بن خریدار کے وہ ہیں یا ہر یار و غیار کے یہ جلو سے ہیں سب جلوہ یار کے بڑا گنج ہو زیر و دیوار کے وہین پھر جو دکھایا مجھے کہ تجھ بن نظر کچھ نہ آیا مجھے کہ جیوں جیوں گھٹا میں بڑھایا مجھے کہ بندے سے مولا بنایا مجھے ملائے ہی آنکھیں گمایا مجھے وہاں سے یہاں تو ہی لایا مجھے</p>
<p>نیاز اب یہی ہو دعا و طلب رکھ اپنا ہی بندہ خدایا مجھے</p>	
<p>یہ جو ہر کون و مکان یارو یہ ہر سب لاشے گرچہ بے نام و نشان کا ہر یہ سب نام نشان نہ تصور میں حق آوے نہ بیان کر سکے سو جہاں وہی جو کچھ کہ تصور بندہ جا</p>	<p>جسکو کہتے ہو جہان یارو یہ ہر سب لاشے پر یہ نام اور نشان یارو یہ ہر سب لاشے چہ تصور چہ بیان یارو یہ ہر سب لاشے حق جسے کہیے وہاں یارو یہ ہر سب لاشے</p>

<p>ما عرفناک کہیں صاحبِ لولاکِ جهان نہ تو کچھ بولونہ دیکھو نہ سنبھل نیاز کہتے ہیں عشقِ جسکو ہمارا ہی نام ہی گر بھڑکِ دہانِ جان کو تو کچھ عجیب ہیں ہوش و غور سے ہلکو سر و کار کچھ نہیں منزلِ ہماری پاتے ہیں کب شیخ و برہمن دیو و حرم ہیں اور کلیسا کشتِ مین</p>	<p>بس وہاں وہم و گمان یارو یہ ہر سب کا دیدہ و گویاں دربانِ یاد و یہی سب کا شور و فغان کی اپنے مہیاں عوم و حاتم میں آگ کا بھبھوکا ہوں میرا یہ کام ہی اے دونوں صاحبو کو ہمارا سلام ہی اسلام و کفر سے پرے اپنا مقام ہی بھرتا ہمارے نام کا دم ہر گد ام ہی</p>
--	---

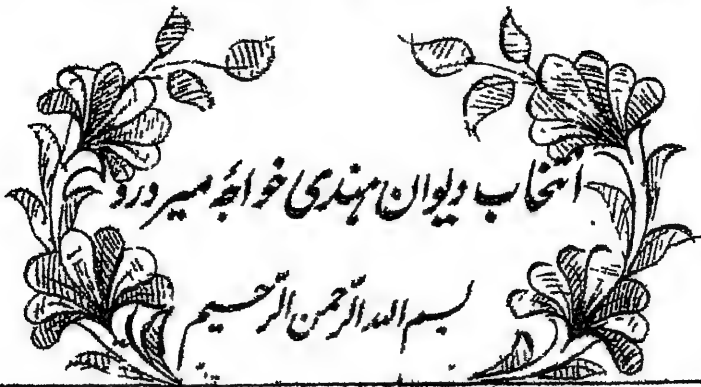
پراک نیاز اپنے سے ہزار ہی کہ وہ

شاہِ نجف امیرِ عرب کا غلام ہی

<p>ہوا سنے سن پر دلوں کو عیشِ برباد کیون کیجے بکودہ عشقِ اپنا قتلِ جہول فرما دیکھو کیجے گئے اوقاتِ راحت کے تین بھر باؤ کیون کیجے اگر دیکھو تو چھپے نالہ و فریاد کیون کیجے تو اپنے دام میں اس کے تین صباؤ کیون کیجے جسے لیجے غلامی میں اسے آراؤ کیون کیجے</p>	<p>ہمار چنڈا روزہ سے دلِ ناپا شاؤ کیون کیجے لگا کر دیدہ و دانستہ اپنے پاؤں پر تیشہ لبِ شیریں کی باتوں پر جو کیجے تلخ کام اپنا نہیجے خالِ خطہ کے دام و دوائے پر میانِ لگو نہوگر مرغِ دل کے آب و دانے کی خبر لینی جو انگون ہوں میں آنادی کہے ہو نیکے نکل</p>
---	---

نیاز اب چپ رہو کویتہ کروا فسانہ غم کو

جہان سے اٹھکائی ہو داد بس فریاد کیون کیجے

حقا کہ حشر و نہر تو لوح و قلم کا
کیا تاب گز رہو سے نقل کے قدم کا
آہا دیو تجھ سے ہی تو گھر دیو جسم کا
در دل میں بھر و سار ہی تو پیر سے کرم کا

مقدور عین کب ترے وصفون کی رقم کا
اوس سندر غرت پہ کہ تو جلوہ نما ہی
ہستے ہیں ترے سایہ میں سب شیخ و پیر
ہی نوٹ اگر جہین تو پیر سے غضب سے

مانند حباب اکھ تو اسے در و کھلی تھی
کھینچا نہ پراس بحر میں حصہ کوئی دم کا

جہین سار ماہی از بس شہر و رتیرا
نقصان گر تو دیکھے تو ہی تصور تیرا
ہم سبھی حکان تھے و ان تو ہی صاحب نہ تھا
خواب تھا جو کچھ کہ دیکھا جو سنا افسانہ تھا
وہ دل خالی کہ تیرا خاص خلوت تھا
تو ہی آیا نظر بدھر دیکھا
آپ سے ہو سکا سو کر دیکھا
سینے سو سو پرستے مرد دیکھا

بجھکتا نہیں ہمارا دل تو کسی طرف یاں
امی در و منبسط ہو ہر سو کمال ادسکا
مادر سیا دیر تھا یا کعبہ یا تجنا نہ تھا
و اسے نادانی کہ وقت مرگ یہ ثابت ہوا
ہو گیا صمان ہر اسے کثرت موبہوم آہ
جگ میں آکر ادھر ادھر دیکھا
نالہ فسر یا آہ اور زاری
امون لبون نے نہ کی سیحالی

<p>اے اپنے بوریے پر جو گدا تھا شیر تھا میں جو بچھا تو کہا خیر یہ مذکور نہ تھا</p>	<p>حرفِ کرواتا ہی رو بہ بازیانِ جے نہ یا ذکرِ میرا ہی وہ کرتا تھا صریحاً لیکن</p>
<p>کہ نہ ہنسنے میں رو دیا ہوگا کوئی ہوگا کہ رگیں ہوگا جی میں کیا اوسکے آگیا ہوگا</p>	<p>جگ میں کوئی نہ تنگ نہ ہوا ہوگا دل زمانے کے ہاتھ سے سلم یک بیک نام لے اٹھا ہوا</p>
<p>رضی جو کوئی ہوا ہو کیسی نگاہ کا لیکن محبِ مزاہی فقط دل کی چاہ کا گر درمیانِ حساب نہو سال و ماہ کا یار ہو کون بھر تو ہمارے گناہ کا فوج کی ہوس نہ ارادہ کلاہ کا کچھ کہ بات سے بس نہ چلے برگ کاہ کا کسی نظر لگی جو یہ ہمیں ہو گیا گھبرا کے اپنی زیت سے بیزار ہو گیا</p>	<p>اندازہ ہی سمجھے مرے دل کی آہ کا ہر چند فسق میں تو ہزاروں لذتیں لیکھ ازل سے تا بہ ابد ایک آن ہی رحمت قدم نہ رنجہ کرے گرتی ادھر شاہ و گدا سے اپنی تین کام کچھ نہیں اور در و چھوڑتا ہی نہیں مجھ کو خدِ غش دل کسی چشمِ مست کا سرشار ہو گیا بیٹھا تھا خضر کے مرے پاس لکیم</p>
<p>بس ہجومِ یاس جی گھبرا گیا پروہ کیا کچھ ہو کہ جی کو بھا گیا جی میں یہ کس کا تصور گیا</p>	<p>سینہ و دل حسرتوں سے چھا گیا تجسس کچھ دیکھا نہ ہم نے جز جفا گھل نہیں سکتی ہیں آپ نکھیں میری</p>
<p>برابر ہوئی دنیا کو دیکھا نہ دیکھا ترے عشق میں ہم نے کیا کیا نہ کیا کھلی آنکھ سے جب کوئی پروا نہ کیا</p>	<p>تجھی کو جو یانِ جلوہ فرمانہ دیکھا اذیتِ مصیبتِ ملاست بلائیں جوابِ رخِ یار تھے آپ ہی ہم</p>

شب دروزرا می درو در پے ہون او کچے
 اپنا تو نہیں یار میں کچے یار ہون تیرا
 تو چاہے نہ چاہے مجھے کچے کام نہیں ہی
 ترے کہنے سے میں از بسکہ باہر ہو نہیں سکتا
 کرے کیا فائدہ ناچیز کو تقلید و تہیوں کی
 کما کما ساقی اور مینا کہ ہر کا جام و میخانا
 کسو سے کیا بیان کیجے اس اپنے حال تبر کو
 نظرب دل پہ کی دیکھا تو مسجد و ملاقا
 حیرت ہی یہ کہ تجھ سے تنگ کے ہاتھ میں
 امی و رو کر تک آئینہ دل کو صاف تو
 شادی کی اور غم کی ہی دنیا میں ایک شکل
 یارب درست گو نہ ہوں تیرے عہد پہ
 کی جسکی جون جاب زبانی نے دل دی
 بارے یہ دافع عشق ہوا شہر یار دل
 تیری کہیں گلی کے گیا تھا خیال میں
 اٹھتا ہی بعد مرگ بھی مانسہ گرد باد

کسو نے جسے یان نہ سمجھا نہ کیسا
 تو جسکی طرف ہووے طرفدار ہون تیرا
 آزاد ہون اس سے بھی گزیتا ہون تیرا
 ارادہ صبر کا کرتا ہو نہیں پر ہو نہیں سکتا
 کہ ہم جانے سے کچے اولاد تو گوہر ہو نہیں سکتا
 مثال زندگی بھر آپ اپنا آپ پیانا
 دل رو سکے ہاتھ دے بیٹھے جسے جانا نہ پیانا
 کوئی کعبہ سمجھتا ہی کوئی سمجھے ہی تجھ نا
 آنکھوں نے دیکھو کیونکہ دیا دیکھ بھال کہ
 پھر ہر طرف نظارہ حسن و جمال کہ
 گل کو شگفتہ دل کو تو تم پاشکستہ دل
 بندے سے پرہیز کوئی بنداشکستہ دل
 چھوڑا نہ پھر اوست نہ کیا ناشکستہ دل
 مدت سے بے چراغ رہا تھا دیار دل
 کرتا ہوں اب تلمک میں پراہتظار دل
 ای درو خاک سے مری اتنک غبار دل

کچھ لائے تھے کہ کھو گئے ہم

جون آئینہ جسپہ یان زبانی کی

ماتم کھ جہان میں جون ابر

تھے آپ ہی ایک سو گئے ہم

ساتھ اپنے دو چار ہو گئے ہم

اسپتین پہ ہو گئے ہم

پھر کھلتے ہی آنکھ سو گئے ہم	ہستی نے تو ٹٹک جگا دیا تھا
<p>یہی بساط میں ہم خاکسار رکھتے ہیں جو اسپہ بھی نہ ملین اختیار رکھتے ہیں حباب وار گلہ بھی اوتار رکھتے ہیں وہ کچھ ہیں پر کہ سدا اضطار رکھتے ہیں سدا نظریں وہ لوح مرار رکھتے ہیں خٹک ہیں بے یہ دل میں شرار رکھتے ہیں ہر صبح مثل صبح گریبان دریدہ ہوں اک نظر جھوٹے سے بھی ہوئے توجی پاتے ہیں رات دن گھسن کیطیح میرے تئیں کھاتے ہیں ور سمجھے جون عکس مجھے محو فنا ہوں سمجھا نہیں تا حال پر اپنے تئیں کیا ہوں جون نقش قدم خلق کو میں راہ نما ہوں انھیں چل رہی ہیں ہم ہر دم فنا فی اللہ ہوتے ہیں کہ اہل حرص کے کب کام خاطر خواہ ہوتے ہیں کہ اپنے ذہن میں یان تو گدا بھی شاہ ہوتے ہیں</p>	<p>کلم نخت یہ سایہ دار رکھتے ہیں بتوں کے جبر اوٹھائے ہزار ہا ہنسنے بھری ہوا کے جھونپٹیں ہوائے آزادی نہ برق ہیں نہ شرع نہ شعلہ فی سیاب جنھوں کے دلیں جگمگ کی ہو نقش عبرت ہر ایک سنگ میں ہر شوخی تباہ نہاں ہر شام مثل شام ہیں تیرہ روزگار آہ مشتاق ترے مفت ہوئے جاتے ہیں گو سلامت ہوں میں ظاہر میں یہ دیکھنے خطر گرد کیجیے تو منظر آثا ربعت ہوں احوال و دعو عالم ہر عمر سے دل پہ ہویا ہوں قافلہ سارا طریق قدا ورد نہ ہم غافل ہی رہتے ہیں کچھ آگاہ ہوتے ہیں اگر جمعیت دل ہی تجھے منظور قانع ہو پر کیا ور کچھ مہمت رکھ ترقی اور منزل کا</p>
<p>آوے بھی اگر حسن راجی میں اب تک ہو وہی پیار جی میں پر جب کہ نہ سوجو یا راجی میں</p>	<p>تو مجھے نہ کہ غبار جی میں سیراز ہو مجھ سے تو مجھ کو یوں پائل ٹھا جسے تو چاہے</p>

اویجے ہو جو کچھ سو مار جی میں	ایک خانہ درو شور و شر سے
تسپر بھی آہ یاں کوئی آگاہ ہی نہیں ہم جی کو بوجھتے ہیں وہ اتد ہی نہیں دھندھا پر اپنے دلیں کچھ چاہ ہی نہیں بازی کہان بساط پہ گر شاہ ہی نہیں اپنا ترے سوا کوئی در خواہ ہی نہیں تو راہ پر میں سب کوئی گمراہ ہی نہیں	ہر چند تیری سمت سواراہ ہی نہیں وہ مرتبہ ہی اور ہی نمید کے پرے ہم بھی فلک سے کرتے کسی چیز کی طلب انسان کی ذات سے ہیں خدائی کے کھیل یاں سورنگ سے ہیں جلوہ نما گو تیاں خلوت گر کہتے ہو کہ وہی بادی وہی مثل
	ای درو مثل آئینہ دھونڈھ آسکواپن بیرون در تو اپنی مشد گاہ ہی نہیں
جہن موج آپھنسے ہیں عجب چ زماں رہتا ہو کون اس دل خانہ خراب میں ہی موج زن تمام یہ دریا حساب میں پھر دیکھنا نہیں ہواں کم کو خراب میں دریا سے در جدا ہو یہ ہو غرق آب میں تھا بندوبست اور ہی عہد شباب میں	بستی ہو جب تک ہم ہیں اسی خطر اب میں فرخا خدا ہو نہ ہو یہ بتوں کا گھر آئینہ عدم ہی میں بستی ہو جلوہ گر غافل جہان کی دید کہ بوقت نظر سمجھ ہر جگہ غل کے ساتھ جہنی ہوا اتصال ہمیری نے ملک تن کو اچارا و گرنہ یاں
	میں اور درو دھجے سے خریداری تیاں ہو ایک دل بساط میں سوکس حساب میں
دل ہی نہیں رہا ہو کچھ آرزو کر میں داس پنڈو دین آفرشتے وضو کر میں	ہم تجھ سے کس ہوس کی فلک جستجو کر میں نردمانی پر شینج ہماری نہ جابھی

<p>پر یہ کہان مجبال جو کچھ گفت گو کرین کس بات پر چمن ہوس رنگت بو کرین او درد آ کے بیعت دست سبو کرین</p>	<p>سرتا قدم زبان ہن چون شمع گو کہ ہم نم گل کو یہ شبات نہ ہو کو ہوا اعتبار ہوا پی چسلا کہ سب زاہدان شہر</p>
<p>ترے جنس کا یہاں خریدار میں ہوں سمجھتا ہوں سب ایک عیا میں ہوں نہ بد وضع تو ہونہ بدکار میں ہوں</p>	<p>کہہ رہی تھی ہوا بیکسی تو آدھ بات کہنا آدھ دیکھ لینا اگر مجھ سے ملے کچھ عیب کیا ہو</p>
<p>پاتا نہیں ہوں تب سے میں اپنی خبر نہیں پچھتاوے پھر تو آپ ہی ایسا نکو کہیں گر یار میں تو ہم ہیں انھیار میں تو ہم ہیں گر دار میں تو ہم ہیں ور پار میں تو ہم ہیں مجبور ہیں تو ہم ہیں مختار ہیں تو ہم ہیں تسہر بھی تیرے کشنہ دیدار میں تو ہم ہیں معنی کی طرح رابط گفتار میں تو ہم ہیں</p>	<p>اون نے کیا تھا یاد مجھے بھو لکر کہیں ظالم جفا جو چاہے سو کر مجھ پر تو نے باغ جہان کے گل میں یا خار میں تو ہم ہیں دریا سے معرفت کے دیکھا تو ہم ہیں ساحل وابستہ ہو میں سے گر جبر و اگر قدر میرا ہی جس جگہ میں ہر چند موج زن ہو الفاظ خلق ہر میں سب حملات سے ہو</p>
<p>اور وہ سے تو گرانی یک نخت اٹھ گئی تھی او درد اپنے دگلے گربار میں تو ہم ہیں</p>	
<p>گل کے سب اوراق برہم ایک ہیں جسم و جان گود وہیں برہم ایک ہیں حضرت جبریل محرم ایک ہیں جان سے اپنی جو کوئی کہ گذر جاتے ہیں</p>	<p>جمع میں افراد عالم ایک ہیں ہووے کب وحدت میں کثرت سے غفل نوع انسان کی بزرگی سے نہ ایک کام مردوں کے جو ہیں سو وہی کہ جاتے ہیں</p>

موت کیا آگے فقیر و نسے تجھے لینا ہی
 آہ معلوم نہیں ساتھ سے اپنے شب و روز
 مرتا نہیں ہون کچھ میں اس سخت دنگے با
 ہمت رفیق ہووے تو فقر سلطنت پر
 کیا فرق دماغ گل میں کہ جس گل میں ہوں
 ہووے نہ حول و قوت اگر تیری درمیان
 جو کچھ کہ سہنے کی جو تمنا ملی مگر
 نہیں ممکن کہ سبے خلعت امکان اہل ہو
 نہ لازم نیستی او سکونہ ہستی ہی ضروری ہو
 نہ مطلب ہو گدائی سے نہ یہ خواہش کہ شاہی ہو
 نگینے کے سو کوئی بھی ایسا کام کرتا ہو
 نہیں شکوہ مجھے کچھ بیوفائی کا تری برگز
 اہل فتنہ کو نام سے ہستی کے رنگ ہو
 فارغ ہو بیٹھ فکر سے دونوں جہان کی
 حیرت زدہ نہیں ہو فقط تو ہی آئندہ
 کب ہو دماغ عشق بتان فرنگ کا
 عالم سے اختیار کی ہر چند صلح گل
 ارض و سما کمان ترمی سخت کو پاسکے
 وجدت میں تیری حرف دوئی کا نہ اسکے

مرے سے آگے ہی یہ لوگ تو مر جاتے ہیں
 لوگ جاتے ہیں چلے سو یہ کہہ جاتے ہیں
 پتا ہوں آپ اپنے کجخت دنگے ہاتھوں
 آتا ہو ہاتھ لینے یاں تخت دنگے ہاتھوں
 کس کام کا وہ دل ہو کہ جس دل میں تو ہوں
 جو تم سے ہو سکے ہو وہ ہم سے کچھ ہوں
 یہ آرزو رہی ہو کہ کچھ آرزو ہوں
 چھڑا دے آہ کوئی کیونکہ رنگی سے سیاہی کو
 بیان کیا کیجیے اور در ممکن کی تباہی کو
 انہی ہو رہی جو کچھ کہ مرضی الہی ہو
 کہ ہونا نام اور کار و شن اور زنی رویا ہی ہو
 بیکار تب ہو اگر تو نے کسو سے بھی بنا ہی ہو
 لوح مزار بھی مری چھاتی پہ سنگ ہو
 خطرا جو ہو سو آئینہ دل پہ رنگ ہو
 یاں تک بھی جسکی آنکھ کھلی ہو سو رنگ ہو
 محکوم تو اپنی ہستی ہی قید فرنگ ہو
 پر اپنے ساتھ مجھ کو شب و روز چنگ ہو
 میرا ہی دل ہو وہ کہ جہان تو سما سکے
 آئینہ کیا حمال تجھے منہ دکھا سکے

<p>میں وہ قنادہ ہوں کہ بغیر زلفنا مجھے قاصد نہیں یہ کام ترا اپنی راہ سے غافل خدا کی بادِ بہت بھول زنیار یارب یہ کیا طلسم ہے اور اک فہم یان گو بحث کر کے بات بھائی یہ کیا حیل اطفا سے نار عشق نہ آب اشک سے مست شراب عشق وہ بخود ہی جکومت</p>	<p>نقش قدم کی طرح نہ کوئی اور ٹھاسکے اوسکا پیام دل کے سوا کون لاسکے اپنے تہین بھلاوے اگر تو بھٹاسکے دوڑے ہزار آپ سے باہر نہ جاسکے دل سے اور ٹھانٹاں اگر تو اوٹھاسکے یہ آگ وہ نہیں جسے پانی بچھاسکے ای دور دو چاہے لائے خود پر نہ لاسکے</p>
<p>ہر عنایت گریبان میں کچھ ہے دل بھی تیرے ہی دھنگ سے کھا ہے بغیر تیغ یار کہتی ہے اندرون کچھ عجب ہے میرا حال اور بھی چاہیے سو کیسے اگر</p>	<p>تجھ سوا بھی جہان میں کچھ ہے آن میں کچھ ہے ہر آن میں کچھ ہے باقی اس نیم جان میں کچھ ہے دکھتا کچھ ہوں دھیان میں کچھ ہے دل نامہ سر بان میں کچھ ہے</p>
<p>ورد تو جو کرے ہی جی کا زبان فائدہ اس زبان میں کچھ ہے</p>	
<p>جی کی جی ہی میں رہی بات نہونے پائی دید و دید تو ہوئی دور سے میرے اوسکے</p>	<p>ایک بھی اوس سے ملاقات نہونے پائی پر جو میں چاہا تھا سو بات نہونے پائی</p>
<p>فرست زندگی بہت کم ہے دل پر چاک ہے گل خندان دین و دنیا میں تو ہی ظاہر ہے</p>	<p>مغتنم ہے یہ دید جو دم ہے شادی و غم جہان میں تم ہے درون عالم کا ایک عالم ہے</p>

<p>خیر و شر کو سمجھ کہ ہین دوزہر سلطنت پر نہیں ہر کچھ توڑ وٹ نہ ملینگے اگر کسیکا تو دل عاشق کی بے تراسی کو مراجی ہو جب تک تری جستجو ہو خدا جانے کیا ہوگا انجام کا تمنا ہو تیری اگر ہو تمنا کیا سیر سب مہنے گلزار دنیا غفیرت ہو یہ فہیدہ وادیا ران</p>	<p>سانپ کی زلیٹ ہو تجھے سم ہو جسکے ماتھے آوے جام سوچم ہو تیری خاطر چہین ہمت دم ہو وہی سمجھے ہو جو کہ سرم ہو زبان جپ تلک ہو یہی گفتگو ہو میں بے صبر تاناہنہ تنہا ہو تیسری آرزو ہو اگر آرزو ہو گل دوستی میں عجب ناک و بو ہو جہاں کچھ مند گئی نہ میں نہ تو ہو</p>
	<p>نظر میر سے دل کی پری درو کس پر جدھر دیکھتا ہوں وہی روہر ہو</p>
<p>غیر سے کیا معاملہ ابھی میں اپنے نام میں حال مرانہ پوچھیے میں جو کہوں سو کیا کہوں سننے میں ہوں کہ آہ تو ہم ہی میں جھپٹے کو نیز اپنے تئیں تو ہر گھڑی غم ہر الم ہر داغ ہو جی کی خوشی نہیں گرو سبزہ گل کے ہاتھ</p>	<p>قید خودی نہ ہوا اگر پھر تو بے فراغ ہو دل ہر سو ریشیش ہر سینہ سوداغ داغ ہو اپنی تلاش سے غرض ہکو ترا سراغ ہو یاد کرے ہمیں کبھی کب یہ تجھے دماغ ہو دل ہو شگفتہ جس جگہ وہ ہی چمن ہر باغ ہو</p>
<p>یہ تحقیق ہو یا کہ افواہ ہو اگر بے حجابانہ وہ بہت سے نہ یان علم و دانش یہ فضل منہر</p>	<p>کہ دل کے تئیں دل سے یان او ہو غرض پھر تو اللہ ہی اللہ ہو نقطہ ایک دل ہو کہ آگاہ ہو</p>

بند احکام محفل میں رہنا ایک ایمان ہو بساطِ اپنی	یہ بھی اک نوع کی حماقت ہو نہ عجاوت نہ کچھ ریاضت ہو
شخص و عکس اس آئنے میں جلوں فرما ہو گئے آئے تھے اس مجمع میں قصد کر کے دور سے	اوسنے دیکھا آپ کو ہم اوسمیں پیدا ہو گئے ہم تماٹھے کے لیے آپھی تماشا ہو گئے
تمت چند اپنے ذمے دھر چلے زندگی ہو یا کوئی طوفان ہو کیا ہمیں کام نہ لگوں سے احو صبا دوستو دیکھا تماشا یان کا بس شمع کے مانند ہم اس زہم میں دھوڑ دھتے ہیں آپ سے اسکو پر ہم نجانے پلکے باہر آپ سے جون شر ہو سستی بے بودیا ساقی این لگ رہا ہو چل چلاؤ درو کچھ معلوم ہے یہ لوگ سب سب برا کہتے ہیں تو کہنے دو وہ ملیگا تو ہم بھی سنتے ہیں اوسکے گھر میں کہہ رہے ہو چچا	جس لیے آئے تھے سو ہم کر چلے ہم تو اس جینے کے ہاتھوں مر چلے ایک دم آئے ایدھر اودھر چلے تم رہو اب ہمتو اپنے گھر چلے نیشہم تر آئے تھے دامن تر چلے شیخ صاحب چچو گھر باہر چلے وہ ہی آرے آگیا جیدھر چلے بارے ہم بھی اپنی باری بھر چلے جب ملک بس چل سکے ساغر چلے کس طرف سے آئے تھے کیدھر چلے بات لائے ہو تم بھلی ایسی آپ لگ چلیے کیا سلی ایسی دل تباوے کوئی گلی ایسی
تو چونکا عجب ہر کہنی بات کے لیے ہستی ہو سفر عدم وطن ہو	میں آگیا ہوں صرف ملاقات کے لیے دل خلوت و چشم انجمن ہو

کون سا خط لکھا ہے؟

دیکھا تو یہ شورش من ماما مست جا ترو تا نگہی پہ اسکی سیاہ گشتہ کما مارا حیات کیدھر	ہنگامہ وصل جان و تن ہر عالم تو خیاں کا چمن ہر گرچہ کو مار سیکے اوردو کیا ہی
کعبے کو بھی خجائیے دیکو بھی نہ کیے پینہ دو نوں جگہ میں معنی مولیٰ ہی جلوہ غافل تو کدھر بھکے ہو ملک دکنی خبر	دل میں کسو کے درویان ہو تو آج غافل ایاز کون ہی خمود کون ہی شیشہ جو بٹل میں ہی اویسی میں تو پر ہی
رباعیات	
کچھ کشش نے ترے اثر نہ کیا تشنگی اور بھی بٹھرتی گئی زلفوں میں کہ کے جو گرنتا نہوتا مرنا ہی لکھا ہی قسمت میں	تجھ کو او منتظار دیکھ لیا جون جون میں آنسو دکوانے پیا کچھ کام مجھے تجھے شب تار نہوتا گر زندگی ہوتی تو یہ آزار نہوتا
ماصح میں دین و دل کے تینوں کو چھوٹکا زادہ کیا کر سے جو وضو کو کہ روز و شب	حاصل نصیحتوں سے جو ہوتا تھا ہو چکا چاہے کہ دل سے دھوئے کدورت ٹھوٹکا
افراد	
محبت نے ہکو تر جو دیا بار سے مجھے بتا تو نہی کیا سبب	سو یہ ہی کہ سب کام سے کھو دیا پھر غصہ مہربان ہوا تو غضب ہوا
گلہ کرتا نہیں میں کچھ تری نامہربانی کا رسوایان اوجھائیں جو رومتاب دیکھا برہمن مرے وہ سیمبر آیا نہیں منجور	مجھے شکوہ ہی اتوں ہم اس نہی سخت جانی عاشق تو ہم ہوے پر کیا عذاب دیکھا مقصود میرے نہ کا برآیا نہیں منجور

رباعی	
نہ کہا تو نے اکیبار افسوس	حال پر میرے صدر ہزار افسوس
جو کہ ہونا تھا دل پہ ہو گذرا	نہ کرا ہی درو بار بار افسوس
گرچہ ہم مردہ دل ای جان جان جیتے ہیں	تجربہ بن ایو اسے جو سمجھے تو کہاں جیتے ہیں
زندگی جس سے عبارت ہو سوہایت کہاں	یوں تو کہنے کے تئیں کہیے کہ مان جیتے ہیں
بہر مرنے کے بھی وہ بات نہیں آتی نظر	جس توقع پہ کہ ہم باتیں مان جیتے ہیں
دل تو سمجھائے سمجھتا بھی نہیں	کہیے سودا ہو تو سودا بھی نہیں
اوسکی باتیں مجھے کیا پوچھو ہو تم	میتیں گذرین کہ دیکھا بھی نہیں
وا کو تو پوچھنا معلوم ہو	کوئی یاں سرا یا دشتا بھی نہیں
میں تو سب باتیں نصیحت کی کہیں	پر اثر ہوتا ہر دل کے تئیں کہیں
جسکے بن دیکھے نہ نیندا آتی ہیں	خواب میں بھی دیکھتے اسکو نہیں
صوتیں کیا کیا ملیں ہر خاک میں	ہر دھیسہ حسن کا زینہ میں
رباعیات	
آگے ہی بن سنے تو کہے ہو نہیں نہیں	مجھے ابھی تو سمجھنے وہ باتیں کہیں نہیں
میں معنی بلند مرے عرش سے پرے	مت کہ کہ بات و دو کی کرنی نشین نہیں
رونگا ہیں جو چار ہوتی ہیں	بر چھپاں ہیں کہ پار ہوتی ہیں
بیو غائی پر اوسکی دل مست جا	ایسی باتیں جسرا ہوتی ہیں
سیر کر دنیا کی غافل زندگانی پھر کہاں	زندگی گر کچھ رہی تو نو جوانی پھر کہاں
دیکھ میرے روضہ کو کہنے لگا رکھ پیس	کوئی دم کو یہ ہو اسکی ناتوانی پھر کہاں

کہیں ہوئے ہیں سوال و جواب نہ کہیں کرے ہر دست نگاہ نہیں ایک عالم کو ہر دم بتوں کی صورت رکھتا ہوں نظر میں ایسا ہی غم تیرے پاؤں کر دیا ہے	یہ بے سبب نہیں مجھے حجاب آنکھوں میں لیے پھر سے ہر یہ ساقی شراب آنکھوں میں ہوتی ہر بت پرستی اب تو خدا کے گھر میں کچھ دل رہا نہ دل میں نہ کچھ حکم جگر میں
---	--

فرد

انفوس اہل زید کو گلشن میں جاہیں	انگرس کی گو آگ آنکھیں میں پر جو جتنا نہیں
---------------------------------	---

رباعیات

ایر و رویاں کسو سے نہ دل کو چھنسا میں دل کے ساتھ کہیں گشتی ڈرا کر آہنچہ بند سے پہ جو کچھ چاہو سو بیدار کرو ست کہیں عیش تمہارا بھی منہ نہیں ہو کر کیا جانے کیا دل پر مصیبت یہ پڑی ہے اس طرح اک سخت جو آنسو نہیں تھمتے آیا نہ چین جی کو نہ دل سے تنگ گئی اب کون جال دل کے اُس ستارے سے دل پر یہ مصیبت راہ نور سے تو کیا کرے عاشق تو جانتا ہی نہیں اور کون ہے	لگ چلیو سب سے یوں پہ جی مت لگو نہ اب اختیار ہاتھ سے جاتا ہے آئو یہ نہ آجائے کہیں جی میں کہ آزاد کرو دوستان درو کو مجلس میں نہ نہ یاد کرو اک آگ سی کچھ ہو کہ وہ شے میں گھڑی ہے معلوم ہوا درو کہیں آنکھ نہ لڑی ہے میں چپ رہوں کہاں میں جہاں تو باگ اک آہ تھی سو وہ بھی مرا بننا چاہتا ہے ابنا جب اختیار ہووے تو کیا کرے اور سکھو پراختیار ہووے تو کیا کرے
---	--

گر کوئی کوئے یا زمین گزرے

دن بہت انتظار میں گزرے

یہی پیغام درو کا کہنا

کوئی راست آن ملیگا

گر جان بر تو جان کے آزار ساتھ ہے دینا وہ فاحشہ ہو کوسے نہیں بھی گر معرفت کا چشم بصیرت میں نور ہے آتی ہر دل میں اور ہی صورت نظر ہے	یاں زندگی کے مردن دشوار ساتھ ہے دیکھا جسے تو اوسکے یہ مردار ساتھ ہے تو بظن کو دیکھے اوسکا خطو رہے شاید یہ آئینہ بھی کسی کے حضور ہے
--	---

افراد

اگر عیاں ہو تو تو ہر در گریان تو ہے دل کو سب قید و نسے ہر وقت یارن ادی ہے مرا تو جی و دہن رہتا ہر وقت جان تو ہے نہ مرتے ہیں نہ نینا راتی نہ وہ صورت بستی ہے	نعرۂ شک و یکہ لیا میں جان تہاں تو ہے مر چکے اب نہ ہمیں غم ہے نہ کچھ شادی ہے اگرچہ میں یہ نہیں جانتا کسان تو ہے یہ جیتے جاگتے ہم پر قیامت شب گذرتی ہے
--	---

کیجیے کیا آہ کہ ہر جا بیٹے آس طرح جی میں سانس کھٹکے ہے	چھوٹے اس دیکھ سے جو مر جائیے سانس ہو یا کہ سانس کھٹکے ہے
عجبت دل بکسی اپنی یہ تو ہر وقت روتا ہے زمین و رو بہدلی سنے ترے نہ دیکو مارا ہے	نکر غم ای دو اذیت عشق میں ایسا ہی ہوتا ہے اگر آزار بھی ہوتا تو وجہ مفاصل ہے

رباعیات متفرق

پیدا کرے ہر چند تقدیر بس بند جنت میں بھی اکل و شراب کب ہو نجات	مشکل ہو کہ حرص سے ہو دل بر کنڈا دوزخ کا بہشت میں بھی ہو گا دھندلا
کس کا کون کیا کسو سے کہنا گذرے سے یہ ایسا طرہ سے اور دور	اپنا اپنا ہر ایک کا ہو بہت رونا چکے پڑے اکیلے رہنا

آرام نہ دیکھو بغیر اری کے سبب
واقف تھے ہوتوانِ بلاؤں سے کبھو
یوں دیکھکے اپنے غم سے مجھ کو بھر
اتنا بھی نہ مر کوئی دنوں جیتا رہ
او درو اگرچہ زمین پر جوشِ منتر شا
موجوں کو شراب کی وہ پی جاتے ہیں
او درو بہت کیا پر کیا بنے
بنائی نہ تھی تو دیکھتے تھے سب کچھ
غم کھاتے ہیں اور آنسو تپتے ہیں
گزرے ہر جو کچھ کہ گزرے ہو کیا کیے
جب سے توجید کا سبق پڑھتا ہوں
اس مسلم کی انتہا سمجھنا آگے
او درو سمجھوں سے بڑا کتنا ہوں
ٹاکو بھی اسمین نہیں چھے انکا
کی بہت طریق زہد میں عمر تباہ
جون کو چڑ مسواک اسے میں دیکھا
کب جسمیں بودنیا کی طلبِ بھیر کے
تسکینِ شہود حق سے ہوتی ہو نصیب
مست پوچھ کر میں نے عمر کیونکر کافی

نے رات کو چہین آہِ فزادری کے سبب
یہ کچھ دیکھا سو تیری باری کے سبب
کتنا ہی سمجھ تو سہی مگر کچھ ہر شعور
ملتا ہو تجھے پھر بھی جو مجھے منظور
رستہ ہیں و سہل اہلِ تامل خاموش
گرداب کے مانند جو ہیں دریا نوش
دیکھا تو عجب جہان کا لیکھا ہنہ
جب آنکھ کھلی تو کچھ نہ دیکھا سہنہ
دنرات مجھے عجب طرح بیتے ہیں
پر تنگی یہ کہ اب تلک بیتے ہیں
ہر حرف میں کتنے ہی ورق پڑھتا ہوں
او درو ابھی تو نام حق پڑھتا ہوں
تو میرے میں چھپا چھپا کتنا ہوں
بند بند اخلاص خدا کتنا ہوں
اب کیجیے دل کو معرفت سے آگاہ
کوچہ ہر یہ سر بستہ نہیں اسمین راہ
جس دل میں ہوس بھری ہو کب ٹھہر سکے
اوٹھ جائے نظر سے خلق تب ٹھہر سکے
جس طرح سے کٹ گئی یہ دون کر کاٹی

<p>کسو اسے چاہیے پر کیا اتنا تہمت کے لیے کب تین مرتے رہیے اب درو جو کچھ کہ زندگی باقی ہی</p>	<p>دور روز کی زندگی ہی جون کر کاٹی کب تک یہ کفر دل میں بھرتے رہیے اللہ کو اپنے یاد کرتے رہیے</p>
<p>پیری چلی اور گئی جوانی اپنی کل اور کوئی بیان کر گیا اسکو</p>	<p>ای درو کہاں ہی زندگانی اپنی کہتے ہیں اب آپ ہم کہاں اپنی</p>
<p>تیرے لیے درو کو کسی سے نہ بنی یہ خانہ خراب رفتہ رفتہ آہستہ کچھ آچھی گرا کے آچھی کچھ خپتا ہی ای درو ہمیشہ یہ دل دیوانہ عاشق ہوئے جسکے اوسکے محبوب بنے تس پر بھی جو کچھ بنی سود کیھی تھنے</p>	<p>بہتیروں نے چاہا یہ بھی سے نہ بنی ایسا بگڑا کہ اپنے جی سے نہ بنی کہتا ہی کچھ آپ آچھی کچھ سننا ہی کیا کیا کچھ اودھیرتا ہی اور بتتا ہی دلخواہ سب اوسکے ساتھ اسلوب بنے بس درو خدا سے اب تمھیں خوب بنے</p>
<p>رباعی مستزاد</p>	
<p>گر شوق ہی زمین حق کے پہچانے کا۔ ابراہم ہو غیر اگر تمہیں تو لازم ہی تمھیں پہچانے کا۔</p>	<p>کہتا ہوں سخن چھوٹا سا پر ماننے کا۔ اکی کام کرو اور تم ہی ہو تو فائدہ کیا جاننے کا۔ آرام کرو</p>
<p>محاسنات</p>	
<p>باطن سے جھنجھون کے تین خبر ہو پتھر میں بھی عشق کا اثر ہو</p>	<p>غلام پر اوں نصیب تو کب نظر ہو اس آگ سے سوختہ جسکے ہی</p>
<p>ہر رنگ میں دیکھ تو شر رہی</p>	
<p>خاصوش ہو ترک گفت گو کہ</p>	<p>باطن کی صفائی جستجو کہ</p>

حیرت میں وصال آرزو کر	آئینہ دل کو رو برو کر
دیدار نصیب ہر نظر ہی	
ہستی نے کیا ہو گرم بازار	لیکن ہی سیان نگاہ درکار
سجنتی سے نہ رکھ قدم تو زنگار	آہستہ گزرمیان کسار
ہر رنگ دکان نشیہ گر ہی	
دیدار نہا ہو شاہ گل	اور زلف کثا عروس سنہل
جب دل نے مرے کیا تامل	تب پردہ رنگ دلو گیا کھل
دیکھا تو سب سار جلوہ گر ہی	
نزدیک و بعید ہی برابر	مت ہو دم یاس سے مگر
آئینہ وہم ہی سر اسر	مانند نگہ منک تو باہر
تیرے تین تجھ تک سفری	
ہر عجز میں کبر یا ہی محبوب	ہر نقص میں ہی کمال مطلوب
کوئی نہیں ہی جانیں معیوب	آتے ہیں مری نظر میں بے غیب
گر عیب ہی پردہ ہنر ہی	
اے ورد و رموز کبریا یی	کد سمجھے ہو زاہد ریا یی
بے عجز نہیں ہو دہان سائی	ہو محب کو جان یہ پرکشائی
پرواز شکست بال و پر ہی	
نے فکر صبح کی نہ غم شام تھا ہمیں	نے شوق بادہ تھانہ سر جام تھا ہمیں
جب تک عدم میں تھے عجب آہم تھا ہمیں	اس سستی خراب سے کیا کام تھا ہمیں

ای نشہ کھوریہ تیری ترنگ ہو	
نویان ہواے آب ہو حصر صمان کی	نمودہشت سقر نہ ہوس ہو جان کی
زادہ یہ باتیں سب ہیں ترے امتحان کی	خارج ہو پیچہ فکر سے دونوں جہان کی
خطر جو سو آئینہ دل پہ رنگ ہو	
ترکیب بند	
شاہنشہ ملک کفر و دین تو	ہو تخت نشین دل نشین تو
ہوں لفظ بمعنی آشنا ہیں	ہو معنی لفظ آشنہ ہیں تو
ای زیور دست مخیپ ہر جا	انگشت نما ہو جون نگین تو
کافر ہوں نہ بن جو کافر عشق	ہو ناز بیتان نازنین تو
دشمن ہو کمان کدھر کو ہو دست	ہو گرمی بزم سرور و کین تو
ویرانی وادی گمان تو	آبادی حسنا ۛ یقین تو
بیہات جان یہ کور چشمان	ڈھونڈھیں ہیں تجھے تو ہو دہین تو
کہتا ہو یہ کون دیدہ بازی	گر روشنی نظر نہیں تو
تو ہی تو ہو دایہ کی جھجبابی	ہو پردہ چشم شرنگین تو
مشتوق ہو تو ہی تو ہی عاشق	
عذرا ہو کدھر کمان ہو دامت	
اک عزم گذر گئی سمجھتے	معلوم کیا نہ میں نے کیا ہوں
تبکا بھی تو ہل سکا نہ مجھے	شرمندہ جذب کمر باہوں
بیگانہ جو مجھے و ان بچرے ہو	تقصیر یہ ہو کہ آشنا ہوں

<p>گفتا هو یہ دل تو روزناتے میں غنچہ دل گوشتے دل عاشق ہوا و شہنشاہ ارکنا ہم بھی بہین امیندوار بوکے مدت تین عشق و لہر در تھا پوچھا میں کہ دلو کیوں آجارا ای درد جهان کہیں میں کیجا خاموش ہو مت جبا کسو کو</p>	<p>ہو فوسے زیادہ تر خوش آنک تو عفت رہ کشتے محبتگان اک جانہ کہیں متہ ارکنا اندھ بھی صبا گدار کرنا دیکھا تو عجبٹ کا درد سر تھا کہنے لگا خوب اپنا گھر تھا وہ یار مرا ہی جلوہ گر تھا آتا ہی نطشہ خدا کسو کو</p>
---	--

غزل آغا جوشن

بسم اللہ الرحمن الرحیم

<p>چاہیے یار کو اپنے ہمہ تن دل ہو کر واہ رے دل کہ تڑپتا نہیں نسل ہو کر اب تو آئے ہیں گنگا رو نہیں شامل ہو کر حق تلف کرتے ہو خدا کا عادل ہو کر خاک تھے خاک ہوئے خاک میں شامل ہو کر تنگ رکھتی ہو مسافر کو یہ منزل ہو کر حلقے دلو ایگی رحمت تری نازل ہو کر منہ دکھانے کے ذقابل ہے سائل ہو کر لالہ و گل کا مرقع ہوئے گھائی ہو کر تربت قیس ٹھسا لیتی ہو محل ہو کر</p>	<p>عشق بازی کا مزہ لوٹے کامل ہو کر ضبط کیا تو نے کیا ہو محل ہو کر دیکھ ہی لینے ہمیں بھی نظر رحمت سے واجب الرحم ہوں رحمت سے نہیں پیش آئے مل گئی مٹی میں اودھی تھی جہاں سے مٹی ناتوان ہیں کوئی کیا گور سے بڑھ کر ہو گا بخشے جائیں گے گنگا رو کو خلعت ہو گے یار نے دولت و دیدار کا انکار کیا اپنے ہرزخم میں تصویر کا عالم دکھیا خاک لیلیٰ کی جو تھک جاتی ہو اڑتے اڑتے</p>
---	---

او مشرف بہتے ہیں آنسو جو تری آنکھوں سے

یار کے دل کو یہ لہرائیں گے ساحل ہو کر

<p>یہ وہ خوش و گم رہیں جو نگاہ یار میں آئے ذرا بھی جو تفاوت حسرت دیدار میں آئے</p>	<p>دور شہوار سے بڑھ کر وہ سمجھا میرے اشکوں کو خود اپنے ہاتھ سے میں پھوڑ ڈالوں اپنی آنکھوں کو</p>
---	---

کوئے صنم سے اٹھکے ہم اصل انجائینگے	جنت کے سبز باغ کا دھوکا کھائینگے
انجام کا رآپ ہی عاجز وہ آئینگے	جی کھول کے سائیں کہاں تک آئینگے
خود ہکوڑہ کوڑھ لیکھا ہو جسکی تپکاش	ویر و سرمد کے گرد نہ چکر لگائینگے
خاطر کا بار جانتے ہیں جو حیات میں	کب ہو یقین کہ وہ مر مر وہ اٹھائینگے
کوئی طلب کر گیا جو اعمال کا جواب	تقدیر کا ہم اپنی نذر شدہ دکھائینگے

مطلع

غریب عشق کا پابند ہر انسان دیکھا	شہر الفت میں نہ ہندو نہ مسلمان دیکھا
مثل گل حسن سرا پرہیں نگین نور	دایہ نے روز تولد بھی نہ عریان دیکھا

غزل

<p>خاک کے تیلے کو اللہ نے عزت بخشی موت نے چشمِ زدن کی بھی نہ مہلت بخشی اوسکو دولت اوسے مولیٰ نے فدا بخشی عاشقانہ مجھے خالق نے طبیعت بخشی</p>	<p>علم کا زور دیا عقل کی طاقت بخشی کیا دم نزع میں نظارہ جہان کرتا اتھا شاہ سے کرتی ہر گدا کی پادشاهی شمر پورہ دے کس طرح کون از سجان</p>
--	---

ایضاً

<p>لب سے ملے لب اور زبان سب زبان ملے معتوق جس کی سیکو ملے مہربان ملے دین جان بھی جو ہو کوئی قدر نہ ان ملے معتوق اس تلاش کا ایل کماں ملے خوش ہوں جو تو بھی خاک میں آسماں ملے دونوں جگہ تلاش کر نیگے جان ملے سودا سے عشق دیکھ اگر نقد جان ملے</p>	<p>لطف شب وصال تب ہی ہو جوان ملے پالانہ بد مزاج سے انسان کا پڑے کیا دل کی اصل ناشق جانیا رکھے خفا کم سن حسین لطیف حیا دار با وفا بر باد ہے خاک لاشینون کو گردیا اوسکا مقام ویرین بھی ہو حرم میں بھی ستا سمجھکے ایجو سجان خردور تم</p>
---	---

مطالعہ

<p>جامہ ہستی سرسراپنا سوز کا رہی قیس آیا نہ سکھانے کو نہ فریاد آیا عشق پرانے کا جو عاشق ہو وہ پہچان جا چھلے بہت پڑ نیگے ہاکی زبان میں جو چیز دی خدا نے تجھے لا جواب دی</p>	<p>لوگ مرغان اس سے سینے سے جگر سے پار ہو عشق بازی کا ہنر محب کو خدا داد آیا ہجر ہو تو بتیرا ہی قوت ملے جہان جا پڑ سب عزت ہو ہجر سے ہر تنخواہ میں تیرا دیا جو برق تو کا کل سحاب دی</p>
--	---

<p>تھی لو لگی جو آتش رخسار یار سے حجاب پس میں کیسا شرم کیسی ہریش میں آؤ جلانے کو دل غشاق کے درپردہ روشن ہو تمھاری بیوفائی سے تو اتنے شرم آتی ہو خرد کہتی ہو کیا ناقدر دان سے ملے پاؤ گے اپنی خوشی سے اکپو کرتا ہوں پیار کیا</p>	<p>چنگاریاں نکلتی ہیں شگِ مزار سے تکلف بر طرف ایجا بنجان آغوش میں آؤ رخِ زہر نقاب او سکا چہ رخِ زہرِ دامن ہو مگر کچھ بس نہیں چلتا محبت کی پیچ لاتی ہو محبت کہتی ہو دیکھو تو تم کو نہ کر نجاؤ گے مجبور ہوں میں دل پہ مرا اختیار کیا</p>
--	---

قطعہ

<p>صاف طینت درست شمس کو نہیں پہچانتے عکس کی ہر بات دہنہ بائیں پر دیکھا خیال</p>	<p>پارو داغیاں اپنے اور بیکانے ریحان ایک ہیں دیکھو آئینے میں مندو او مسلمان ایک ہیں</p>
--	--

— — — — —

انتخاب دیوان داراب علیخان ہنر

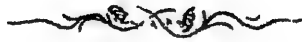
بسم اللہ الرحمن الرحیم

میں ہر تھل کے رنگیا مہو چاند یا تک
آواز میں نے دی تو وہ بوئے رقیبتے
رنگ اپنا پاؤں ٹپکے کھانے جا لیا
چپکے رہو جواب نہ دوس خبر نہو

عزل

لبوں سے لبوں کو ملا دیجیے
وہ ہنسنا ہر بات میں کہتا ہوں
مطر ہون خوشبود سے چٹن وختن
اسی بہت رنگین سے ہوا لطف دے
رقیبوں میں کیجئے مجھے سرخرو
تا شاہ جنوں کا جو منظور ہو
اگر آپ کو مجھے ملنا نہیں
ساتے ہیں غزلین تھیں ہر ذرہم
اجی جان بلب ہون جلا دیجیے
مرے دل کو اور سے دلا دیجیے
جو زلفون کو اپنی ہلا دیجیے
مجھے اک گلابی ہلا دیجیے
گلوری بت کر کھلا دیجیے
تو زنجیر میری ہلا دیجیے
تو خنجر گالے سے ہلا دیجیے
کسی دن تو اسکا صلا دیجیے

<p>جگر آسمان کا ہلا دیجیے ہمین چلکے اوس سے ہلا دیجیے یہی آرزو ہے یہی ہنس ہو س ہے</p>	<p>نہ آیا وہ مہر و توالوں سے اب خفا ہو کئی دن سے وہ ایسے وہ دیکھے کبھی ہکو سیدھی نظر سے</p>
<p>جلوسے دکھاتی ہے تری قدرت کمان کمان مکن نہیں کہ آگ لگے اور دھواں نہ ہو مچھلی کی طرح جسکے وہن میں زبان نہ ہو</p>	<p>کہے میں سیکرے میں کلیسا میں پرین کس طرح دودنالا سوزاں میان نہ ہو ای شوخ وہ سنے تری باتیں بھلی بھلی</p>

عزل ظفر

بسم اللہ الرحمن الرحیم

<p>یہ بھلا چنگا گرفتار بلا کیونکر ہوا خاک سے دیکھو کہ آئینہ صفا کیونکر ہوا تنے اتنا بھی نہ پوچھا کیا ہوا کیونکر ہوا بولتا کیا جائے کیا ہو میں تو مشت خاک ہوں</p>	<p>کیا کسوں دل مائل زلف دوتا کیونکر ہوا خاکساری کیا عجب کھوے اگر دل کا عبا جونہ ہونا تھا ہوا ہر تھمارے عشق میں پاک شو کچھ اور ہی میں قطرہ ناپاک ہوں</p>
<p>بہان دیکھتے ہیں جدھر دیکھتے ہیں کہ ہر دل میں ہم تیرا گھر دیکھتے ہیں گریبان میں نہ ڈالکر دیکھتے ہیں ترے منہ کو آئینہ گرد دیکھتے ہیں کہ ہر موج موج فطر دیکھتے ہیں ظفر اوسکو اہل نظر دیکھتے ہیں</p>	<p>ترا حسن ہم جلوہ گرد دیکھتے ہیں کرین کیونکہ دل کی نہ ہم پاسداری نہیں رکھنے نام اور کو وہ جہاں اپنے ترا رخ ہو یہ صاف حیران ہو کر قدم کیونکہ ہر محبت میں ڈالین کہاں ہیں وہ آنکھیں ہمارے کچھ نہیں</p>
<p>کہ سفر سر پہ جو سامان سفر خاک نہیں ہوتا اکسیر کا بھی اوسکو اثر خاک نہیں اتو اس کو بے میں ایسا دھڑکا نہیں اُسکو اب تک اثر سوز جگر خاک نہیں لیکن آتا تجھے غفلت سے نظر خاک نہیں جنکو جزبہ ہنری آتا سہر خاک نہیں</p>	<p>وہ اسے ایسی بخیلہ و تھکوا خبر خاک نہیں تیرے ہمار کی کیا خاک کرے کوئی دوا برسوں گزرے کہ ہوئی خاک ہماری بہا جلگے ہم خاک ہوئے عشق میں اوسکے لکین ڈرہ ڈرہ میں ہر یان خاک کے پیدا خور وہ ہر تقدیر سوا اوسکو ہر مندوں سے</p>

خاک میں آنسو دلوں کو میرے ملا تا کیا ہی	شجوا و دیدہ تر قدر گھر خاک نہیں
گرم جوشی جوی اس ہستے موہوم یہ	اور فرصت ہمیں مانند شر خاک نہیں
ابر مرکان سے رکھا میں نے ہمیشہ سیراب	لیکن اس نخل محبت میں شر خاک نہیں
آئینہ کیونکہ ترے حسن کا ہو عیب نگر	پرتی لہان چاند یہ اور شک تر خاک نہیں

سہسے ظاہر وہ ہو سے صاف تو کیا ہوتا ہو
دل تو صاف اذکا ہوا سہسے ظفر خاک نہیں

مجھے تیغ نگہ سے قتل کر تو سوچتا کیا ہو	لگا دناز سے تیری زیادہ خوبہا کیا ہو
بلبل بوان سے علاج درد مند عشق کہ ہو	وہ کیا جانتے کہ ہو کیا اور اس کی دور کیا ہو
نہک چھڑکے نہ وہ زخمی نہ جب تک کوئی کیا جانے	کہ لذت عشق میں کیا ہو بہت میں نہ کیا ہو
ترمی آنکھوں سے جاری آنسو بول کا آہ ہار دیا	بتا دے مجھ کو بھی تو ایسی بات کہ یہ ماجرا کیا ہو

غزل

شکل انسان میں خدا تھا مجھے معلوم تھا	حق سے ناواقف میں نہ تھا مجھے معلوم تھا
باوجودیکہ دلا مردہ سخن اقرب	میں نے قرآن میں نہ تھا مجھے معلوم تھا
مطلع دل پرے چھایا تھا زنگا زنگا	چاند بادل میں چھپا تھا مجھے معلوم تھا
ہو کے سلطان حقیقت اسی بگل میں	وہ بدیشل گدا تھا مجھے معلوم تھا
ہو کے خاموش عجب ہنسنے تھا دکھایا	رنگ پیرنگ ہوا تھا مجھے معلوم تھا

غزل سہل

بسم اللہ الرحمن الرحیم

عجب جھب کی یہ تعمیر خراب آبادستی ہو تردو کیوں تجھ میں ہو ساکنان ملک ہستی ہو سر قد مرے آکر لگا وہ پوچھنے یارو بنایا اس صنم کے عشق نے مسکن بے بسین حصول جاہ کی تدبیر جو جلوں کرتے ہیں وصال او کا عوض منے کے گرجھ غنیمت ہو عجائب رنگ لکھا ہے اس رنگین دنیا کا ربائی حشر تک مکن نہیں ہو زلف جانان سے	جو پستی یان بلند ہی ہو بلندی یا نیکی پستی ہو عدم کی راہ سیدھی ہو بلندی ہو نہ پستی ہو یہ کسکی قبر ہو چہر ٹری حسرت برستی ہو خدا کے گھر میں بھی ہونے لگی اہ بیت پرستی ہو ہماری طمع باطل دیکھ کر تقدیر بندھتی ہو متاع وصل جانان جان و دنیا پچھی پستی ہو کبھی پستی میں صحرا ہو کبھی صحرا میں پستی ہو کبھی چھٹی نہین سہل طبیعت جس سے سختی ہو
---	---

غزل

اگر دل تجھے دھوئے عاشقی ہو کسی نے نہ پوچھا کہ کیا تجھ پہ گدڑا	گدا دے گلا دوستی بس یہی راہ عجب رنگ الفت عجب دوستی ہو
فخر ہو فقر خدا کیا قدرت اللہ ہو اشک آنکھوں میں زبان پر نال لب پر آہ ہو دل سے ہو کو سون جدا پھر ایسا ملنا کی خواہ اپنا عاشق جانکر کہتا ہو مجھ سے وہ صغہ کی وفاداری بہت کچھ بیوفائی کیجیے	شاہ بدتر ہو گدا سے جو گدا ہو شاہ ہو نوجوانی کا ہو عالم پہلی پہنی چاہ ہو صاف کیجے پہننے دل کو پھر صفائی کیجیے بادشاہی کر چکے صاحب گدا لئی کیجیے جان دیکر ترک تجھ سے آشنائی کیجیے

غزل	
<p>خواب تھا یا خیال تھا کیا تھا کل جو دل دو دو ہاتھ اچھلتا تھا مصحفی کل جو پت تو بیٹھا تھا جہ سے مجھے چاہ ہو کیسی رونے پر مرے جو تم منسو ہو شاہد رہیو تو اے شب بھر</p>	<p>ہجر تھا یا وصل تھا کیا تھا وجہ تھا یا وہ حال تھا کیا تھا کیا تجھے کچھ ملال تھا کیا تھا کیا جانے کوئی کیسے ہی کی یہ کوئی بات ہو نہیں کی جھپکی نہیں آنکھ مصحفی کی</p>
<p>یہ ہر وہ درو کہ جس درو کا چار نہیں وعدہ وصل زبانی ہو میں کیونکر مانوں ہو کنارہ تو لگے کوئی کنارے سے نہیں مصحفی کیونکہ سب کا رکھون اپنے نہیں</p>	<p>وان ٹہری آنکھ جہان اپنا گذر نہیں ہاتھ پر ہاتھ تو اس شوخ نے مارا نہیں سحر الفت کا جو دھندھا تو کنارہ نہیں بارہستی کو تو سر پر سے اوتار نہیں</p>
غزل جرات	
<p>غم بہت دنیا میں ہر پر غم کا غم اور ہی نچ تھوڑا سا اٹھانا بھلو ہم اور ہی زخم دلو منت جراح کیہ زخم نہیں دیکھ مجھ کو مٹی جرات سے سہا کر</p>	<p>ہو اسی عالم میں ہاں لیکن اس کا عالم اور ہی تن میں مجھ بیا زخم کے دم کوئی دم اور ہی زخم ہی یہ اور ہی کچھ اس کا مرہم اور ہی چپ رہو کچھ اندرون میں اس کا عالم اور ہی</p>

غزل میان نظیر

<p> جو تو کو کتنا ہر او غافل یہ میرا ہی یہ تیرا ہی تو اول سوچ تو دل میں کہ تو میری کون ہو گیا فرشتہ ہر پری ہر دیو ہر یا آدمی جن ہر تری کیا ذات ہر کیا نام ہر کیا کام کرتا ہر جبہ ان چیزوں سے تو اپنے تئیں کچھ خیر نہ آو یہ خیرین تو غرض کیا ہیں تو اپنا ہی نہیں لگ تو کچھ سوت کا دھاگا جھٹلایا کھانا ہر تو کیا جانے کہ تجھ کو کتنے کس چہ نے میں کانا ہر تماشا ہر مزا ہر سیر ہر کیا کیا ادا ہر ترقی میں تزل ہر تزل میں ترقی تو طلسماتِ حقیقی ہر یہ کچھ سمجھا نہیں جاتا فطیر اللہ اندہ اس جہان میں غنیمت ہر </p>	<p> یہ جبکہ ہر اوسیکا ہو نہ میرا ہر نہ تیرا ہر نمازی ہر شرابی ہر اچکا ہر لمبی ہر بلا ہر بھوت ہر یا من مژور یا کیرا ہر مسافرِ وطن ہر یا ترا سجا پہ دیرا ہر تو او کے بعد پھر کہو یہ میرا ہر یہ تیرا ہر تجھے او خیر نادان یہ غفلت کچھ ہر یہ سب دہم غلط ہر او تصور قسم تیرا ہر تو کیا جانے کہ تجھ کو کتنے میں میں اٹیرا ہر مصور نے عجب کچھ رنگ قدرت کا کھیرا ہر اندھیرے میں اجالا ہر او جلیے میں ہیرا ہر یہی چاند اور یہی سورج یہی شام اور یہی رات کہاں ہم اور کہاں تیرے کوئی دم کا سیرا ہر </p>
---	---

صبح پیری شام ہونے آئی میر	تو نہ چلتا اور بہت دن کم رہا
زندگی زندہ دلی کا ہونا	مردہ دل خاک جیا کرتے ہیں
طفلی کے گریہ کا یہ کھلا حال وقت مرگ	آغاز ہی میں روتے تھے انجام کے لیے
زندہ وہی ہیں جو کہ ہیں تم پر مرے ہو	باقی جو ہیں سو قبر میں اوسے بھرے ہو
اوس بلاے جانے کش دیکھے کیونکر نہ	دل سوا شیشے سے نازک دل سے نازک ہو سکتا
کیوں تو گہرا ہر دل کس سچ نادان میں ہو	پیش آنی جو وہی جو کچھ کہ پیشانی میں ہو
غم جو گہرے ہر مرے دل پہ بیان کیا کیجے	پر جہاں بس نہ سچلے ہاسے وہاں کیا کیجے
کس سے کہوں میں جا کے برائی نصیب کیا	لگتے ہی دل خزانے جدائی نصیب کی
رستم و رازہ دوستی میں نال تھیں ہم دھچکے	تم ہمارے جو نہ ہو پر ہم تمہارے ہو چکے
سنگے یہ کہتا ہوں میرے ناکہ جانکاہ کو	کیوں مجھے ایسا بنایا کیا کہوں اللہ کو
خدا نے جس گھڑی پیدا ترا جال کیا	قضا یہ بولی کہ کج آسنے کال کیا
چاہیے اچھو نکو جتنا چاہیے	یہ اگر چاہیں تو پھر کیا چاہیے
گردش میں تو ہے لیے جہاں ہو	او خانہ خراب تو کہاں ہو
ملک فصال پر پوش فرشتہ خوکتا	مجال تھی کہ سگ یار کو میں تو کہتا
جھڑکی سہی ادا سہی چہن پر چہن سہی	سب کچھ سہی پر ایک نہیں کی نہیں سہی
سدا دہلے سدا سے پار سے آواز آتی ہو	محبت میں جو بٹ جاتے وہ اس کا میں

<p>ہت ترے دل کی ایسی تپسی کی گر نہ کیجے تو جان جاتی ہی سچ بتا کس کو پیار کرتا ہی جی نکلنے کی راہ کرتا ہوں</p>	<p>آہ احو دل یہ تو نے کیسی کی آہ کیجے تو آن جاتی ہی آہ کیوں بار بار کرتا ہی یہ تجھ سے آہ کرتا ہوں</p>
<p>ٹھنڈے ٹھنڈے چلے تو چل نکلے یہ راست ہی تو کیے مرا کیا تصویر میان دل چھنسا ہر تھار اکین اک سخن پہنے کہا مان ٹھانا ستھنے اتنے ستم سے کہ شکر بہت دیا</p>	<p>دل سے کھدو کہ آہ سرد کے تھ دل ہی تو دل لگی بھی کسی جافر دگر چھپائے سے یہ حال چھپتا نہیں دل دیا جان دیا جان بھانا ستھنے دل دیکھ پہنے یار کو دلبر بنا دیا</p>
<p>کیا پتا جا ہیے ترے گھر کا سونا سو گند ہو گیا ہی</p>	<p>دل سے لو لگا میں کام رہا عشق دل کو پسند ہو گیا ہی</p>
<p>کیا غم ہی مڑے کا کہ طبیعت نہیں بھرتی عشق میں تاثیر ہو پر جذبہ دل چاہیے دروہ ہو ہوا صندل لگا یا پائے یہ نصیب اتنا کہ لوٹنے کی جا ہے ہی کہ بازو توڑ کر رہے بال میرا زانو کرتے ہیں</p>	<p>غم کھانا ہوں لیکن مری نیت نہیں بھرتی نون رنگو مجھوں سے ٹپکا فصد لیلیٰ نے بولی کر دیا اک جان دو قالم عشق نادر کار میر بوقت و بچ اپنا دوسکے زیر پا ہے ہی جدا کرتے ہیں سر پر یہ نہیں جلا د کرتے ہیں</p>
<p>خانہ ویرانی ہماری کر چلے چلتے چلتے بھی کوئی ساغر چلے ایسی کاری لگی کہ مری گیا</p>	<p>وہ خفا ہو کر جو اپنے گھر چلے شیشہ لاسا قی کہ ہو دور اتمام کشتہ جی سے ترا گند ہی گیا</p>

چمن کرلو چارون افلاک کے سایہ تلے	پھر خدا جانے کہ کیا ہو خاک کے سایہ تلے
جاگن ہنگام بھلا افلاک کے سایہ تلے	حشر تک سونا ہی آخر خاک کے سایہ تلے
صبر و طاقت سمجھی گئے دل سے	اگر سیدھی کیے تو ترچھی نظر ہو
اگر سیدھی کیے تو ترچھی نظر ہو	اگر مرے داغ دل سے تو نہ گیا
دست سوال سیکڑوں عیبوں کا عیب ہو	جس ہاتھ میں عیب نہیں بہت عیب ہو
پرگز نہ رکھو رحم جگر پر مرے مرے	یہ داغ دے جائینگے جب جائینگے مرے مرے
ہنستی ہو قبر اہل غروروں کی شان پر	چمکا تو خاک کا ہو داغ آسمان پر
اب تو جاتے ہیں تنکڑے سے میر	پھر ملینگے اگر حسن دلایا
آنسوؤں میں جو یہ نقشہ میرے جسم زار کا	بن گیا ہو صاف ڈورا موتوں کے مار کا
اگر فوق تکلف میں ہو تکلیف میر	آرام میں ہو وہ جو تکلف نہیں کرتا
تکلف نہیں مجھے زیادہ تھا	تھکرا بار بار ہمارا تھکرا
کیا مصیبت زدوں کا جینا ہو	سیکڑوں داغ ایک سینا ہو
ادھر دیکھنا ادا و دھر جانے والے	جیسے تو بتا دینگے چانے والے
دشمنی نے سنا نہو گیکام	دوستی نے بینہ جو دکھلایا
یا خدا عشق صنم کا کوئی ہمارو	دم نکل جائے جا ست یہ آزار نہو
سطح رویوں ہی میں سمجھا دل تیار بنا	کیا ہی انگاروں پہ ٹھہرا یہ سیلاب بنا
تسخیر ملک کی جو بنا اتفاق سے	بر باد ہو گئی جو رہا ست اتفاق سے
تفرقہ ایسا بھی کم دیکھا ہو ایسے کم	جی کہیں جو دل کہیں جو وہ ایسے کم
کیسے لینے دینے میں نہیں نے میسر	تھارا غم سنا ہو اسے تجھ سے صرب

<p>تجھ سے دیکھا سکو اور تجھ کو نہ دیکھا جو گناہ تیرے دھوکے میں یہ دل نادان سرمرا کاٹ کے پھٹا پٹکا نزع میں ہیں نہ ادھر آئیگا</p>	<p>تو رہا آنکھوں میں اور نہ پاں ہی آنکھوں سے راہ ہر کسی کو پکارا دھکتا رہی کسی پھر جھوٹی قسم کھائیگا ابھی کیا سن ہو وہل جائیگا</p>
<p>دسے کیس کو تا جو جہاں تک ترا چلے گر بادۂ توحید پہن اہل شارب اسرارِ حقیقت کے خبردار جو ہوتے</p>	<p>پاؤں کے بدلے ہاتھوں سے راہ نکلا ہفتادہ دو وقت کی ہو مکرارِ فراموش ہفتادہ دو وقت میں کبھی جنگ نہوتا</p>
<p>تنبہ نہ ہماری پھر خبر نہی جب موت کی سیطرہ نہ آئی وتم احسن ہو بیٹھ جا مت بنا</p>	<p>پچاتی تپسہ کی کیوں جی کر لی گھبرا کر سننے عاشقی کی ٹمک ٹمک جاکہ ہم بھی چلے ہیں</p>
<p>اگر بخشہ نہ رہت زنجشہ تو شکایت کیا نہ وہ لطف و عنایت اور نہ وہ پھر بات تیری تو نے دل چھپا کیا جو اس سے یاری چھوڑی جو تسبیح اپنا ہوا سکا دل کسی پر زاری ہم چہ سے تم ہوے کہ میر ہوے تساہی نہ نہ خط کو تیرے در پہ آنکی یہ غول تانا ہوں جو ابھی ہر اکشہ چاہے سورہ ہائے سن بدلتے سے جھکوا دے</p>	<p>سر تسلیم خم ہی جو مزاج یار میں آئے غرض لاحق جو ہوتی ہی کبھی انسا کی انسان ہاں میان سچ ہو جو دیکھی چیز بھاری چھوڑی مرحبا اور مرگ عیسیٰ آپ ہی بیمار ہو انھیں زلفوں کے سب اسیر ہارے دروانہ ہو ولیکن بات کہتا ہو ٹھکانیکی غول چ سنا بدست اپنا صیغوں ہی میں چلتا ہوا جگہ پہنچے چہ بربیتنا زندگی برباد ہو</p>
<p>یہ سب باتیں کیا آرزو ہو</p>	<p>خوش ہوئی خاک اوستہ دیدارِ مہوگا</p>

<p>ابو ترسے دیوانے پہ یہ آن بنی ہر اک نام کے لیے منت و زمان شکل کیا ہوا ہکو پیٹھ و سے بیٹھے صبر کا کرنا دلا بیچا نہیں</p>	<p>اعضا شکنی ہو چکی اچان شکنی ہر اس سنگ کے لیے منت سگبان شکل شمع کی پشت ورو برابر ہر دیکھ تو ہوتا ہر گیا گھبرا نہیں</p>
<p>اک مدت پاسے چار رہے اک مدت گلشن تابانی کی سوائے انور و دیاں حیران نہ حاصل جہان سے ہکو ستینے میں سوزش ہوا و ضبط خانہ کا حکم طفلی میں چلے گھنٹیوں اب جھک گئی گون سند گنیں بکھیا و سے تاب لائیں آنکھیں عشق کو سہل سمجھ سب نے ملائیں آنکھیں ہر دم تبو کی صورت رکھتا ہوا دل نظر میں</p>	<p>برسون چوہن گھرتے گلے عشق نے خانہ خوانی کی اٹھائیں کانٹے پہ باز سہی سفر ہر ہر ہائے ہکو اک گھر میں لگ رہی ہو اور بچھا نا منع ہر جب پاؤں نہ اٹھتے تھے قواب سر نہیں اٹھتا وقت کچھ کام کے کچھ کام نہ آئیں آنکھیں بجڑا باش تجھ غوب دکھائیں آنکھیں ہوتی ہر بت پرستی ابو خدا کے گھر میں</p>
<p>اہل غیرت کی زندگانی ہر جام جم رکھ دے طاق کسرے پر میتن بندہ ہوں تیرا خدا جانتا ہر تبو نکو کوئی اور کیا جانتا ہر مرا حال ظالم تو کیا جانتا ہر ہوا گل کو کیا کچھ نہیں بھید پائے تا صد ابس یہی پیغام ہمارا کہنا کوے صنم میں سب سے ہمارا سوال ہر</p>	<p>آبرو کس کو نہیں کا پانی ہر میرا چلو شراب سے بھر دے خدا جانے تو مجھ کو کیا جانتا ہر بڑے سنگدل میں خدا جانتا ہر جو گزرے ہر مجھ پر خدا جانتا ہر کئی رات شبم کو پانی چھڑاتے واہ او وعدہ فراموش ترا کیا کہنا دل نیچے میں نے کوئی مفلس کا مال ہر</p>

قتل بے شمشیر مہنو ہو گئے	آئسہ دکھلا دیا دو ہو گئے
اہل دولت سے کوئی نزع میں اتنا پوچھے	ساتھ کیا کیا لیا اسوقت میں کیا کیا چھوڑا
ہم سرشام سے مشتاق ملاقات رہے	کہنے اور وعدہ فراموش کہاں رات رہے
چوٹنے کے لیے جب مانگوں کفن پانگوں	منہ مرا کیا لب شیریں کا جو دوسا مانگوں
بوسہ کہتے ہو نہیں دینے کا	یہ بھی ایک ڈھب ہو لگانے کا
گرمز ارون پہ وہ خسر ام کرین	مردے جی اوٹھیں اور سلام کرین
کب تک جیونگا میں موت اکدن لانی ہو	ہجر میں جو آجائے عین مہربانی ہو
بہت قمری کے تئیں ہر ستایا تو نے	راست تو یہ ہو کہ پھر پھل بھی نیا پاتو
عشرت شیخ و برہمن دیو کہے پر جھگڑتے ہیں	یہ نادان راہ وہ چلتے ہیں جہن پھر ٹپرتے ہیں
اوٹھ گئی ہیں سامنے سے کیسی کسی صورت میں	روئیے کس کے لیے کس کس کا ماتم کیجیے
دنیا میں گرچہ فکر تجھے سولگی رہے	آصفت یہ شرط ہو کہ آدھ لو لگی رہے
عجبت تم اپنا روکا وٹ سے منہ نہاتے ہو	وہ آئی لب پہ نہی دکھو سگراتے ہو
کس طرح سے ماہ نوا خیم کے عقدے داکرے	جس جگہ لاکھوں گرہ ہوں اکینا خن کیا کرے
کیون فق ہو آج رنگ رخ آفتاب کا	کھولا ہو بند یار نے شاید نقاب کا
آج پہلو میں ہمارا دل ناشائستہ ہیں	کس کو دے آئے کہاں بھول اُسے یا وہین
گرے جب انت ہی تو مرگ سے کیا چارہ نئی	دلاجب آٹھ گئیں نزدیق قریب ختم بازی ہو
جیتک ہو روح جسم میں چلتے ہیں تھ پان	دولہ کے دم کے ساتھ یہ ساری ہرات ہو
آئی ہو گئیں تپ بہرین کچھ نہ دوانے کام کیا	آخر اس ہاری دل نے اپنا کام تمام کیا
ذکر میرا مجھے بہتر ہو کہ اس محفل میں ہو	رتبہ دیکھو میرے کہنے کا کہ سکے دلہین ہو

بل میں پھنسا ئیگی کیسی بگینا ہ کو ہوا سے بال لھو لکے جو خسار و نہ پٹتے ہیں شمل فی ہر تھوان سے درو کی آواز ہی کسی سے گوجہ بین شمل تار ساز ہم لکین کاوشین اتیک چلی جاتی ہیں گویں گویا	چوٹی سے چچ یا دہین زلف سیاہ کو دل چارنگ گٹھ بیٹھ دونوں وقت ملتے ہیں یہ نہیں معلوم یارب سوزی یا ساز ہی ذرا چھڑے سے ملنے ہیں کا بجکا جی چاہ جائے گل کا نئے مری تربت یہ ظالم دھڑکیا
اچھے برے کام نہیں مرنایا ایک گر ہو طلب تک جو غرض ہو حصول ہو ہو ملک اسطون کو اجی پھر کے دیکھا میری نظر مجھی کو لگے دو چشم بد	کیون نکرے آدمی پھر کام نیک جہد کر اس میں نہ ہو برگزینوں
وہ نہیں بھولتا جہاں جاؤں کیون غنا رشک جو ہوتا ہو	اک ناتوان کا جانا ہو جی پھر کے دیکھا اسدم تو بن رہا ہو پڑی پھر کے دیکھا
تنبہ جو صاحب سلامت دور کی منظوری لوح مزار پر ہی مصرع لکھا ٹینگے کو چہر یار عین کاشی ہو	آہ میں کیا کروں گمان جاؤں آدمی سے قومور ہوتا ہو
باغ ارم سے بہتر میں تری گلزار میرا من زندگی سے موت بھلی وصال ہونا تھا سوصال ہوا	ہلو بھی منظور نہ صاحب سلامت ہو مر جا ٹینگے یہ محل نہ کسی سے لکھا ٹینگے جو گیا دل و جان کا ہاشی ہو
وصل کو تو محال کہتے ہیں مر گئے پر نہوا یا ر خبر گیر کبھی	ساکن تری گلی کا بران بن میں ہو لوگ یہ تو کہیں وہ حال ہو یوہ تبس گرا ہی انصاف ہو
	مرنے کو بھی وصال کہتے ہیں پہرے عین کو نہ سوچے پر نہ ہو لہجہ

<p>جو ماتھہ مار تھا مری گردن کے واسطے زندہ عیسیٰ سے بھی ہوتا نہیں برا اسکا</p>	<p>کمکیہ بنا ہر وہ سر دشمن کے واسطے آگ پانی میں لگاتا ہر شرار اسکا</p>
<p>کیا بھروسہ ہو زندگانی کا زندگی یہ عباب کی سی ہو میں جو بولا کس کہ یہ آواز نازکی آن لہو نکی کیا کہیے</p>	<p>آدمی بلبلا ہو پانی کا یہ ناشس ہر آب کی سی ہو اوسی خانہ خراب کی سی ہو پنکٹری اک گلاب کی سی ہو</p>
<p>اللہ سے روشنی مرے سینے کے فاع کی</p>	<p>اندھیاری رات میں نہیں حاجت چراغ کی</p>
<p>جو مرد زبان پہ بات لائے فطر بدلی جو دیکھی اوس صنم کی صندلی رنگون پہ مانع دل مرا خاکساروں سے جو رکھیگا غمنا درو سہر کی جو بین دو الایا مستی مالیدہ لب پر رنگ پان ہو عاشق کا بانگین گیا بھر گ بھی</p>	<p>ہو بات تو یہ کہ کر دکھائے ندی نالے نے فرصت ایکدم کی درد سہر کی کسکے ماتھے جائیگی ای فلک بدلی تری ہو جائیگی خاک پیار کی اوٹھا لایا تماشا ہو تیرا آتش دھوان ہو تختے پہ جو لیا دہان بھی اکڑ گیا</p>
<p>مرنے کے بعد راحت دنیا ہوئی نصیب</p>	<p>پوشاک قطع ہوئی جو نملائے جاتے ہیں</p>
<p>شکر تہ کہ جان پر آئی</p>	<p>نہ شکایت زبان پر آئی</p>
<p>اودھ دیکھو کہ کس ناز و اداسے یاد آتا ہو شمیم کا کل پچان سے میں جوا دکھ گیا</p>	<p>مسیحا کی موٹی دمت کو ٹھوکر سے جلاتا ہو تو آپ کہنے لگے اسکو سانپ سو نکھ گیا</p>
<p>ہوئی اوسکی جو کان پڑتی ہو</p>	<p>مروے مروے میں جان پڑتی ہو</p>

توبہ کی یارس نے موت یہ غضب دیکھو پہلے میں خاک ہوا خاک سے چایا نہ ہوا تھیں بچ رہے کم نصرت ہم اپنے ہم سے کم خالی ہم تو رخصت ہو چلے اور تلو خوش رکھے خدا کریم کی صفت سکر قہین آیا مرے دل کو	جب کہ میں خاک ہوا خاک سے چایا نہ ہوا تب میسر مجھے اک بوسہ جانا نہ ہوا چلو اب ہو چکا ملت نہ تم خالی نہ ہم خالی دل ہمارا یان رہا اور تن سے فرما دو کہ جا گنا ہوں کو مرے بخشے خدا مجھ پر کم کر دے
مر گئے ہمتو پاہ میں تری	کچھ نہ ٹھہرے نگاہ میں تری
کچھ تو اوس الفت اگلی کہ نہیں یاد کرو خود او کی صفت خاک ساری ہماری ترہ پر آشک کہ رہنے کا عقدہ آج گھلتا ہے	خاک ساری مری نامق کو نہ برباد کرو ملی خاک میں خاک ساری ہماری گو ان قیمت گری اس لیے کانٹے پہ ٹکتا ہے
تھمتے تھمتے تھمتے آنسو تم جو کہتے ہو ہر بجا صاحب	رونا ہو یہ کچھ ہنسی نہیں ہے ہم برسے ہی سہی بھلا صاحب
سب جرم رکھا اوسے تہ تیغ گلے کو عاشق سے بھی ہوتا ہی کہیں صبر تحمل گر یار جو پلائے تو پھر کیوں نہ پیچھے	کچھ منہ سے بری بات نہ نکلی تھی بھلے کو وہ کام بتاتا ہے جو اتنا نہیں ہو کو تراہ نہیں میں شیخ نہیں کچھ دلی نہیں
آدمی کیا ہوشی کی نہیں سنتے ہیں	بھوت نجات ہیں جب چھتا ہے شیطان سے
صبح ہوتی ہو شام ہوتی ہو	عمر نہ نہیں تمام ہوتی ہو
جب عزیز مرے ایام بچے آئینے جسے تہی الفت کا فرا پایا ہے ترجی نظر دے نہ دیکھو عاشق دلیہ کو	وصل کی گھات مجھے آپ ہی بتلائیے کچھ اور نہ عالم میں اوسے بھلایا ہے کیسے تیرا غار ہو سیدھا تو کو تو شیر کو

عشق و معشوق اسکی شان ہے	عشق کی جلوہ گری برآں ہے
ہر قدم پر چو گمان یاں رنگیا دان رہ گیا	پتال ہو مجھ ناتوان کی مرغ بسمل کی ترپ
ریچ حسد ہو جان ہو جیت تاک کہ جانین	حاسد کو ایک دم نہیں صحت جہان
آئیے سبج شہاک پر کوان گندھا دے سس	چلتا ہو رہنا نہیں اور چلتا ہو سے بنیا
یہ میرے لیے سب اشرف ہونام	پتھارا کر و مجھ کو اپنا عدم
غافل نہ ہو کہ کل کی کیا خبر نہیں	گر چند روز خوبی سے تیری گذری
یہی عہدِ موت ہو وفا اسکو ہی کہتے ہیں	نجاتی تو نے او غافل جاہی تیر نعمت کی
اس گلی میں تجھے بہتر سیکر وانی قادیان	کوئے جانان میں ہو چھوڑ کیا دلا کرتا ہونا
بندہ پرور ہو حسد اوند اپنا	بندر سہنے کا نہیں کام اپنا
تیرا حفظ جناب باری ہے	کوچ کی اپنے اب طیاری ہے
نالہ مرغ سحر اللہ اکبر ہو گیا	آہ یہ تڑکا گلے پر شل خنجر ہو گیا
اسنے مطلب تو نہ اس چنچ لہج سے نکلے	وہ بھی ہو گا کوئی امید برائے جسکی
طی ہوئی آج بھی منزل میں مسافت اپنی	لہذا کھد کھکھکانے لگی نعمت اپنی
نارنج البال ہو سے خوب فراغت پائی	قید بستی سے چھٹے پنج سے راحت پائی
کمان کمان ترا عاشق تجھے پکار آیا	آذان تو کہے میں ناتوین بریدیں چنچکا
نہ کچھ دین ہی رہا باقی دنیا کے مزے پئے	بگارا دین کو اپنے کہیں دنیا ہی نہ جانے
تو کل نذر بان ہو یعنی اس بام عبادت کا	عبادت میں ترقی جز تو کل کے نہیں حکم
جس منہ سے شکرت کرتے ہیں کیونکر کلا کرین	دشنام سن کے چپ زہن ہم تو کیا کرین

سوی پاس ٹھہرنے میں جو رسوائی کا خیال چپ ہو کیوں کچھ منہ سے فرماؤ خدا واسطے	اتنا تو ہو کہ دور سے آنکھیں لڑا کرین آدمی سے جتنا نہ بجاؤ خدا کے واسطے
دروہی اور دردمہر اور درہی	سب کچھ اس لذت کے آگے گروہی
یا آن خودی میں اور خدا میں ہرگز	کس طرف بھکا پھرے ہی چہرہ ہی
وہ اگر ہو یا تو سب یا رہیں آرزو رکھے تو رکھ اللہ کی کوڑے جانان سے خاک لائینگے	گروہ ہی اغیار سب اغیار ہیں ہو یہی اک پلار سب میں ادا کی اپنا کبسم الگ بنائینگے
جستی نہیں تو ران کسی شمشور کی بہر کی تجھے توقع تھی ستمگ نکلا نبض بیاہ کی اور رشک میجا دیکھی	کیا شوخیان ہیں ابلق لیل و نہار کی موم سمجھے تھے ترسے دلو سو تپھر نکلا آج کیا آپ نے جاتی ہوئی دنیا دیکھی
رستہ منتظر منتظر یار کے	یہ دیدے ندیدے میں دیدار کے
جنا ویا بر حسد کو گواہ کرتے ہیں ایک جا رہتے نہیں عاشق ناہم میں بندے ہیں اس خدا کے خزانہ کہتے ہیں	ہو خاک کے تڑپ سے ہم آہ کرتے ہیں دل کہیں ات کہیں صبح کہیں شام کہیں کچھ شرط بندگی بھی ادا ہو تو جاسیے
نہ خط نہ ترا حسن بے گنوا یا لائے او سبت کو التجا کر کے میں وہ بے آس ہوئی میر پاں	یہ ستر قدم کمان سے آیا کفر توڑا حسد خدا کر کے یاس آتی ہو آسرا کر کے
بعد مردان بیہوشی بے ادبی واسطے لے صیب ہرے کی کو پونجی نہ رحمت اور ادب کو شش چلے	وہ تو پیدل ہو جوازہ مرا بر دوش چلے پاں پری تب با شکم ٹکر کے وبال دوش پہلے

<p>عشق میں طرفین سے ہفت برابر چاہے آتشیں رخ پر ترے خال کا آنا کیسا</p>	<p>جو بیدار بندہ ہوا و سکو بندہ پرور چاہے قائم استاریہ بارود کا دانا کیسا</p>
<p>دل کی جو ہر تھی برا گئی شکل امید کو کب ہو کر نظر آتی ہو پی کر شراب در در تہ جام دیکھا گھر سے گئے گھر سے گئے نام سے گئے مرت سے وہ تپاک تو موقوف ہو گئے آشنا ہو چکا ہوں میں سب کا</p>	<p>صورت محبوب نظر آگئی صورت یاس بھی بن کے بگڑ جاتی ہو وہ شمع ہو کسو بوسہ بہ پیغام دیکھا ہم تھے دل نکال کے بھی کام سے گئے اب گاہ گاہ بوسہ بہ پیغام دیکھا جس کو دیکھا سو اپنے مطلب کا</p>
<p>جس گھر میں دلا عشق کی بنیاد نہ ہو صورت تقلید میں کب بھی تحقیق نہ ہو دور سے سمجھتے تھے ہم فراق میں پھیلائی گفتگو کرنے میں مصروف جو کلمہ ہنسی میں</p>	<p>گر خانہ خدا ہووے تو آباد نہ ہووے رنگ گوہی پر کل تصویر میں کید صبر ہووے پاس جاو دیکھا تو دل ہی پاپا کے تیرے جانتا کون ہو کس سوچ میں ہم رہتے ہیں</p>
<p>نہ دنیا میں رسوا تو کر لو مجھے</p>	<p>کہ ہر شرم پیدا کیے کی تجھے</p>
<p>لوڑھے ہوئے رہے نہ تکلف شباب کے اچھا ہوا شباب کا عالم گزر گیا شکوہ بے نوکری کہتے ہیں جو نادان ہیں مدعی ہکو کھڑے صاف برا کہتے ہیں بڑے جھکے ہر لاکھوں دانا کروڑوں ٹنڈے لکھوں شکوہ نہیں ہو کر دش لیل و نہار کا</p>	<p>وہ دھوپ بھی جو ساتھ گئی آفتاب کے اک جن چڑھا ہوا تھا جو سر سے اتر گیا آپ خود آفتاب ہیں وہ جب نکالیں تو کہیں چپکے تم سنتے ہو بیٹھے اسے کیا کہتے ہیں جو خوب دیکھا تو یا راز خدا کی باتیں خدا ہی جانتا جس حال میں چون شکریہ پروردگار کا</p>

چومتا ہوت کو کس پر دین شکر شکر کرتے تھوڑا سا بھی گرو فراموش بلبلین گل پر خدا جم یار پر لب شیرین یار کے آگے	لنگ اسود بھی تہ آخر لنگ ہی آسمان دون بڑا لنگ ہی اچھا صبا یہ اپنا اپنا لنگ ہی قند گڑ ہی تو شہد شیرہ ہی
ای جنون و شت جنون میں ہر ترقی غریزہ ہونی ہوتی ہو جبکہ بربادی	باز آیا میں کفن سے غسل سے کافور سے عشق خانہ خراب ہوتا ہی
یار آمادہ شہر و زر ہا کرتا ہی تیرے روئے آتش کے چھون کرنے کے لیے جانتے تھے کہ مزا عشق میں حاصل ہوگا ہر بہن مشتاق خیر اور اہل گویا نہیں	سامنا موت کا ہر روز ہا کرتا ہی شمع کو درکار ہو منہ اور زبان گلگیر کو یہ نہ سمجھے تھے کہ جینا میں شکل ہوگا اسی لیے تصویر جہان بنے کھجوا لی نہیں
دل کے آئینے میں جو تصویر یار منہ کے ہاتھ کی پونچھی تھے پونچھی کہنا ہوگا آرزو ہے کہ ہر اک عضو بدن مل ہو جا	جب ذرا گردن جھکائی دیکھ لی جو پونچھی ہو تو لکھ بھیجوری پونچھی کی بھی پونچھی لذت در و سرا پا مجھے حاصل ہو جا
قطعات	
عاجز نواز دوسرا تجھ سے کوئی نہیں سائل ہوں مجھ کو قید کم و بیش کی نہیں دل تو کیسے ہوا نکھون نے ہلکوا کیا خراب گہرا کسی کا کچھ نہیں ای ذوق مفت میں دو بین سے ہوا نہ ایک طلب حاصل	برنجور کا انیس جو ہدم سبیل کا مختار ہو کریم کثیر و متا میں کا آنکھیں کہیں میں ہیں ہی نہ ہلکوا دیا دونوں کی ضد نے خاک میں ہلکوا دیا کیشکے ہی میں ہر گھڑی ہاری گزری

عقبتے کا بنا نہ کام دنیا کا بنا قسمت کیا جس روز کہ تمام اہل نے بہل کو دیا نہ تو میرا نہ کو جلنا	بہینا نہ زندگی ہماری گزری جو شخص کہ جس چیز کے قابل نظر آیا غم مہک دیا سب سے جو شکل نظر آیا
---	--

رباعیات

دل اوس بیوفا کو نہ دیتے بنے ہو غرض بطرح دل کا گنہگار ہو سوا دل میں آتا ہو کروان چاک گریبا اپنا تیرے دیوانے تو چھپے جو کوئی کیا گزرو	نہ دل دیکے پھر اوس سے لیتے بنے ہو نہ دیتے بنے ہو نہ لیتے بنے ہو جاؤں صحرا کو نکل سر کروں عریان اپنا ہنسکے رو دوں نہ کہوں حال پریشان اپنا
چاہا ہو اگر اوس سے تو چاہے جانا ایدل جو لیا ہو نام الفت تو نہ	گرد و نہ اٹھ سکے کر رہے جانا جس طرح جسے بن پڑے بنا ہے جانا
سب طرح سے یہ سراسے فانی دیکھی جو آکے سجاوے وہ بڑھاپا دیکھا کسی کی شب وصل سوتے کٹے ہو ہماری یہ شب کیسی شب ہی اتنی جینے سے طبیعت تو ہٹی جاتی ہو یہ بھیری کہاں کی اندر سے آئیں یہ اپنی غلط فہمی ہو ہم میں کچھ ہو کیا دم کا بھروسہ ہی بقول استاد حسن مکتیا میں ترے ہرگز دلی کہ نہیں	سب چیزیں یہاں کی آئی جانی دیکھی جو جا کے نہ آوے وہ جوانی دیکھی کسی کی شب ہجر روتے کٹے ہو نہ سوتے کٹے ہے نہ روتے کٹے ہو غفلت ہی میں اوقات کٹی جاتی ہو بڑھتے ہیں گنہ عمر گھٹی جاتی ہو گر ہو تو ترے فضل و کرم میں کچھ ہو دم میں کچھ ہو اور ایک دم میں کچھ ہو بلکہ یہ تعریف میں لکھا کہ تجسا تو نہیں

اگر نہ ہو بار تو نہ کیو آئینے میں اپنا جمال	عکس گل میں رنگ ہو گل کا چکل کی نہ بین
دل دیکھ کہ جو لطف و عنایت کس سے	کیدھر سے ہو ظلم اور رعایت کس سے
جب شہمیری یہ بات جو کرے ہو سو سو	ہو سفسد مزاج پھر شکایت کس سے
حق کے ہوتے غیر سے کیوں آشنا ہو گئے	چھوڑو وہ دیکھ کہ در پہ جہد سانی کیسے
بندگی میں شرط ہو بندے کو تسخیر و خیر	سہ طفت بخشے خدا تو کیوں گدائی کیجھے
گل گو گلشن میں رنگ ہو دنیا تو	بہیں کو چہ بین میں آرزو دیتا ہو
ہو ابر بہار میں فقط نام کہ فیض	جس کو جو چاہتا ہو تو دیتا ہو
باقی رہا جو کیا جو رقیب کا ذکر کرے	یان نو بر سے کی جان کو ظلم ہی رہے
دور سے آئے تھے ساتی شکار کونہ	بہ تار پتہ ہی پیدا ہو سر پہنیے کو ہم

محسوسات

کھائی جان کی مغربین بے سبک افروشاں کیا	فصد کھلائی ناش کی او ز قبیہ سر سام کیا
کرتی ہو جو جو کچھ نہ یا سب کچھ ہمیشہ و شام کیا	اونٹنی ہو گئیں سب تدبیریں کچھ نہ دوزخ کام کیا

آخراں ہو جی دل سے اپنا کام تمام کیا

کی نہ کیا کیا سلیم نے تہیر	رہنے وقتی نہیں یہاں تقدیر
لوہاری معاون ہو اقصیر	اتو جاتے ہیں تنگدے سے میر

پھر بیٹا اگر حسد الایا

نظیر بکوا آگے ہو س تھی کفن کی	جو سوچا تو ناحق کا دیوانہ پن تھا
مطیب بدن تھا معطر کفن تھا	جو قبر کفن و کی اکٹری تو دیکھا

نہ عضو بدن تھا نہ تار کفن تھا

مسدس کریا
در مناجات باری تعالی
بسم اللہ الرحمن الرحیم

<p>وضو کر کے پڑھنیج وقتی نماز یہ کہ اپنے ہاتھوں کو کر کے دراز کہ ہستم اسیر گنبد ہوا مرا یان گناہوں کا انبار ہی اب اس بیکسی میں تو ہی یار ہی توئی عاصیانرا خطا بخش و پس پڑا ہی تو دام گنہ میں اسیر دعا مانگ جلد اور گہ ای خیر خطا در گذار و صوابم نما</p>	<p>سدا دل سے اے مومن پاکباز بوقت مناجات با صد نیاز کریا بخشا سے ہر حال ما آگئی تو ستار و عقار ہی نہ حامی کوئی فر مددگار ہی نذاریم غیبر از تو فریاد رس ہوے جرم تجھے صغیر و کبیر ذرا خواب غفلت سے چونکے نظیر نگہدار مارا زراہ خطا</p>
<p>گلے از روضہ جاوید نہا در جرم مارا بتن بویا کند گلہا می تصویر نہالی را</p>	<p>آگئی غنچہ امید بکشا از کرم مارا بیا بیدار ساز و خشتگان نقش قالی را</p>

2

7

1

2

2

2 2

2

1

قطعات تاریخ

کیا رہوین تاریخ کو شعبان کی
تین گھڑی دن رہے منگل کے روز
غسل ہوا بڈھ کو پہر دن چڑھے
نمش اوٹھی بھر نماز خمیس
وفن ہوئے آکے پہر دن رہا
خیر جو کچھ ہونا تھا وہ تو ہوا
فکر ذرا کی تھی کہ بس ایک بار
غم میں ہی کیوں شو قسے آغا یہ لکھ

سال ماتھرمین ہوا یہ ستم
اعظم علی شاہ گئے سوئے ارم
بعد کفن پوشی بصد رخ و غم
کیا کہوں او وقت کا جاہ و شرم
چھا گیا عالم بہ پاک ابرالم
مصرعہ تاریخ لکھ اب ای قلم
آئی یہ آواز فلک سے بہم
پادشہ راہ خدا سے قدم

قطعه تاریخ

قطب درویشان شہر لکھنؤ
سید درویش و عارف اہل علم
طاہر آلودہ بباطن پاک دل
خود دوار ہے سے دولی کے ہٹ گئے
توڑ کر دست ہوس پھیلائے پاؤں
رتبہ جب پہونچا فانی التذکا
بے نازی کہتا تھا جو مولوی
حسن نے تاریخ فوت اونکی کہی

سرگرمہ صاحب بری وقادری
ساک و مجذوب و صوفی متقی
قلب سے حق زبان پر خاشی
ملکی جو وقت وحدت کی گلی
بنگئے مردہ تو پاؤں زنگی
چھوڑ کر ہستی عدم کی راہ لی
خود جنازے کی نازاہ سے پڑھی
ہو گئے تاحشر چپ شاہ جی

رس رنگ بھری مرد بو کون کون کب کانن پان کرا لے ہو جو
گت ہنس پر سفت سون کب دھون سکھ لے انگھیاں مین آ لے ہو جو
ابجلاشن پورت ہو لے او بھنو من تین من موہن پاسے ہو جو
چت چاہک کے گھن دانت ہو رٹنا پر ریچھ پچاسے ہو جو

دیگر

جان چھیلی کو تم ہی جو ندی سو تو آکھن کاہ دکھاؤن
کون سدھاسے سنے بتیان بتاؤن کانن کے کھان پادوں
باہ مرد من پیر تین پر تیم یا دکھ آہ کسان پر چاؤن
چاہت جیو دھر و گھن آنت در راوی سون کھون ٹھور پان

دیگر

آپ لی اور کی چاہے لکھی لکھ جات کتھا اوت موہن اور کی
پساری دیا کر بیگ ملو سہ جات تھانہن نین مردور کی
آپ ہی بانج لگاوت انگ اہو کن انی چٹھی چت چور کی
رادھے کون رادھی لگی جگ بھور کی ہو گئی مورت تند کشور کی

دیگر

ان گھر باتین دیو تیری میں کہاں لوں کہوں مانس کون پرت دینی ہوں بچھو متو
سو گھرن کہوں سوچ دنیو سو من کون دہن دنیو ایو نہ دنیو جو جا ہی کو سو متو

کہت کب ٹھا کر جو پے بیگ ہو تو تو سر زمین کا ہیر کو موہو
روپے نہ لےس جو پاک کفیت ہو تو کہ خونِ حنفی میں سنگند ہوئی سرانے کو کچھ ہو

ویگر

ایک نگ دھائے نند لال اور گوال درو درگن سائے من آنند مڑھے نہیں
دھوے دھوے پاری ہوں پرا کر تھاری سون اب کوٹا واپے توجہ پرچھے نہیں
کما کر دن کون سنے کمان جاؤں کو تو بتاؤ جاتے درد بڑھے نہیں
ایرے میرے میر جیسے تھیے کرم گو ایرے ایرے میر کو کرٹھے نہیں

تقریباً ترنویں سن تاج طبع مخمورنا کز خیال
مولوی احمد حسین صاحب مخلص شکر

تاکے زپے وجو پاپنہ تیو و
شوکت دہست این لہو و دکان
تاکے تو اسیر طلقہ است نابود
اگر چو شوی ز رنر تو حیدر وجود

دنیا ایک اثر رنگ خیال اور مر قلم صبور و سمیع ہے۔ جو لوگ وحدۃ الوجود سمجھتے ہیں
بیدانت کے ولکشی ہٹے اور اسکے رموز سے آگاہ ہیں انکی روشنی قلب کے نزدیک
دنیا کا ایک فانوس خیال ثابت ہونا بدیہی ہے۔ یہ نہ خیال کرنا چاہیے کہ رات دن
جو کچھ ہستی ناپائدار کے جلوے ہماری آنکھوں کے سامنے موجود ہیں اور ہم انکے
دلفریب مختلف الوان پر فریفتہ ہو رہے ہیں۔ طرح طرح کے تغیرات جیکے بعد دیگر
ہماری آنکھوں سے گزرتے ہیں یہ درحقیقت واقعی ہیں کیونکہ جو لوگ مسئلہ
وحدۃ الوجود پر غور ہیں اور ان پر یہ مسئلہ آفتاب سے بھی زیادہ روشن ہو گیا ہے
وہ ممکنات کو لاشعری محض خیال کرتے ہیں۔ وہ سمجھتے ہیں کہ جس طرح خواب میں انسان
طرح طرح کی صورتیں دیکھتا ہے۔ کبھی گلشن بہار کے آنکھوں کے سامنے پیش ہوتے ہیں
کبھی مہیب صورتیں آگے آتی ہیں اور جب انکے کھلباتی ہو تو کچھ بھی نہیں ہوتا۔ وہی
اور وہی بالین نظر آتا ہے۔ اسی طرح وہ جان گمان والے بھی دنیا کو ایک خواب
و خیال تصور کرتے ہیں۔ اب اس امر کا تعقل یقین ہونا باقی ہے کہ دنیا کا خواب و خیال
ہونا ہرگز سمجھ میں نہیں آتا کیونکہ ہم رات دن آہیں چلتے پھرتے رہتے سنتے ہیں انہی
دنیوی مہمتیں پوری کرتے ہیں۔ معترض کہہ سکتا ہے کہ یہ تو صرف آنکھوں میں خاک کا لانا

کہ ہم جیتے ہی دنیا کو خاک اور فانی سمجھیں کیونکہ حیات راجہ بیان لیکن اس
مشکل سوال کا جواب نہایت آسانی سے مل سکتا ہے۔ دنیا کا خواب و خیال اور
ارز و رنگ شمال ہونا اس وقت ثابت ہو جبکہ ہم اس خواب سے بیدار ہوں اور صبح
خواب استراحت سے اٹھ کر ہر صبح ایک دوسری دنیا میں آتے ہیں اور جو صورتیں
ہم نے عالم رویا میں دیکھی ہیں جب چونک اٹھتے ہیں تو ہم پر ظاہر ہو جاتا ہے کہ
صور میں واقعی یہ تھیں بلکہ خیالی تھیں اس طرح جب ہم عالم ناسوت کو طو کر کے دوسرے
عالم میں جاتے ہیں تو ہم پر ظاہر ہو جاتا ہے کہ مصرعہ خواب تھا جو کچھ کہ دیکھا جو سنا افسانہ تھا
جب انسان کوئی خواب دیکھتا ہے تو اس حالت میں وہ ہرگز یہ خیال نہیں کرتا کہ
خواب دیکھ رہا ہوں بلکہ وہ اپنے حال اور خواب و خیال میں مست ہوتا ہے۔
اسی طرح جب ہم دنیا کے خواب و خیال سے ایک دوسرے عالم میں جاؤ تو ہم
ظاہر ہو جاتے کہ فی الحقیقت ہم ایک دھوکے کی سی کی ٹھیل میں پڑے ہوئے

ہر غیب غیب جسکو سمجھتے ہیں ہم شہود	ہیں خواب میں ہنوز جو جاگے ہیں خواب میں
------------------------------------	--

یہ مسئلہ کہ دنیا میں ایک حقیقی واجب الوجود کے سوا دوسرا وجود موجود نہیں ہے
اور جو کچھ ہم محسوسات کے ذریعے سے نظر آتا ہے محض بے اصل اور لاشعوی ہی
دلائل اور براہین سے بالکل مستغنی ہے اور اگر دلیل ہی پر ہمارا ہے تو نیچے پہلے ہم
قطع نظر دوسری ممکنات سے خود اپنے وجود ہی کے لاشعوی محض ہونے پر استدلال
قائم کرتے ہیں۔

انسان جس شے کا نام ہے وہ طرح طرح کے عوارض کا مجموعہ ہے یعنی بالکل صفات
مربک ہے جس میں عرض ہی عرض موجود ہے جو ہر نام کو بھی نہیں ہے چنانچہ ہر نام ہر نام

عالم و فاضل - کاتب و شاعر - فقیہ و محدث - محاسب و مہندس حکیم و طبیب وغیرہ ہونا سب کے سب عوارض ہیں یعنی یہ ایسی صفیتیں ہیں جنکا وجود خارج میں موجود نہیں ہو۔ یہاں تک کہ انسان کا شخص ہونا بھی ایک صفت ہے جسکا ماخذ شخص ہے۔ اب اگر ہم یکے بعد دیگرے انسان سے یہ ساری صفیتیں سلب کرتے جائیں تو آخر میں کچھ بھی باقی نہ رہے گا اور اتوار کرنا پڑے گا کہ انسان ایک ہستی ہے مگر معدوم۔ ایک ٹھہرائی ہوئی شے ہے مگر لاشی اور اگر ہے تو وہی ایک حقیقی وجود ہے جس طرح دریا کے پلے ہارے آنکھوں کے سامنے ایک خیالی میٹ میں آٹھ نطراتے ہیں اور آٹھ میں معدوم ہو جاتے ہیں حالانکہ وہ دریا ہی سے نکلتے ہیں اور دریا ہی میں قائم ہو جاتے ہیں تمام ممکنات اور موجودات کی بھی بعینہ یہی کیفیت ہے جس طرح ہم دریا کے پلے آنکھوں کو دریا کا عین بھی کہہ سکتے ہیں اور اسکا غیر بھی اسی طرح انسان کو بھی ہم ایسا ہی سمجھ سکتے ہیں کہ وہ روح کے اعتبار سے اسکا ٹکڑا ہے اور حیدر کے اعتبار سے اسکا غیر لیکن یہ فرق بھی اعتباری اور مثالی ہے۔

ایک شمع ہمارے ہاتھ میں ہے اور ہم اسکو گھما رہے ہیں اور اس گھمانے کی حالت میں ایک مدور حلقہ پیدا ہوتا ہے جو ہماری آنکھوں کے سامنے محسوس نظر آتا ہے اب کیا کوئی حتمی کہہ سکتا ہے کہ وہ دائرہ فی الحقیقت موجود ہے بلکہ نہ شخص جو چشم بعیرت رکھتا ہے یہی کہے گا کہ وہ محض ایک خیالی دائرہ ہے۔ اگر وہ واقعی موجود ہوتا تو گردش کے بعد یا گردش سے پہلے بھی موجود نظر آتا علیٰ ہذا مختلف اقوال اور مذاہب کے موافق خواہ آسمان حرکت کرتا ہے یا زمین متحرک ہے اور جسکی حرکات دنیا پر موثر ہوتی ہیں اور انجین کات کی وجہ سے لیل و نهار خزان و بہار اور مختلف موسموں اور تغیرات دنیا میں پیدا ہوتے ہیں

یہ بھی ایسے ہی خیالی وارے اور ملتے ہیں جیسا کہ ہم نے ابھی سمجھنے کی نشانی میں بیان کیا ہے۔
خجستہ میں وہ گیانی خجستہ اس لئے کو جیسی طرح سمجھ کر دنیا پر لات ماری ہے
سارک ہیں وہ دھیانی جورات دن ایک وجود حقیقی یعنی واجب الوجود کی دھند
لگے رہتے ہیں بھت کی آگ پر تپا کرتے ہیں۔ تپ عشق میں مبتلا ہیں اور چپ تپ
کر رہے ہیں وہ سب کی نظروں میں ہیں مگر انکی نظر میں ایک جوتی سروپ زنگار سروپ
وجود واحد بسا ہوا ہے۔ انکو سب دیکھتے ہیں مگر وہ کیسے نہیں دیکھتے ۵

دران نرسین صرف کان بنع رشت	مگر چشم او کھل مازاع داشت
----------------------------	---------------------------

ایسے وارستہ لوگ دنیا میں بہت ہی کم موجود ہیں جورات دن اپنے تمام احوال و
افعال کو اسی دھن اسی آدھ چڑھن میں صرف کرتے ہیں جیسا کہ ٹھیک ٹھیک عمل مصرع
گفتہ آید در حدیث دیگران یہ ہے ہر ہند و دن میں ایسے کیسانی و ہدائی
کتاب مندرجہ عنوان کے مولف یعنی بابو مادھو داس ہیں جو دنیا پر لات مار کر
آجیکہ دن رام نواس تیرتھ راج پریاگ میں باس کرتے ہیں اوائل خیاب میں سکا گلشن
کے ملازم تھے چونکہ مزاج میں بد و شعور و ارستگی تھی نہیں حاصل کر کے خانہ نشین ہو
اور اپنی والدہ ماجدہ کا حق خدمت ادا کر کے بکھوڑ پھینچے۔ اور دنیا سے کیسوی اختیار کی۔
نہ انکو فکر معاش نہ کسی قسم کا دوسواں نہ کسی سے کسی شے کے طالب ۵

ہننے سونگھی گیت لگ کے گریبان کی بڑ	کب خوش آتی ہے ہمیں سنبھل ویرجانی کی بو
------------------------------------	--

بابو مادھو داس صاحب کبھی کبھی بابو ہر پریشاد سیتا رامیہ کے اصرار سے جو شخص
کی طرح دنیا سے ترک تعلق کر کے دھیان کے گیان میں مشغول رہتے ہیں سری مہاتما
مارا من سنگھ بہادر جی۔ سی۔ ایس۔ آئی۔ یعنی مہاراجہ کاشی نریش کی حضور میں

حاضر ہوتے چونکہ حضور ممدوح کو ہمیشہ سے آراؤنش عارفان وارستہ فراح سے
کمال درجہ انس ہو اور ایسے لوگوں کی ملاقات آپکو بالطبع مرغوب ہو لہذا انکی صحبت
اوپر نشینی اور حقیقت کے اسرار اور معرفت کے اذکار کو بھی نہایت درجہ پسند
فرماتے ہیں۔ کیونکہ۔

کار پا کان را قیاس از خود گیر | اگر چہ ماند در نوشتن شیر و شیر

ایک مرتبہ بابو مادھو داس کا مؤلف اور مرتب کیا ہوا یہ مجموعہ جو بڑے بڑے
صوفیہ کرام شعرا کے کلام معرفت الیہام حقیقت انضمام کا انتخاب ہو اور بابو
مادھو داس صاحب نے اپنی قوت انتخاب سے اسکو یکجا فرام کیا ہے سری ہمارا چہ صاحب
کی نظر فیض اثر سے گزرا۔ ہر چند کہ مؤلف کو اس کتاب کی اشاعت کی کچھ پروا نہ تھی
کیونکہ انھوں نے تو اپنے ذوق و شوق کی حالت میں اسکو مجتمع کیا تھا اور یہ خیال
گویا ایک شغل معرفت تھا۔ انکو کچھ اپنی نیکنامی اور شہرت منظور نہ تھی۔ لیکن
سری ہمارا چہ صاحب نے اپنی عالی نظری اور فوائد عام کے اقتضائے اس مجموعہ
معرفت و حقیقت کے طبع اور شائع ہونے کا ارشاد فرمایا۔ الحق آجکل ایسے بیدار مغز
رؤسار جو تقویٰ اور وحدۃ الوجود سے مذاق رکھتے ہوں اور اسرار عرفان
کی تحقیق اور تدقیق اور انکے مکملے اور مذاکرے میں اوقات عزیز کا حصہ فرما
فطرت انسانی کا پہلا فرض سمجھتے ہوں بہت ہی کم ہیں۔

بابو مادھو داس صاحب نے صوفیہ کرام کے مختلف عارفانہ کلام کے انتخاب
کرنے میں کام کیا ہے یہ کتاب علاوہ لقب ربط کے ۲۴۴ صفحات پر حاوی ہے۔
شکوہی مولوی معنوی علیہ الرحمۃ کے چھوٹے دفتر بنی خواجہ حافظ شیراز۔

دیوان مولوی نیاز احمد صاحب دیوان حضرت غوث الاعظم عبدالقادر محی الدین
 جیلانی قدس سرہ۔ دیوان حضرت خواجہ معین الدین چشتی۔ ثنوی حضرت
 شاہ ابوعلی قلندر پانی پتی۔ حضرت شمس تبریز۔ منطق الطیر حضرت فرید الدین عطار
 شاہنامہ فردوسی۔ سکندرنامہ مولانا نظامی۔ کتاب سراج الکبیر۔
 باب ہشتم گلستان و قصائد فارسیہ حضرت سعدی شیرازی۔ کتاب الہدایہ۔
 کتاب طلیقات۔ کتاب خواجہ تیم۔ کتاب غزلیات قدیم۔ قصائد خاقانی۔
 قصیدہ و مناجات نظامی۔ عرفی شیرازی۔ نظام الدین۔ رباعیات۔ سرمد وغیرہ
 اساتذہ۔ مفردات اشعار۔ دیوان بنجود۔ دیوان ہندی حضرت شاہ نیاز محمد
 دیوان ہندی خواجہ میر درد۔ دیوان داراب علیخان نہر۔ بہادر شاہ ابو ظفر علی
 بسمل۔ جبریت۔ نظیر اکبر آبادی۔ ان تمام شعراء کے کلام حقیقت انتظام کا
 انتخاب اس خوبصورتی سے کیا گیا ہے کہ ایسا انتخاب وہی شخص کر سکتا ہے جو
 اور حقیقت اور ان کے مقامات اور سلوک کے منازل سے واقف ہو اور خود بھی
 چاشنی رکھتا ہو۔

بابو ما وھود اس نے حتی الوسع گذشتہ موقوفہ کرام کا کوئی ایسا کلام باقی
 نہیں چھوڑا جس کا انتخاب اپنی کتاب بوستان معرفت میں کیا ہو۔ اگر غور سے
 دیکھا جائے تو یہ مرتبہ تصنیف سے کچھ کم نہیں ہے۔ اس کتاب میں منہجی
 کی کبت بھی موجود ہیں جو بڑے بڑے ویدانتی کبیشرون کے تصنیف کیے ہوئے ہیں
 ہر ایک شخص کے لیے جو بیدانت اور وحدۃ الوجود اور تصوف کا دلدادہ ہو
 روح کو حظ پہنچانے کے حق میں اس مجموعہ سے بڑھ کر دوسرا ذریعہ نہیں ہے۔

جس طرح سے اس مجموعہ کے شائع ہوجانے سے حضرات صوفیہ کرام کے کلام کا انتخاب دنیا پر روشن ہوگا اور بطرح اسکے مولف کا نام صفحہ ہستی پر قائم رہے گا۔ یہ طرح مضمون سیری ہمارا جہ صاحب کاشی نریس کی ہمت بھی جو ہمیشہ ایسے کاموں کی بنائے صرف رہتی ہے شہرہ آفاق ہو جائیگی اور اس طرح نامی گرامی مطبع منشی نوکشور کی وقعت اور شہرت بھی وبالہ ہو جائیگی

یہ اور دلکش کتاب منظوم جبکہ حرف بحرف گنجینہ معرفت اور لفظ لفظاً موزن و تصوف سے مملو ہے
 جاری فطرت سے گزری شکر ہے کہ جو محنت ہے اس مجموعہ کات اورہ کے مطالعہ میں نہ رٹ کی اور نہ
 زیادہ فائدہ اور نفع یا۔ اس نظم میں کو بابو ماہو و اس صاحب نے جو ایک حق پرست اور صفا
 طینت نیر گوار ہیں بڑے شوق اور عرق ریزی سے تالیف کیا ہے جس خوبی اور خوش اسلوبی
 اور قافیہ سے اس طیب النفس نیر گ کے علماء و صوفیہ کے کلام عرفیہ و اہل ایمان کا انتخاب کیا
 اس سے انکا تقدس اور انکی نیر گ صاف ظاہر ہے اور بخوبی معلوم ہوتا ہے کہ یہ صاحب باوجود عرفان
 نشے میں سرخوش و تروماع ہیں جن لوگوں کو وحدانیت کا مذاق ہو وہ اسکی دودھ لیکے کہ اس قافیہ
 کے موزیان صافی کے کلام کا اقتباس کیا ہے۔ ابتدا میں حضرت مولوی معنوی کے چھ دفتروں کا
 مہابت موزون انتخاب ہے اور

بشنوا زنی چون حکایت میکند
 وز جہاں اشکایت می کند

اس شعر کو پڑھ کر ہر جہد کر رہے ہیں۔

لسان الغیب حافظ شیراز کے دیوان کا انتخاب بھی قابلِ قدر ہے جو حضرت حافظ شیرازی کا ایک ایک مصرعہ ایک ایک دیوان پر اور کل دیوان میں ایک لفظ بھی ایسا نہیں جو یکا رنگ غزل پر صریح اور جو شعر پر معرفت میں ڈوبا ہوگا لیکن مولف باوقار نے واقعی چوٹی کی غصہ نہیں کیا۔ منتخب کر لین و لیل کی غزل بھی آپ نے انتخاب کی جس سے ہم حضرت مولف کا شکریہ ادا کرتے ہیں۔ اس غزل کے اصنام مطالب کے ساتھ رائق کو ایک قسم کا عشق جو ہر کوئی اپنے محبوب کے ہاں ہمارے کر گیا تو دل ماتھ سے ضرور ہی جائیگا وہ غزل یہ ہے۔

بلبلے برگ گل ہر شریک در شمار داشت	و در میان برگ و فل و انوش ناله می زار داشت
گفتش و عین وصل این ناله و فراقیت	گفت مارا بچوہ معشوق در این ناله داشت
نیز آہ نکاح آن نقاش جان افشان کنیز	نہا میں ہر نقش عجیبہ کرد شب پرہ روار داشت
گر دیر از عشقی منکر نہا می کن	شیخ سنان خرقہ زان خانہ شمار داشت

اس انتخاب میں مفرد اشعار بھی درج فرمائے ہیں جن میں ہر شعر مجاہد و فخریہ و متعجب ہے چنانچہ او میں سے یہ شعر پڑھ کر ہم مست ہو رہے ہیں۔

من و انکار شراب این چو حکایت بہ	
خالباً اینقدر عقل کفایت باشد	

شمس کی طرح پیرنگی سے اس نظم کو آراستہ کیا ہے۔ اسکے بعد حضرت نیاز کے کلام سے کچھ اقتباس کیا جو یہ صاحب بریلی کے مشاہیر ہیں۔ صاحب دیوان اور صاحب تصانیف کثیرہ۔ اکثر تصنیفات آنحضرت کی نعت میں ہیں۔ آپ کا کلام بھی معرفت میں ڈوبا ہوا ہے۔ چنانچہ فرمائے ہیں۔

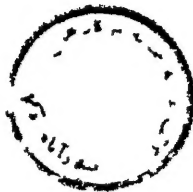
ایں معنی ذات توازن ہمارا قرار ما	ہے نیا از ما و از پیدائی و انہار ما
----------------------------------	-------------------------------------

نوبہارت ہستی ماسنے خزانہ نیستی	اسے بہارت بے تعلق از گل و از خار ما
کی رسد شاہین فکر اندر ہوا یابی	بے پروا است آنجا طائر طیار ما
بوستان معرفت کی بدولت حضرت نیاز کے خیالات عرفان ہماری نظر سے گزرے جنکو ہم ازب قیمتی سمجھتے ہیں ایک مقام پر فرماتے ہیں۔	
مداغم کہیتیم مارا چہ ناسے بحسنِ رودے خود سرشار دہستم ہباشم بزمین نے بہلوات	بہیرت اندرم ہستم کداسے دہینا دانم و نوئے نہ جاسے مکدورامکان دارم تیاے
بظاہر گر چہ نسانی می نسایم وسلے در باطنم دارم و دواسے	
خواجہ حسین الدین چشتی کے دیوان سے بھی اکثر غزلیں لی ہیں۔ تعبیرِ ہماچہ کہ حضرت شمس تبریز سے سنو فی صافی طینت کے کلام سے صرف تین ہی شعر منتخب کیے گئے ہیں۔	
در تن نہ صیم و نہ جانم پور جا کہ روم خراب عشقم	چہ بے صیم نہ این نہ آنم من کعبہ و بتکہ نہ دانم
اوبے شک و یگان یقین است من بے شک و بے گمان گانم	
مردوسی طوسی کے شاہنامے سے ایک ایسے مقام کا انتخاب کیا جو اس کتاب کے لیے ازبس موزوں ہے۔	

آردو کی بھی چند غزلیں وغیرہ ہیں۔

آغوص ہمارے علم و یقین میں یہ نادر مجموعہ قدر و منزلت کے قابل ہے۔ ہم عالیجناب ہمارے
صاحب کاشی زریں کا بھی تہ دل سے شکریہ ادا کرتے ہیں کہ جناب مہدی کی توجہ اور دہائی
کوشش سے یہ مجموعہ نکات تصوف حلیہ طبع سے آراستہ ہو کر نور افزا سے عیون باطن نامین
ہوا۔ ان مفید باتوں میں غریبا اور درویشوں اور صاف طینت برگون کو مدد دینا تمہارے

ریاست ہے۔

۱۹۰۱	واحد ہجری
۱۲ و	فہرست
۴۰۴	کتاب نمبر

